

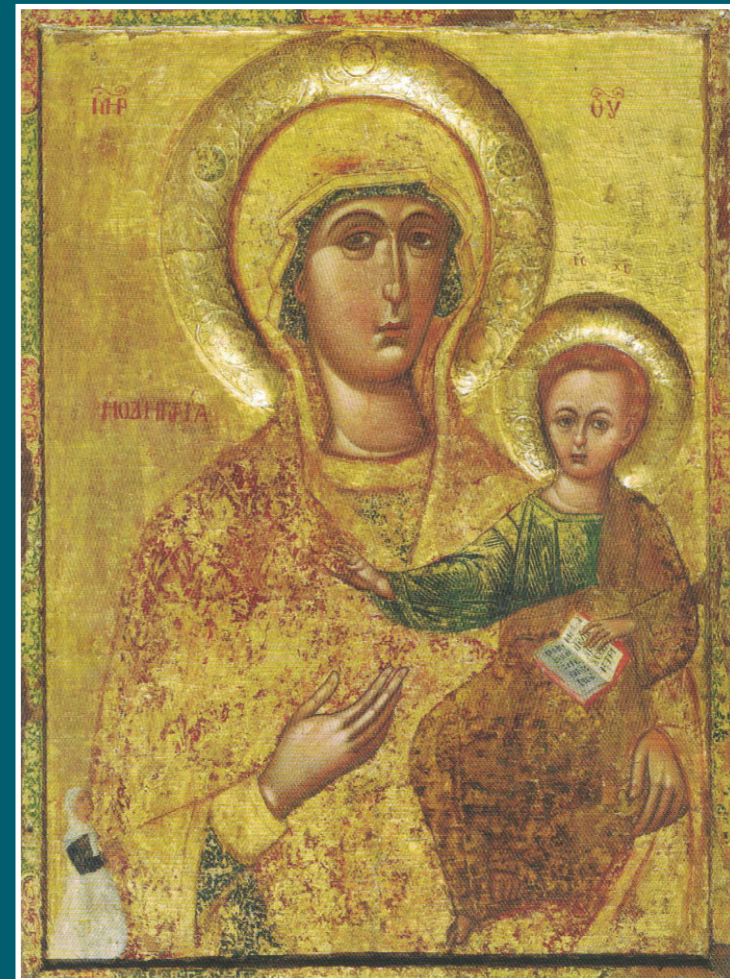
ΟΡΘΟΔΟΣΗ ΜΑΡΤΥΡΙΑ

ΕΚΔΟΣΗ ΠΑΓΚΥΠΡΙΑΣ ΣΥΛΛΟΓΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΩΝ ΠΑΡΑΔΟΣΕΩΣ
«ΟΙ ΦΙΛΟΙ ΤΩΝ ἉΓΙΩΝ ὉΡΘΩΣ»



ΟΡΘΟΔΟΣΗ ΜΑΡΤΥΡΙΑ

ΑΡΙΘΜΟΣ 132 ΧΕΙΜΩΝΑΣ 2024



ΑΡΙΘΜΟΣ 132 ΧΕΙΜΩΝΑΣ 2024

ὉΡΘΟΔΟΣΗ ΜΑΡΤΥΡΙΑ

ἑΚΔΟΣΗ ΠΑΓΚΥΠΡῶΣ ΣΥΛΛΟΓῆΣ ὉΡΘΟΔΟῶΣ ΠΑΡΑΔΟΣΕΩΣ

«Οἱ Φίλοι τῆς Ἁγίας Ὁρασεως»

ISSN 1011 – 1719

ΔΙΕΥΘΥΝΕΤΑΙ ΑΠΟ ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

* * *

Διεύθυνση:

T.K. 25524 – 1310 Λευκωσία

* * *

www.orthodoximartyria.com

* * *

Οἱ συνεργάτες ἔχουν τὴν εὐθύνη τῶν ἀποψεῶν τους.

* * *

Ἐπίσημα συνδρομὴ Κύπρου: 7 εὐρώ.

Τιμὴ τεύχους: 3 εὐρώ.

Ἐπίσημα συνδρομὴ Ἑλλάδας: 10 εὐρώ.

Ἐπίσημα συνδρομὴ ἐξωτερικοῦ: 10 εὐρώ.

Ὁ τραπεζικὸς λογαριασμὸς τοῦ Περιοδικοῦ εἶναι:

Τράπεζα Κύπρου. «Φίλοι τοῦ Ἁγίου Ὁρους»,

00173-05-016152, κώδικας πράξης 4222.

Δικαιούχος: PAN. SYL. ORT. PARA. «ΦΙΛΟΙ ΑΓΙΟΥ ΟΡΟΥΣ»

IBAN NO: CY37 0020 0173 0000 0005 0161 5200

SWIFT: BCYPCY2N

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΣΕΛΙΔΑ

Α΄ ΑΠΟ ΤΗΝ ΟΡΘΟΔΟΞΗ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΖΩΗ

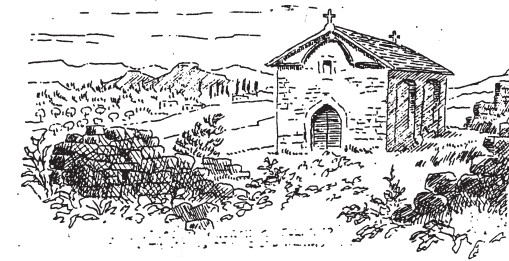
1. Μητροπολίτου Μάνης κ. Χρυσοστόμου Γ΄, Ἡ ἀνακαινιστικὴ ζύμη τοῦ Ἀναστάσιου	1
2. Ἀπὸ τὸν «Εὐεργετινὸς», Ἡ ἄσκηση καὶ οἱ δυσκολίες της	3
3. Γεωργίου Κάκκουρα, Ὁ Ἅγιος Συνέσιος ἐπίσκοπος Καρπασίας	6
4. Ὁ Ἅγιος Ἀθανάσιος Χαμακιώτης γιὰ τὶς δοκιμασίες, τὴν ἐξομολόγηση καὶ τὴν θ. Κοινωνία	8
5. Ὅλα τὰ γνωρίζει ὁ Θεός	11
6. Διηγήσεις γιὰ τὸν Ἅγιο Ἰάκωβο τὸν ἐν Εὐβοίᾳ	14
7. Ὁ Ἅγιος Γεώργιος Καρσλίδης καὶ ἡ ἐξομολόγηση	18
8. Τὸ ἐπίγειο τέλος τοῦ γέροντος Ἰσαάκ τῆς Καψάλας	21
9. Μητροπολίτου Μάνης κ. Χρυσοστόμου Γ΄, Ἐρησκέα καὶ παραβατικότητα τῶν ἀνηλίκων	23

Β΄ ΠΑΘΗ ΚΑΙ ΑΡΕΤΕΣ (ΑΦΙΕΡΩΜΑ)

10. Συμμεῶν Πηγαδουλιώτη, Προλογικὸ Σημείωμα	28
--	----

(Ἡ συνέχεια τῶν περιεχομένων στί 2η σελίδα τοῦ ὀπισθοφύλλου)

11. Σάββα Ἀλεξάνδρου, Πάθη καὶ ἀρετές. Μία ὀρθόδοξη πατερικὴ θεώρηση	31
12. Βασιλείου Χαραλάμπους, Πάθη καὶ ἀρετές κατὰ τὸν Ἅγιο Ἰσαάκ τὸν Σύρο	36
13. Πρωτοπρεσβύτερου Σπυριδῶνος Παπαδόπουλου, Τὸ πρόβλημα τῶν προβλημάτων	39
14. Παναγιώτη Μ. Σωτήρχου, Τὰ τρία μεγαλύτερα φῆδια	42
15. Χαραλάμπη Μ. Μπούσια, Πάθη καὶ ἀρετές στό Μεγάλο Κανόνα τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέου Κρήτης	45
16. Δημήτριου Π. Ρίζου, Γιὰ τὸ πάθος τῆς φιληδονίας	48
17. Ἀντώνη Πιλλᾶ, Ὀλίγα περὶ ψεύδους	52
18. Δημήτριου Χ. Καππαῆ, Τὸ πάθος τοῦ θυμοῦ	54
19. Πρωτοπρεσβύτερου Μιχαήλ Εὐθυμίου, Γαστριμαργία	57
20. Διάκονου Ἀνδρέα Ματέι, Ἡ ἔννοια τῆς φιλαργυρίας ὑπὸ τὸ φῶς τῆς Ἁγίας Γραφῆς καὶ τῆς πατερικῆς γραμματείας	62
21. Ἀρχιμανδρίτου Ἐφραίμ Ἀριζονίτου, Περί κατακρίσεως	68
22. Ἀρχιμανδρίτου Ἰωαννικίου Κοτσῶνη, Σαρκολατρία	72
23. Ἀνδρέα Κυριακοῦ, Ἡ ὑπερφηάνεια κατὰ τὸ βιβλίον τῶν Ψαλμῶν	75
24. Χριστάκη Εὐσταθίου, Ἡ μνησικακία κατὰ τοὺς Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας	78
25. Πρωτοπρεσβύτερου Σπυριδῶνος Παπαδόπουλου, Ἡ ὁμορφία τῆς ψυχῆς (Ἀρετές)	81
26. Φωτίου Σχοινᾶ, Ἡ ἀρετὴ τῆς ἀγάπης κατὰ τὸν Ἅγιο Μάξιμο τὸν Ὁμολογητὴ	84
27. Παναγιώτη Τοκκαρῆ, Ἡ ἀρετὴ τῆς ὑπομονῆς καὶ ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος	89
28. Ἀρχιμανδρίτη Ἰωήλ Νικολάου, Περί προσευχῆς	93
29. Πρωτοπρεσβύτερου Γεωργίου Βασ. Σχοινᾶ, Ἡ μετάνοια κατὰ τοὺς Πατέρες	96
30. Πρωτοπρεσβύτερου Ἰωάννη Κ. Ἰωάννου, Ἡ ἀρετὴ τῆς ταπεινοφροσύνης	101
31. Χριστόδουλου Βασιλειάδη, Ἡ ἀρετὴ τῆς ὑπακοῆς	105
32. Βιβλιοπαρουσιάσεις - Βιβλία πού λάβαμε	108



Εἰκόνα ἐξωφύλλου: Ἡ Θεοτόκος Ὁδηγήτρια, φορητὴ εἰκόνα ἀπὸ τὸν κοιμητηριακὸ ναὸ τῆς Παναγίας τῆς Νεοφορούσας (Παρεκκλησιά, ἐπαρχία Λεμεσοῦ). Ἔργο τοῦ τέλους 16ου αἰῶνα - ἀρχῶν τοῦ 17ου αἰῶνα.

Φωτογραφία ὀπισθοφύλλου: Φωτογραφία τῆς ἐκκλησίας τῆς Θεοτόκου Κρινωτίσσης (Καθολικὸ τῆς ὁμώνυμης Μονῆς), κορυφὴ Κόρνος, κατεχόμενη Βασιλεία, ἐπαρχία Κυρηνείας. Κτίσμα τοῦ 14ου αἰῶνος.



Μητροπολίτου Μάνης κ. Χρυσοστόμου Γ΄

Η ΑΝΑΚΑΙΝΙΣΤΙΚΗ «ΖΥΜΗ» ΤΟΥ ΑΝΑΣΤΑΝΤΟΣ

Η

Ἡ Ἀνάσταση τοῦ Χριστοῦ εἶναι τὸ μεγαλύτερο γεγονός στὴν ἀνθρώπινη ἱστορία. Εἶναι ἡ νίκη καὶ ὁ θρίαμβος τοῦ Χριστοῦ ἐναντίον τοῦ σκότους, τοῦ διαβόλου, τοῦ θανάτου. Ἀποτελεῖ τὸ θεμέλιο ἐπὶ τοῦ ὁποίου στηρίζεται ὁλόκληρη ἡ Ἐκκλησία.

Καὶ ἡ Ἐκκλησία, τὸ Σῶμα τοῦ Χριστοῦ, εἶναι πορεία ἀναστάσεως στὸν κόσμο καὶ ὁ ἄνθρωπος, πού θέλει καὶ ἐνώνεται μέ τόν Ἀναστάνα, ζεῖ τόν αἰώνιο Χριστό, ζεῖ στήν δόξα Του καὶ πορεύεται διαρκῶς ζωὴ ἀναστάσιμη σ' αὐτὴ τὴν ἄλλη βιοτή, τὴν ἁγία Του Ἐκκλησία. Ἔτσι, ἡ εἴσοδος στήν ἀναστάσιμη κοινωνία, στή ζωὴ τῆς χάριτος, πού παρέχει ἡ Ἐκκλησία, εἶναι ἡ «πρῶτη ἀνάστασή μας» (Ἀποκ. κ' 56). Ἐκεῖνος πού πιστεύει ἀκράδαντα στό «Χριστός ἠνέστη ἐκ νεκρῶν θανάτῳ θάνατον πατήσας» ἔχει ἀνοίξει πλέον τὸ εἶναι Του καὶ ἔχει ἀφήσει πλέον τὴν καρδιά Του νά ζυμωθεῖ ἀνακαινιστικά, λυτρωτικά, ἐξαιρετικά ἀπὸ τὴν πασχάλια ζύμη τοῦ Ἀναστάντος. Πράγματι, τυγχάνει ὅ,τι τὸ ὠραιότερο, νά ἀφήνεσαι, νά σέ ἀναπλάσει ὁ Ἀναστημένος Ἰησοῦς! Καὶ εἴμαστε βέβαιοι γι' αὐτό. Ἐκεῖνος ἦλθε «καινουργήσας τόν Ἀδάμ».

Ὁ πρῶτος μετὰ τόν Ἔνα μᾶς λέγει: «Ὡσπερ ἠγέρθη Χριστός ἐκ νεκρῶν... οὕτω καὶ ἡμεῖς ἐν καινότητι ζωῆς περιπατήσωμεν» (Ρωμ. ζ' 6). Ὁ δὲ ὑμνωδὸς τῆς Μεγάλης Ἑβδομάδας μᾶς τὸ ἐπαναλαμβάνει κατηγορηματικά καὶ ἀπευθυνόμενος πρὸς τὸν Σωτῆρα ψάλλει: «Νεοποιεῖς τοὺς γηγενεῖς... Ἀφθαρτίζεις γάρ θεοπρεπέστατα, ἀπαθανατίζων τὸ πρόσλημμα». Ὁ περίφημος ὑμνογράφος τῆς νύκτας τοῦ Πάσχα Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός, τὸ διατρανώνει πανηγυρικά, ὅτι ἐορτάζουμε «ἄλλης βιοτῆς, τῆς αἰώνιου ἀπαρχῆς». Τὸ ἴδιο τονίζει στήν κατακλιεῖδα τῆς ἀναστάσεως θείας Λειτουργίας καὶ ὁ Χρυσορρήμων στὸν Κατηχητικό λόγο του: «ἠνέστη Χριστός καὶ ζωὴ πολιτεύεται». Νέα ζωὴ διακηρύσσεται καὶ προγραμματίζεται, νέα, καινούργια ζωὴ ἀρχίζει καὶ βιοῦται. Αὐτὸ ἀποτελεῖ τὴν ἀνακαινιστικὴ «ζύμη» τοῦ Ἀναστάντος. Ἡ Ἀνάσταση φέρνει τὴν καινούργια ζωὴ, τὸ ἦθος τῆς κοινωνίας τῆς καθημερινῆς ζωῆς μᾶς μέ τὴν ἁγάπη τοῦ Ἀναστάντος Χριστοῦ.

Ἔνα σπουδαῖο σχετικὸ κείμενο πού μᾶς ἀναλύει τὸ νόημα αὐτοῦ τῆς νέας ζωῆς, στήν ὁποία μᾶς εἰσάγει ὁ Ἀναστάς, εἶναι ὁ 66ος κανὼν τῆς

Πανθέκτης Οικουμενικῆς Συνόδου: «Ἐκ τῆς ἁγίας ἀναστασίμου Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἡμέρας μέχρι τῆς καινῆς Κυριακῆς τὴν ὅλην ἑβδομάδα ἐν ταῖς ἁγίαις Ἐκκλησίαις σχολάζειν δεῖ ἀπαραλείπτως τοὺς πιστοὺς ἐν ψαλμοῖς καὶ ὕμνοις καὶ ᾠδαῖς πνευματικαῖς, εὐφραينوμένους ἐν Χριστῷ καὶ ἑορτάζοντας καὶ τῇ τῶν Θεῶν Γραφῶν ἀναγνώσει προσέχοντας, καὶ τῶν Ἁγίων Μυστηρίων κατατρυφῶντας. Ἐσόμεθα γὰρ οὕτω Χριστῷ συνιστάμενοί τε καὶ συνυψούμενοι».

Ἔτσι θεσμοθετεῖ τὸ ἀναστάσιμο πολίτευμα ἡ σπουδαία αὐτῆ Σύνοδος τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὸ 691. Ἡ ζωὴ τῆς Ἀνάστασης εἶναι μία ζωὴ ἑορτῆς καὶ πνευματικῆς εὐφροσύνης ἐν Χριστῷ. Εἶναι ζωὴ ἁγιότητος καὶ ἀναμόρφωσης πού διανοίγει νέα προοπτικὴ στοὺς πιστεύοντες. Ὁ παραπάνω κανὼν ὀρίζει μάλιστα καὶ τὰ μέσα αὐτῆς τῆς καινῆς ζωῆς τῆς ἄλλης βιοτῆς καὶ προοπτικῆς. Τονίζει πολὺ χαρακτηριστικὰ τρία σπουδαιότατα σημεῖα: Τὴν ψαλμωδία, τὴν ἀγιογραφικὴ μελέτη καὶ τὴν εὐχαριστιακὴ συμμετοχὴ.

Ὅταν κατὰ τὰ ξημερώματα τῆς μεγάλης ἐκείνης ἡμέρας, τῆς «μῆς τῶν Σαββάτων» κυλίστηκε ἡ πλάκα τοῦ τάφου καὶ ἔφυγε ἀπὸ ἐκεῖ ζωντανός καὶ ἀναστημένος ὁ Χριστός, ἀπὸ τὴν στιγμή ἐκείνη δὲν μπορεῖ ὁ ἄνθρωπος νὰ λέγει ἐπιπόλαια τὸ «Ἀληθῶς Ἀνέστη». Δὲν μπορεῖ νὰ μένει ἀδιάφορα παγερός μπροστὰ στὸ μέγιστο τοῦτο μυστήριον καὶ θαῦμα. Γιατί ἡ Ἀνάσταση εἶναι πράγματι ἡ ἐπιστέγαση καὶ ἡ ἐπισφράγιση τοῦ ἔργου καὶ τῆς διδασκαλίας τοῦ Κυρίου. Εἶναι τὸ ἔναυσμα γιὰ τὸ ἑορταστικὸ τραπέζι, ἡ ἀπαρχὴ τῆς καινῆς κτίσεως, ἡ συντριβὴ θυρῶν καὶ μοχλῶν τοῦ Ἄδου. Εἶναι ἡ πασχάλια «ζύμη» ποτισμένη μὲ τὸ αἷμα καὶ τὸ ὕδωρ πού ἐξῆλθε ἀπὸ τὴν πλευρὰ τοῦ Ἐσταυρωμένου. Εἶναι ἡ «καινὴ ζωὴ», ἡ ἀνωτέρα καὶ ἁγία, τὴν ὁποία κανένας θάνατος δὲν μπορεῖ νὰ πειράξει. Εἶναι ἡ ζωὴ μὲ τὸν Ἀναστάντα, ἡ «περίσσεια τῆς χάριτος καὶ τῆς δωρεᾶς». Καὶ τοῦτο ἀδιάκοπα πραγματώνεται στὸ χῶρον τῆς Ἐκκλησίας. Ἐκεῖ βρίσκεται ἡ «ζύμη», στὰ ἱερά Μυστήρια, σ' αὐτὸ πού τόσο ἔντονα ζοῦσαν οἱ πρῶτοι χριστιανοί, πού «ἦσαν προσκαρτεροῦντες τῇ διδαχῇ τῶν ἀποστόλων καὶ τῇ κοινωνίᾳ καὶ τῇ κλάσει τοῦ ἄρτου καὶ ταῖς προσευχαῖς» (Πράξ. β' 42). Ἐκεῖ στὸ ἀναστάσιμο γεγονός λειτουργεῖ τὸ μυστήριον τῆς σωτηρίας μας.

Ο ΜΑΝΗΣ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ





Ἀπό τόν «Εὐεργετινό»

Η ΑΣΚΗΣΗ ΚΑΙ ΟΙ ΔΥΣΚΟΛΙΕΣ ΤΗΣ

ΑΠΟ ΤΟ ΒΙΟ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΣΥΓΚΛΗΤΙΚΗΣ



λεγε ἡ μακαρία Συγκλητική ὅτι ὁ ἀγώνας σέ αὐτούς πού προσέρχονται στό Θεό εἶναι πολὺς καί κοπιώδης στήν ἀρχή, ἀργότερα ὅμως ἡ χαρά εἶναι ἐπερίγραφη. Ὅπως ἀκριβῶς αὐτοὶ οἱ ὁποῖοι θέλουν νά ἀνάψουν φωτιά ἀρχικά καπνίζονται καί δακρὺζουν, μετὰ ὅμως ἀπό αὐτό ἐπιτυχάνουν αὐτό τό ὁποῖο ἐπιζητοῦν, ἔτσι ἀκριβῶς συμβαίνει καί μέ ἐμᾶς, ἐάν βέβαια ἐπιθυμοῦμε νά ἀνάψουμε μέσα μας τό θεῖο πῦρ, μέ δάκρυα καί κόπο προσπαθοῦμε νά τό κάνουμε αὐτό. Διότι λέγει ὁ Κύριος ὅτι «φωτιά ἦρθα νά βάλω στή γῆ καί τί ἄλλο θέλω ἄν ἔχει κιόλας ἀνάψει». Μερικοὶ ὅμως ἀπό ὀλιγωρία ἀνέχτηκαν μέν τόν καπνό κάνοντας μικρό κόπο, τή δέ φωτιά ὅμως δέν ἀναψαν, ἐπειδή ἐγκατέλειψαν σύντομα τήν προσπάθειά τους καί δέν ἔδειξαν μακροθυμία καί νά ὑπομείνουν μέχρι τό τέλος.

ΑΠΟ ΤΟ ΓΕΡΟΝΤΙΚΟ

- 1) Ρωτήθηκε κάποτε κάποιος γέροντας: — Γιατί συνεχῶς ὀλιγωρῶ;
Καί ὁ Γέροντας ἀπάντησε: — Γιατί ἀκόμα δέν εἶδες τόν ἥλιο.
- 2) Εἶπε κάποτε κάποιος γέροντας ὅτι τό νά βιάζουμε σέ ὅλα τόν ἑαυτό μας, αὐτός εἶναι ὁ δρόμος πού ὀδηγεῖ πρὸς τόν Θεό.
- 3) Εἶπε πάλι ὁ ἴδιος γέροντας ὅτι αὐτός ὁ ὁποῖος βιάζει τόν ἑαυτό του γιά τό Θεό, μοιάζει μέ ὁμολογητή.
- 4) Κάποτε κάποιοι ἀδελφοί ρώτησαν ἕνα ἀπό τούς Πατέρες λέγοντας:
— Γιατί ἡ ψυχή δέν προστρέχει στίς ὑποσχέσεις τοῦ Θεοῦ, τίς ὁποῖες ἔδωσε διά μέσου τῶν Γραφῶν, ἀλλά στρέφεται πρὸς τά ἀκάθαρτα;
Καί ὁ Γέροντας ἀποκρίθηκε:
— Ἐγώ λέγω ὅτι ἀκόμα δέν γεύθηκε τά οὐράνια, γι' αὐτό ἐπιθυμεῖ τά ἀκάθαρτα.
- 5) Κάποιος ἀδελφός ρώτησε τόν Ἄββᾶ Ποιμένα λέγοντας:
— Τό σῶμα μου ἐξασθένησε, ἀλλά τά πάθη μου δέν ἐξασθενοῦν.

Καί ὁ Γέροντας ἀποκρίθηκε:

— Τά πάθη εἶναι ἀγκαθωτές ρίζες.

Ἐπινοεῖ ὅτι ὅπως ἀκριβῶς αὐτός ὁ ὁποῖος ἐπιζητεῖ νά τίς ξεριζώσῃ αἱμορραγοῦν τά χέρια του, ἔτσι καί αὐτός ὁ ὁποῖος θέλει νά ἐκριζώσῃ τά πάθη ἔχει ἀνάγκη ἰδρώτων καί κόπων.

6) Εἶπε ὁ Ἄββᾶς Ἰωσήφ στόν Ἄββᾶ Λώι: Δέν μπορεῖ νά γίνεις Μοναχός ἐάν πρῶτα δέν φλογισθεῖς ὀλόκληρος ὅπως τή φωτιά καί νά καταφρονήσεις τήν τιμὴν καί τήν ἀνάπαυση καί νά ἀποκόψεις τά θελήματα τῆς καρδίας καί νά φροντίσεις νά διαφυλάξεις ὅλες τίς ἐντολές τοῦ Θεοῦ.

ΤΟΥ ΑΒΒΑ ΗΣΑΪΟΥ

Ἄδελφέ μὴν ὀλιγοψυχήσεις σέ κάποιο κόπο πού καταβάλλεις, γιά νά μὴν εἰσχωρήσουν σέ σένα οἱ ἐνέργειες τοῦ ἐχθροῦ. Διότι ὅπως ἀκριβῶς ἓνα καταστραμμένο σπίτι ἔξω ἀπό τήν πόλη γίνεται τόπος δυσωδίας, ἔτσι καί ἡ ψυχὴ τοῦ ἀρχαρίου ὀκνηροῦ γίνεται κατοικητήριο κάθε ἁτιμοῦ πάθους.

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΔΙΑΔΟΧΟΥ

Ἡ ὁδὸς τῆς ἀρετῆς σέ αὐτούς πού ἀρχίζουν νά ἀγαποῦν τήν εὐσέβεια φαίνεται νά εἶναι πάρα πολύ δύσκολη καί κουραστική, ὄχι διότι ἡ ἀρετὴ εἶναι τέτοια, ἀλλὰ γιά τὸ λόγο ὅτι ἡ ἀνθρώπινη φύση ἀμέσως μετά τή γέννησή της συναναστρέφεται μέ τὸ πλῆθος τῶν διάφορων ἡδονῶν. Σέ αὐτούς ὅμως πού κατόρθωσαν νά φτάσουν στή μέση αὐτῆς τῆς ὁδοῦ παρουσιάζεται πολύ προσιτὴ καί ἀρκετὰ ἄνετη. Διότι μέ τή συνήθεια τοῦ καλοῦ καί τῆ συνεργεία τοῦ ἀγαθοῦ, τὸ φαῦλο καί ἀνήθικο ὑποτάχθηκε καί ἐξαφανίζεται μαζί μέ τήν ἀνάμνηση τῶν ἀλογίστων ἡδονῶν. Ἐτσι, λοιπόν, ἡ ψυχὴ μέ εὐχαρίστηση πορεύεται ὅλους τοὺς δρόμους τῶν ἀρετῶν. Γι' αὐτὸ καί ὁ Κύριος προετοιμάζοντάς μας στήν ὁδὸ τῆς σωτηρίας λέγει: «εἶναι στενὴ καί γεμάτη δυσκολίες ἡ ὁδὸς πού ὀδηγεῖ στή Βασιλεία, καί λίγοι θά περάσουν ἀπὸ αὐτή». Σέ ἐκείνους ὅμως πού θέλουν μέ πολλή πρόθεση νά προσέλθουν στήν τήρηση τῶν ἀγίων Του ἐντολῶν λέγει: «γιατί ὁ ζυγός μου εἶναι καλός καί τὸ φορτίο μου ἐλαφρό».

Πρέπει λοιπόν, ὅταν ἀκόμα βρισκόμαστε στήν ἀρχὴ τοῦ ἀγώνα, νά πιέζουμε τὸ ὅποιο θέλημά μας, ὥστε νά ἐκτελοῦμε τίς ἅγιες Αὐτοῦ ἐντολές, ἔτσι ὥστε βλέποντας ὁ ἀγαθὸς Κύριός μας τὸ σκοπὸ καί τὸ κόπο μας καί ὅτι προαιρούμαστε μέ πολλή εὐχαρίστηση νά ἐκτελοῦμε τὰ ἐνδοξα θελήματά Του, νά μᾶς ἀποστείλῃ ἔτοιμο τὸ θέλημά Του. Διότι τό-

τε έτοιμάζεται ή θέλησή μας από τόν Κύριο, έτσι ώστε μέ πολλή χαρά νά έκτελούμε άκατάπαυστα τό άγαθό. Τότε, λοιπόν, θά αισθανθούμε πραγματικά ότι ο Θεός είναι αυτός πού χαρίζει σέ μᾶς τή θέληση και τήν διενέργεια του άγαθού.

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΕΦΡΑΙΜ

Ἄγαπτιέ έπίλεξε τήν παιδεία από τά νιάτα σου και μέχρι τά γεράματα σου θά σέ συνοδεύει ή σύνεση. Ἄπό τά νιάτα σου σπείρε τόν άγρόν τής ψυχής σου και φρόντισέ τον, έτσι ώστε νά μήν φυτρώσουν ποτέ σέ αυτόν άγκάθια, όπως φυτρώνουν στόν άγονο και ξερό τόπο. Κάνε σέ αυτόν καλό καρπό και δόξασε Αυτόν πού σου δίνει τή δύναμη.

Ἄπόδοση στή Δημοτική: ΣΤΕΛΙΟΣ ΣΟΛΕΑΣ

Θεολόγος





Γεώργιου Κάκκουρα

Ο ΑΓΙΟΣ ΣΥΝΕΣΙΟΣ ΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΚΑΡΠΑΣΙΑΣ



ίς πληροφορίες για τόν βίο καί τή δράση τοῦ ἁγίου Συνεσίου ἀντλοῦμε ἀπό τή ζωντανή παράδοση τῆς Ἐκκλησίας, ἀπό τήν Ἐκκλησιαστική Ἀκολουθία του καί τό συναξάριό του¹.

Ἡ Ἐκκλησιαστική Ἀκολουθία² μαζί μέ τό συναξάριό τοῦ Ἁγίου διασώθηκαν στό χειρόγραφο πού γράφτηκε τό 1731/33 ἀπό τόν Ἀκάκιο Μοναχό, ὁ ὁποῖος δανείζεται ἀπό παλαιότερες πηγές. «Ἐτοῦτος ὁ ἅγιος Συνέσιος εἶναι βέβαια γέννημα καί θρέμμα τῆς πόλεως τοῦ Καρπασίου, ὡς φαίνεται μέσα εἰς ἕνα χειρόγραφον βιβλίον, καί εἶναι ἀληθινός ἅγιος, διατί εἶναι μέσα εἰς τές ἐκκλησίες οἱ εἰκόνες του ζωγραφισμένες, καί γράφουν πώς εἶναι ἀπό τριακοσίους χρόνους, καί ἐτοῦτες εἶναι μία μαρτυρία ἀληθινή». Καί συνεχίζει ἀπευθυνόμενος στούς Καρπασίτες: «εἶναι ποιμένας σας, καί εἶναι ἕνας ἄγρυπνος φύλακας διά τήν πόλιν σας, καί τήν φυλάγει διά πρεσβειῶν του ἀπό πᾶσα κακόν, ὡσάν καί τόν ἅγιον Φίλωνα»³.

Ἁ Ἁγιος φαίνεται ὅτι ἔζησε τόν 5ο αἰώνα. Μνημονεύεται μαζί μέ τούς ἁγίους Φίλωνα καί Σωσικράτη σέ Συνοδικά τῆς Κύπρου καί σέ ἄλλες πηγές, κυρίως τῆς Λατινοκρατίας⁴. Γιά παράδειγμα στό Χρονικόν τοῦ Λεοντίου Μαχαιρᾶ (15ος αἰ.) διαβάζουμε: «Φίλωνος, Συνεσίου, καί Σωσικράτους ἐπισκόπου Καρπασαίων»⁵. Ἦταν διάδοχος τοῦ ἁγίου Φίλωνα στόν ἐπισκοπικό θρόνο τῆς Καρπασίας. Ὁ ἴδιος προσπάθησε νά μιμηθεῖ τή δράση τοῦ πολυτάλαντου ἁγίου Φίλωνα. Δίωξε τίς αἰρέσεις τῆς ἐποχῆς του καί προστάτευσε τά «λογικά πρόβατά του» ἀπό τούς «λύκους τούς ἄρπαγες». Προσπάθησε νά ἀπαλλαγεῖ ἡ Καρπασία καί ὁλόκληρο τό νησί ἀπό τών «νόθων δογμάτων, καί ... πᾶσαν τών αἰρέσεων πλάνην».

Παρέμεινε πάντα μελιχίος καί πρᾶος. Ἔγινε «κανόνας πίστεως καί εἰκόνα πραότητος». Πλούτισε «πνευματικῶς τά μυστήρια» καί «τῇ ἀναλάμπει τών σεπτῶν πράξεων» ἔγινε ὑπόδειγμα χριστιανικῆς ζωῆς «ἐν λόγῳ καί ἔργῳ». Ἁγιος τοῦ Θεοῦ. Μέ τή χάρι τῆς Θεοῦ «ἡ καλλονή τών ἱεραρχῶν» ἔγινε καί «τῶν νοσοῦντων ἰατρός θερμότητος», «στῦλος τῶν Καρπασέων» καί «πρεσβευτής κραταιός»⁶.

Τά θαύματά του πού διηγούνταν οἱ κάτοικοι τῆς περιοχῆς καί διασώζονται μέχρι σήμερα εἶναι ἀάμπολλα. «Ἐχει χάριν καί εἰς τήν λοιμι-

κὴν ἀσθένειαν, ἤγουν τὴν πανούκλαν, νὰ ἐλευθερώνη τὸ ποίμνιόν του, ὡς φαίνεται»⁷. Ἐπίσης θεραπεύει τὰ νεφρικά νοσήματα ὅσων καταφεύγουν στή χάρη του μέ πίστη.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ:

1. Βλ. Χάκκετ, *Ἱστορία*, τ. Β', σσ. 92, 209. Σπυριδάκι, «Εἰσαγωγή», σσ. κδ'-κε'. Ταουσιά-νη, *Ἡ ἐπισκοπή, Καρπασίας*, σσ. 110-114. Βλ. ἐπίσης Γ. Κάκκουρα, «Ὁ ἅγιος Συνέσιος ἐπίσκοπος Καρπασίας», *Πνευματικὴ Ἑπαλξη* 19 (Μάρτιος - Ἀπρίλιος 1996) 102-103.

2. Βλ. ἐπίσης Κύπρια Μηνναῖα, τ. Ζ' (Μάιος), Λευκωσία 2000, σσ. 197-206.

3. ΚΣ, σ. 45.

4. Γιά τίς βιβλιογραφικές ἀναφορές βλ. Γεωργίου Κάκκουρα, «Ἡ ἐπισκοπή Καρπασίας ἀπὸ τὴν ἱδρυσὶ τῆς ἕως τὰ μέσα τοῦ ΙΓ' αἰώνα», σσ. 133-138, σπμ. 21-31.

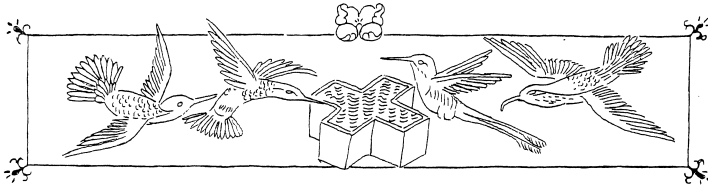
5. Λεοντίου Μαχαίρᾶ, *Χρονικόν*, §30, σ. 28.

6. ΚΣ, σσ. 33-51.

7. Στό ἴδιο. σ. 45.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΑΚΚΟΥΡΑΣ
Θεολόγος, Διδάκτωρ Θεολογίας





Ο ΑΓΙΟΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΧΑΜΑΚΙΩΤΗΣ ΓΙΑ ΤΙΣ ΔΟΚΙΜΑΣΙΕΣ, ΤΗΝ ΕΞΟΜΟΛΟΓΗΣΗ ΚΑΙ ΤΗ Θ. ΚΟΙΝΩΝΙΑ

«Τέκνον μου ἐν Κυρίῳ ἀγαπτόν...

Χαῖρε ἐν Κυρίῳ πάντοτε.



νωρίζω διά τῆς παρουσίας μου ὅτι ἔλαβον τήν ἐπιστολήν σου καί εἶδον τά ἐν αὐτῇ. Σχετικῶς μέ τήν ὑγείαν σου πού μου γράφεις, ὅτι δέν βελτιοῦται, δόξαζε τόν Κύριον τακτικά, ἐφ' ὅσον ἐκεῖνος ἐπιτρέπει τά πάντα πρός τό συμφέρον τῆς ψυχῆς μας. Θέλει νά μᾶς καθάρισι καί νά μᾶς ἐτοιμάσῃ διά τήν αἰώνιον ζωήν. Γένοιτο. Ἄμην.

Σᾶς γνωρίζω καί διά τήν ἰδικήν μου ὑγείαν, ὅτι ἔχει διάφορους διακυμάνσεις, πότε καλύτερα καί πότε ἡ ἴδια κατάσταση. Εὐχαριστῶ κι ἐγώ τόν Κύριόν μας, ὅπου μέ ἀξιώνει νά στέκω στά πόδια μου καί νά εἶμαι εἰς θέσιν νά λειτουργῶ. Δοξασμένον νά εἶναι τό πανάγιον Αὐτοῦ ὄνομα, ὅπου μέ τήν κατάστασίν μας αὐτήν μᾶς ξυπνᾶ καί μᾶς φωνάζει. «Γίνεσθε ἔτοιμοι διότι δέν γνωρίζετε τήν ἡμέραν καί τήν ὥραν κατά τήν ὁποίαν θά σᾶς καλέσω»...».

«...Ἐπειδή δέν γνωρίζομεν οὔτε τήν ὥραν, οὔτε τήν στιγμήν κατά τήν ὁποίαν θά μᾶς καλέσῃ ὁ Κύριος, πρέπει ἡ ζωή μας νά εἶναι ὅσον τό δυνατόν εἰρηνική, ἐπειδή θά μᾶς κρίνῃ ὁ Κύριος ὅπως μᾶς εὖρη τήν τελευταίαν στιγμήν τοῦ βίου μας, «ὅπως σέ εὖρω, οὕτω καί κρινῶ σε». Ὁ Κύριος ἀναπαύεται εἰς τούς ταπεινούς, τούς πράους καί εἰρηνικούς. Τό πάθημά σου, εἴθε νά σοῦ γίνῃ μάθημα καί νά δεικνύῃς ὑπομονήν εἰς ὅλα, ἔχων ἐμπρός σου πάντοτε τήν ὥραν τοῦ θανάτου σου καί νά προσεύχῃσαι ἀδιαλείπτως λέγων καί τήν προσευχήν τήν ὁποίαν σοῦ ἔχω γράψῃ ἐπανελλημμένως: «Κύριε ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστέ, Υἱέ τοῦ Θεοῦ, ἐλέησόν με τόν ἁμαρτωλόν»... Διάρκῶς νά τήν ἔχῃς στό στόμα σου καί στήν καρδιά σου. Εἶναι ἡ ἀνωτέρα προσευχή ἀπό ὅλας ὅσας ὑπάρχουν...

...Ἦς διά τās Ἱεράς Ἀκολουθίας πού μου γράφεις, ἄν εἶναι ἀρκεταί αὐταί πού κάμνεις, σοῦ ἀπαντῶ ὅτι ἀρκεταί εἶναι μόνον νά τās κάμνῃς χωρίς βιασύνην διά νά ὠφελῆσαι...».

«... Μοῦ γράφετε ὅτι ἡ ὑγεία σας χειροτερεύει, προϊόντος τοῦ καιροῦ. Ἀλλά καί αὐτό εἶναι ζήτημα τοῦ Κυρίου, ὁ ὁποῖος πάντα πρός τό τοῦ

πλάσματος συμφέρον οικονομεί. Μήν απογοητεύεσθε διά τόν τοιούτον, διότι ὁ Κύριός μας δέν θά μᾶς ἀφήσῃ νά δοκιμασθῶμεν ὑπέρ τήν δύναμίν μας, ἀλλά θά μᾶς δώσῃ τήν δύναμιν νά ἀντεπεξέλθωμεν καί κατά τήν δοκιμασίαν αὐτήν. Ὅσον μεγαλύτερα εἶναι ἡ δοκιμασία μας τόσον καί τά βραβεῖα θά εἶναι μεγαλύτερα τά ὁποῖα ἐτοιμάζει ὁ Κύριος διά τούς ἀγωνιζομένους...».

«...Ἡ δόξα ἡ ὁποία ἀναμένει τούς ἀγωνιζομένους ἐνταῦθα, ἡ δόξα εἰς τούς οὐρανούς, θά εἶναι μεγάλη καί ἀσύγκριτος, ὡς πρὸς τά παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ. *“Ὁὐκ ἄξια τά παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ πρὸς τήν μέλλουσαν ἀποκαλυφθῆναι δόξαν. Τό γάρ παραντίκα ἐλαφρόν τῆς θλίψεως ἡμῶν καθ’ ὑπερβολήν εἰς ὑπερβολήν αἰώνιον βάρους δόξης κατεργάζεται ἡμῖν”*, λέγει ὁ ἀπ. Παῦλος, τό σκεῦος τῆς ἐκλογῆς τοῦ Θεοῦ...».

«...Ὡς διά τās δοκιμασίας σας εἰς τό τέλος τῆς ζωῆς μας, ὁ Κύριος μας θέλει νά σᾶς καθάρισῃ καί ἐξαγνίσῃ τελείως καί δι’ αὐτό ἐπιτρέπει τούς πειρασμούς ὡς στάδιον τῶν ἀγώνων μας. Καί μακάριοι ἐκεῖνοι πού ὑπομένουν ἕως τέλος... Διά τῆς ὑπομονῆς θά κερδίσωμεν τήν ψυχὴν μας. Ὁ πολέμιος ἐχθρὸς τῶν ψυχῶν μας μεταχειρίζεται ὅλα τά μέσα διά νά μᾶς μολύνῃ... Προσοχή τά τελευταῖα αὐτά χρόνια τῆς ζωῆς μας νά μὴ χάσωμεν τόν παράδεισον...».

«...Ὁ καιρὸς τῆς ζωῆς μας ὀλίγος, ἐλάχιστος εἶναι. Εὐρισκόμεθα πλησίον τοῦ λιμένος καί ἂν ὑπομένωμεν θά εὐρωμεν χάριν καί ἔλεος καί τήν ἀνταπόδοσιν τῶν ἀγωνισαμένων μαρτύρων. Μόνον προσεύχου νά μὴ ὀλιγοστεύσῃ ἡ πίστις μας μέχρι τέλους καί νά μὴ πάθωμεν ναυάγιον ἐγγύς εὐρισκόμενοι τοῦ λιμένος, ἀλλά τούναντίον μέ τήν πίστιν, ὑπομονήν καί ταπείνωσιν νά εὐρωμεν ἀνοικτὴν τήν θύραν τῆς εἰσόδου μας εἰς τήν αἰώνιον ζωήν. Ἄμην... Προσοχή λοιπόν καί πάλιν προσοχή μὴ χάσωμεν τήν αἰωνιότητα...».

«...Ἐκεῖνο τό ὁποῖον θέλει ὁ Κύριος καί εὐαρεστεῖται εἶναι τό νά εἴμεθα ἔτοιμοι διά τῆς ἐξομολογήσεως καί συχνῆς Θείας Κοινωνίας, τό ὁποῖον κατορθώνει ἡ εὐλάβειά σου καί ἔχεις πάντοτε τό εἰσιτήριο στά χέρια σου, διά τό μέγαλον ταξίδι εἰς τούς οὐρανούς...».

«...Εὐχομαι πάντοτε εἰς τόν Κύριόν μας νά ζῆς τήν ἐν Κυρίῳ ζωήν καί νά εὐρεθῆς πανέτοιμος εἰς τήν ὥραν πού θά σέ καλέσῃ ὁ Κύριος. Ἰδίως νά κοινωνῆς τακτικά καί νά ἐξομολογήσῃ ὅταν αισθάνεσαι κάποιον βάρους εἴτε μικρὸ εἴτε μεγάλο καί πρό παντός νά αισθάνεσαι ἀγάπην μέ ὅσους συναναστρέφεσαι καί ζεῖς καί νά συγχωρῆς κάθε ἕναν ὁ ὁποῖος θά σέ πικράνῃ καί νά αισθάνεσαι τόν ἑαυτόν σου ὡς τόν πλέον ἁμαρτωλότερον τῶν ἀνθρώπων καί νά ἀγωνίζεσαι διά νά βελτιώνης τήν ψυχικὴν σου κατάστασιν, ὑπομένων τούς πόνους καί εὐχαριστῶν τόν Κύριόν μας δι’ ὅλα εἴτε λυπηρά, εἴτε εὐχάριστα...».

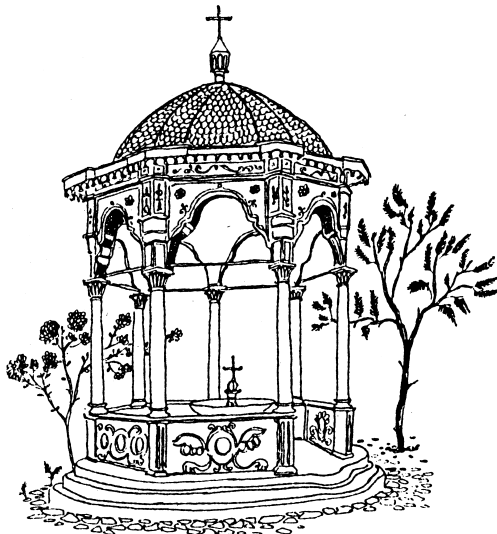
«...Νά κοινωνῆς συχνά. Ἡ Θεία Κοινωνία καί ὅλαι αἱ εὐαγγελικαί ἀρεταί, ἄν τάς ἐκτελοῦμεν εἶναι τό εἰσιπήριόν μας, τόν ὁποῖον θά ἔχωμεν εἰς πᾶσαν στιγμὴν μαζί μας διὰ νά εἴμεθα δεκτοί κατά τήν ὥραν τῆς ἀναχωρήσεώς μας διὰ τό μεγάλον ταξείδιόν μας εἰς τούς οὐρανούς...».

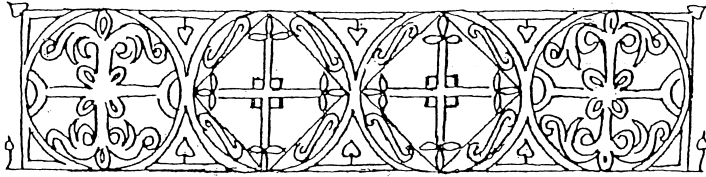
«...Ἡ Θεία Κοινωνία μᾶς ἐνώνει μέ τόν Κύριόν μας, καίει τά ἀγκάθια τῆς ψυχῆς μας, δίδει ὑπομονήν καί μᾶς προετοιμάζει διὰ τήν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Τώρα πού ἐξομολογήθης καί τά ὅσα εἶχες ξεκάσει παλαιά ἁμαρτήματα δέν εἶναι ἀνάγκη, ἐάν κοινωνῆς συχνά, νά παίρνης τήν εὐχὴν τοῦ ἱερέως εἰς κάθε σου κοινωνίαν, ἐκτός ἐάν ἐν τῷ μεταξύ προκύπη κάτι, εἴτε θυμός, εἴτε κατάκρισις, ἢ ἄλλη τις ἀπροσεξία σου, τότε ἀνυπερθέτως νά τό ἐξομολογήσῃς καί νά παίρνης καί τήν εὐχὴν τοῦ ἱερέως.

Ὅσον προχωροῦμεν πρὸς τήν αἰωνιότητα τόσο καί νά δυναμῶνῃ ἡ πίστις καί ἡ ἀγάπη μας πρὸς τόν Κύριον καί ἡ ὑπομονή μας καί προπαντός ἡ συναίσθησις τῆς ἁμαρτωλότητός μας καί νά ζητοῦμεν ἡμέραν καί νύκτα τήν συγχώρησιν τῶν ἁμαρτιῶν μας καί ὁ εὐσπλαγχνος Κύριος θά μᾶς συγχωρήσῃ καί θά μᾶς κάμῃ ἅγιους διὰ τό πολύ ἔλεός Του τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν. Ἀμήν. Γένοιτο...

...Ἐπί τούτοις εὐχόμενος καί πάλιν ὑγείαν σωματικὴν καί ψυχικὴν διατελῶ μετὰ πολλῆς τῆς πατρικῆς ἀγάπης καί διαπύρων εὐχῶν.

Ὁ πνευματικὸς πατήρ
Ἱερομόναχος ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ





ΟΛΑ ΤΑ ΓΝΩΡΙΖΕΙ Ο ΘΕΟΣ



να από τά πιά χαρακτηριστικά χαρίσματα πού διέθετε ὁ σύγχρονος ὄσιος Πορφύριος ὁ Κausοκαλυβίτης¹ (1906-1991), ἦταν τό διορατικό καί προορατικό του χάρισμα. Μποροῦσε νά γνωρίζει τό ὄνομα καί τό πρόβλημα κάθε ἀνθρώπου πού τόν ἐπισκεπτόταν ἢ νά τοῦ ἀποκαλύπτει τή ζωή του, ἀκόμη καί ἂν τόν ἔβλεπε γιά πρώτη φορά. Μποροῦσε νά περιγράψει μέ ἀκρίβεια τόπους μακρινούς καί γεγονότα μελλοντικά. Εἶχε τή δυνατότητα νά βλέπει ἀκόμα καί κάτω ἀπό τήν ἐπιφάνεια τῆς γῆς. Γι' αὐτό καί βοηθοῦσε νά ἀνακαλυφθοῦν ἀρχαῖοι τάφοι, θαμμένοι ἱεροί Ναοί καί ἅγια Λείψανα, ἐνῶ πολλές φορές ἔδινε ἀκριβεῖς ὁδηγίες καί γιά τήν εὕρεση νεροῦ σέ ἄνυδρους τόπους. Σπάνιο χάρισμα. Δῶρο τοῦ Θεοῦ σέ μιά ἀγνή καί ταπεινή ψυχή, πού ποτέ δέν προέβαλλε τό χάρισμα αὐτό πρὸς ἐντυπωσιασμό, ἀλλά τό ἀσκούσε γιά τήν ὠφέλεια καί οἰκοδομή τῶν ἀνθρώπων, γιά νά ὁδηγεῖ ψυχές στή μετάνοια. Τό πῶς αὐτό τό δῶρημα συντελοῦσε στή σωτηρία τῶν ἀνθρώπων, φαίνεται καί ἀπό τό παρακάτω ἐντυπωσιακό περιστατικό:

Βρισκόταν στό Μήλεσι Ἀττικῆς καί ἐξομολογοῦσε. Μόλις τελείωσε, εἶπε στίς δύο κυρίες πού εἶχαν ἐξομολογηθεῖ τελευταῖες:

— Θά ῥθει ἕνα ταξί γιά νά πάμε σ' ἕνα Μοναστήρι νά προσκυνήσουμε. Ἐσεῖς θά καθίσετε πίσω καί δέν θά μιλάτε. Ὅ,τι καί νά σᾶς λέει ὁ ταξιτζής, ἐσεῖς δέν θά μιλήσετε καθόλου.

Πράγματι, ἦρθε τό ταξί καί ἐπιβιβάσθηκαν. Ὁ ὁδηγός, μόλις εἶδε τόν ἱερέα καί τίς δύο κυρίες πού τόν ἀκολουθοῦσαν, ἄρχισε τά εἰρωνικά σχόλια:

— Τί εἶσθε σεῖς οἱ γυναικοῦλες πού τρέχετε πίσω ἀπό τούς παπάδες καί σᾶς τρῶνε ὅλα τά χρήματα! Δέν καταλαβαίνετε ὅτι σᾶς κοροϊδεύουν; Σᾶς ἐκμεταλλεύονται!

Ἀπό τήν ἀρχή τῆς διαδρομῆς δέν σταμάτησε νά μιλάει. Μόνο κατά διαστήματα στρεφόταν πρὸς τά πίσω καί τίς ρωτοῦσε:

— Τά λέω καλά;

Οἱ κυρίες ὅμως δέν ἔβγαζαν μιλιὰ. Συνέχισε στό ἴδιο μοτίβο, ρώτησε πάλι καί πάλι τίς κυρίες, ἀλλά τίποτε. Καμία ἀνταπόκριση. Τότε στρά-

φηκε δίπλα του στόν ἅγιο Πορφύριο:

– Ἐσύ τί λές, ρέ παπά; Δέν τά λέω καλά;

– Θά σοῦ πῶ ἄν τά λές καλά, ἄν πρῶτα ἀκούσεις μιά ἱστορία, εἶπε ἀτάραχος ὁ Ὅσιος καί ἄρχισε τή διήγηση:

Κάποτε ζοῦσε στήν Κρήτη ἕνα εὐλογημένο ζευγάρι, ἄνθρωποι τοῦ Θεοῦ, πού ὅμως δέν εἶχαν ἀποκτήσει παιδιά. Στά 18 χρόνια τοῦ γάμου τους ὁ σύζυγος, πού ἦταν καί ὁ Πρόεδρος τοῦ χωριοῦ, πέθανε ξαφνικά ἀπό ἀνακοπή καρδιάς. Τόν ἔκλαψε ὅλο τό χωριό, μά πιά πολύ ἡ χήρα γυναίκα του. Ἐμεινε μόνη ἡ δύστυχη, ἀλλά ἀντιμετώπισε τή δοκιμασία της μέ πολλή πίστη. Ἐκεῖνο πού τῆς ἔδινε παρηγοριά ἦταν ἕνα χωράφι πού εἶχαν ἀποκτήσει καί τό φρόντιζαν μαζί μέ τόν ἄνδρα της, φυτεύοντας διάφορα κηπευτικά. Ἐκεῖ πλέον περνοῦσε τήν ὥρα της.

Ὅταν ἔγινε καί τό τεσσαρακονθήμερο μνημόσυνο, ἄρχισε νά τήν ἐπισκέπτεται στό χωράφι ἕνας ξένος πού εἶχε ἀγοράσει τό διπλανό οἰκόπεδο. Καθημερινά ἐρχόταν στό περιβόλι της, τῆς ἔπιανε συζήτηση καί παρατηροῦσε τόν κῶρο. Μιά μέρα τῆς εἶπε:

– Δέν ἔρχεσαι λίγο δίπλα νά δεῖς τί ἔχω φτιάξει καί στό δικό μου χωράφι;

Ἡ γυναίκα προσπάθησε νά τό ἀποφύγει, ἀλλά στήν ἐπιμονή του δέν τά κατάφερε.

– Νά, λίγο πιά κάτω ἀπό τήν κατηφόρα, ἔλα νά δεῖς τί ἔχει.

Πράγματι κατέβηκε ἡ γυναίκα κι ἐκεῖ ὁ ἀθεόφοβος ἔβγαλε ἕνα μαχαίρι καί τή σκότωσε. Γρήγορα - γρήγορα τήν ἔριξε σ' ἕνα λάκκο καί τήν ἔθαψε. Μέχρι καί σήμερα ἡ ἀστυνομία δέν ἔχει ἀκόμη βρεῖ τόν φονιά.

Στό μεταξύ ἐκεῖνος ἀγόρασε μέ ψεύτικα χαρτιά τό κτῆμα τῆς χήρας, τό πούλησε μαζί μέ τό διπλανό πού ἤδη εἶχε, καί μέ τά χρήματα πού κέρδισε ἦρθε στήν Ἀθήνα καί ἀγόρασε ἕνα ταξί. Μήπως τόν γνωρίζεις;

Ὁ ὁδηγός, ὅλη τήν ὥρα πού μιλοῦσε ὁ Ὅσιος, εἶχε γίνεи κατακίτρινος καί τόν ἔλουζε κρύος ἰδρώτας. Σταμάτησε κάπου γιά νά συνέλθει. Δέν μπορούσε νά τό πιστέψει... Ἡ ἱστορία αὐτή ἦταν ἡ δική του ζωή! Ἐβαλε τά κλάματα κι ἔπεσε στά πόδια τοῦ ἁγίου Πορφυρίου. Ὁ Ἅγιος τόν προέτρεψε τότε νά ἐξομολογηθεῖ, χωρίς ἀναβολή. Πράγματι, τήν ἄλλη μέρα κιόλας, στίς 12 τό μεσημέρι, ὁ στυγνός φονιάς, μετανοημένος πιά, ἔσκυβε κάτω ἀπό τό πετραχήλι τοῦ ἁγίου Πνευματικοῦ. Ἄρχιζε πλέον μιά νέα ζωή γι' αὐτόν².

Δέν εἶναι αὐτό τό μοναδικό περιστατικό πού ὁ ὄσιος Πορφύριος βοήθησε κάποιο νά μετανοήσει, ἀποκαλύπτοντας τήν ἁμαρτωλή καί ἐνοχνη ζωή του. Πολλοί ἦταν αὐτοί πού εἶχαν παρόμοια ἐμπειρία, καθῶς

ὁ ἅγιος Πορφύριος τούς φανέρωσε τή ζωή τους και αὐτό ἔγινε ἀφορμή νά ἐπιστρέψουν κοντά στόν Θεό. Βέβαια ὅλα ὅσα γνώριζε ὁ Ὑόσιος, ὁ Θεός τοῦ τά ἀποκάλυψε. Ἐκεῖνος εἶναι ὁ «ἐτάζων καρδιάς καί νεφρούς». Αὐτός δηλαδή πού ἐξετάζει τά βάθη τῆς καρδιάς καί τά ἀπόκρυφα συναισθήματα ὄλων μας (Ψαλμ. ζ´ 10). Αὐτός ὁ Ὑοπιός γνώριζει κάθε λεπτομέρεια τῆς ζωῆς μας, διότι «πάντα γυμνά καί τετρακηλισμένα τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ» ὅλα εἶναι γυμνά καί ξεσκεπασμένα στά μάτια του. Καί τελικά σ´ αὐτόν θά δώσουμε λογαριασμό καί ἀπολογία γιά τίς πράξεις μας (Ἐβρ. δ´ 13).

Κί ἄν εἶναι συγκλονιστικό νά ἀκοῦς ἕναν ἄγνωστο σέ σένα ἄνθρωπο νά σοῦ φανερώνει πράξεις σου ἀπόκρυφες καί σκέψεις μυστικές πού κανεῖς ἄλλος δέν γνωρίζει, εἶναι ἀκόμη πιό συγκλονιστικό νά βρεθεῖς μέ ἔνοχη συνείδηση κατά τή φοβερή ἡμέρα τῆς Κρίσεως, «ὅταν καθίσῃ ὁ κριτής ἐπί θρόνου φοβεροῦ! Βίβλοι ἀνοίγονται, καί πράξεις ἐλέγχονται, καί τά κρυπτά τοῦ σκότους δημοσιεύονται»³, τότε πού θά φανερωθοῦν τά πάντα ἐνώπιον ἀγγέλων καί ἀνθρώπων!

Ἄς μὴν περιμένουμε λοιπόν νά συναντήσουμε ἕνα διορατικό Γέροντα γιά νά συγκλονισθοῦμε καί νά μετανοήσουμε. Ἄς συνειδητοποιήσουμε ὅτι ὅλα τά γνωρίζει ὁ Θεός κι ἄς γίνει αὐτό ἀφορμή γιά μία εἰλικρινή ἐκ βαθέων ἐξομολόγηση, γιά ἕνα νέο ξεκίνημα τοῦ πνευματικοῦ μας ἀγώνα κάτω ἀπό τό παντέφορο βλέμμα τοῦ παντογνώστη καί πανάγαθου Θεοῦ Πατέρα.

Περιοδικό «Ὁ Σωτήρ» ἀρ. 2280, σελ. 67-68

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ:

1. Ἐορτάζει στίς 2 Δεκεμβρίου.
2. Ὁ Ὑόσιος Πορφύριος (Μαρτυρίες - Διηγήσεις - Νουθεσίες), ἐκδ. Ἐνωμένη Ρωμοσύνη, Θεσσαλονίκη 2017, σελ. 33-35.
3. Σπικηρόν ἰδιόμελον τῶν Αἴνων, Ὑόρθρος Κυριακῆς Ὑπόκρεω.





ΔΙΗΓΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΑΓΙΟ ΙΑΚΩΒΟ ΤΟΝ ΕΝ ΕΥΒΟΙΑΙ



ιά τό Μοναστήρι τοῦ Ὁσίου Δαβίδ ἄκουσα ἀπό τό γέροντα τοῦ πατρός Ἰακώβου, τόν ἀοίδιμο π. Νικόδημο, ὅταν τόν εἶχαμε ἐφημέριο στήν ἐνορία μας στήν Παλλήνη Ἀττικῆς. Μέ σκοπό νά προσκυνήσω τόν τάφο του μέ ἔφερε ἡ πρόνοια τοῦ Θεοῦ ἐδῶ στό Μοναστήρι καί τότε γνώρισα τό Γέροντα Ἰάκωβο. Ἡ πρώτη μου γνωριμία μαζί του ἦταν πολύ σύντομη. Πῆρα τήν εὐχή του καί ἀφοῦ τόν παρακάλεσα νά προσεύχεται γιά μένα, γύρισα στήν Ἀθήνα. Τίς ἐπόμενες ἡμέρες τόν εἶδα στόν ὕπνο μου τρία βραδία κατά σειρά νά μέ νουθετεῖ καί νά μοῦ λέει πῶς ἂν ἀγωνισθῶ κατά τῶν παθῶν μου, ὅλα θά πάνε καλά καί ὅτι προσεύχεται γιά μένα. Ἐντυπωσιάσθηκα ἀπό αὐτό τό γεγονός καί σχημάτισα τήν ἐντύπωση ὅτι αὐτός ὁ ἄνθρωπος εἶναι πραγματικά ἅγιος. Ἀπό τότε μέ εἴλκυσε ἡ χάρη τοῦ Θεοῦ καί ἐρχόμουν τακτικά στό Μοναστήρι ὥσπου ἀποφάσισα νά μονάσω.

Λίγες ἡμέρες μόνο εἶχα στό Μοναστήρι ὡς ρασοφόρος, ὅταν μιά ἡμέρα, ἐνῶ βρισκόμουν γονατιστός μέσα στό Ἱερό ἐν ὥρᾳ Ἀκολουθίας, μετεωρίσθηκε ὁ νοῦς μου καί σκεφτόμουν περιστατικά τῆς δουλειᾶς πού ἔκανα ὡς κοσμικός. Ὁ Γέροντας καθόταν στήν πολυθρόνα του. Ξαφνικά τόν βλέπω νά μοῦ κάνει νόημα νά τόν πλησιάσω. Ἄρχισε νά μοῦ λέει: «Παιδί μου, σέ χαίρομαι ἔτσι μέ τά μαλλάκια σου καί τά ρασάκια σου. Σάν τόν Μελχισεδέκ μοιάζεις. Σάν νᾶσαι παλιός μοναχός. Παιδί μου, σέ παρακαλῶ μή μέ παρεξηγήσεις γι' αὐτό πού θά σοῦ πῶ. Σοῦ ζητῶ συγγνώμη». Ἀπορημένος τοῦ ἀπάντησα: «Παρακαλῶ, Γέροντα». «Γιά σκέψου, παιδί μου», συνέχισε ὁ Πατήρ, «νά ἦσουν τώρα στό χωριό σου, νά καθόσουν στό καφενεῖο σταυροπόδι καί νά ἔπινες τό καφεδάκι σου περιμένοντας τούς ὑπαλλήλους σου, γιά νά πάτε να τοποθετήσετε τά κάγκελα πού εἶχατε ἀφήσει ἀπό τήν προηγούμενη ἡμέρα στήν οἰκοδομή!». «Ἐκπληκτος ἐγώ, πού ἕνας ἄνθρωπος μπορούσε μέ τέτοια λεπτομέρεια νά γνωρίζει τίς σκέψεις μου, τοῦ λέω: «Χίλια συγγνώμη, Γέροντα, τώρα αὐτά ἀκριβῶς σκεπτόμουν!». «Ὅχι παιδί μου» λέει ὁ Γέροντας, «ἄσ' τα αὐτά, ἀνήκουν στό παρελθόν. Τώρα εἶσαι Μοναχός καί πρέπει νά κοιτάξεις μπροστά. Ὅπως ὁ γεωργός πού κρα-

Ἔνας ἅγιος Γέροντας, ὁ μακαριστός π. Ἰακώβος ἐκδ. τῆς Ἱ. Μονῆς Ὁσίου Δαυΐδ γέροντος Λίμνη Εὐβοίας 1996, σελ. 125-129.

τάει τό ἀλέτρι κοιτάζει μπροστά, γιά νά κάνει ἴσια τή γραμμή τοῦ ὀργώματος, ἔτσι πρέπει νά εἶναι ὁ Μοναχός. Ἔντε, παιδί μου, σέ καίρομαι ἔτσι ὅπως σέ βλέπω. Σάν τόν Μελχισεδέκ μοιάζεις». Ἐτσι μέ γλυκύτητα μέ νουθέτησε καί ἐγώ ὅλος ἐκθαμβος τοῦβαλα μετάνοια καί πῆγα στή θέση μου.

Κάποτε μᾶς ἔφεραν στό Μοναστήρι μερικά αὐγά ὀρτυκιοῦ. Τά βάλαμε στήν αὐτοσχέδια κλωσσομηχανή μας καί μαζί μέ τά κοτοπουλάκια βγήκε ἓνα μόνο ὀρτυκάκι. Αὐτό μεγάλωνε πιό γρήγορα ἀπό τά ἄλλα πουλάκια καί τά τσιμποῦσε καί τά πλήγωνε. Ἐγώ στενοχωρημένος πῆγα δύο φορές νά πάρω τήν εὐλογία τοῦ Γέροντα νά τό ἀφήσω στό δάσος, ὥστε νά μή μᾶς κάνει ζημιά, ἀλλά στάθηκε ἀδύνατο νά τόν συναντήσω. Γιατί ὁ Γέροντας συνεχῶς ἐξομολογοῦσε καί δέν ἦταν σωστό νά τόν διακόψω γιά ἓνα τόσο ἀσήμαντο, ὅπως νόμιζα, θέμα. Ἐτσι ἀποφάσισα νά ἀφήσω ἐλεύθερο τό πουλάκι καί νά πάρω τήν εὐλογία του ἐκ τῶν ὑστερών, ἄν καί αἰσθανόμουν μιά φωνή μέσα μου νά μέ ἐλέγχει. Τό ἴδιο βράδυ μετά τό ἀπόδειπνο μοῦ λέει ὁ Γέροντας: «Βάλε μου, παιδί μου, λίγο νεράκι νά πιῶ τά χάπια μου». Μόλις τοῦδωσα τό νερό, μοῦ λέει: «Σήμερα τό ἀπόγευμα, πάτερ Νικόδημε, πῆγα μιά βόλτα στό δάσος. Ἐκεῖ κάθισα γιά λίγο νά ξεκουρασθῶ, ὅταν βλέπω μέσα ἀπό τά κλαδιά τῶν θάμνων νά βγαίνει ἓνα πουλάκι πού ἔμοιαζε μέ περδικάκι ἢ ὀρτυκάκι. Ἦρθε τό εὐλογημένο καί σκαρφάλωσε πάνω στά πόδια μου. Ἦταν ἓνα ὀρτυκάκι. Ἐσκυψα, τό χάιδεψα καί πάλι φρούτ - φρούτ κρύφτηκε μέσα στά κλαδιά. Τί λές, παιδί μου; Τί νά σημαίνει αὐτό ἄραγε;» Ἐγώ, κατακόκκινος ἀπό τήν ντροπή μου, τοῦ λέω: «Γέροντα, σημαίνει ὅτι οὐδέν κρυπτόν ὑπό τόν ἥλιον».

Τήν ἄλλη ἡμέρα τό πρωί πῆγα νά ἐξηγήσω στό γέροντα τί ἔκανα καί νά τοῦ ζητήσω συγχώρηση. Μοῦ λέει τότε ὁ Γέροντας: «Παιδί μου, ἡ παρακοή καί κάθε τι πού κάνει ὁ Μοναχός χωρίς εὐλογία εἶναι θάνατος. Ὅταν κάνουμε κάτι χωρίς εὐλογία, δέν εὐαρεστοῦμε τόν Θεό, ἀλλά τόν λυποῦμε. Γι' αὐτό, παιδί μου, σέ ὅ,τι θέλεις νά κάνεις νά παίρνεις εὐλογία. Κι ἄν δέν μπορέσεις νά πάρεις εὐλογία τή μιά μέρα, ἄσ' το γιά τήν ἄλλη. Καί ἄν δέν μπορέσεις καί τήν ἄλλη, ἄσ' το γιά τήν ἐπόμενη. Καλύτερα νά καθυστερήσεις παρά νά κάνεις κάτι χωρίς εὐλογία». Ἄρχισε κατόπιν νά μοῦ ἀπαριθμεῖ ἀπό τή δική του πείρα καί ἀπό τούς Πατέρες διάφορα περιστατικά Μοναχῶν πού ὑπακούοντας στό λογισμό τους καί ὄχι στό Γέροντά τους ἔπαθαν μεγάλες πνευματικές ζημιές ἢ καί χάθηκαν. Δυό ὥρες μοῦ ἀπαριθμοῦσε τέτοια περιστατικά παρά τήν κούραση πού εἶχε, ὥστε νά καταλάβω πόσο κεφαλαϊῶδες θέμα ἦταν αὐτό γιά τή μοναχική ζωή καί τή σωτηρία μου. Ἐδῶ, πρὸς δόξαν Θεοῦ καί ὠφέλεια τῶν ἀδελφῶν μου, θέλω νά ἀναφέρω ἓνα θαυμαστό γεγονός πού ἐπέτρεψε ὁ Θεός καί ἐζῆσα παρόλη τήν ἀναξιοτήτά μου.

Ήταν καλοκαίρι τοῦ 1990 καί βρισκόμουν στήν ἀποθήκη τῆς Μο-
νῆς, ὅπου τακτοποιοῦσα ὀρισμένα πράγματα, ὅταν ἄνοιξε ἡ πόρτα καί
μπήκε μέσα ὁ Γέροντας. Ταυτόχρονα μέ τήν εἰσοδό του μιά ἄρρητη
εὐωδία πλημμύρισε τήν ἀτμόσφαιρα. Ὁ Γέροντας μέ χαιρέτησε, μούπε
δυό λογάκια καί βγῆκε. Ἐγώ ἔκανα τό Σταυρό μου καί δέν ἔδωσα με-
γάλη σημασία στό γεγονός. Τό ἴδιο βράδυ κατά τή διάρκεια τῆς τράπε-
ζας, στήν ὁποία παραβρισκόταν καί ὁ Γέροντας, ἔνοιωσα πάλι ἔντονα
τήν ἴδια ἄρρητη εὐωδία. Αὐθόρμητα λέω στους πατέρες: «Σᾶς εὐωδιάζει
τίποτε;» Ἐκεῖνοι μέ κοίταξαν μέ ἀπορία. Κατάλαβα ὅτι δέν εἶχαν κατα-
λάβει τό παραμικρό. Εἶδα ὅμως τό Γέροντα νά μοῦ ρίχνει μιά ματιά καί
νά κατεβάζει τό κεφάλι του σάν «ἔνοχος».

Τό ἐπόμενο βράδυ μετά τό Ἐπόδειπνο, ὅταν ἔβαλα μετάνοια στό
Γέροντα καί ἀσπάσθηκα τό χέρι του, αἰσθάνθηκα πάλι τήν ἴδια εὐωδία.
Περίμενα ἔξω ἀπό τό κελλί καί ρώτησα ἕνα δυό ἀπό τούς πατέρες ἄν
αἰσθάνθηκάν καί αὐτοί τίποτε. Ἄλλά πάλι ἀρνητική ἦταν ἡ ἀπάντησή
τους. Ἄρχισα τότε νά ἀνησυχῶ μήπως ἦταν καμιά πλάνη τοῦ διαβόλου
καί σκέφθηκα νά τό πῶ στό γέροντα, ἀλλά πάλι πῶς νά τοῦ τῶλεγα «Γέ-
ροντα εὐωδιάζεις;» μοῦ φαινόταν δύσκολο. Παρακαλοῦσα τόν Ἅγιο
Δαβίδ νά μέ φωτίσει τί νά κάνω. Γιατί φοβόμουν ὅτι, ἄν τό ἔλεγα στό
Γέροντα μέ ὄχι σωστό τρόπο, θά τόν σκανδαλίζα — ἄν καί ὁ Γέροντας
πιστεῦω ἦταν πάνω ἀπό τούς σκανδαλισμούς. Ἄλλά παρόλα αὐτά πάλι
δίσταζα.

Τό ἐπόμενο βράδυ πῆγα στό κελλί τοῦ Γέροντα καί ζήτησα νά τοῦ
πλύνω ἕνα μουσαμαδάκι πού εἶχε ἀπλωμένο σ' ἕνα σκοινί στό κελλί
του. Πάνω σ' αὐτό ἀπλωνε τά πόδια του ὁ Γέροντας, γιά νά τοῦ τά περι-
ποιηθεῖ ὁ γιατρός. Ὁ Γέροντας μοῦ εἶπε: «Ἄσ' το, παιδί μου, μή τό πλέ-
νεις, δέν πειράζει. Ἄπλωσέ το ἐκεῖ ἔξω στό σκοινάκι». «Γέροντα» τοῦ
λέω, «ἕνα νεράκι νά τό περάσω καί τό φέρνω». «Καλά παιδί μου», μοῦ
ἀπάντησε. Πηγαίνοντας γιά τήν κεντρική βρύση τῆς Μονῆς, τήν ὥρα
πού ἀνέβαινα τά σκαλιά ἀπό τήν αὐλή, σκεφτόμουν ὅτι πάνω σ' αὐτό τό
μουσαμαδάκι βάζει τά πονεμένα πόδια του ὁ ἅγιος Γέροντάς μου καί
τοῦ τά περιποιεῖται ὁ γιατρός. Ἀμέσως ἕνα ἀεράκι, μιά αὔρα, ἕνας δυνα-
τός ἄνεμος μιάς ἄρρητης εὐωδίας μέ πλημμύρισε καί δέν μπορούσα νά
ἀναπνεύσω. Αὐθόρμητα γονάτισα στά σκαλιά καί ἄρχισα νά κλαίω ἀ-
σταμάτητα...

Στή συνέχεια σηκώθηκα, τό ἔπλυνα καί πῆρα τήν ἀπόφαση τήν ἄλλη
ἡμέρα χωρίς ἄλλο νά τό πῶ στό Γέροντα. Καί πάλι παρακάλεσα τόν Ἅ-
γιο Δαβίδ νά μέ φωτίσει πῶς νά μιλήσω. Τήν ἐπομένη πῆγα στό κελλί
τοῦ Γέροντα καί ὅταν χτύπησα τήν πόρτα του, τόν ἄκουσα νά μοῦ λέει:
«Ἐλα, καλό μου». — Διότι συνήθιζε ὁ Πατήρ αὐτή τήν τρυφερή ἔκφρα-
ση —. Μπαίνοντας λοιπόν μέσα στό κελλί του βλέπω τό Γέροντα ζα-

πλωμένο στό κρεβατάκι του νά μέ κοιτάζει καί νά γελάει. Τοῦ λέω «Τήν εὐχή σας, Γέροντα», κι ἐκεῖνος ἀντί γιά ἄλλη ἀπάντηση συνέχισε νά γελάει. Ἐγώ ἀπορημένος τοῦ λέω: «Γιατί γελάτε, Γέροντα; Μήπως ἔχω καμιά μουντζούρα στό πρόσωπό μου;» Ἐκεῖνος δέ μοῦ ἀπάντησε, ἀλλά συνέχισε νά γελάει. Τότε τοῦ λέω: «Γέροντα, μέ συγχωρεῖτε, θέλω νά σᾶς πῶ κάπι σοβαρό». Κι ἐνῶ ἐκεῖνος ἐξακολουθοῦσε νά γελάει τοῦ λέω: «Γέροντα, τίς τελευταῖες τρεῖς μέρες, ὅταν βρίσκομαι στόν ἴδιο κῶρο μέ ἕναν ἀπό τούς πατέρες τῆς Μονῆς, αἰσθάνομαι εὐωδία πού νομίζω ὅτι βγαίνει ἀπό αὐτόν. Φοβᾶμαι μήπως εἶναι πλάνη τοῦ διαβόλου». Ὁ Γέροντας τότε μέ κοίταξε σοβαρά καί ἔντονα καί μοῦ εἶπε κάνοντας ταυτόχρονα τό Σταυρό του: «Ἐμεῖς, παιδί μου, θά κάνουμε τό Σταυρό μας κι ὅ,τι πεῖ ὁ Θεός». Τότε τοῦβαλα μιά μετάνοια καί βγῆκα ἔξω ἀπό τό κελλί.





Ο ΑΓΙΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΑΡΣΛΙΔΗΣ ΚΙ Η ΕΞΟΜΟΛΟΓΗΣΗ



σύγχρονος ὄσιος Γεώργιος (Καρσλίδης) τῆς Δράμας (1901–1956) πού ἑορτάζει στίς 4 Νοεμβρίου, καταγόταν ἀπό τόν μαρτυρικό Πόντο καί ἔζησε τή ζωή τῆς προσφυγιάς, καθώς ἡ οἰκογένειά του μετανάστευσε στήν ὄρεινή περιοχή τοῦ Καυκάσου, στήν Τσάλκα τῆς Γεωργίας. Ὡστόσο οἱ σκληροὶ διωγμοὶ ἐναντίον τῶν Χριστιανῶν ἀπό τό σοβιετικό καθεστῶς, τούς ὁποίους ἀντιμετώπισε μέ σθεναρή πίστη ὡς γενναῖος Ὁμολογητής, τόν ὀδήγησαν στόν ἐλλαδικό κῶρο, ὅπου ἔζησε γιά 30 χρόνια (1929–1959) μέ κέντρο τό χωριό Ταξιάρχες (Σίψα) τῆς Δράμας καί ὅπου ἔκτισε τό μοναστήρι του ἀφιερωμένο στήν Ἁνάληψη τοῦ Σωτῆρος. Ἐκεῖ ὁ ταπεινός ἱερομόναχος λειτουργοῦσε καθημερινά καί δεχόταν πλήθη κόσμου, πού κατέφευγαν κοντά του γιά νά τούς συμβουλευσε, νά τούς ἐξομολογήσει καί νά λάβουν τήν εὐχή του.

Πολύ μεγάλη ἔμφαση ἔδινε ὁ Ἅγιος στό μυστήριο τῆς ἱερᾶς Ἐξομολογήσεως. «Δέν μπορείς νά πηγαίνεις νά κοινωνᾶς, ἂν δέν ἐξομολογεῖσαι τακτικά», ἔλεγε. Καί τό ἐξηγοῦσε: «Ἐσὺ τρῶς σέ ἄπλυτο πιάτο; Ὅχι βέβαια! Θά τό πλύνεις, θά τό σαπουνίσεις, θά τό περιποιηθεῖς γιά νά μπορέσεις νά φᾶς σ' αὐτό. Ἔ, ἔτσι κι ὁ Χριστός! Θέλει νά εἶναι καθαρή ἡ ψυχή σου γιά νά κατοικήσει σ' αὐτήν»¹.

Ἰδιαίτερα ζητοῦσε νά ἐξομολογοῦνται ὅσοι ἀναλάμβαναν νά βαπτίσουν παιδί καί γίνονταν ἀνάδοχοι. Θεωροῦσε μεγάλη τιμὴ καί εὐλογία τό νά γίνεταί κάποιος ἀνάδοχος. «Ὁ ἀνάδοχος ἔχει προτεραιότητα», ἔλεγε, διότι «μέσω ἐκείνου ἀναγεννηθήκαμε ἐν Χριστῶ». Ὡστόσο ἡ τιμὴ νά γίνεσαι ἀνάδοχος συνοδεύεται ἀπό τήν ἀνάλογη εὐθύνη. Πρέπει νά ἔχεις καθαρότητα ψυχῆς καί συνειδητὴ μυστηριακὴ ζωή, γιά νά μπορέσεις νά βοηθήσεις τόν βαπτιστικὸ σου².

Ὁ ὄσιος Γεώργιος ἦταν προικισμένος ἀπό τόν Θεό μέ χάρισμα διορατικό καί προορατικό κι ἔτσι μπορούσε νά βλέπει καθαρά τίς ψυχές τῶν ἀνθρώπων, νά ἐντοπίζει τὰ τραύματα καί τίς πληγές τους καί νά ὑποδεικνύει τὰ κατάλληλα φάρμακα, μέσα ἀπό τή μετάνοια καί τήν ἱερά Ἐξομολόγηση. Μέ τόν τρόπο αὐτό βοήθησε καί πολλά ζευγάρια νά μὴ χωρίσουν καί νά διατηρήσουν ἐνωμένη τήν οἰκογένειά τους.

Κάποτε μιὰ γυναίκα ξεκίνησε γιά νά πάει δῶρα — ψωμιά, λάδι, κρεμ-

μύδια καί πατάτες — στό Μοναστήρι «εἰς μνήμην» τῆς γιαγιάς της. Ἐφυγε ὅμως κρυφά ἀπό το σπίτι, διότι ὁ ἄνδρας της δέν τήν ἄφηνε νά ἐπισκεπτεται τό Μοναστήρι. Ἦταν σκληρός χαρακτήρας, ἀντιδρούσε ἔντονα καί μάλιστα βλασφημοῦσε τά θεῖα. Πόσες προσπάθειες ἔκανε ἡ δύστυχη γιά νά τοῦ ἀλλάξει γνώμη καί νά τόν πείσει νά δεχθεῖ ἔστω μία φορά νά ἐπισκεφθοῦν μαζί τόν Γέροντα! Πόσο θά ἤθελε νά τόν δεῖ νά πηγαίνει στήν Ἰεξομολόγησι! Ὡστόσο ὁ σύζυγος παρέμενε ἀνένδοτος.

Ἐκείνη τήν ἡμέρα πού πήγαινε στό Μοναστήρι, τή βασάνιζε ἔντονα μία σκέψη: «Μήπως εἶναι καλύτερο νά τόν χωρίσω; Πόσο ἄλλο θά ἀντέξω;» Μόλις ἔφθασε στό Μοναστήρι, εἶδε τόν θεοφώτιστο Γέροντα νά κάθεται πάνω σέ κάτι πέτρες σκεπτικός. Μόλις τήν ἀντίκρισε ἀπό μακριά, τῆς φώναξε δυνατά: — Κυριακή, αὐτό πού ἔχεις κατά νοῦ ξέχνα το! Μόνο ὁ θάνατος θά σᾶς χωρίσει ἐσᾶς. Δέν θά ἀφήσετε ὁ ἕνας τόν ἄλλο!

— Γέροντα, δέν ἀντέχω ἄλλο! εἶπε μέ παράπονο, ἀλλά καί μέ διάθεση νά ὑπακούσει σέ ὅ,τι θά τῆς ἔλεγε ὁ ἅγιος Πνευματικός. Ἐκεῖνος τῆς ὑπέδειξε νά κάνει ὑπομονή καί νά συνεχίσει νά προσπαθεῖ γιά νά ὀδηγήσει τόν σύζυγό της στήν Ἰεξομολόγησι.

Ἡ γυναίκα ἐπέστρεψε γιά νά συνεχίσει τόν ἀγώνα της μέ τήν εὐχή τοῦ Πνευματικοῦ. Καί πράγματι, ὕστερα ἀπό λίγο καιρό τό θαῦμα ἐγίνε! Ὁ σύζυγός της δέχθηκε ἐπιτέλους νά ἐπισκεφθοῦν μαζί τόν Γέροντα.

Ὅταν παρουσιάσθηκαν στόν Ὅσιο, ὁ σύζυγος ἦταν ἀμίλητος. Ποτέ δέν παραδεχόταν τίς ἀδυναμίες του κι ἔτσι δέν εἶχε καμία διάθεση νά ἐξομολογηθεῖ. Τόν πῆρε ἰδιαιτέρως ὁ Γέροντας γιά νά μιλήσουν, ἀλλά ἐκεῖνος ἦταν ἀπό ἀδιάφορος ἕως ἔντελως ἀρνητικός.

— Δέν ἔχεις τίποτα νά ἐξομολογηθεῖς;

— Τί νά ἐξομολογηθῶ; δέν ἔχω κάνει τίποτα.

Τότε ὁ Γέροντας, προκειμένου νά τόν συγκλονίσει καί νά τόν ὀδηγήσει στή μετάνοια, τοῦ εἶπε μέ αὐστηρότητα:

— Κοίταξε καλά, σ' ἐμένα δέν περνοῦν αὐτά. Γιατί τυρανᾶς τή γυναίκα σου;

Κι ἄρχισε νά τόν ἐλέγχει γιά μία σειρά ἀπό ἁμαρτίες πού εἶχε διαπράξει καί τίς ὁποῖες κανεῖς ἄλλος δέν γνώριζε. Ἐκπληξη καί ἀπορία κατέλαβε τόν δύστιτροπο ἄνδρα: «Πῶς εἶναι δυνατόν νά γνωρίζει πράγματα πού δέν ξέρει οὔτε ἡ γυναίκα μου;»

Μέ ὅλες αὐτές τίς ἀποκαλύψεις ὁ ἄνθρωπος αὐτός συγκλονίσθηκε. Μετάνιωσε πραγματικά καί, ὁμολογώντας τήν ἐνοχή του, ἔκανε μέ τή Χάρι τοῦ Μυστηρίου τῆς ἱερᾶς Ἰεξομολογήσεως μία καινούργια ἀρχή.

Ἐλλάξε τρόπο ζωῆς, ἔτσι ὥστε νά γίνει καλύτερος κι ἀπό τή σύζυγο του! Σταμάτησε νά βλασφημεῖ, ἄρχισε νά πηγαίνει τακτικά στήν ἐκκλησία καί μάλιστα ἀνέλαβε νά φροντίζει τό Μοναστήρι, μαζεύοντας ξύλα γιά τή σόμπα τοῦ ναοῦ, τήν ὁποία ἄναβε ὁ ἴδιος³.

Αὐτά εἶναι τά θαύματα τά ὁποῖα ἐπιτελοῦνται στίς ψυχές πού προστρέχουν στήν ἱερά Ἐξομολόγησι. Ὅταν ὁ ἄνθρωπος καταφεύγει στό Μυστήριο αὐτό μέ εἰλικρινή μετάνοια, μέ συντριβή καρδιάς καί θερμή πίστη στόν Φιλάνθρωπο Κύριο πού συγχωρεῖ κάθε ἁμαρτωλό, τότε στήν ψυχή του συντελεῖται νεκρανάστασι! Ἄς μὴν ἀναβάλλουμε λοιπόν! Ὅλοι εἴμαστε ἁμαρτωλοί κι ὅλοι ἔχουμε ἀνάγκη νά θεραπευθοῦμε ἀπό τήν πιό φοβερή ἀσθένεια, πού δέν εἶναι ἄλλη ἀπό τήν ἁμαρτία. Ἡ ἁμαρτία πού εἶναι καταστροφική γιά τήν ψυχή μας, πολλές φορές γίνεται αἰτία νά ἀρρωσταίνει καί τό σῶμα μας, νά διαλύονται καί οἱ μεταξύ μας σχέσεις. Ἄς ἐπιστρέψουμε λοιπόν μέ μετάνοια κοντά στόν Θεό μέσα ἀπό τό λυτρωτικό μυστήριο τῆς ἱερᾶς Ἐξομολογήσεως. Εἶναι ζήτημα ζωῆς ἢ θανάτου!

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ:

1. Ἱερά Μονή Ἀναλήψεως τοῦ Σωτήρος, Ταξιάρχες (Σίψα), Ὁ Ὅσιος Γεώργιος τῆς Δράμας - Ὁ Ἅγιος τῶν πτωχῶν καί τῶν πονεμένων, Δράμα 2019, σελ. 153.
2. Ὁ.π., σελ. 157, 241-242
3. Ὁ.π., σελ. 169-170.





ΤΟ ΕΠΙΓΕΙΟ ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΓΕΡΟΝΤΟΣ ΙΣΑΑΚ ΤΗΣ ΚΑΨΑΛΑΣ

Aρχές καλοκαιριού τοῦ 1998, ἡ ὑγεία τοῦ πατρός Ἰσαάκ, πού εἶχε ἤδη ἀρχίσει νά κλονίζεται, χειροτέρευσε καί ἔτσι ἀναγκάστηκε νά βγεῖ ἀπό τό Ἅγιον Ὄρος καί νά μεταβεῖ στή Θεσσαλονίκη γιά θεραπεία σέ νοσοκομεῖο. Ἡ εἶδηση ἔφτασε καί στούς δικούς του. Ὁ πατήρ Μιλχίμ ἀναθυμᾶται τό γεγονός ὡς ἐξῆς:

«Μέ τόν ἀδελφό τοῦ πατρός Ἰσαάκ Ἀντώνιο καί τόν ἀνιψιό του Τζώριτζ (γιό τοῦ ἀδελφοῦ του, τοῦ Ἰωσήφ) ἀποφασίσαμε νά πάμε στήν Ἑλλάδα, γιά νά μάθουμε νέα του. Μόλις φτάσαμε στήν Θεσσαλονίκη, πήγαμε κατευθείαν στό Νοσοκομεῖο. Στό δωμάτιο τοῦ πατρός Ἰσαάκ δέν ἐπέτρεπαν νά μποῦμε, ἀλλά ἡ Διοίκηση τοῦ Νοσοκομεῖου, ὅταν ἔμαθαν ὅτι εἶχαν φτάσει οἱ συγγενεῖς, μᾶς ἐπέτρεψαν νά μποῦμε. Πρῶτος μπῆκε ὁ Ἀντώνιος. Ὅταν εἶδε τόν ἀδελφό του σέ τόσο σοβαρή κατάσταση, δέν μπόρεσε νά συγκρατήσῃ τά δάκρυά του. Ἀλλά ὁ πατήρ Ἰσαάκ τόν ὑποδέχτηκε μέ χαμόγελο καί μίλησε πρῶτος: «Ἀδελφέ, τί σέ ἔφερε ἐδῶ; Σοῦ εἶπαν ὅτι εἶμαι ἀρρωστός καί εἶναι καλό νά μέ ἐπισκεφεῖς; Σέ σκεφτόμουν. Ἀσκήτεια μέ προσευχή καί νηστεία γιά τήν συνάντησή μέ τόν Κύριο καί τώρα νιώθω ὅτι εἶμαι ἕτοιμος γιά αὐτήν τήν εὐλογημένη στιγμή. Ὅμως, ἀνησυχῶ γιά σένα, ἀδελφέ, γιατί ὅλον τόν χρόνο σου τόν ἀφιερώνεις στή δουλειά. Κάνεις κάτι γιά νά προετοιμαστῆς γιά αὐτήν τήν ὥρα; Εἶσαι ἕτοιμος, γιά νά παρουσιαστῆς ἐνώπιον τοῦ Κυρίου;»

Κατά τή διάρκεια τῆς παραμονῆς τοῦ πατρός Ἰσαάκ στό Νοσοκομεῖο, μᾶς ἔμεινε ἀξέχαστο τό ἐξῆς περιστατικό: Ὅταν τό πνευματικό παιδί του, ὁ πατήρ Εὐθύμιος (μετέπειτα Γέρον τῶν Κελλίου τῆς Ἀναστάσεως στήν Καψάλα), διάβασε προσευχές, σέ μία ἀπό αὐτές μερικές φορές ἀκούστηκε ἡ λέξη «θάνατος». Ὁ πατήρ Εὐθύμιος τaráχθηκε, διέκοψε τήν προσευχή καί δέν μπόρεσε νά συνεχίσει τό διάβασμα. Ὁ πατήρ Ἰσαάκ τοῦ ζήτησε νά συνεχίσει τήν προσευχή μέ θάρρος, λέγοντάς του: «Γιατί νά φοβόμαστε; Μία ζωή ἐργαζόμουν γιά αὐτήν τήν ὥρα καί εἶμαι ἕτοιμος».

Μία ἀπό τίς τελευταῖες μέρες τῆς παραμονῆς τοῦ Γέροντος Ἰσαάκ στό Νοσοκομεῖο, στό δωμάτιό του μπῆκε μία νοσηλεύτρια, τήν ὁποία

δέν είχε δεῖ ποτέ μέχρι τότε. Ἐπευθύνθηκε σέ αὐτήν μέ ἐπιτιμητικό ὄ-
 φος καί τῆς εἶπε: «Εἶναι ντροπή νά ντρέπεται τό ὄνομά σου, Σουλτά-
 να!» Ἡ νοσηλεύτρια ἔμεινε σύξυλη, πού ὁ Γέροντας, χωρίς νά τήν ρω-
 τήσει, ἤξερε τό ὄνομά της καί τό πρόβλημα πού τήν ἀπασχολοῦσε. Καί
 συνέχισε ἐκεῖνος: «Γιατί ντρέπεται, κόρη μου; Ἐπειδή οἱ γονεῖς σου
 ἔδωσαν ξενόφερτο ὄνομα, πού τό θεωρεῖς τούρκικο καί μή χριστιανικό;
 Ξέρεις ὅτι στή χώρα μου, τό Λίβανο, αὐτό εἶναι τό ὄνομα τῆς Δεσποί-
 νης ἡμῶν Θεοτόκου, τήν ὁποία ἀποκαλοῦμε Βασίλισσα τῶν Οὐρανῶν;
 Νά καίρεσαι τό μεγάλο ὄνομα πού κουβαλᾷς καί νά εἶσαι ὑπερήφανη
 γιά αὐτό». Ἡ νοσηλεύτρια ὑποκλίθηκε στόν Γέροντα, τοῦ φίλησε τό
 χέρι καί βγῆκε, ὅταν τελείωσε τίς νοσηλευτικές της ἐκκρεμότητες. Ἐπί-
 ἀπό ἐκείνη τήν στιγμή, ἄρχισε νά ὑπηρετεῖ μέ ζῆλο τόν ξένο πού εἶχε γίνει
 πολύ δικός της ἄνθρωπος καί πού τῆς εἶχε ἀποκαλύψει τό μυστικό της
 καί πού τήν θεράπευσε ἀπό τούς ψυχικούς πόνους. Ἦταν δίπλα του μέ-
 χρι τό τέλος τῆς παραμονῆς τοῦ Γέροντα στό νοσοκομεῖο. Μετά τό ἐξι-
 τήριό του, ἔσπευσε νά πάει στό δωμάτιο πού ἦταν ὁ Γέροντας, γιά νά
 πάρει στό σπῆτι της τά σεντόνια ἀπό τό κρεβάτι του. Ὄταν ἔγινε γνω-
 στή ἡ κοίμηση τοῦ Γέροντος, ἡ Σουλτάνα κατάλαβε τί θησαυρός τῆς
 εἶχε ἀπομείνει ἀπό τόν Λιβανέζο ἀσκητή. Ὄταν ἄνοιξαν τήν ντουλάπα,
 ὅπου φυλάγονταν τά σεντόνια, τό δωμάτιο γέμισε εὐωδία. Μετά ἀπό
 αὐτό, καλοῦσε τούς ὀρθόδοξους Λιβανέζους, πού ἤξεραν καλά τόν
 πατέρα Ἰσαάκ, νά προσκυνοῦν γιά εὐλογία αὐτά τά σεντόνια πού εὐω-
 δίαζαν.

Λίγο πρὶν τήν κοίμησή του, ἡ κατάσταση τοῦ πατρός Ἰσαάκ καλυτέ-
 ρευσε γιά λίγο καί ζήτησε νά τόν μεταφέρουν ἀπό τό νοσοκομεῖο στήν
 Ἱερά Μονή Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου, στή Μεταμόρφωση,
 ὅπου καί ἀποδήμησε εἰς Κύριον, στίς 16 Ἰουλίου τοῦ 1998. Ὁ ἱερομό-
 ναχος Ἰσαάκ (Ἁτάλλα) ἔχει ἐνταφιαστῆ στό Κελλί τῆς Ἀναστάσεως
 τοῦ Κυρίου στό Ἅγιον Ὄρος, σέ ἐκεῖνον τό τάφο πού εἶχε ἐτοιμάσει
 ὁ ἴδιος γιά τόν ἑαυτό του ἀπό καιρό.





Μητροπολίτου Μάνης κ. Χρυσοστόμου Γ΄

ΘΡΗΣΚΕΙΑ ΚΑΙ ΠΑΡΑΒΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΑΝΗΛΙΚΩΝ



υχνά γίνεται λόγος πρὸς ἀντιμετώπιση τῆς παραβατικότητας τῶν ἀνηλικῶν, γιὰ εἰσαγγελικὲς παρεμβάσεις καὶ δικαστικὲς παραγγελίες, γιὰ προληπτικὰ καὶ κατασταλτικὰ ἀστυνομικὰ μέτρα, γιὰ καθοδηγήσεις μὲ ψυχολογικὲς μεθόδους καὶ ἄλλα συστήματα ἀπώθησης καὶ ἐπίλυσης τοῦ λυπηροῦ αὐτοῦ φαινομένου στὸ κῶρο τῶν νέων. Ὅλα τὰ ἀνωτέρω εἶναι καλὰ καὶ χρήσιμα καὶ ἀπαραίτητα. Ὡστόσο, λόγος γιὰ θρησκεία ἐντελῶς ἀπουσιάζει. Ἡ μαρτυρία, ἡ παρουσία καὶ εὐεργετικὴ ἐπίδραση τῶν ἀπὸ τὴν θρησκεία μας ἀρχῶν καὶ ἀξιῶν δέν εἶναι στὸ προσκηνίον. Δέν ὁμιλοῦμε γιὰ τὸ ἄλλο αὐτὸ ἦθος πού προσφέρει τὸ Εὐαγγέλιον. Εἶναι ὅμως ὀρθό; Καὶ ὅταν βέβαια μιλάμε γιὰ θρησκεία, ἐννοοῦμε τὴν ὀρθόδοξη χριστιανικὴ διδασκαλία, ὅπως τὴν ἐκφράζει ἡ Ἐκκλησία μας, παραβατικὴ δέ ἀνηλικῶν εἶναι κάθε ἀξιοποίητη πράξη πού τελέστηκε ἀπὸ ἄτομα ἡλικίας δωδέκατου καὶ δέκατου ὄγδοου ἔτους τῆς ἡλικίας τους κατὰ τὸ ἄρθρον 121 τοῦ Ποινικοῦ Κώδικα. Καὶ ἐπιπρόσθετα ἐννοεῖται ὅτι οἱ δύο πρωταρχικοὶ παράγοντες, πού ἐπιδρῶν τὰ μέγιστα στὴν ὅλη ἀγωγή τῶν νέων εἶναι οἱ γονεῖς καὶ οἱ ἐκπαιδευτικοὶ καὶ ἔπειτα ἡ ἀρμονικὴ καὶ στενὴ συνεργασία τῶν δύο αὐτῶν παραγόντων εἶναι ἐξόχως σημαντικὴ.

Εὐθύς ἐξ ἀρχῆς διατυπώνουμε τὴ θέση, ὅτι ἡ ἀπομόνωση ἢ ἡ ἐξορία τῆς θρησκείας καὶ δὴ τῆς χριστιανικῆς ἀγωγῆς καὶ ἠθικῆς εἶναι μία ἀκραία στάση, μία παρανόηση καὶ μία μικρότητα στὸ ἀρχιτεκτόνημα τῆς παιδείας τῆς πορείας τῶν νέων. Δέν εἶναι ἐπιτρεπτόν, τὸ βάθος τῶν νοημάτων, ὁ πλοῦτος τῶν διδαγμάτων, τὸ θεσαύρισμα τῶν ἀρετῶν πού βρίσκονται στὴν χριστιανικὴ διδασκαλία καὶ ἠθικὴ, ν' ἀποσιωπῶνται καὶ νά τίθενται στὸ περιθώριον. Καὶ ἀσφαλῶς ἡ παραθεώρηση αὐτῆ τῆς θρησκείας ἔχει καὶ τίς συνέπειές της, τοὺς πικροὺς καρπούς. Βέβαια παρουσιάζονται κατὰ καιροὺς μερικοὶ, πού διατυπώνουν ἀπόψεις ὀρθολογισμοῦ καὶ ἀγνωστικισμοῦ καὶ λέγουν: Τί τὴν θέλουμε τὴν θρησκεία; Τὴν διδασκαλία τοῦ Εὐαγγελίου; Μᾶς ἀρέσουν τὰ συνθήματα τῆς γαλλικῆς ἐπανάστασης: ἐλευθερία, ἰσότητα, ἀδελφoσύνη. Αὐτὰ εἶναι καὶ ἀρκοῦν. Ὡστόσο, ἡ ἀπάντηση εἶναι ὅτι λησμονοῦν παχυλῶς ὅτι τὰ σταφύλια

προέρχονται από τό ἀμπέλι τοῦ Θεοῦ καί αὐτό τό ἀμπέλι ἐνίοτε τό καταστρέφουν ἐν ὀνόματι μιᾶς κακῶς νοουμένης «ἐλευθερίας», «ἀδελφοσύνης» καί «ισότητας». Καί αὐτές, οἱ ὑψιστες ἔννοιες πού ἔχουν ὡς πηγὴ τὴν χριστιανικὴ διδασκαλία, ὑπάρχει ἡ τάση τῆς καταστρατήγησης, τῆς ἀλλοίωσης καί αὐτῆς ἀκόμη τῆς ἐκμηδένισης.

Ἄλλοι λέγουν ὅτι ὁ Θεός εἶναι μία ὑπόθεση ἄχρηστη. Υἱοθετοῦν τὴν ἰδεολογία τοῦ J. P. Sartre, ὅπου στό βιβλίον του «Ἐπιφανισμός εἶναι οὐμανισμός», ἔγραφε ὅτι: «Θά συμπνίξουμε τόν Θεό. Δέν τόν χρειάζομαστε». Ἐλεγε τοῦτο, χωρίς νά ἀντιλαμβάνεται ὅτι προσπαθῶν νά συμπνίξει τόν Θεό συμπνίγει τόν ἄνθρωπο, φυγαδεύει τὴν χαρά ἀπό τό πρόσωπο τῆς γῆς καί βυθίζει τό ἄτομο καί τὴν κοινωνία σέ ἀπύθμενο ὠκεανό ὀδύνης. Διότι, ὅπου ἐλλεῖπει ὁ Θεός, ἐκεῖ κυριαρχεῖ ἡ ἀβεβαιότητα, ὁ φόβος, ἡ καχυποψία, ὁ ἄκρατος ἐγωϊσμός πού μεταβάλλει τόν ἄνθρωπο ἐπιθετικό γιά τόν ἄλλον, σέ ἄσκηση βίας πρὸς τόν πλησίον.

* * *

Ἄλλ' εἶναι γεγονός πλεόν, ὅτι σχεδόν καθημερινά λαμβάνουμε πικρά πείρα τῶν καταστρεπτικῶν ἀποτελεσμάτων μιᾶς ἄθρησκης ἀγωγῆς τῶν νέων. Τό ἀπόφθεγμα ὅτι «χωρίς Θεό ὅλα ἐπιτρέπονται» ἰσχυρῶς ἰσχύει. Ὡστόσο, πιστεύουμε καί δίδουμε μαρτυρία ὅτι ἡ ζωὴ τῶν νέων ἀνελίσσεται ὁμαλά καί ἀνορθοῦται μέ τὴν εὐεργετικὴ ἐπιρροή τῆς θρησκευτικῆς χριστιανικῆς ἀγωγῆς πού εἶναι καθ' ὅλα ἀνθρωπιστική, γιατί ἔχει ρίζα τῆς τὴν ἀγάπην. Αὐτὴ ἡ ἀρετὴ τῆς ἀγάπης ἐκπηγάζει ἄνωθεν καί ἐνώνει τίς ψυχές ἀπομακρύνοντας τό μῖσος καί τὴν κακία. Ἐξαφανίζεται κάθε bullying καί κάθε παραβατικότητα. Ὅσο θά ἀπουσιάζει ἡ θρησκευτικὴ ἀγωγή, τόσο θά θρηνοῦμε γιά τὰ φαινόμενα βίας καί κακῆς ἐν γένει συμπεριφορᾶς. Ὁ θρησκευτικὸς ἀγνωστικισμός ἐπιφέρει στίς ψυχές τῶν νέων ἠθικὴ διάβρωση καί καταστροφή. Ἡ θρησκεία ὡς ἡ βαθυτάτη ἐμπιστοσύνη καί ἐπικοινωνία μέ τόν Θεό ἐνισχύει ἐπιπρόσθετα καί τὴν εὐεργετικὴ ἐπικοινωνία καί μέ τόν συνάνθρωπο. Συντελεῖ, τῷ ὄντι, στίς ἐκφραση ὑπηρεσιῶν, διακονίας στόν πλησίον.

Γι' αὐτό καί ἡ παιδεία πρέπει νά στηρίζεται στά ὀρθά χριστιανικά ἰδεώδη. Γνώση καί ἦθος εἶναι ὁ ἄριστος συνδυασμός. Ἔτσι εἶναι ἀνάγκη οἱ νέοι νά ἐμπνευσθοῦν ἀπὸ τὴν χριστιανικὴ κοσμοθεωρία. Αὐτὴ θά φέρει πνευματικὴ ὀριμότητα καθ' ὅτι ἡ θρησκευτικὴ ἀδιαφορία, ἡ ἄγνοια καί ἡ οὐδετερότητα εἶναι βλαπτικὴ. Ἡ θρησκευτικὴ πίστη εἶναι γεγονός ὅτι ἔρχεται καί φέρνει στό προσκύνιο καί τὴν καθημερινότητα, τόν ἠθικό τῆς κώδικα, ὁ ὁποῖος εἶναι ἀπαραίτητος γιά τὴν θεμελίωση μιᾶς ἱκανοποιητικῆς συμβιώσεως τῶν ἀνθρώπων. Ἄλλά εἶναι ἀκόμη καί καταφύγιο, ὅταν τὰ πάντα κλονίζονται. Ἡ πίστη αὐτὴ προφυλάσσει ἀπὸ τὴν κατάθλιψη, τό ἄγχος, τὴν ἀπογοήτευση, τὴν ἀπελπισία, τὴν αὐτο-

κτονία. Βοηθᾶ τὰ μέγιστα στήν πάντοτε ὁμαλή προσαρμογή τῶν νέων στή σχολική κοινότητα καί τήν οἰκογενειακή ἐν γένει ζωή.

Ἡ κακή συμπεριφορά τῶν ἀνηλίκων εἶναι ἀντικοποτρισιμὸς τοῦ πνευματικοῦ προσανατολισμοῦ τῆς σύγχρονης κοινωνίας. Ὅταν ἡ ἠθική παρακμή ἔχει γενικευθεῖ, ὅταν ἡ μετριότητα εἶναι στό προσκίνηιο. Ὅταν ἡ ἀπαξίωση τῶν ἀξιών τῆς ζωῆς καθίσταται σύνηθες φαινόμενο, τότε τί νά περιμένουμε; Λυπούμεθα εἰλικρινά γιά τὰ ποικίλα φαινόμενα τῆς κακῆς συμπεριφορᾶς, τῆς βίας, τῆς ἀναρχίας, τῆς ἐγκληματικότητας τῆς ἐφηβικῆς ἡλικίας. Ἄλλά στό βάθος, ὡστόσο, πρέπει νά τό ξέρουμε καλά, ὅτι ὑπάρχει τό μεγάλο θέμα καί αὐτό εἶναι ὁ πνευματικός λιμός στόν σύγχρονο ἄνθρωπο, ἄλλως τό ἔλλειμμα τῆς χριστιανικῆς ἠθικῆς. Χίμαιρα θ' ἀποβαίνει ἡ τακτική ἐπίλυσης τοῦ προβλήματος μόνον μέ ἀστυνομικά μέτρα. Βεβαίως καί χρειάζονται τὰ μέτρα αὐτά, ὅπως ἤδη ἀναφέραμε, ἀλλά δέν ἀρκεῖ ἡ ἐφαρμογή τοῦ νόμου. Ἰσχύει, ἐν προκειμένῳ, ἡ ἐφαρμογή καί στίς ποικίλες παραβατικότητες τῆς νεολαίας, τό «dura lex sed lex». Ἄλλ' ἐάν πρόκειται νά λύσουμε τήν νεανική παραβατικότητα μέ τό «dura lex sed lex» δέν ὑπῆρχε ἀνάγκη ὑπαρξης τοῦ Εὐαγγελίου καί τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας. Θά λέγαμε: Μποροῦμε παιδαγωγικῶς, νά τοὺς διδάξουμε, τήν ἐπί τοῦ Ὅρους Ὁμιλία τοῦ Χριστοῦ, ὅπου περιέχει σαφεῖς καί ὠρισμένες ὁδηγίες, περί τοῦ πῶς νά ὑπερνικοῦμε τίς δυσκολίες τῆς καθημερινότητας καί νά ἐπιτυγχάνουμε ἀρμονικές σχέσεις μέ τοὺς συνανθρώπους μας; Μποροῦμε νά παρουσιάσουμε τήν «Παραβολή τῶν Παραβολῶν», ἐκείνη, τοῦ ἀσώτου υἱοῦ, πού ἔχει τό στοιχεῖο τῆς μετάνοιας ἢ μποροῦμε ν' ἀναλύσουμε τόν περίφημο ὕμνο τῆς ἀγάπης τοῦ Παύλου; Τοῦτέστιν, νά δώσουμε τήν χριστιανική διδασχά, τό Εὐαγγέλιο ἀνοικτό, τήν θρησκεία μας, τήν ὀρθόδοξη πίστη μας.

Ἄλλά ἐάν συνεχίζουμε καί συστηματικά καταστρατηγοῦμε καί ἀπαξιῶνουμε ποικιλοτρόπως τήν θρησκεία μας, τότε θά πρέπει νά γνωρίζουμε, ὅτι δέν θά πρέπει νά κλαίουμε ἐπί τῶν ἐρειπίων.

«Ἐνας σπουδαῖος διδάσκαλος, ἀφοῦ ἔζησε ἐπί 12 χρόνια διδάσκων σέ κάποια πόλη, ἐπρόκειτο νά ἐπιστρέψει στήν πατρίδα του. Κατά τήν ἀναχώρησή του οἱ μαθητές του, πού εἶχαν συγκεντρωθεῖ γιά νά τόν ἀποχαιρετήσουν, τόν παρεκάλεσαν νά τοὺς εἰπεῖ ἀκόμη μερικά πράγματα. Ἐκεῖνος τοὺς εἶπε μερικά ἀκόμα λόγια περί διαφόρων θεμάτων, περί ἀγάπης, περί γάμου, τῶν παιδιῶν, τῆς ἐλεημοσύνης, τῆς ἐργασίας, τῆς χαρᾶς, τῆς λύπης, τῆς φιλίας, τοῦ καλοῦ καί τοῦ κακοῦ, τοῦ ἐγκλήματος καί τῆς τιμωρίας. Τότε ἕνας μαθητής τόν παρεκάλεσε νά ὁμιλήσει καί περί θρησκείας. «Μά γιατί ἄλλο μιλοῦσα τόσην ὥρα;» εἶπεν ὁ διδάσκαλος. «Τί ἄλλο εἶναι ἡ θρησκεία παρά ἡ ἐφαρμογή ὅλων αὐτῶν τῶν ἀρχῶν; Ποῖος ἡμπορεῖ νά χωρίσει τήν πίστη του ἀπό τὰ ἔργα του ἢ τὰς

πεποιθήσεις του από τήν καθημερινή του ζωή;»

Χρειαζόμεθα, συνεπώς, μία τροφή προς τήν αιώνια Πηγή. Δέν εἶναι ἄρκετό τό γνωστικό ἀντικείμενο καί οἱ ἀναλύσεις τῆς ψυχολογίας καί τῆς τεχνογνωσίας. Ἐναμφισβήτητα συντελοῦν καί οἱ ἐπιστημονικές αὐτές γνώσεις στήν ὅλη παιδεία, ἀλλά εἶναι ἀδύνατη ἀνάγκη, ἐκεῖ πού φθάσαμε, νά δοθεῖ καί ἡ πνοή τῆς πίστεως, τά εὐγενῆ ἰδανικά, τά ἠθικά πρότυπα. Ἡ ἄνευ Θεοῦ ξηρά μόνο γνώση δέν θά ἐπιλύσει ἐσωτερικές συγκρούσεις μεταξύ συνείδησης καί ζωῆς τῶν νέων. Θά ὑφίσταται πάντα μία δυσαρμονία, πού θά γεννᾷ πικρίες καί ἀπογοητεύσεις. Καί θά ἰσχύει, ἐν προκειμένῳ, τό βιβλικό λόγο: «*Θλίψις καί στενοχωρία ἐπί πᾶσαν ψυχὴν ἀνθρώπου τοῦ κατεργαζομένου τό κακόν*» (Ρωμ. β΄ 2).

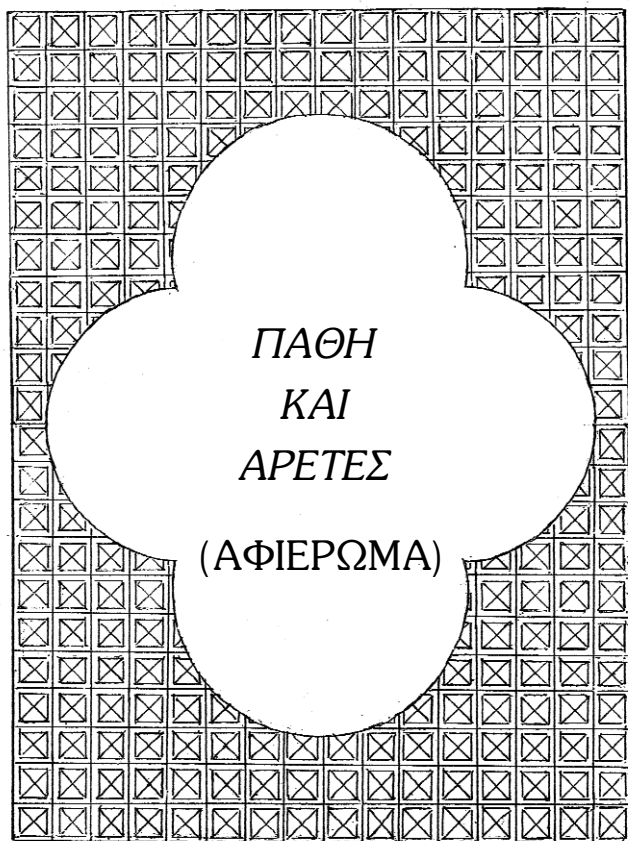
Χρειάζεται, συνεπώς, ἡ συμπλήρωση τῆς μορφώσεως πού δίδεται μέ τήν χριστιανική ἀγωγή. Ἄν δέν τήν εἶχαμε, ἔπρεπε νά τήν φέρουμε. Ὁμως εἶναι δική μας. Τήν ἔχουμε ὡς κληρονομιά καί ὡς πολύτιμο θησαύρισμα. Ἔτσι ἡ προσευχή, ὁ ἐκκλησιασμός, ἡ παρουσία τοῦ ἱερέως στή σχολική κοινότητα, οἱ διαλέξεις, οἱ συνάξεις ἐκπαιδευτικῶν, γονέων, ἀποτελοῦν στοιχεῖα ὑγιοῦς παιδαγωγικῆς μορφώσεως. Καί ἐν προκειμένῳ ἔρχονται στό προσκήνιο δύο ἐρωτήματα: Πρῶτον, γιατί συχνά γίνεται συζήτηση, ἄν πρέπει νά διδάσκονται τά θρησκευτικά στό σχολεῖο; Καί δεύτερον, γιατί ἡ σοφία τῶν Ἑλλήνων Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας ἔχει ἀπομακρυνθεῖ ἀπό τήν ἐκπαίδευση; Τά ἐρωτήματα αὐτά ἔχουν ἄμεση σχέση μέ τό θέμα μας. Οἱ ἀπαντήσεις ἀκόμη νά δοθοῦν.

Θά πρέπει, λοιπόν, νά σκεφθοῦμε σοβαρά, πῶς στόν εὐαίσθητο χῶρο τῆς νεότητος, θά ἐπιτευχθεῖ τό χρυσό ἦθος, πῶς θά ἀναδειχθοῦν ἀκέραιες, τίμιες, ἠθικές προσωπικότητες καί πῶς θά δημιουργήσουμε ἀληθινό πολιτισμό ὑψηλοῦ ἐπιπέδου. Ἡ ὑπέρβαση τῶν δυσκολιῶν τῆς παραβατικότητας τῶν ἀνηλίκων εἶναι θέμα ἐσωτερικό – πνευματικό. Θέμα σωστῆς διαπαιδαγώγησης. Ἐκεῖ εἶναι ἡ βία.

Ὁ Πλάτων στόν διάλογό του μέ τόν Κρίωνα γράφει: «Οὐ τό ζῆν περί πλείστου ποιητέον, ἀλλά τό εὖ ζῆν» (48, Β΄). Ἡ ἀναζήτηση τοῦ «ἀγαθῶς ζῆν» εἶναι τό σημαντικότερο, πέρα ἀπό τό «ἀπλῶς ζῆν». Ἀλλά καί ὁ βιβλικός λόγος, ὁ τοῦ Χριστοῦ, λίαν ἀνώτερος: «*Οὐκ ἐπ' ἄρτι μόνον ζῆσεται ἄνθρωπος, ἀλλ' ἐπί παντί ρήματι ἐκπορευομένῳ διά στόματος Θεοῦ*» (Ματθ. δ΄ 4). Ὁ νοῶν νοεῖται.

Ο ΜΑΝΗΣ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ





ΠΑΘΗ
ΚΑΙ
ΑΡΕΤΕΣ

(ΑΦΙΕΡΩΜΑ)



Συμεών Πηγαδουλιώτη
ΠΡΟΛΟΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ



ξ ὕψους κατῆλθες ὁ εὐσπλαχνος, ταφήν κατεδέξω τριήμενον, ἵνα ἡμᾶς ἐλευθερώσης τῶν παθῶν ἢ ζωῆ καὶ ἡ ἀνάστασις ἡμῶν Κύριε δόξα σοι» (Ἐναστάσιμο ἀπολυτίκιο, ἦχος πλ. δ'). Ὅπως ἀναφέρεται στὸν ὕμνο αὐτό, ἡ ἐνανθρώπιση τοῦ Χριστοῦ καὶ ἡ ταφή του πού ἀκολούθησε τὸ σταυρικό του θάνατο συνδέονται ἄρρηκτα μέ τὰ πάθη πού κατατρύχουν τὸν ἄνθρωπο. Μέ ἄλλους λόγους ἡ ἀπελευθέρωση τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὰ πάθη ἀκολούθησε νομοτελειακά τὴν ἐνανθρώπιση τοῦ δευτέρου προσώπου τῆς Παναγίας Τριάδος, ἀλλά καὶ τὴν ταφή του μετὰ τὴν ἐπονειδίστη σταύρωση καὶ τὸ θάνατό του ἐπὶ τοῦ σταυροῦ. Ἄρα ἡ ἀπαλλαγὴ τοῦ ἀνθρώπινου γένους ἀπὸ τὰ πάθη δέν ἦταν εὐκόλη ὑπόθεση, οὔτε ἀποτέλεσμα ἀνθρώπινων ἐνεργειῶν, μεμονωμένων ἢ συλλογικῶν. Χρειάστηκε νὰ κατέλθει ὁ Χριστός στή γῆ, νὰ ἀναλάβει τὴν πεπτωκυῖα φύση τοῦ Ἀδάμ πλήν τῆς ἁμαρτίας καὶ ἀκόμη ν' ἀνέβει στό σταυρό καὶ νὰ ὑποστῇ θάνατον ἐπονειδίστην γιὰ νὰ ἀπελευθερωθοῦμε ἀπὸ αὐτά. Σέ μιά ἄλλη περίπτωση ἀκοῦμε τὸν κατωτέρω ὕμνο: «Τῷ πάθει σου Χριστέ παθῶν ἠλευθερώθημεν καὶ τῇ ἀναστάσει σου ἐκ φθορᾶς ἐλυτρώθημεν, Κύριε δόξα σοι» (Στιχηρά Ἐσπερινοῦ Σαββάτου, α' ἦχου). Ἐχει ἀπόλυτο δίκαιο ὁ Ὑμνογράφος ὅταν σημειώνει στήν Ὡδή τῶν ἀναβαθμῶν τοῦ Δ' ἦχου (Ὁρθρος τῆς Κυριακῆς): «ἐκ νεότητός μου πολλά πολεμεῖ μέ πάθη, ἀλλ' αὐτός ἀντιλαβοῦ καὶ σῶσον Σωτήρ μου». Δέν εἶναι τίποτε ἄλλο αὐτή ἡ διαπίστωση παρά ἀπόηχος τοῦ βιβλικοῦ χωρίου: «ὅτι ἔγκειται ἡ διάνοια τοῦ ἀνθρώπου ἐπιμελῶς ἐπὶ τὰ πονηρά ἐκ νεότητος αὐτοῦ» (Γεν. ς' 3). Στό Μικρό Παρακλητικό Κανόνα διαπιστώνουμε: «Παθῶν μέ ταρατίττουσι προσβολαί πολλῆς ἀθυμίας ἐμπιπλῶσαι μου τὴν ψυχὴν». Κι ἄλλου στό ἴδιο κείμενο: «Τῶν παθῶν μου τὸν τάραχον... καὶ τὸν κλύδωνα κατεύνασον τῶν ἐμῶν παισιμάτων Θεοσύμφευτε». Ἀποτέλεσμα τῶν προσβολῶν ἀπὸ τὰ πάθη εἶναι ἡ ἀθυμία καὶ ἡ ταραχὴ στήν ἀνθρώπινη ψυχὴ.

Ἐγείρεται, κατόπιν τῶν ἀνωτέρω λεχθέντων, τὸ ἐρώτημα: Ποιὰ εἶναι ἡ αἰτία τῶν ἀνθρώπινων παθῶν; Ἡ ἀπάντηση βρίσκεται στίς ἀπαρχές τῆς ἱστορίας τοῦ ἀνθρώπινου γένους καὶ εἰδικότερα στή πώση τοῦ Ἀδάμ. Πρὸ τῆς πώσεως στήν ἁμαρτία ὁ ἄνθρωπος δέν ἦταν ὑπόδουλος στὰ πάθη. Αὐτὰ ἐμφανίζονται ἀμέσως μετὰ τὴν πώση ὡς ἄμεση συνέ-

πειά της, ὡς ἀσθένεια τῆς πεπτωκυίας φύσεως τοῦ ἀνθρώπου. Αὐτά τὸνίζει ἐμφαντικά ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Σιναΐτης στό περίφημο ἔργο του Κλίμαξ (Λόγος κοτ'). Αὐτό ἀναφέρει στά συγγράμματά του κι ὁ φωστήρ τῆς Ἐκκλησίας Κύριλλος Ἀλεξανδρείας.

Πρέπει νά τονισθεῖ ὅτι τὰ ἀθρώπινα πάθη, δηλαδή ὁ ἐγωισμός, ἡ ὑπερηφάνεια, ἡ κενοδοξία, ἡ μνησικακία, ἡ κατάκριση καί ἡ καταλαλιά, ἡ φιλαργυρία, ἡ ἀχαριστία, ὁ θυμός, τό ψεῦδος, ἡ κλοπή, ἡ φιληδονία, ἡ σαρκολατρία κ.τ.ῶ. δέν ἀποτελοῦν ἀσήμαντα πράγματα, οὔτε μποροῦμε νά τὰ παραθεωροῦμε νομίζοντας πὼς δέν ἐπηρεάζουν οὐσιαστικά τὴν ἐν Χριστῷ ζωὴν. Τουναντίον. Ἀπὸ τό Βίο τῆς Ἁγίας Μαρίας τῆς Αἰγυπτίας πληροφοροῦμαστε ὅτι ἡ ἴδια ἀποκάλυψε στόν Ἀββᾶ Ζωσιμᾶ πὼς δούλευσε στή σαρκική ἀμαρτία δεκαεφτά ὁλόκληρα χρόνια. Μετά μετανόησε καί ἀκολούθησε τή μοναχική ζωή. Ὅμως τὰ σαρκικά πάθη ἐξακολουθοῦσαν νά τὴν ἐνοχλοῦν μέ λογισμούς γιά ἄλλα δεκαεφτά χρόνια, παρά τὴν ἀμετάκλητή τῆς ἀπόφαση νά ἀκολουθήσει τό Χριστό. Ἄρα ὅταν ὁ ἄνθρωπος ὑποταχθεῖ σ' αὐτὰ ἀποκτοῦν ἐξουσία ἀπάνω του μέ ἀποτέλεσμα νά χρειάζεται ἀγῶνας πολὺς καί δάκρυα γιά νά τὰ ἀποβάλει σὺν Θεῷ. Εἶναι χαρακτηριστικό τό παράδειγμα τοῦ μοναχοῦ πού σκέφτηκε νά πεῖ λόγον κατακρίσεως κατὰ τινος ἀδελφοῦ κι ἀγωνίστηκε μέ τό λογισμό μέ ἀποτέλεσμα στό τέλος, ὅταν τόν νίκησε καί δέν κατέκρινε τόν ἄλλο νά φύσει αἷμα, κυριολεκτικά ὄχι μεταφορικά. Στό Βίο τοῦ Ἁγιορείτη μοναχοῦ Σάββα τοῦ πνευματικοῦ ἀναφέρεται τό γεγονός ὅτι κάποιος πού ἐξομολογεῖτο κοντά στό Γέροντα δέν κατέφερε νά ὑπερικήσει τό πάθος τῆς κατακρίσεως. Καί τί σοφίστηκε ὁ Γέροντας γιά νά τόν φέρεי σέ θεογνωσία; Τοῦ εἶπε νά γλύψει, μέ τή γλώσσα ὅλο τό κυριακό τῆς Σκήτης ἀπό τή μιά ἄκρη μέχρι τὴν ἄλλη. Σ' αὐτόν φάνηκε εὐκολο τό ἐπιτίμιο, ἀλλά ὅταν τό ἐφάρμοσε πρήστηκε ἡ γλώσσα του καί ὑπέφερε γιά μία βδομάδα. Οὕτως τόν ἀπάλλαξε ἀπό τό ὀλέθριο πάθος ὁ κατὰ Θεόν σοφός γέροντας.

Ὁ Ἀββᾶς Ἰσαάκ ὁ Σύρος διακηρύττει: «Ὅλοι οἱ νόμοι πού βρίσκονται στίς Ἁγίες Γραφές σκοπόν ἔχουν νά βοηθήσουν τόν ἄνθρωπο νά ἀπαλλαγεῖ ἀπὸ τὰ πάθη καί νά μπεῖ στό δρόμο τῆς σωτηρίας».

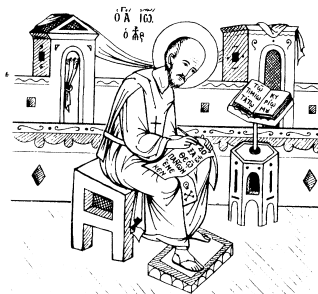
Τί πρέπει νά πράξει ὁ χριστιανός γιά νά ἀπαλλαγεῖ ἀπὸ τὴν τυραννία τῶν παθῶν; Μά ἀπλούστατα νά ἐμπιστευθεῖ τὴν Ἐκκλησία πού εἶναι καί παραμένει εἰς τό διηνεκές τό τοῦ Χριστοῦ ἰατεῖον. Ἐδῶ βρίσκονται ὅλα τὰ φάρμακα: τό βάπτισμα καί τό χρίσμα μέ τό ὁποῖον παίρνει τίς δωρεές τοῦ θείου Πνεύματος, ἡ νηστεία, ἡ ἀγρυπνία, ἡ προσευχή, ἡ λατρευτική ζωή, ἡ μυστηριακή ζωή καί κυρίως ἡ καταφυγή στήν ἐξομολόγηση καί τή θεία κοινωνία, ἡ μελέτη τῶν θείων Γραφῶν καί τῶν πατερικῶν συγγραμμάτων καί ἡ καλλιέργεια τῶν ἀρετῶν. Ὅλα αὐτά σὺν Θεῷ.

Ἐναφορικά μέ τίς ἀρετές ἔχουμε νά ποῦμε, ἐν πρώτοις, ὅτι πρόκειται γιά φυσική κατάσταση τῆς ψυχῆς. Μπορεῖ ὁ ἄνθρωπος νά ἔπese στήν ἁμαρτία καί νά ἀπομακρύνθηκε ἀπό τό Θεό, ἀλλά ἡ πώση του δέν συνοδεύτηκε μέ τήν παντελῆ ἀπώλεια τῶν ἀρετῶν. Γιά αὐτό ἀκοῦμε στήν νεκρώσιμη ἀκολουθία: «εἰκὼν εἰμί τῆς ἀρρήτου δόξης σου εἰ καί στίγματα φέρω παισιμάτων».

Γί' αὐτό βλέπουμε ἤδη ἀπό τήν Παλαιά Διαθήκη ἀνθρώπους ἐνάρειτους, ὅπως λ.χ. τόν Ἄβελ τοῦ ὁποίου τά δῶρα ἔγιναν δεκτά ἀπό τό Θεό, τόν Ἐνώχ πού ἀνέβη ζωντανός στόν οὐρανό, τό Νῶε, τόν Ἀβραάμ πού ἔγινε πατέρας τῶν πιστῶν, τόν θεόπητ Μωυσῆ στόν ὁποῖο μιλοῦσε ὁ Θεός «ὡς πρὸς τόν ἑαυτοῦ φίλον», τόν ζηλωτὴν Ἡλίαν κι ὄλους τοὺς προφῆτες, τοὺς Παῖδες τοὺς ἐν Βαβυλώνι κ.ο.κ. Ὅμως ἡ ἀπόκτηση τῶν ἀρετῶν ἔγινε εὐκόλη λόγω τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ, ὁ ὁποῖος «ἐκὼν τεχθεὶς ἐκ κόρης τρίβον βατὴν πόλου τίθησιν ἡμῖν». Πῶς τό ἔπραξε αὐτό ὁ ἐνανθρωπήσας Θεός; Μά μέ τή σταυρική του θυσία μέ τήν ὁποία νίκησε τό διάβολο, τό θάνατο καί τήν ἁμαρτία.

Ποιά ἡ κραυγαλέα ἀπόδειξη πὼς ἡ ἀρετὴ εἶναι πλέον εὐκόλη κι ὁ δρόμος πρὸς τόν οὐρανό εἶναι βατός; Ἡ ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας μᾶς δίνει τήν ἀπάντηση. Ἐνα ἀναρίθμητο πλῆθος ἀνθρώπων κάθε ἡλικίας, φυλῆς καί γλώσσας, πλούσιοι καί φτωχοί, ἄσμηοι καί διάσημοι, βασιλιάδες κι ἀπλοὶ ἄνθρωποι, ἄνδρες, γυναῖκες καί παιδιά, πρεσβύτεροι μετὰ νεωτέρων βαδίσαν καί βαδίζουν «ἀγαλλομένῳ ποδί» πρὸς τό φῶς τοῦ Χριστοῦ ταῖς «ἀρεταῖς ἐκλάμποντες». Τονίζουμε πὼς οἱ ἀρετές εἶναι καί σωματικές καί ψυχικές. Σωματικές ἀρετές εἶναι ἡ ἀγνότης, ἡ ἐγκράτεια ἡ σωφροσύνη, ἡ ἐλεημοσύνη κ.τ.ό. ἐνῶ ψυχικές εἶναι ἡ ἀγάπη, ἡ ταπείνωση, ἡ προσευχή κ.ο.κ. Πρέπει ὅμως οἱ ἀρετές νά συνοδεύονται μέ πίστη ὀρθή, ὅπως ψάλλει ἡ Ἐκκλησία τῆ Μεγάλῃ Τρίτῃ: «ἐν ἀρεταῖς ἐκλάμποντες καί πιστεῖ ὀρθῇ».

ΣΥΜΕΩΝ ΠΗΓΑΔΟΥΛΙΩΤΗΣ





Σάββα Ἀλεξάνδρου

ΠΑΘΗ ΚΑΙ ΑΡΕΤΕΣ – ΜΙΑ ΟΡΘΟΔΟΞΗ ΠΑΤΕΡΙΚΗ ΘΕΩΡΗΣΗ



ἄνθρωπος στήν ὀρθόδοξη πατερική θεολογία μας προβάλλει ὡς μία ἐνιαία ψυχοσωματική ὁλότητα. Εἶναι σῶμα καί ψυχή.

Γράφει σχετικά ὁ ἅγιος Συμεών ὁ Νέος Θεολόγος, ἀναλύοντας τό διφυές τοῦ ἀνθρωπίνου προσώπου: «*Ὁ ἄνθρωπος θνητός ἐστί καί ἀθάνατος, ἐποπτικός τῆς ὀρωμένης κτίσεως καί γνωστικός τῆς νοουμένης*». Δηλαδή, ὁ ἄνθρωπος εἶναι θνητός, διότι ἔχει σῶμα, καί μέ τό σῶμα του ἐποπεύει τόν κτιστό ὑλικό κόσμο, ἀλλά καί ἀθάνατος, διότι ἔχει ψυχή, μέ τήν ὁποία ἔχει γνώση τοῦ πνευματικοῦ κόσμου. Ὑπό αὐτή τήν ἐννοια, τόσο οἱ ἀρετές, ὅσο καί τά πάθη, συνδέονται μέ τή σωματική καί ψυχική ὑπόσταση τοῦ ἀνθρώπου. Ἔτσι ἔχουμε τίς ψυχικές καί σωματικές ἀρετές, ὅπως καί τά ψυχικά καί σωματικά πάθη.

Ψυχικές ἀρετές εἶναι ἡ ἀγάπη, ἡ ταπείνωση, ἡ ἐλπίδα, ἡ πραότητα, ἡ ἀνεξικακία, ἡ προσευχή κ.λπ. Σωματικές ἀρετές εἶναι ἡ ἐγκράτεια, ἡ χαμαικοιτία, ἡ ἀκτημοσύνη, τό ἐργόχειρο. Ἀπό τήν ἄλλη, σωματικά πάθη εἶναι ἡ πορνεία, ἡ γαστριμαργία, ἡ φιλαργυρία κ.λ.π. Ψυχικά πάθη εἶναι ἡ φιλαυτία, ἡ ἔπαρση, ἡ ὀργή, τό μῖσος, ἡ λήθη, ἡ ραθυμία, ἡ αἴρεση κ.λ.π.

Ὁ ἅγιος Μάξιμος ὁ Ὁμολογητής τονίζει πῶς «*ἀρχή πάντων τῶν παθῶν ἡ φιλαυτία ἐστίν, ἔσχατον δέ ἡ ὑπερηφάνεια*». Ἀρχή δηλαδή ὅλων τῶν παθῶν εἶναι ὁ ἀτομικισμός καί ἀποκορύφωσή τους ἡ ἔπαρση, ὁ ἐγωισμός.

Ὁ Μέγας Βασίλειος, πάλι, ἀναλύοντας θεολογικά τήν ἐννοια τῆς ἀρετῆς, ἀναφέρει: «*Τοῦτο γάρ ἐστίν ἀρετή· ἔκκλησις ἀπό κακοῦ, καί ποίησις ἀγαθοῦ*». Δηλαδή, οὐσιαστικά ἡ ἀρετή εἶναι παρέκκλιση ἀπό τό κακό καί πραγμάτωση τοῦ καλοῦ. Ἐξάλλου, ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς μιλώντας γενικά γιά τίς ἀρετές καταθέτει στόν περίφημο Ἁγιορείτικο Τόμο του ὅτι «*ἀρετή ἐστί Θεοῦ μίμησις πρὸς θείαν ἔνωση*». Δηλαδή, ἀρετή εἶναι ὁ τρόπος μέ τόν ὁποῖο ὁ ἄνθρωπος μιμεῖται τόν Θεό καί ἐνώνεται μέ τίς θεῖες ἄκτιστες ἐνέργειες καί γίνεται ἔτσι θέσει καί ἐνεργείᾳ θεός, δηλαδή ἅγιος.

Γιά τούς θεοφόρους πατέρες, ὁ ἄνθρωπος τότε μόνο μισεῖ πραγματικά τήν πονηρία καί πραγματικά ἀγαπᾷ τόν Θεό, ἀπό τή στιγμή πού

ἀποστρέφεται τὴν ἁμαρτία καὶ ἀσκεῖ τίς ἀρετές. Προτρέπει ὁ Μέγας Βασίλειος: «Δείξον τὸ μισοπόνηρον, ἀποστρεφόμενος μὲν τὰς ἁμαρτίας, ὑπερτιμῶν δὲ τὰς ἀρετάς». Δίνοντας δὲ τὸ στίγμα τοῦ ἀνθρώπου πού ἔχει ἀποστασιοποιηθεῖ ἀπὸ τὸ κακό, ἐπισημαίνει: «*Ἄκακος δέ [...] ὁ πᾶσαν πονηρίαν διὰ τῆς κατ' ἀρετὴν ἀσκήσεως τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς ἀποστήσας, [...]. Χαρακτηρίζει δέ τὸν ἄκακον ἢ ἀπλότης τοῦ ἥθους, τὸ γενναῖον, τὸ ἀκατάσκευον.*

Ἐξάλλου, ὁ ἅγιος Ἡσαΐας ὁ Ἀναχωρητὴς στοῦ ἔργο του Περί τηρήσεως τοῦ νοός, θεωρεῖ πὼς μεγάλη ἀρετὴ εἶναι τὸ νὰ μὴν προσκολλᾶται ὁ ἄνθρωπος στὰ γήινα καὶ νὰ μὴν τὸν ἀπασχολεῖ ἡ γνώμη τῶν ἄλλων, μίτε πάλι νὰ γίνεται δοῦλος σέ ὀτιδήποτε ὑλικό καὶ ἐφάμαρτο. Τότε μόνον νιώθει νὰ ἔλκεται πρὸς τὸν Θεό καὶ νὰ γεννᾶται μέσα του ἡ ὀργή κατὰ τοῦ δαίμονος καὶ τελικὰ ὁ Θεὸς ἀναπαύεται σέ αὐτόν. Ἐξηγεῖ χαρακτηριστικά: «Πρώτη ἀρετὴ ἐστὶν ἡ ἀμεριμνία, ἧγουν ὁ θάνατος ἀπὸ παντός προσώπου καὶ πράγματος. Καὶ ἐκ ταύτης γεννᾶται ἡ τοῦ Θεοῦ ἐπιθυμία. Καὶ ἐκ τῆς ἐπιθυμίας ταύτης, γεννᾶται ἡ κατὰ φύσιν ὀργή, ἥτις κατὰ τοῦ ἐχθροῦ ἀνθίσταται καὶ ἐκ τῆς ὀργῆς ταύτης εὐρίσκει ὁ Θεὸς νομὴν ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ ἀνθρώπου».

Ὁ ἅγιος Συμεὼν ὁ Νέος Θεολόγος, μὲ τὸν ὁποῖο ἐναρμονίζεται πλήρως ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς, τονίζει καὶ αὐτὸς ἀπὸ τῆ δικῆ του πλευρά: «*Χρῆμα θερμόν ἢ ἀρετὴ ἐστὶν δεινόν τοῦ πτερωσαι νοῦν ἀπὸ γῆς εἰς οὐρανοὺς καὶ ἀποδειξαι τὸν ἄνθρωπον ὄλον θεόν.*» Δηλαδή ἡ ἀρετὴ εἶναι σπουδαῖο πρᾶγμα, διότι ἀνεβάζει τὸν νοῦ τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τῆ γῆ στὸν οὐρανὸ καὶ τὸν καθιστᾶ θέσει καὶ ἐνεργείᾳ θεοῦ.

Οἱ θεοφόροι πατέρες ἐπισημαίνουν τὸ γεγονός ὅτι ἡ ἀρετὴ εἶναι εὐκόλο πρᾶγμα, διότι ὁ ἄνθρωπος ἔχει βοηθὸ καὶ συμπαραστάτη τοῦ στόν ἀγώνα γιὰ τὴν πραγμάτωσή της τὸν ἴδιο τὸν Θεό. Μάλιστα, κατὰ τὸν ἱερό Χρυσόστομο, ἐκεῖνο πού ἀπαιτεῖ ὁ Θεὸς ἀπὸ αὐτόν εἶναι νὰ καταβάλει μιὰ μικρὴ προσπάθεια, καὶ τότε ἀναλαμβάνει ὁ ἴδιος τὸν πόλεμο κατὰ τοῦ διαβόλου καὶ τὴν ἐπίτευξη τῆς ἀρετῆς ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο. Ἐξηγεῖ γιὰ αὐτὸ ὁ ἱερός πατήρ: «*Ὁ Θεὸς ἐποίησε κούφην τὴν ἀρετὴν συναφτόμενος ἡμῖν πανταχοῦ καὶ συναντιλαμβανόμενος. Διὰ τοῦτο βούλεται καὶ σέ μικρόν πονεῖν, κἄν τούτου παράσχης, αὐτὸς ἀνύει ἅπαντα τὸν πόλεμον.*» Κατὰ τὸν ἱερό Χρυσόστομο, ὅταν ὁ ἄνθρωπος εἶναι ὑποχείριος στὰ πάθη, τότε θεωρεῖ πὼς ἡ ἀρετὴ εἶναι δύσκολο πρᾶγμα· ὅταν ὅμως ἀποδεσμευτεῖ ἀπὸ αὐτά, τότε φαίνεται σέ αὐτόν τὸ μέγεθος καὶ ἡ δυσωδία τῆς κακίας, μὲ τὴν ὁποία συμφαίνονται τὰ πάθη. Λέει ὁ ἱερός Πατήρ: «Ἐως μὲν γάρ ἐν τοῖς πάθεσιν ὤμεν, τραχεῖαν καὶ δύσκολον καὶ ἀνάτην τὴν ἀρετὴν εἶναι νομίζομεν, τὴν δὲ κακίαν ποθεινὴν καὶ ἡδίστην ἂν δὲ μικρόν ἀποστῶμεν τούτων, τότε κἀκεῖνη φανεῖται βδελυρὰ καὶ δυσσεβής».

Μέσα στο ίδιο πνεῦμα κινούμενος και ὁ ἅγιος Γρηγόριος Νύσσης, στὸν λόγο του Περί παρθενίας τονίζει: «Κοῦφον μὲν γάρ τι καὶ ἀνωφές πρᾶγμα ἢ ἀρετὴ πάντες γάρ οἱ κατ' αὐτὴν ζῶντες ὡς νεφέλαι πέτονται». Ἡ ἀρετὴ εἶναι εὐκόλο πρᾶγμα καὶ ὅσοι ζοῦν πραγματώνοντάς την στή ζωὴ τους, πετοῦν (ἐννοεῖται πνευματικά). Ἐχουν, δηλαδή, μιὰ ἄλλη θέαση τῆς ζωῆς καὶ τοῦ κόσμου.

Γιὰ τοὺς θεοφόρους Πατέρες, οἱ πῶ σημαντικές ἀπὸ σωτηριολογικῆς ἀπόψεως ψυχικὲς ἀρετὲς εἶναι ἡ ἀγάπη καὶ ἡ ταπείνωσις. Ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Σιναΐτης στὸ ἔργο του Κλίμαξ ἀναφέρει: «Ἱερά ξυνωρίς ἡ ἀγάπη καὶ ἡ ταπείνωσις, καὶ ἡ μὲν πρώτη ὑποῖ, ἡ δὲ δευτέρα διακρατεῖ τοὺς ὑποῦντας καὶ οὐδέποτε ἐὰ ταύτους καταπίπτειν». Ἡ ἀγάπη ἀνεβάζει πνευματικά, ἡ δὲ ταπείνωσις ἀποτρέπει τὴν πτώση ἐκείνων πού βρίσκονται ψηλά ἀπὸ πνευματικῆς ἀπόψεως. Μιλώντας καὶ ἀναλύοντας θεολογικά τὴν ἀρετὴ τῆς ἀγάπης, ἀναφέρει ὁ ἱερός πατήρ: «Ἡ ἀγάπη, κατὰ μὲν τὴν ποιότητα οἰκείωσις καὶ ὁμοίωσις ἀνθρώπου Θεοῦ ἐστίν, κατὰ δὲ τὴν ἐνέργειαν μέθη ψυχῆς, κατὰ δὲ τὴν ιδιότητα πηγὴ πίστεως, ἐλλάμψεως ἄβυσσος, στάσις ἀγγέλων, προκοπὴ αἰώνων».

Ἐξάλλου, στὴν ὀρθόδοξη πατερικὴ γραμματεία τονίζεται ἰδιαίτερος ὅτι ἡ ἀρετὴ τῆς ἀγάπης εἶναι τὸ μέσο διὰ τοῦ ὁποῖου ὁ ἄνθρωπος κερδίζει τὸν Θεὸ στή ζωὴ του. Λέει γιὰ αὐτὸ ὁ Μέγας Ἄντωνιος: «ἐάν τὸν ἀδερφὸ κερδίσωμεν, τὸν Θεὸν κερδαίνομεν, ἐάν δὲ τὸν ἀδελφὸν σκανδαλίσωμεν εἰς Χριστὸν ἀμαρτάνομεν».

Στὴ θεολογία τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου, ἡ ἀρετὴ τῆς ἀγάπης συμφαίνεται μὲ τὴν ἀποστροφή τῆς μνησικακίας καὶ τὴν ἀποδοχὴ τῆς ἀμνησικακίας. Ἀναφέρει ὁ ἱερός Πατήρ: «Ὁ Θεὸς πάντων μάλιστα ἀποστρέφεται τῇ μνησικακίᾳ καὶ ἀποδέχεται τὴν ἐνάντιαν ταύτης ἀρετὴν. Διὰ τοῦτο ὁ Σωτὴρ εἶπε, ἂν ἀφῆτε τοῖς ἀνθρώποις, καὶ ὁ Πατήρ ἡμῖν ὁ οὐράνιος ἀφήσει ἡμῖν, ἐάν μὴ ἀφῆτε, οὐδέ αὐτὸς ἡμῖν ἀφήσει. Οὐδέν οὕτω ὁμοιοῖ τῷ Θεῷ ὡς τὸ συγγνωμικὸν τοῖς πονηροῖς καὶ τοῖς ἀδικουσιν. Ρίζα πάντων τῶν ἀγαθῶν ἢ ἀγάπη ἐστίν».

Ἀπότοκος τῆς ἀγάπης εἶναι ἡ πραότητα. Ὁ ἅγιος Ἰωάννης τῆς Κλίμακος, ἀναλύοντάς την θεολογικά, παρατηρεῖ: «Πραυτὴς ἐστίν ἀκίνητος ψυχῆς κατάστασις, ἐν ἀτιμίαις καὶ εὐφημίαις ὡσαύτως ἔχουσα». Ὁ ἄνθρωπος πού ἀσκεῖ τὴν ἀρετὴ τῆς ἀγάπης ὁποσδήποτε ἔχει τὴν πραότητα καὶ τὴν ἀοργησία. Δέν ξέρει τὸν θυμὸ καί, ὄντας ταπεινός, ἐξοστρακίζει τὰ πάθη τῆς ὀργῆς καὶ τῆς πικρίας. Λέει καὶ πάλι ὁ ἅγιος Ἰωάννης τῆς Κλίμακος: «Ὡς φωτὸς φανέντος ὑποχωρεῖ τὸ σκότος, οὕτω καὶ ἐξ ὁσμῆς ταπεινώσεως πᾶσα πικρία καὶ θυμὸς ἐξαφανίζεται».

Τέλος, ἡ ταπείνωσις, πού ἀποτελεῖ τὴ βάση καὶ τὸν ἄξονα ὅλων τῶν ψυχικῶν ἀρετῶν, χαρακτηρίζεται ἀπὸ τὸν ἅγιο Ἰωάννη τῆς Κλίμακος ὡς οὐράνιος σίφουνας. Περιγράφει χαρακτηριστικά: «Ταπεινοφροσύνη

ἔστι σίφων οὐράνιος ἐξ ἀβύσσου ἁμαρτημάτων εἰς οὐρανόν ἀνενέγκαι ψυχὴν δυνάμενος». Δηλαδή ἡ ταπείνωση ἐξακοντίζει τὸν ἄνθρωπο ἀπὸ τὴν ἄβυσσο σὲ ὕψη οὐράνια.

Στὴν ἀντίπερα ὄχθη ἔχουμε, κατὰ τοὺς θεοφόρους πατέρες, τὰ πάθη. Τί εἶναι ὅμως τὰ πάθη; Τὴν ἀπάντηση στοῦ ἐρώτημα δίνει ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Σιναΐτης. Λέει χαρακτηριστικά ὁ ἱερός Πατήρ: «Κακὸν μὲν ὁ Θεὸς οὔτε πεποιήκεν οὔτε δεδημιούργηκεν [...] τὰ συστατικά τῆς φύσεως ἰδιώματα ἡμεῖς εἰς πάθη μετηνέγκαμεν. Οἷον φύσει ἐν ἡμῖν ἡ σπορά διὰ τὴν τεκνογονίαν, μετεποιήσαμεν δὲ ἡμεῖς αὐτὴν εἰς πορνείαν· φύσει ἐν ἡμῖν ὁ θυμὸς κατὰ τοῦ ὄψεως, κεκρήμεθα δὲ ἡμεῖς αὐτῷ κατὰ τοῦ πλησίον· φύσει ἐν ἡμῖν ὁ ζῆλος διὰ τὸ τὰς ἀρετὰς ζηλοῦν, ἡμεῖς δὲ ἐπὶ κακῶ ζηλοῦμεν· φύσει τῆ ψυχῆ τὸ δόξης ἐπιθυμεῖν, ἀλλὰ τῆς ἄνω φύσει τὸ ὑπερηφανεύεσθαι, ἀλλὰ κατὰ τῶν δαιμόνων [...]». Δηλαδή, τὰ πάθη πού συμφαίνονται μὲ τὸ κακὸ δημιουργήθηκαν λόγῳ τοῦ γεγονότος ὅτι ὁ ἄνθρωπος μεταπτώτικὰ διέστρεψε πρὸς τὸ κακὸ τὶς δυνάμεις πού τοῦ ἔδωσε ὁ Θεὸς καὶ πού ἀποσκοποῦσαν στοῦ ἀγαθοῦ. Ἔτσι, παραδείγμα-τος χάριν, ὁ Θεὸς ἔδωσε στὸν ἄνθρωπο τὴν δυνατότητα τῆς σαρκικῆς σχέσης, ὥστε, ἐννοεῖται μέσα στοῦ πλαίσιο τοῦ γάμου, νὰ στοχεύει τὴν τεκνογονία· ὅμως, αὐτὴ τὴ δυνατότητα τὴν διέστρεψε στοῦ πάθος τῆς πορνείας. Τοῦ ἔδωσε τὸν θυμὸ καὶ τὴν ὀργή, κατὰ τοῦ διαβόλου ὅμως, καὶ ὄχι κατὰ τοῦ πλησίον. Ἔδωσε στὸν ἄνθρωπο τὴ ζήλια, ἀλλὰ τὴ ζήλια πού ἀποσκοπεῖ στὴν ἀπόκτηση τῶν ἀρετῶν· ἐμεῖς ζηλεύουμε γιὰ πράγματα κακὰ καὶ ἐφήμερα: γιὰ τὸ ὅτι ὁ ἄλλος ἔχει χρῆμα, δόξα, εὐημερία κ.λ.π. Ὁ Θεὸς ἔδωσε στὸν ἄνθρωπο τὴν ἐπιθυμία τῆς δόξας· ποιᾶς ὅμως δόξας; Ἀσφαλῶς ὄχι τῆς ἀνθρώπινης, ἀλλὰ τῆς οὐράνιας. Ἔδωσε ἀκόμα στὸν ἄνθρωπο τὴν ὑπερηφάνεια κατὰ τοῦ διαβόλου, καὶ ὄχι τὴν ὑπερηφάνεια ἔναντι τοῦ ἄλλου. Ἄρα, λοιπόν, τὰ πάθη οὐσιαστικά συμφαίνονται μὲ τὴν ἔκπτωση τοῦ ἀνθρωπίνου προσώπου ἐξ αἰτίας τοῦ προπατορικοῦ ἁμαρτήματος, πού στὴν οὐσία δὲν ἦταν τίποτα ἄλλο, παρά ὁ ἐγωισμὸς. Ὅπως ἐνδεικτικὰ ἐξηγεῖ ὁ ἅγιος Ἰουστίνος Πόποβιτς, ἦταν ἡ προσπάθεια τοῦ ἀνθρώπου νὰ γίνεθαι θεὸς χωρὶς Θεὸ καὶ ἔναντιον τοῦ Θεοῦ».

Ἀξίζει νὰ τονιστεῖ πὼς τὸ χειρότερο ψυχικὸ πάθος εἶναι ἡ ἔπαρση, ἡ ἀλαζονεία. Ὁ Μέγας Ἀθανάσιος ἀναφέρει: «Ὁ γὰρ Σατανὰς οὐχ ἐνεκεν πορνείας ἢ μοικείας ἢ κλοπῆς κατηνέχθη ἐκ τῶν οὐρανῶν, ἀλλ' ἡ ὑπερηφάνεια αὐτὸν κατέβαλεν εἰς τὰ κατώτερα μέρη τῆς ἀβύσσου [...] ἡ οὖν ὑπερηφάνεια ἐν τῷ διαβόλῳ ἐστίν· ἡ δὲ ταπεινοφροσύνη ἐν τῷ Χριστῷ».

Ὁ ἱερός Χρυσόστομος ἐπισημαίνει πὼς στὴν περίπτωση ἀνθρώπου πού δὲν ἔχει ταπείνωση, ἀλλὰ ἐγωισμὸ, ὁποιαδήποτε ἀρετὴ καὶ ἂν ἔχει κατενώπιον τοῦ Θεοῦ εἶναι ἀνυπόστατη, χωρὶς κανένα ἀπολύτως πνευ-

ματικό αντίκρισμα. Λέει ο ιερός Πατήρ: «*Κᾶν νηστείαν, κᾶν εὐχήν, κᾶν ἐλεημοσύνην, κᾶν σωφροσύνην, κᾶν ἄλλ' ὅτιοῦν συναγάγης ἀγαθόν, ταπεινοφροσύνης χωρίς, διαρρεῖ καί ἀπόλλυται ἅπαντα*». Γιά αὐτόν ἀκριβῶς τόν λόγο ἀντιπαραβάλλοντας τό πάθος τοῦ ἐγωισμοῦ, τό ὁποῖο ὀνομάζει ἀπόπνοια, μέ τήν ἀρετή τῆς ταπείνωσης, ἐπισημαίνει: «*Ὡσπερ ἡ ἀπόπνοια πηγή κακίας ἐστίν, οὕτω καί ἡ ταπεινοφροσύνη ἀρχή φιλοσοφίας ἐστίν*». Ὅπως ἡ ἔπαρση καί ἡ ἀλαζονεία εἶναι πηγή κάθε κακίας, ἔτσι καί ἡ ταπείνωση εἶναι τό θεμέλιο τῆς ἀληθινῆς εὐσέβειας.

Αὐτές, λοιπόν, εἶναι οἱ ἀρετές καί τά πάθη.

Ὁ Μέγας Ἀντώνιος μιλώντας γενικά γιά τόν κόσμο τῶν ἀρετῶν ἀναφέρει: «*Ὁ μέν πλοῦτος καί συλᾶται καί ὑπό τῶν δυνατωτέρων ἀρπάζεται, ἡ δέ ἀρετή τῆς ψυχῆς, μόνη ἐστὶ κτῆσις ἀσφαλῆς καί ἀσύλητος*». Οἱ ἀρετές, λοιπόν, ἐξασφαλίζουν στόν ἄνθρωπο τή σωτηρία καί τοῦ χαρίζουν τή Βασιλεία τῶν οὐρανῶν. Ἀντίθετα, τά πάθη, κατά τή θεολογία τοῦ ἁγίου Γρηγορίου Νύσσης, νεκρώνουν πνευματικά τόν ἄνθρωπο καί τόν καθιστοῦν οὐσιαστικά ἕνα πνευματικό πτώμα: «*πᾶν πάθος πτώμα ἐστίν*». Ἡ μόνη λύση γιά τήν ἀπαλλαγὴ ἀπό τά πάθη καί τή βίωση τῶν ἀρετῶν εἶναι ἡ ἐνχρίστωση τοῦ ἀνθρωπίνου προσώπου. Προτιρῆπει ἐπὶ τούτου ὁ ἅγιος Συμεών ὁ νέος Θεολόγος: «*Εἰ μὴ ἐκεῖνον (τόν Χριστόν) γνωστῶς ὡς διπλοῖδα περιβαλόμεθα, μὴ νομίσωμεν ὅτι τῶν νοσημάτων ἡμῶν ἢ τῶν ἐνοχλοῦντων παθῶν ὄλως ἠλευθερώθημεν*».

Ἡ μητέρα μας Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία, πού κατά τήν παῦλειο θεολογία, ὅπως αὐτή ἐκφράζεται στήν πρὸς Κολασσαεῖς ἐπιστολή (Α΄ 24), εἶναι σῶμα Χριστοῦ, αὐτή μᾶς δίνει τή δυνατότητα νά ντυθοῦμε τόν Χριστό μέσα ἀπό τρεῖς ὁδοὺς. Πρώτη ἐξ αὐτῶν εἶναι ἡ ἀσκητικὴ ὁδός, ὅπου ὁ ἄνθρωπος καλεῖται διὰ τῆς ἀσκίσεως καί τῆς κατὰ Θεόν κακοπάθειας νά ὑπερβεῖ τά πάθη καί νά ἔχει ἔτσι γεύση καί ἐμπειρία Χριστοῦ στή ζωή του. Λέει γιά αὐτό ὁ ἀββᾶς Ἰσαάκ ὁ Σύρος στὰ περίφημα Ἀσκητικά του: «*Ἡ ἄσκησις μήτηρ τοῦ ἀγιασμοῦ ἐστίν, ἐξ οὗ γεννᾶται ἡ πρώτη γεῦσις τῆς αἰσθήσεως τῶν μυστηρίων τοῦ Χριστοῦ*». Ἀκολουθῶς, ἡ Ἐκκλησία προβάλλει τή λειτουργικὴ τῆς ὁδοῦ, καί δὴ τή θεία Λειτουργία, πού εἶναι κατὰ τή θεολογία τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τῆς Κροστάνδης «ἡ οὐράνια λατρεία τοῦ Θεοῦ πάνω στή γῆ». Τέλος, προτάσσει τή μυστηριακὴ τῆς ὁδοῦ καί ἰδίως τό μυστήριο τῆς θείας Εὐχαριστίας, ὅπου κατὰ τόν ἅγιο Γρηγόριο τόν Παλαμᾶ, ὁ πιστός, διὰ τῆς θέας τῶν τιμῶν δώρων καί τῆς αὐτῶν μεθέξεως, ὄλος θεοειδής ἐκτελεῖται ὁ ἄνθρωπος».

ΣΑΒΒΑΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ

Θεολόγος



Βασιλείου Χαραλάμπους

ΠΑΘΗ ΚΑΙ ΑΡΕΤΕΣ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΑΓΙΟ ΙΣΑΑΚ ΤΟΝ ΣΥΡΟ



Ἅγιος Ἰσαάκ ὁ Σύρος εἶναι ὁ «ἀδικημένος Ἅγιος» κατὰ τὸν Ἅγιο Παῖσιο τὸν Ἀγιορείτη, καθότι δέν ἔχει ἀναγνωστρεῖ ἐπισήμως ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία μας.

Ὅμιλώντας ὁ μέγας αὐτός Ἅγιος γιὰ τὰ ψυχοφθόρα πάθη, τὰ ὅποια γίνονται ἐμπόδιο τῆς σωτηρίας μας, ἐπισημαίνει τό πόσο σημαντικό εἶναι νά ἀποκόψει κανεῖς τίς αἰτίες τῶν παθῶν.

«Γλυκεῖες φαίνονται» λέγει γιὰ τίς αἰτίες τῶν παθῶν, οἱ ὁποῖες κατακρατοῦν τὸν ἄνθρωπο πού ἐμμένει σ' αὐτές στο ἔρεβος τῆς ἁμαρτίας. «Ὡ πόσον γλυκεῖαι φαίνονται αἱ αἰτίαι καί αἱ ἀφορμαὶ τῶν παθῶν καὶ τὰ μὲν πάθη δύναται τις ἐνίοτε νά κόψη, καὶ μετὰ τὴν παῦσιν αὐτῶν γαλνιᾷ καὶ εὐφραίνεται ἀλλὰ δέν δύναται ν' ἀφήσει εὐκόλως καὶ τὰς αἰτίας τῶν παθῶν διὰ τοῦτο καὶ χωρὶς νά θέλωμεν πειραζόμεθα καὶ εἰς μὲν τὰ πάθη λυπούμεθα, τὰς δέ ἀφορμὰς τῶν παθῶν ἀγαπῶμεν τὰς μὲν ἁμαρτίας δέν ἐπιθυμοῦμεν, τὰς ἀφορμὰς ὅμως τῶν ἁμαρτιῶν μεθ' ἡδονῆς δεχόμεθα διὰ τοῦτο αἱ ἁμαρτίαι γίνονται παραίτιοι ἁμαρτιῶν» (Λόγος ΝΕ' Περὶ παθῶν).

Ἐπιμένει ὁ μέγας αὐτός Ἅγιος γιὰ τό ὅτι πρέπει νά ἀποκόψωμε «τὰς ἀφορμὰς ὅμως τῶν ἁμαρτιῶν μεθ' ἡδονῆς δεχόμεθα». Εἶναι ἀλήθεια ὅτι συχνά τίς «ἀφορμὲς τῶν ἁμαρτιῶν» δέν τίς ὑπολογίζομε ἐνῶ αὐτές εἶναι ἡ αἰτία καὶ φυσικά μέ τή δική μας προαίρεση.

Ὅταν μεθ' ἡδονῆς δεχόμεθα «τὰς ἀφορμὰς τῶν ἁμαρτιῶν, γίνονται οἱ αἰτίες γιὰ τή μεγάλη σκλαβιά τῆς ἁμαρτίας. Δέν ἀρκεῖ νά μὴν ἐπιθυμοῦμε τίς ἁμαρτίες, ἀλλὰ νά ἀποστραφοῦμε τίς αἰτίες, τίς ὁποῖες δεχόμαστε μέ εὐχαρίστηση, τίς ὁποῖες «παραίτιους» τῶν ἁμαρτιῶν καλεῖ ὁ Ἅγιος. Ἡ ἡδονή τῶν αἰτίων τῆς ἁμαρτίας, φανερώνει τό μεγάλο πρόβλημα τό ὅποιο ὑποκρύβουμε μέσα μας.

Ὅστις ἀγαπᾷ τὰς ἀφορμὰς καὶ τὰς αἰτίας τῶν παθῶν, αὐτός ἄκων καὶ μὴ βουλόμενος ὑπάρχει ὑποχείριος καὶ δεδουλωμένος εἰς τὰ πάθη καὶ ὅστις μισεῖ τὰς ἰδίας αὐτοῦ ἁμαρτίας, παύει καὶ ἐξομολογεῖται αὐτάς, καὶ συγχωρεῖται» (Λόγος ΝΕ' Περὶ παθῶν).

«Ἐάν δέν μισήσωμεν τὰ μέμψεως ἄξια ἔργα, δέν δυνάμεθα νά αἰσ-

θανθῶμεν τὴν δυσωδίαν τῆς ἐνεργείας αὐτῶν, οὐδέ τὴν κακοσμίαν αὐτῶν, ἐν ᾧ φέρομεν αὐτὰ εἰς τὰς ψυχὰς ἡμῶν. Ἔως οὗτου δὲν ἀπορρίψης ἐκ τῆς ψυχῆς σου τὰ ἄτοπα πάθη, δὲν θέλεις γνωρίσει πόση καὶ ὁποία αἰσχύνη σέ περικαλύπτει ὅταν ὅμως ἴδης εἰς ἄλλους τὸ ἰδικόν σου φορτίον, τότε θέλεις γνωρίσει τὴν περικειμένην σέ ἐντροπὴν. Ἐπομακρύνθητι ἐκ τοῦ κόσμου, καὶ τότε θέλεις αἰσθανθῆ τὴν δυσωδίαν αὐτοῦ· διότι ἐάν δὲν ἀπομακρυνθῆς ἀπ' αὐτοῦ, δὲν θέλεις μάθει πόσον βρωμᾶ, ἀλλὰ μάλιστα θέλεις αἰσθανθῆ τὴν δυσωδίαν αὐτοῦ ὡς καλὴν εὐωδίαν, καὶ τὴν γύμνωσιν τῆς ἰδικῆς σου αἰσχύνης θέλεις θεωρήσει ὡς κάλυμμα δόξης».

Αὐτὸ πού τονίζει ὁ μεγάλος αὐτός Ἅγιος, μὲ τὸ «ἀπομακρύνθητι ἐκ τοῦ κόσμου, καὶ τότε θέλεις αἰσθανθῆ τὴν δυσωδίαν αὐτοῦ», πιθανῶς κάποιος ὁ ὁποῖος ζεῖ στὸν κόσμο νὰ προβάλλει τὸ ἐπιχείρημα ὅτι δὲν τὸν «ἀφορᾶ». Ἄν ὅμως τὸ ἐκλάβει ὡς ἀπομάκρυνση ἀπὸ τῶν τοῦ κόσμου, τότε ἀντιλαμβάνεται ὅτι καὶ «ἐν τῷ κόσμῳ» ἡ φυγὴ λαμβάνει ἄλλη μορφή.

Εἰς τὴν Ἐπιστολὴν Δ' σημειώνει τὰ ἐξῆς ὁ Ἅγιος Ἰσαάκ ὁ Σύρος: «Ἀλλὰ σύ, ὦ ἅγιε, ἐάν ἀγαπᾷς τὴν καθαρότητα τῆς καρδίας καὶ τὸ πνευματικὸν φρόνημα, ὅπερ εἶπας, προσκολλήθητι εἰς τὰς δεσποτικές ἐντολάς, καθὼς εἶπεν ὁ Δεσπότης ἡμῶν, ἐάν ἀγαπᾷς νὰ εἰσέλθῃς εἰς τὴν ζωὴν, φύλαξον τὰς ἐντολάς, ἀλλὰ διὰ τὴν ἀγάπην τοῦ δόντος αὐτάς, καὶ ὄχι διὰ φόβον, ἢ δι' ἀμοιβὴν μισθοῦ.

«Ἐάν τὰς ἐντολάς μου τηρήσετε», λέγει ὁ Κύριος, «μενεῖτε ἐν τῇ ἀγάπῃ μου, καθὼς ἐγὼ τὰς ἐντολάς τοῦ πατρός μου τητήρηκα καὶ μένω αὐτοῦ ἐν τῇ ἀγάπῃ» (Ἰω. ιε' 10). «Ἐγὼ φίλοι μου ἐστέ, ἐάν ποιῆτε ὅσα ἐγὼ ἐντέλλομαι ὑμῖν. Οὐκέτι ὑμᾶς λέγω δούλους, ὅτι ὁ δούλος οὐκ οἶδε τί ποιεῖ αὐτοῦ ὁ κύριος» (Ἰω. ιδ' 15).

Τὸ καταληκτικὸ «ὄχι διὰ φόβον, ἢ δι' ἀμοιβὴν μισθοῦ», καταδεικνύει τὴν τρίτη καὶ ἀνώτερη πνευματικὴ κατάσταση τοῦ χριστιανοῦ, πού εἶναι πνευματικὴ κατάσταση «τοῦ υἱοῦ», γι' αὐτὸ τονίζει τὸ, «ἀλλὰ διὰ τὴν ἀγάπην τοῦ δόντος αὐτάς». Ἀπόδειξη τῆς ἀγάπης πρὸς τὸν Κύριον εἶναι ἡ τήρηση τῶν ἐντολῶν του.

Ἀναφερόμενος ὁ Ἅγιος Ἰσαάκ ὁ Σύρος στὰ «Περὶ τῆς τελειότητος τῶν ἀρετῶν, καὶ περὶ τελειότητος παντός δρόμου ἀρετῆς», σημειώνει τὰ ἀκόλουθα: «Ἡ τελειότης παντός δρόμου τῆς ἀρετῆς εἰς ταῦτα τὰ τρία, εἰς τὴν μετάνοιαν, εἰς τὴν καθαρότητα καὶ εἰς τὴν τελειότητα. Τί δέ εἶναι μετάνοια; Μετάνοια εἶναι τὸ νὰ ἀφήσει τις τὰ πρότερα ἁμαρτήματα καὶ νὰ λυπεῖται δι' αὐτά» (Λόγος ΠΑ').

Εἶναι πολὺ σημαντικὸ γιὰ τὸν Ἅγιο Ἰσαάκ τὸ νὰ ἀφήσει κάποιος τὰ προηγούμενα ἁμαρτήματα, καθότι μὲ αὐτὸ γίνεται μιὰ νέα ἀρχή. Καὶ συμπληρώνει ὁ Ἅγιος, «καὶ νὰ λυπεῖται δι' αὐτά».

«Τί εἶναι καθαρότης;», ἐρωτᾷ ὁ Ἅγιος Ἰσαάκ. «Καθαρότης ἐν συντόμῳ εἶναι καρδία ἐλεήμων ὑπέρ πάσης κτιστῆς φύσεως» (Λόγος ΠΑ'). Ἐπεξηγεῖ ὁ Ἅγιος τί εἶναι «καθαρότης», τονίζοντας ὅτι αὐτή εἶναι «καρδία ἐλεήμων», ὄχι μόνο γιά κάθε ἄνθρωπο, ἀλλά καί πρὸς ὅλη τή κτίση.

Καί ἐρωτᾷ πάλι: «Καί τί εἶναι τελειότης; Τελειότης εἶναι βαθεῖα ταπεινώσις, ὅπερ ἐστί, τό νά ἀφήσει τις τά ὄρατά καί αἰσθητά, καί πάντα τά ἀόρατα καί νοητά, καί νά μή φρονίζη ποσῶς δι' αὐτά» (Λόγος ΠΑ').

Αὐτή ἡ μεγάλη «φυγή» ἐπισημαίνεται ἀπό τόν Ἅγιο Ἰσαάκ, μέ τό «νά ἀφήσει τις τά ὄρατά καί αἰσθητά, καί πάντα τά ἀόρατα καί νοητά, καί νά μή φρονιή ποσῶς δι' αὐτά». Μάλιστα ἐπισημαίνει ὅτι, «τελειότης εἶναι βαθεῖα ταπεινώσις» καί ἐπεξηγεῖ ὅτι καταδεικνύεται μέ τήν «φυγή» αὐτή.

Εἶναι χαρακτηριστικό ἐκεῖνο τό ὁποῖο τονίζει ὡς σημεῖο ἐκείνων πού ἔφτασαν στήν τελειότητα. «Τό δέ σημεῖον ἐκείνων οἵτινες ἔφτασαν εἰς τήν τελειότητα, εἶναι τοῦτο, ὅτι ἐάν δεκάκις τῆς ἡμέρας παραδοθῶσιν ὑπέρ τοῦ πλησίον εἰς τό πῦρ, δέν χορταίνουσι· καθῶς εἶπε καί ὁ Μωϋσῆς εἰς τόν Θεόν, ἐάν μὲν θέλῃς νά συγχωρήσῃς τήν ἁμαρτίαν αὐτῶν, συγχώρησον, εἰ δέ μή, ἐξάλειψον καί ἐμέ ἐκ τῆς βίβλου, εἰς τήν ὁποίαν μέ ἔγραψας· καί καθῶς ἔλεγεν ὁ μακάριος Παῦλος, ἐπεθύμουν νά χωρισθῶ ἐγώ ἀπό τόν Χριστόν ὑπέρ τῶν ἀδελφῶν μου καί τά ἐξῆς· καί πάλιν, ἦδη καίρω εἰς τās θλίψεις, τās ὁποίας ὑπομένω ὑπέρ τῶν ἐθνῶν· καί οἱ λοιποὶ ἀπόστολοι διά τήν ἀγάπην τῆς σωτηρίας τῶν ἀνθρώπων ἐδέξαντο θάνατον κατά διαφόρους τρόπους» (Λόγος ΠΑ').

Δέν ὁμιλεῖ γενικόλογα ὁ Ἅγιος Ἰσαάκ γιά τίς ἀρετές. Καί μόνη ἡ ἀναφορά σέ τελειότητα, διαφοροποιεῖ σαφέστατα τόν λόγο του ἀπό τίς ἠθικολογίες πού συχνά ἀκούμε, καθότι ὁμιλεῖ ὁ Ἅγιος γιά τό πνευματικό βάθος τῶν ἀρετῶν.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥΣ

Θεολόγος





Πρωτοπρεσβύτερου Σπυριδωνος Παπαδόπουλου
ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΩΝ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΩΝ



τήν καθημερινότητά μας οί άνθρωποι βιώνουμε καί συζητούμε πολλές φορές σοβαρά προβλήματα καί δύσκολες καταστάσεις πού αντιμετωπίζουμε. Προβλήματα οικογενειακά, οικονομικά, ανθρώπινων σχέσεων, ασθενειών, στους χώρους εργασίας, έθνικά, εκκλησιαστικά, παγκόσμια. Πολλές φορές μάλιστα εμφανίζονται συσσωρευμένα προβλήματα.

Όλες αυτές οί καταστάσεις προξενούν έντονο πόνο ψυχής, προβληματίζουν, ταλαιπωρούν, δυσκολεύουν, ενίοτε δέ οδηγούν στην απογοήτευση καί την απόγνωση. Παρόλα αυτά αν δούμε τόν άνθρωπο στην πραγματική του διάσταση, δηλαδή σαν ψυχοσωματική ένότητα αλλά καί μέ την προοπτική της αιωνιότητας, τότε διαπιστώνουμε ότι υπάρχει ένα άλλο θέμα, πού είναι τό πρόβλημα των προβλημάτων, τό κυρίως πρόβλημα της ανθρώπινης ύπαρξης: ΤΑ ΠΑΘΗ.

Τά υπόλοιπα προβλήματα όσον οδυνηρά κι αν είναι, πολλές φορές έχουν λύση ή εν πάση περιπτώσει είναι πρόσκαιρα. Τά ανθρώπινα πάθη όμως αν δέν ξεπεραστούν, τότε βασανίζουν έντονα τόν ίδιο τόν άνθρωπο, βασανίζουν επίσης έντονα τούς γύρω του καί μπορεί νά βλάψουν αιώνια τήν ψυχή καί τή σωτηρία του. Τά πάθη (έγωϊσμός, υπερηφάνεια, κακία, μνησικακία, έχθρότητα, ζήλεια, φιλαργυρία, φιλοδοξία, αδικία, άχαριστία, συμφέρον, θυμός, ψεύδος, πονηρία, ύποκρισία...) δέν υπήρχαν από τήν αρχή στην ανθρώπινη φύση. Εισήλθαν στην ψυχή μετά πού έχασε ο άνθρωπος τήν προσωπική του σχέση μέ τήν πηγή της ζωής, τό Θεό, όπόταν οί θετικές φυσικές καί ψυχικές δυνάμεις μεταστράφηκαν στό κακό.

Λέγει χαρακτηριστικά ο Άγιος Ίωάννης της Κλίμακος: «Κακόν μέν ο Θεός ούτε πεποιήκεν, ούτε δεδημιούργηκεν ήπατήθησαν δέ τινες φήσαντες φυσικά είναιί τινα των παθων εν τη ψυχη, αγνοήσαντες ότι τά συστατικά της φύσεως ιδιώματα ήμεϊς εις πάθη μετηνέγκαμεν» (Κλίμαξ, Λόγος ΚΣΤ΄) Ο Θεός ούτε έπλασε ούτε έδημιούργησε κανένα κακό. Κάποιοι όμως άπατήθηκαν πού ίσχυρίσθηκαν ότι μερικά από τά πάθη υπάρχουν εκ φύσεως στην ψυχή. Δέν έλαβαν υπ' όψιν τους ότι ήμεϊς ώρισμένες στοιχειώδεις κλίσεις της φύσεώς μας τίς μεταστρέψαμε σέ πάθη. Γι' αυτό ακριβώς τό λόγο οί Άγιοι Πατέρες χαρακτηρίζουν μέ έντονο τρόπο τά πάθη ως άρρώστιες της ψυχής: «Άρρωστει γάρ κυρίως ο άνθρωπος, ότε τήν γενικήν των παθων ασθένειαν επιφέρει (έχει)» γράφει ο Άγιος Γρηγόριος ο Σιναΐτης. Ο Άγιος Κύριλλος Άλεξαν-

δρείας συμπληρώνει: «Ἠρρώστησεν ἡ ἀνθρωπίνη φύσις ἐν Ἀδάμ διὰ τῆς παρακοῆς τὴν φθοράν, εἰσέδου δέ οὕτως αὐτὴν τὰ πάθη» (Ἠρρώστησε ἡ ἀνθρώπινη φύσις στό πρόσωπο τοῦ Ἀδάμ ἐξαιτίας τῆς παρακοῆς καί δέχτηκε τή φθορά, ἔτσι μπῆκαν σ' αὐτήν τὰ πάθη). Ἐξάλλου στό Μικρό Παρακλητικό Κανόνα τῆς Παναγίας μας ψάλλουμε: «Ἀπό τῶν πολλῶν μου ἁμαρτιῶν ἀσθενεῖ τό σῶμα, ἀσθενεῖ μου καί ἡ ψυχή».

Ἐκτός ἀπ' αὐτή τή διαπίστωση εἶναι ἀναγκαῖο νά ἀντιληφθοῦμε γενικώτερα τό κακό τῶν παθῶν στήν ἀνθρώπινη ζωή:

- Εἶναι παρά φύσιν κατάστασι.
- Καταστρέφουν τό κατ' εἰκόνα καί γενικά τό ἀνθρώπινο πρόσωπο.
- Διαστρέφουν, σκοτίζουν καί τυφλώνουν τό νοῦ.
- Ὁδηγοῦν σέ ἀναισθησία, πόρωσι.
- Ὑποδουλώνουν καί τυραννοῦν τόν ἄνθρωπο.
- Ἐμποδίζουν τήν ἐνέργεια τῆς Χάριτος τοῦ Θεοῦ.
- Δίδουν δικαιώματα στό διάβολο γιά νά ἐνοχλεῖ τόν ἄνθρωπο.

Ὅλα αὐτά ὁδηγοῦν στό νά ἐπαναλάβουμε ἐκεῖνο πού προαναφέραμε: Τά πάθη εἶναι τό κυρίως πρόβλημα τοῦ ἀνθρώπου, εἶναι τό πρόβλημα τῶν προβλημάτων. (Ἄλλωστε πολλά προβλήματα στή ζωή μας δημιουργοῦνται ἐξαιτία τῶν παθῶν π.χ. τοῦ ἐγωῖσμοῦ καί τῶν κακῶν σχέσεων πού συνεπάγονται μέ τούς γύρω μας). Βασανίζουν τόν ἴδιο τόν ἄνθρωπο ἀλλά καί τούς γύρω του. Εἶναι τό ἐμπόδιο γιά τή σωτηρία.

Γι' αὐτό ἡ Ἁγία μας Ἐκκλησία πού ἐπιζητεῖ τό καλό καί τή σωτηρία ὅλων, μᾶς καλεῖ σέ μιά ἐντονη πνευματική προσπάθεια καί μέ τή Θεία βοήθεια βέβαια, ὥστε νά καθαρῶμε ὅσο εἶναι δυνατό τόν ἑαυτό μας ἀπό τό βόρβορο τῶν παθῶν, δηλαδή στήν κάθαρση ἀπό τά πάθη.

Τό πρῶτο βῆμα εἶναι ἡ πλήρης συνειδητοποίηση καί ἀναγνώριση τοῦ τεράστιου κακοῦ πού προξενοῦν στήν ὑπαρξή μας τά πάθη. Ὅπως ἄν δέ διαγνωστεῖ ἔγκαιρα ὁ καρκίνος δέ θά γίνει θεραπεία ἀλλά θά παραμείνει καί θά κατατρώει τό σῶμα, ἔτσι κι ἄν δέν ἀναγνωρίσω τά πάθη μου δέν θά ἐπιζητήσω θεραπεία καί θά κατατρώγουν τήν ψυχή μου.

Τό δεύτερο βῆμα εἶναι ἡ πνευματική προσπάθεια καί ἄσκησι γιά κάθαρση ἀπό τά πάθη, ἔχοντας συνεχῶς ὑπ' ὄψιν τά λόγια τοῦ Κυρίου στους Μακαρισμούς: «*Μακάριοι οἱ καθαροί τῆ καρδία ὅτι αὐτοῖ τόν Θεό ὁψονται*» (Ματθ. ε' 8) (Καθαρή καρδιά ἀπό τά πάθη). Ἀλλά καί ὁ Ἁπ. Παῦλος μᾶς συμβουλεῖ νά «*καθαρίσωμεν ἑαυτούς ἀπό παντός μολυσμοῦ σαρκός καί πνεύματος*» (Β' Κορινθ. ζ' 1).

Ὁ Ἅγιος Ἰσαάκ ὁ Σύρος λέγει ξεκάθαρα: «Ὅλοι οἱ νόμοι πού βρίσκονται στίς Ἅγιες Γραφές ἔχουν σκοπό νά βοηθήσουν τόν ἄνθρωπο ν' ἀπαλλαγεῖ ἀπό τά πάθη καί νά μπεῖ στό δρόμο τῆς σωτηρίας».

Ὁ Μητροπολίτης Ναυπάκτου Ἱερόθεος Βλάχος τονίζει χαρακτηριστικά: «Ὁ Χριστιανισμός..... εἶναι κυρίως θεραπεία. Εἶναι θεραπεία τοῦ ἀνθρώπου ἀπό τὰ πάθη του γιά νά φθάσῃ στήν συνέχεια σέ κοινωνία καί ἐνότητα μέ τόν Θεό».

Στή ζωή τῆς Ἁγίας μας Ἐκκλησίας βρίσκουμε καί τά μέσα καθάρσεως καί θεραπείας:

– Ἡ δυνατή καί ὀρθή πίστη καί ἐμπιστοσύνη στό Θεό.

– Ἡ ἄσκηση (ἐσωτερική, πνευματική ἀλλά καί μέ ἄλλους τρόπους). «Κακία χρονίσασα, ἀσκήσεως δεῖται (χρειάζεται) χρονίας» λέγει ὁ Ὅσιος Θαλάσσιος.

- Προσευχή. «Ὅνομαζόμενον (τό ὄνομα τοῦ Θεοῦ) ἀναιρεῖ καί ἡμῶν μή εἰδότην τό πῶς τά πάθη» λέγει ὁ Ἅγιος Βαρσανούφιος.
- Νηστεία. Ἄς πάρουμε «ἀντί μαχαίρας τήν νηστείαν, ἥτις ἐκτέμνει ἀπό καρδίας πᾶσαν κακίαν» ψάλλουμε τήν Κυριακή τῆς Τυρινῆς.
- Ἀγρυπνία πού εἶναι «παθῶν δαμαστήριον» κατά τόν Ἅγιο Ἰωάννη τῆς Κλίμακος.

– Ἡ Λατρευτική ζωή. «Οἱ ἱερές Τελετές ἔχουν θεϊκή δύναμη καί μᾶς καθαρίζουν» σημειώνει ὁ Ἅγιος Διονύσιος Ἀρεοπαγίτης.

– Τά Ἱερά Μυστήρια. Κυρίως ἡ Μετάνοια – Ἱερά Ἐξομολόγηση, ἡ Θεία Κοινωνία καί τό Ἅγιο Εὐχέλαιο. Ἡ Ἐκκλησία μᾶς προσκαλεῖ στή Θεία Κοινωνία «εἰς ἀπονέκρωσιν τῶν παθῶν».

– Ἡ καλλιέργεια τῶν ἀρετῶν κυρίως τῆς ἀγάπης καί τῆς ταπεινώσεως ἀλλά καί τῶν ἀντίθετων ἀπό συγκεκριμένα πάθη ἀρετῶν.

– Ἡ μελέτη καί ἀκρόαση τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ. «Σιγά - σιγά σάν σταλαγματιές ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ πού μπαίνει μέσα μας ραγίζει τή σκληρή ἀπό τὰ πάθη καρδιά» σημειώνει ὁ Ἀββᾶς Ποιμένας.

– Μνήμη θανάτου. Πῶς θά ἀφήσει μέσα σου τήν κακία, τή ζήλεια, τή μνησικακία, τήν πλεονεξία, τόν ἐγωϊσμό, ὅταν θυμᾶσαι ὅτι ὑπάρχει ὁ θάνατος;

Βέβαια στήν πράξη δέ φαίνεται εὐκόλη ὑπόθεση ἡ κάθαρση ἀπό τὰ πάθη. Γι' αὐτό πρέπει νά καταφεύγουμε μέ ὅλη μας τή δύναμη στή Θεία Χάρη καί βοήθεια, στόν Κύριο πού εἶναι «ὁ ἰατρός τῶν ψυχῶν καί τῶν σωμάτων ἡμῶν», ἀλλά καί σέ μεγάλη πνευματική προσπάθεια καί ἄσκηση. Μπορεῖ νά μὴν καθαρθοῦμε πλήρως ἀπό τὰ πάθη, τουλάχιστο ὅμως νά ἔχουμε νά δείξουμε στό Θεό τήν ἄσκησή μας καί τότε ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ θά μᾶς εὐλογήσει καί ἐλεήσει, ἀμήν.



Παναγιώτη Μ. Σωτήρχου

ΤΑ ΤΡΙΑ ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΑ ΦΙΔΙΑ

Πρόβλεπτα βρεθήκαμε από τήν Ἀθήνα μακριά. Κι ἀκόμα πῶ ἀπρόσμενα πήγαμε γιά προσκύνημα σέ κάποιο μικρό μοναστηράκι, πολύ παλαιό καί ἐγκατελειμμένο. Τοῦ Ἁγίου Ἰωάννη τοῦ Προδρόμου. Φρουρός ἄγρυπνος καί μόνος μοναχός τοῦ μικροῦ ἀσκηταρίου ὁ π. Ἀβράμιος, μέ ἀνεμοδαρμένα γένια καί ὀλοφάνερη φτώχεια. Μοσχολοβοῦσε λιβάνι, κεριά καί ταπείνωσι. Δυσκολευτήκαμε νά πιάσουμε κουβέντα μαζί του. Δέν ἦταν ἓνα ἀγρίμι, πού ξέμαθε νά μιλά στήν ἐρημιά του. Τά μάτια του ἄστραφταν, σάν τά φῶτα τοῦ Παραδείσου πού βλέπουν οἱ ἀσκητές ἀπό αὐτή τή ζωή. Εἶχε μάθει τή μελλοντική γλῶσσα τῆς σιωπῆς.

— Γέροντα, πές μας λόγο σωτηρίας, τόν παρακαλέσαμε.

— Δέν ξέρω νά διδάσκω, ἀδελφοί. Γιά τήν ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ, ὅμως, θά σᾶς πῶς τήν πρώτη διδασκαλία τοῦ γέροντά μου π. Ἀνατολίου, ὅταν μέ δέχτηκε στήν ἀκολουθία του.

— Ζεῖ ὁ γέροντάς σας, π. Ἀβράμιο;

— Ἐχει κοιμηθεῖ ἐν Κυρίῳ καί ἀναπαύεται...

— Λοιπόν, τί σᾶς εἶπε τότε;

— Μοῦ εἶπε: τρία πράγματα νά προσέχεις, παιδί μου, καί μέ τό ἔλεος τοῦ Κυρίου θά σωθεῖς. Εἶναι τρία μεγάλα καί φαρμακερά φίδια, πού τυλίγονται πάνω σέ κάθε ἄνθρωπο, χωρίς ἐκεῖνος νά τά βλέπει. Τά ὄνοματά τους: φιλαργυρία, φιληδονία, φιλοδοξία.

— Καί πῶς γίνεται αὐτό, πάτερ μου;

— Τό πρῶτο φίδι τῆς φιλαργυρίας τυλίγεται σφιχτά γύρω ἀπό τό λαιμό μας καί ὅσον μᾶς σφίγγει τόσον ἀδυνατίζει τό μυαλό μας καί δέ σκέφτεται τίποτε ἄλλο ἀπό τά χρήματα καί τά πλοῦτη. Μέ αὐτόν τόν τρόπο λατρεύουμε τό φίδι τῆς φιλαργυρίας καί ὄχι τόν ἀληθινό Θεό.

— Τό δεύτερο φίδι τί κάνει;

— Τό φίδι τῆς φιληδονίας τυλίγεται σφιχτά γύρω ἀπό τήν μέση καί μᾶς ἀναγκάζει νά σκεφτόμαστε καί νά λαχταροῦμε μόνον τίς ὑλικές ἡδονές, τό φαγητό, τό πιότο, τή σαρκολατρία καί τά παρόμοια. Ἔτσι, μέρα καί νύχτα, ἡ ψυχή καί τό σῶμα τοῦ ἀνθρώπου, φροντίζει μόνο γιά τίς

ήδονές και ξεχνᾶ τό Θεό.

— Πρώτη φορά τά ἀκοῦμε αὐτά, π. Ἰβράμιε...

— Ὅλοι μας ἀκοῦμε κάποτε τήν ἀλήθεια γιά πρώτη φορά. Ὅπως κι ἐγώ τότε, πού συνάντησα τό γέροντά μου, πού ὁ Θεός νά τόν ἀναπαύσει «ἐν γῆ ζώντων».

— Αὐτά, πάτερ μου, θά ἔπρεπε νά τά διδάσκουν ὅλοι οἱ γονεῖς στά παιδιά τους και ὅλοι οἱ διδάσκαλοι στά σχολεῖα! Ὅχι αὐτά πού τούς λένε σήμερα!...

— Θά ἔπρεπε ἀδελφοί, ἀλλά νά σᾶς πῶ και γιά τό τρίτο φίδι τῆς φιλοδοξίας ἢ τῆς ὑπερηφάνειας πού τυλίγεται γύρω ἀπό τήν καρδιά τοῦ ἀνθρώπου και τόν κάνει κακό, μνησικάκο, ματαιόδοξο, ὀργίλο και ἑωσφορικό στά λόγια και τά ἔργα του και ξεχνᾶ τελείως τόν ἀληθινό Θεό τῆς ἀγάπης και τοῦ ἐλέους!

Σταμάτησε ὁ π. Ἰβράμιος, σταυροκοπήθηκε γιά νά ἀσφαλίσει τόν ἑαυτό του ἀπό τόν πειρασμό τῆς κενοδοξίας, πού κρύβεται μέσα στίς συνομιλίες και τούς λογισμούς. Ἐγινε σιωπή. Κάποιος ἀπό τή συντροφιά μας ρώτησε τό Γέροντα:

— Καί πῶς μπορεῖ νά πολεμήσει κανεῖς αὐτά τά τρία φίδια, πού μᾶς ἀπειλοῦν ὅλους ἀδιάκοπα;

— Μέ πολλή προσευχή πρὸς τό Χριστό και μέ τήν ἔντονη μνήμη τοῦ θανάτου μας. Ὁ καλός μου γέροντας Ἰβράμιος μου εἶπε: Τό φίδι τῆς φιλαργυρίας τό πολεμοῦμε πάντα μέ τή φιλοπτωχία, μέ τήν ἀκτιμολογία και τήν ἐλεημοσύνη. Τό δεύτερο φίδι τῆς φιληδονίας μέ τή νηστεία, τήν ἀγρυπνία και τή φύλαξη τῆς καρδιάς, γιά νά ἐλέγχουμε τίς φιλήδονες σκέψεις και τίς φαντασίες, πού μπαίνουν μέσα μας και νά τίς διώχνουμε ἀμέσως μέ τήν ἐπίκληση τοῦ ὀνόματος τοῦ Χριστοῦ. Καί τό τρίτο φίδι τῆς ὑπερηφάνειας τό πολεμοῦμε ἀποτελεσματικά μέ τήν ταπεινοφροσύνη, δηλαδή τό ταπεινό φρόνημα, μέ τή σιωπή και τήν πραότητα. Καί ὅλα αὐτά πάντοτε μέ πολλή προσευχή, γιατί χωρίς τή βοήθεια τοῦ Θεοῦ, χωρίς τή Θεῖα Χάρη, τίποτε καλό δέν μπορεῖ νά γίνει, ὅπως εἶπε ὁ ἴδιος ὁ Κύριός μας: «χωρίς ἐμοῦ οὐ δύνασθε ποιεῖν οὐδέν» (Ἰω. ιε' 5).

— Μέ συγχωρεῖτε, π. Ἰβράμιε, νά ρωτήσω κάτι;

— Γιά τήν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, ρωτήστε...

— Ἀπό τήν πείρα σας, πέστε μου, ποιό ἀπό τά τρία αὐτά φίδια εἶναι τό χειρότερο, τό πιό ἐπικίνδυνο;

— Κι ἐγώ εἶχα ρωτήσει τό γέροντά μου τό ἴδιο πράγμα κι ἐκεῖνος μου εἶπε: Καί τά τρία εἶναι φαρμακερά και θανατηφόρα γιά τή ζωή μας. Χειρότερο ὅμως εἶναι τό φίδι τῆς ὑπερηφάνειας, γιατί κρύβεται πολύ ἐπιδέ-

ξια και βρίσκεται γύρω από την καρδιά μας κι έτσι δηλητηριάζει κάθε σκέψη και επιθυμία μας, ακόμα και όταν είναι καλής προαιρέσεως. Έσύ, όμως, παιδί μου, θά αρχίσεις από τό φίδι τῆς φιληδονίας, γιατί εἶσαι νέος πολύ και θά ἔχει ἀσφαλῶς περισσότερους πειρασμούς. Ὑστερα θά προχωρήσεις και στά ἄλλα φίδια. Γιατί, μάθε το και αὐτό τό μυστικό τοῦ πνευματικοῦ νόμου, ὅτι τά τρία αὐτά φίδια συνεργάζονται – ὅπως και ὅλες οἱ ἁμαρτίες – και τό ἓνα βοηθά τό ἄλλο και τό στηρίζει. Ἡ φιληδονία και ἡ φιλοχρηματία βαδίζουν χέρι – χέρι. Ἐπίσης ἡ φιλοχρηματία μέ τῆ φιλοδοξία και ἡ ὑπερφάνεια ἔχει ὀρθάνοικτη τήν πόρτα τῆς στή φιληδονία και τῆ φιλοχρηματία. Και ὅπως ἀντιλαμβάνεσαι τήν ἴδια συνεργασία ἔχουν μεταξύ τους και οἱ ἀντίστοιχες ἀρετές γιά τήν ἀντιμέτωπιση τῶν τριῶν αὐτῶν φοβερῶν φιδιῶν. Πρέπει, λοιπόν, κι ἐσύ, μαζί μέ τῆ φιλοπτωχία νά ἔχεις και τήν ταπεινοφροσύνη και τῆ νηστεία και ὅλες τίς ἄλλες συνακόλουθες ἀρετές και μέ τῆ θερμή προσευχή θά ἐλκύσεις τῆ Θεία Χάρη, πού θά σέ σκεπάζει σέ κάθε σου βῆμα. Ἐτσι νά πορεύεσαι και ὁ Κύριος θά σέ σώσει!...

Μέ πολλή συγκίνηση και κατάνυξη εὐχαριστήσαμε τόν π. Ἀβράμιο γιά τά πολύ ἀποκαλυπτικά και διδακτικά λόγια του και τόν παρακαλέσαμε νά προσεύχεται και γιά τό δικό μας φωτισμό. Κι ὅπως μᾶς εἶπε τήν τελευταία στιγμή τοῦ χωρισμοῦ μας, ὁ φωτισμός ἀρχή ἔχει, ἀλλά ὄχι και τέλος...

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ Μ. ΣΩΤΗΡΧΟΣ





Χαραλάμπη Μ. Μπούσια

ΠΑΘΗ ΚΑΙ ΑΡΕΤΕΣ ΣΤΟΝ ΜΕΓΑΛΟ ΚΑΝΟΝΑ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΑΝΔΡΕΟΥ ΚΡΗΤΗΣ



ὁ ἀνυπέρβλητο σέ μεγαλεῖο μετανοίας ποιητικό ἔργο τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέου, Ἀρχιεπισκόπου Κρήτης, λέγεται «Μέγας Κανών» τόσο γιά τήν ἔκτασή του, ὅσο καί γιά τό ὑψηλό περιεχόμενό του. Ἀποτελεῖται ἀπό ἔνδεκα «εἴρμους» καί διακόσια πενήντα «τροπάρια» καί ἀποβλέπει στήν μετάνοια καί σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου, πού πιστεύει στόν Θεό.

Ὁ Μέγας Κανών παρουσιάζει τήν τραγική κατάσταση τοῦ ἀνθρώπου τῆς πώσεως καί τῆς ἁμαρτίας καί θερμῶς παρακινεῖ πρός μετάνοια καί ἐπιστροφή κοντά στόν ζῶντα καί ἀληθινό Θεό, προβάλλοντας τίς καλές πράξεις τῶν εὐσεβῶν πρός μίμηση καί τίς κακές τῶν ἀσεβῶν πρός ἀποφυγή. Τά περισσότερα ἀπό τά βιβλικά πρόσωπα, ἰδίως στίς πρῶτες ὀκτώ ὠδές, εἶναι παρμένα ἀπό τήν Παλαιά Διαθήκη, ἀλλά σποραδικά καί ἀπό τήν Καινή. Αὐτά κρίνονται ἀνάλογα μέ τήν συμπεριφορά τους πρός τόν Θεό, τόν νόμο Του καί τήν διαγωγή τους μέσα στήν Ἰσραηλιτική κοινωνία, μέ τίς πτώσεις καί τίς ὁποιες ἀνορθώσεις τους. Γι' αὐτό καί ἡ παιδαγωγική τους ἀξία γιά ἐπιδίωξη ἀρετῆς καί ἀποφυγή τῶν παθῶν εἶναι πολύ μεγάλη.

Ὁ ἱερός ποιητής ἀντλεῖ τίς ὑποθέσεις του ἀπό τήν Μωσαϊκή Πεντάτευχο, ἀλλά καί ἀπό ἄλλα βιβλία, ὅπως τοῦ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ, τῶν Κριτῶν, τῶν Βασιλειῶν, τῶν Ψαλμῶν, τοῦ Ἰώβ, τοῦ Ἰωνᾶ, τοῦ Ἰερεμία καί τοῦ Δανιήλ.

Ἡ θ' Ὠδή εἶναι ἡ μόνη πού προέρχεται ἀπό τήν Καινή Διαθήκη (Λουκ. α' 46-55), γι' αὐτό καί ὁ Ἅγιος Ἀνδρέας τά παραδείγματα τῶν τροπαρίων της τά δανείσθηκε ἀποκλειστικά ἀπό αὐτήν. Τό δηλώνει ἄλλωστε, ὁ ἴδιος στό τέταρτο τροπάριό της, μέ τό ὅποιο καί ἀρχίζει τήν χρήση καινοδιαθηκικῶν παραδειγμάτων. Τά παραδείγματα αὐτά ἀναφέρονται κυρίως στόν Χριστό καί τά θαύματά Του, σύμφωνα μέ τά ἱερά Εὐαγγέλια.

Οἱ περιγραφόμενες ἀρετές σχετίζονται μέ τρόπους νηστείας, ἐγκρατείας, μετανοίας, κατανύξεως, ἀδιάλειπτης προσευχῆς καί ἐντατικοῦ πνευματικοῦ ἀγῶνος. Γιά τήν ἐπιτυχία τους ὁ ἱερός ὕμνωδός προβάλλει μέ ἀριστοτεχνικό τρόπο τήν ἱστορία τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, ἐπικεν-

τρώνοντας ὄχι μόνο στά ἄξια μιμήσεως πρόσωπα, δηλαδή στίς ἀρετές ἀλλά καί σέ ἐκεῖνα πού ἐπιμελῶς πρέπει νά ἀποφεύγουν οἱ χριστιανοί, δηλαδή στά πάθη.

Ἔτσι, προβάλλεται τό πάθος τῆς παρακοῆς τῶν πρωτοπλάστων, τοῦ Ἄδάμ καί τῆς Εὕας, πού μέ τό πάθος τῆς παρακοῆς στήν ἐντολή τοῦ Θεοῦ ἐκδιώχθηκαν ἀπό τόν κῆπο τῆς Ἐδέμ· τό πάθος τοῦ ἄδικου φόνου τοῦ ἀδελφοκτόνου Κάϊν καί ἡ ἀρετή τῆς δικαιοσύνης τοῦ ἀδελφοῦ του Ἄβελ· τό πάθος τῆς ἀσωτίας καί ἡ ἀρετή τῆς μετανοίας τοῦ ἀσώτου υἱοῦ· τό πάθος τῆς ἀδιαφορίας τοῦ κακοῦ λευῖτη καί ἡ ἀρετή τῆς συμπόνοιας τοῦ καλοῦ Σαμαρεῖτη· τό πάθος τῆς πορνείας καί ἡ ἀρετή τῆς μετανοίας τῆς πόρνης γυναίκος· τά πάθη τῶν ἁμαρτιῶν φόνου καί μοιχείας τοῦ Δαβίδ καί ἡ ἀρετή τῆς μέχρι δακρῶν μετανοίας του· τό πάθος τῆς φιλαργυρίας τοῦ τελῶνη καί ἡ ἀποβολή τοῦ θεοῦ ἐλέους μέ τήν ἔμπρακτη μετάνοιά του· ἡ ἀρετή τῆς δικαιοσύνης τοῦ Ἐνώχ, τόν ὁποῖο ὁ Θεός εἰσέγαγε στόν Παράδεισο· ἡ ἀρετή τῆς ὑπακοῆς τοῦ Νῶε στίς ὑποδείξεις τοῦ Θεοῦ· τό πάθος τῆς ἀλαζονείας καί σκληρύνσεως τῆς καρδιάς τοῦ πρώτου Λάμεχ καί ἡ ἀρετή τῆς αὐτομεμψίας καί κατανύξεως τοῦ δευτέρου Λάμεχ, ὁ ὁποῖος ἐξομολογήθηκε ἐνώπιον ὄλων· τό πάθος τῆς ὁμοφυλοφιλίας τῶν κατοίκων τῶν Σοδόμων, πού κάρκιναν ἐξαιτίας τῆς βδελυρᾶς τους ἁμαρτίας· ἡ ἀρετή τῆς ὑπακοῆς τοῦ Λώτ πού σώθηκε, τῆς καλύψεως τῆς γύμνιας τοῦ πατρός του Νῶε ἀπό τόν Σήμ, πού εὐλογήθηκε ἀπό αὐτόν, τῆς ὑπακοῆς τοῦ Ἀβραάμ, πού δέχθηκε νά θυσιάσει τόν μονογενῆ του καί ἀξιώθηκε νά γίνει «πατέρας ἐθνῶν» Προβάλλονται ἐπίσης, ὁ Ἰσαάκ, «τό πρότυπο τῆς προαιρέσεως» καί πλῆθος ἁγίων καί μή γυναικῶν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ὡς πρότυπα μιμήσεως ἢ ἀποφυγῆς.

Ἐὸ Μέγας Κανὼν διακρίνεται γιά τήν κατανοκτικότητα καί ἀφυπνιστικότητα τοῦ περιεχομένου του καί ἀγγίζει τό συναίσθημα καί τήν καρδιά τοῦ προσευχόμενου χριστιανοῦ μέ τίς θεοτίμιτες ἀρετές πού περιγράφει· αὐτές πού ὀδηγοῦν σέ πνευματική αὐτογνωσία καί συντριβή καρδίας, στά δάκρυα, στήν εἰλικρινῆ ταπεινοφροσύνη, στό χαροποιό πένθος, στήν μετάνοια πού σώζει καί τήν ἐμπιστοσύνη στόν εὐσυνπάθητο Θεό μας, στόν ὁποῖο ἀπευθυνόμενος ὁ ἴδιος λέγει:

«Τά ἔργα σου μή παρίδης, τό πλᾶσμά σου μή παρόψη, Δικαιοκρίτα..., ἔχεις ὡς Κύριος πάντων τήν ἐξουσίαν ἀφιέναι ἁμαρτήματα».

Ἄκόμη στιγματίζει καί ἀποδοκιμάζει πάθη, ὅπως τῆς ἀποστασίας καί ἀμετανοσίας, πού μᾶς κρατοῦν μακριά ἀπό τόν Λυτρωτή μας καί μᾶς ὀδηγοῦν στήν αἰώνια ἀπώλεια.

Ἐὸ Ἅγιος Ἀνδρέας μέ τήν πίστη καί τήν ἐνάρετη ζωή μᾶς βοηθαί νά εἰσέλθουμε στήν αἰώνια μακαριότητα, στό «*σύν Κυρίῳ ἐσόμεθα*» (Α΄ Θεσ. δ΄ 17). Αὐτός εὐρισκόμενος πρὸς τό τέλος τῆς ζωῆς του, κάνει τήν εἰς βάθος αὐτοκριτική του καί αὐτοεξέτασή του καί διαπιστώνει, ὅτι εἶναι

κυριολεκτικά βουτηγμένος μέσα στην άμαρτία και μέσα στα πάθη. Φέρνει στο μυαλό του παραδείγματα από την Ἁγία Γραφή και αναγνωρίζει συγκλονισμένος και συντετριμμένος, ότι ἔχει μιμηθεῖ ὅλες τῖς κακές πράξεις τῶν ἡρώων της, ἐνῶ καθόλου δέν ἔχει μιμηθεῖ τῖς καλές τους πράξεις.

Ὁ Πανάγαθος Τριαδικός Θεός δημιούργησε τόν ἄνθρωπο κατ' εἰκόνα καί καθ' ὁμοίωσίν Του. Αὐτός, ὅμως, δυστυχῶς, ὑπετάγη στά πάθη καί στήν ἄμαρτία καί, ἔτσι, μῆκε στή ζωή του ἡ φθορά καί ὁ θάνατος. Ὡς φιλόανθρωπος, ὅμως, ὁ Κύριος, δέν τόν ἄφησε σ' αὐτήν τήν τραγική κατάσταση καί σ' αὐτό τό τραγικό ἀδιέξοδο. Ἔστειλε τόν Μονογενή Υἱό καί Λόγο Του στόν κόσμο, γιά νά γίνει ἄνθρωπος ἀληθινός, νά ζήσει ἀνάμεσά μας, ὡς ἕνας ἐξ ἡμῶν, νά πάθει, νά πεθάνει ἐπί τοῦ Σταυροῦ καί ν' ἀναστῆθῆι τριήμερος, ὥστε νά μᾶς δώσει ξανά τήν δυνατότητα τῆς σωτηρίας. Ὁ ἄνθρωπος μέ τήν χάρη τοῦ γλυκυτάτου μας Ἰησοῦ μπορεῖ νά νικήσει τά πάθη καί τῖς ἁμαρτίες του, μπορεῖ νά υπερβεῖ τήν φθορά καί τόν θάνατο, μπορεῖ νά θεωθῆι, νά ζήσει δηλαδή τήν ἀκτιστή χάρη τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ, νά γίνει θεός κατά χάριν.

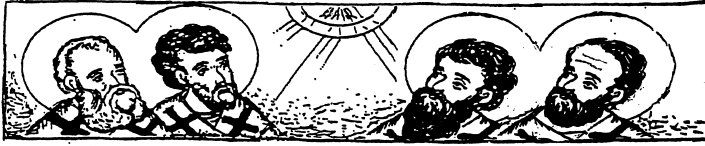
Αὐτό τό συγκλονιστικό δράμα τῆς πώσεως καί τῆς ὑποταγῆς στά πάθη καί τήν ἄμαρτία, ἀλλά καί τόν ισόβιο ἀγῶνα τοῦ ἀνθρώπου νά μετανοήσει, νά θεραπευθῆι καί νά ἐπιστρέψει, ὅπως ὁ ἄσωτος υἱός, στόν πατρικό οἶκο καί στήν χάρη τοῦ Παναγάρχου Θεοῦ, ἐκφράζει μέ τόν πῖό ὁμορφο καί τόν πῖό χαρακτηριστικό ποιητικό τρόπο ὁ Μέγας Κανών.

Οἱ ἁμαρτίες μας εἶναι τόσες πολλές ὥστε νά διερωτᾶται κανεῖς ἀπό πού ν' ἀρχίσει αὐτόν τόν ἀδαμαιοῦ θρῆνο τῆς μετανοίας. *«Πόθεν ἄρξομαι θρηνεῖν τὰς τοῦ ἀθλίου μου βίου πράξεις; Ποιάν ἀπαρχήν ἐπιθήσω, Χριστέ, τῆ νῦν θρηνωδία;»* (ᾠδή α'). Ὁ ἄνθρωπος, πού ἔχει ἐπίγνωση τῆς πνευματικῆς του πτωχείας καί τῆς πνευματικῆς του ἀθλιότητος, συνειδητοποιεῖ ὅτι δέν ὑπάρχει ἄμαρτία πού δέν τήν ἔχει διαπράξει. Γι' αὐτό καί ὅλοι οἱ ὄντως ἅγιοι ἄνθρωποι τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας μας ὄχι μόνο δέν θεωροῦν τούς ἑαυτού τους ἁγίους, ἀλλά νοιώθουν ὅτι εἶναι οἱ πλέον ἁμαρτωλοὶ ὄλων, σκύβαλα τοῦ κόσμου καί ἐπαναλαμβάνουν μαζί μέ τόν Ἅγιο Ἀνδρέα:

«Οὐ γέγονεν ἐν τῷ βίῳ ἁμάρτημα οὐδέ πρᾶξις οὐδέ κακία, ἦν ἐγώ, Σωτήρ, οὐκ ἐπλημμέλησα, κατὰ νοῦν καί λόγον καί προαίρεσιν, καί θέσει καί γνώμῃ καί πράξει ἐξαμαρτήσας, ὡς ἄλλος οὐδεὶς πώποτε» (ᾠδή δ').

Δρ ΧΑΡΑΛΑΜΠΗΣ Μ. ΜΠΟΥΣΙΑΣ

Μέγας Ἑγμνογράφος τῆς τῶν Ἀλεξανδρέων Ἐκκλησίας



Δημήτριου Π. Ρίζου

ΓΙΑ ΤΟ ΠΑΘΟΣ ΤΗΣ ΦΙΛΗΔΟΝΙΑΣ

Αν υπάρχει πάθος άπατο και ουδέποτε πληρούμενο αυτό είναι ή φιληδονία, δηλαδή άκόρεστη είναι ή επιθυμία και τό κυνήγι τών απολαύσεων. Ίδιαίτερος στην σημερινή εποχή ή κοινωνία μας κυριαρχείται από τό πάθος της φιληδονίας. Σάν νά μήν ύπάρχη κανένα άλλο ενδιαφέρον πέρα από τήν άπόλαυσι της σαρκός. Ή κατάσταση θυμίζει τήν πρό κατακλυσμού και τήν πρό της πυρπολήσεως τών Σοδόμων εποχή. Στην Γένεσι αναφέρεται ότι «είπε Κύριος ό Θεός: ου μή καταμείνη τό πνευμά μου εν τοις ανθρώποις τουτοις εις τόν αιώνα διά τό είναι αυτούς σάρκας» (ς΄ 3). Δέν απέχομε ή μάλλον είμαστε σέ χειρότερη κατάσταση από τότε. Στην σκέψη, στους στόχους, στις επιδιώξεις, στις επιθυμίες μας είναι ή κατά τό δυνατόν κατάκτησι της ήδονής. Ωσαν νά έγινε ό άνθρωπος μόνο και μόνο νά απολαμβάνη τις σαρκικές ήδονές. Δέν υπάρχουν φραγμοί, ήθική, θέλημα Θεού, σεβασμός, ανθρωπιά. Ύπάρχει μόνον σωμα και δίψα ήδονής, φιληδονία. Στόν άνθρωπο πιά δέν υπάρχει κωρος για ψυχή, για πνευμα. Και βεβαίως δέν γίνεται λόγος για ανάγκες της ψυχής, για άσκησι, προσευχή, πνευματικό άγωνα, στάδιο άρετών, και τέλος έχει διαγραφη ή κρίσις και ή αιώνια ζωή. Έκ τών πραγμάτων ό φιλήδονος δέν μπορεί νά γίνη δοχείο του Αγίου Πνεύματος, ουτε μπορεί νά αισθανθη τήν παρουσία του Χριστου.

Ό λόγος μπορεί νά είναι άτελείωτος σχετικά μέ τό θέμα μας. Σκέφθηκα νά πρωτοτυπήσω και νά δώσω τό μέγεθος του κακού της φιληδονίας μέ μία ανθολόγησι μερικων φράσεων από τήν ποιήσι του Κατανυκτικού Τριωδίου. Όπου φαίνεται και ή ανάγκη της συμμαχίας μας μέ τόν φιλόανθρωπο Θεό, για νά μās απαλλάξη από τό πάθος, διότι από μόνος του ό σαρκικός άνθρωπος και επιρρεπής στα πάθη, αδύνατον νά σωθη.

ΕΠΙΛΟΓΗ ΕΚ ΤΟΥ ΤΡΙΩΔΙΟΥ

ΚΥΡΙΑΚΗ ΑΣΩΤΟΥ

* Ταίς ήδοναίς του σώματος, υπέκυψα παναθλίως, και έδουλώθην ό-
λως, τοις τών παθών έφευρεταίς.

ΕΒΔΟΜΑΔΑ ΤΥΡΙΝΗΣ

- * Νηστεύσας πρίν Ἰωσήφ, μίξιν ἔφυγε παρανόμου γυναίου, καί βασιλείας ἔτυχε.
- * Πάθη ὀλέθρια ψυχῆς, ἥδονάς θανατηφόρους νηστεία θανατοῖ.
- * Ὁ τοῦ Κυρίου Σταυρός, τοῖς ἀκλινῶς αὐτόν προσκυνοῦσι, πάσης ἠδονῆς καλινός ἐστι, καί νόμος ἐγκρατείας.
- * Τῆς μετανοίας κάμινον, προθυμία ἐκκαύσωμεν, καί τās ἠδονάς, ἐν αὐτῇ καταφλέξωμεν, ἀπάσας τοῦ σώματος.
- * Ἡδονῶν τὴν μέθην μίσησον.

Α' ΕΒΔΟΜΑΔΑ

- * Ὅπως πενθήσω καί ἀποπλύνω, τόν ῥύπον τόν ἐκ τῶν ἠδονῶν.
- * Πᾶσαν μεθοδείαν πλάνην τοῦ ἐχθροῦ, ἀποστρέψωμεν πιστοί, μή θελχθῶμεν ταῖς ἠδοναῖς τῶν παθῶν.
- * Ταῖς φιληδόνοις ὀρμαῖς, ἐλυμηνάμην τοῦ νοῦ τὴν ὠραιότητα.
- * Μὴ ἀκολασταίνου, ταῖς παραλόγοις ὀρμαῖς, αἰεὶ παρανομοῦσα.
- * Ἄλλ' ὄρα μὴ λάθης σαυτὴν, τās κτηνώδεις ὀρέξεις σου, προκρίνουσα τῆς βασιλείας Χριστοῦ.
- * Δαυΐδ ποτέ, ὁ πατρόθεος, εἰ καὶ ἤμαρτε διπτῶς ψυχὴ μου, βέλει μὲν τοξευθεῖς τῆς μοικείας.
- * Διὰ νηστείας πάντες, τās χαμαιζήλους λιπόντες, τῶν ἠδονῶν προσβολάς.
- * Ἐστολίσμαι, κατεστιγμένον χιτῶνα, καὶ ἤμαγμένον αἰσχυρῶς, τῇ ῥύσει τῆς ἐμπαθοῦς, καὶ φιληδόνου ζωῆς.
- * Τούς ἐπί Νῶε Σωτήρ, ἠσεληγκότας ἐμμησάμην.
- * Φεῦγε φλόγα, πάσης παραλόγου ὀρέξεως.
- * Ἐδώμ ὁ Ἡσαῦ ἐκλήθη, δι' ἄκραν θηλυμανίας ἐπιμιξίαν ἀκρασία γάρ αἰεὶ πυρούμενος, καὶ ταῖς ἠδοναῖς κατασπιλούμενος. Ἐδώμ ὠνομάσθη, ὃ λέγεται θερμασία, ψυχῆς φιλαμαρτήμονος.
- * Τοῦ γάρ θεοῦ μάννα, προέκρινας ἀλόγως, τὴν φιλήδονον, τῶν παθῶν ἀδηφαγίαν.
- * Κάμινος παθῶν, φλογίζει τὴν ψυχὴν μου, ἀλλὰ τῇ δρόσῳ τοῦ ἐλέους σου, ταύτην καταμάρανον, ὃ πηγάσας ἀπαθείας κρουνούς.
- * Ἀγνεΐαν ποθήσωμεν, πορνείαν ἀποφύγωμεν, τὴν ὀσφύν σωφροσύνη περιωσώμεθα.
- * Νήστευσον, πάσης κακίας, καὶ φθόνου καὶ ἔριδος, καὶ τρυφῆς ἀπορρεούσης, καὶ ἐνηδόνου.
- * Οἴμοι! γέγονα σαρκικῶν μολυσμάτων, καταγώγιον καὶ σκεῦος αἰ-

σχρόν τῶν παθῶν.

- * Ἐγκίστρω μέ, ἡδονῆς δελεάσας ὁ δόλιος, αἰχμάλωτον ἦρπασεν.
- * Κεκράξομαι, ἐν νυκτί καί ἡμέρα θλιβόμενος, πρὸς σέ καί σωθήσομαι, καί ἡδονῶν ὑπερβήσομαι.
- * Νηστεύσωμεν, πᾶσαν ἡδονήν, παίνοντες τὰς αἰσθήσεις νηστεία.
- * Νηστεύειν με ἐξ ἡδονῶν, νῦν ἐνδυνάμωσον Σωτήρ.
- * Ἐκτυφλωθεῖς ταῖς ἡδοναῖς, περιφέρω τήν ψυχὴν ἐσκοτισμένην.
- * Τόν ἄσπλαγχνον Πλούσιον, ἐν ἀφροσύνη, ἡδέως εὐφραίνομαι, ἡδοναῖς καί πάθεσι βυθιζόμενος.
- * Νήστευσον ὦ ψυχὴ μου, φεῦγε τήν μίμησιν, φεῦγε τῆς τροφῆς τήν ἡδονήν, τήν πολυώδυνον.
- * Πλοῦτον ἡδονῶν φθοροποιῶν, τῇ τοῦ πονηροῦ συνεργείᾳ, πάντοτε ἔστερξα, μάτην εὐφραίνόμενος, ὁ ἄσυνείδητος.
- * Ῥαθυμίας νυσταγμῶ, ἐπὶ κλίνης ἡδονῶν, καθεύδοντά με, διανάστησον Χριστέ, καί τῶν σῶν προσκυνητῆν, Παθῶν ἀνάδειξον.
- * Ἰωσήφ τήν σωφροσύνην, μιμησώμεθα πιστοί.
- * Ἄλλην Εὐαν, εὐρών τήν Αἰγυπτίαν, οὐκ ἐκλάπη, πρὸς ἀνοσιουργίαν, ὁ Πατριάρχης Ἰωσήφ, ἀλλ' ἔστηκεν, ὡσπερ τις ἀδάμας, ὑπὸ τῶν παθῶν, μὴ ἀλόους τῆς ἁμαρτίας.
- * Σωφροσύνη, κοσμήσαντες τόν βίον, καί φρονήσει, φυλάξαντες τήν πίστιν, δικαιοσύνης τρόπους πορισώμεθα.
- * Νεκρωθῶμεν δι' αὐτόν, ταῖς τοῦ βίου ἡδοναῖς, ἵνα καί συζησωμεν αὐτῶ.

ΜΕΓΑΛΗ ΕΒΔΟΜΑΔΑ

- * Ἡ πρῶν ἄσωτος Γυνή, ἐξαίφνης σῶφρων ὤφθη, μισήσασα τὰ ἔργα τῆς αἰσχρᾶς ἁμαρτίας, καί ἡδονάς τοῦ σώματος ... ἐκ τοῦ βορβόρου τῶν ἔργων μου ῥῦσαί με.

Πάντως ἡ Ἐκκλησία μας δέν ἀποκλείει τήν ἡδονήν καί ἐπιτρέπει τήν εὐχαρίστηση μέ τό μέτρο πού ὀρίζει ὁ ἀπόστολος Παῦλος ὅταν γράφει: «*Τοῦτο, γάρ ἐστὶ τό θέλημα τοῦ Θεοῦ, ὁ ἁγιασμός ἡμῶν, ἀπέχεσθαι ὑμᾶς ἀπό τῆς πορνείας, εἰδένα ἕκαστον ὑμῶν τό ἑαυτοῦ σκεῦος κτᾶσθαι ἐν ἁγιασμῶ καί τιμῇ, μὴ ἐν πάθει ἐπιθυμίας καθάπερ καί τὰ ἔθνη τὰ μὴ εἰδότα τόν Θεόν, τό μὴ ὑπερβαίνειν καί πλεονεκτεῖν ἐν τῷ πράγματι τόν ἀδελφόν αὐτοῦ, διότι ἕκδικος ὁ Κύριος περὶ πάντων τούτων, καθὼς καί προείπομεν ὑμῖν καί διαμαρτυρώμεθα*» (Α΄ Θεσσ. δ' 3-7). Διότι αὐτό εἶναι τό θέλημα τοῦ Θεοῦ, ὁ ἁγιασμός σας. Νά ἀπέχετε ἀπό τήν πορνεία· νά ξέρη ὁ καθένας σας τήν γυναῖκα του, ὅταν τήν κάνη ὀλοκληρωτικά δική του, νά διατηρῇ ἁγιασμένη καί νά τῆς τό κάνη σάν σέ κορμί

τιμημένο· νά μίν τήν χρησιμοποιοῖ μέ ἀρρωστημένη ἀφύσικη ἐπιθυμία ὅπως κάνουν οἱ ἔθνικοί πού δέν γνωρίζουν τόν Θεό· νά ξέρη νά μή βγαίνει ἔξω ἀπό τά ὅρια καί νά μή δείχνη σεξουαλική πλεονεξία κάνοντας τόν πιά ἄνδρα στή γυναῖκα τοῦ ἀδελφοῦ του· διότι γιά ὅλ' αὐτά τιμωρός εἶναι ὁ Κύριος ὅπως σᾶς τά εἶπαμε καί σᾶς τά τονίσαμε ἀπό τήν ἀρχή ἐνώπιον μαρτύρων (Μετάφραση Κ. Σιαμάκη).

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Π. ΡΙΖΟΣ

Δρ Θεολογίας - Φιλόλογος





Ἄντων Πιλλᾶ

ΟΛΙΓΑ ΠΕΡΙ ΨΕΥΔΟΥΣ



ρῶτος ψεύτης καί πατέρας τοῦ ψεύδους εἶναι ὁ διάβολος. Ἐκπεσῶν ἄγγελος ὁ ἴδιος, ζήλεψε τοὺς πρωτόπλαστους πού ζοῦσαν μέσα στό φῶς καί τή χαρά τοῦ Παραδείσου. Τάζοντάς τους τήν ἰσοθεΐα τοὺς ὤθησε στήν ἀνυπακοή στό Θεό μέ ἀποτέλεσμα νά ἐκδιωχθοῦν ἀπό τόν Παράδεισο.

Τό ψέμα εἶναι ἓνα ἀπό τά μεγαλύτερα ἁμαρτήματα πού συγγενεῦει μέ τόν «πατέρα τοῦ ψεύδους» τόν διάβολο. Πηγάζει ἀπό τήν ἀκαθαρσία κι ἄλλα πάθη τῆς ψυχῆς, ὅπως τόν φθόνο, τήν φιλοδοξία κ.τ.ῶ.

Ἐπίσης ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ἀπευθυνόμενος στούς Ἐφεσίους τῆς ἐποχῆς του καί διαχρονικά στούς Χριστιανούς ὅλων τῶν ἐποχῶν, ἀναφέρεται, σὺν τοῖς ἄλλοις καί στήν ἀνακαίνιση τοῦ ἀνθρώπου πού συνίσταται στήν ἀποβολή τοῦ παλαιοῦ καί στήν ἔνδυση τοῦ νέου ἀνθρώπου. Ὁ λόγος του εἶναι ἀποκαλυπτικός: «Διό ἀποθέμενοι τό ψεῦδος λαλεῖτε ἕκαστος μετά τοῦ πλησίον αὐτοῦ ὅτι ἐσμέν ἀλλήλων μέλη». Ν' ἀποβάλετε δηλ. τό ψεῦδος καί νά εἶστε εἰλικρινεῖς μέ τοὺς ἄλλους, διότι ἀνήκουμε στό ἴδιο σῶμα, τῆς Ἐκκλησίας. Τό ψέμα χρησιμοποίησε καί χρησιμοποιεῖ ὁ ἐχθρός τοῦ ἀνθρώπου, γιά νά ἀποσπάσει τόν ἄνθρωπο ἀπό τόν Θεό καί νά τόν κάνει ὑποχείριό του.

Τό ψέμα, ὅταν ἀναφέρεται στά θέματα τῆς πίστεως, φθάνει μέχρι καί αὐτήν τήν αἴρεση, ἐκτρέποντας τόν ἄνθρωπο ἐκτός τῆς σωστικῆς κιβωτοῦ τῆς Ἐκκλησίας.

Γνώρισμα τῆς ἐποχῆς μας εἶναι ἡ ἔλλειψη ἀνθρώπων πού διαθέτουν εἰλικρίνεια καί ἀκεραιότητα. Ἐξέλιπε ἡ ἀπλότητα, ἡ εὐθύτητα, ἡ συνέπεια, ἡ πιστότητα, ἡ δικαιοσύνη καί ἡ ἀναγνώριση τῶν λαθῶν μας. Διαπιστώνουμε στίς διαπροσωπικές μας σχέσεις ψεύτικα αἰσθήματα, ψεύτικες ἐκφράσεις, ψεύτικο ἦθος, ψεύτικη καί ἀσύνηνη ζωή. Ὑπάρχουν πολλοί πού στά μάτια τῶν ἀνθρώπων φαίνονται δίκαιοι ἐντός τους, ἀλλά κατά κόρον χρησιμοποιοῦν τό ψέμα. Δέν ἐπιζητοῦν τήν ἐν Χριστῷ ἐσωτερική τους ἀνακαίνιση. Μπορεῖ τό ἴδιο πράγμα νά τό ποῦν σέ πολλούς ἀνθρώπους καί συγχρόνως νά τό ἀρνηθοῦν.

Μιά άλλη περίπτωση είναι κάποιιοι οί όποιοι άλλα λέγουν μέ τά χείλη τους κι άλλα λέει ή καρδιά τους. Ἡ έξωτερική τους ζωή δέν ἔχει καμία σχέση μέ τό έσωτερικό αντίκρουσμα τής καρδιάς, άφου αυτό πού ύπάρχει στό έσωτερικό τής ψυχής είναι γεμάτο από πάθη.

Ἐπέναντι στό ψέμα ό λόγος τοῦ Θεοῦ είναι πολύ αὐστηρός. Στή συνέχεια παραθέτω κάποιους στίχους από τήν Ἁγία Γραφή. Αυτό πού ιδιαίτερα τονίζεται είναι ή καθαρή καρδιά, γιατί από αυτήν ξεκινοῦν οί κακοί λογισμοί. Ξέρουμε ότι ό σωστός χριστιανός, αλλά κι ό ἄθεος, όμιλοῦν από τό περίσσειμα τής καρδιάς.

Ἐπό τούς Ψαλμούς τοῦ προφητάνακτος Δαυΐδ: στόν πέμπτο ψαλμό καταδικάζει τήν ψεύτικη συμπεριφορά: «ἀπολεῖς πάντας τούς λαλοῦντας τό ψεῦδος» (Ψαλμός ε΄ 5). Ὁ ένδέκατος ψαλμός αρχίζει ως έξής: «μάταια ἐλάλησεν ἕκαστος, πρὸς τόν πλησίον, αὐτοῦ, χείλη δόλια ἐν καρδίᾳ καί ἐν καρδίᾳ ἐλάλησε κακά» (Ψαλμ. 1α΄ 3) καί άλλοῦ: «Σῶσον με, Κύριε ὅτι ἐκλέλοιπεν ὅσιος, ὅτι ὠλιγόθησαν αἱ ἀλήθειαι ἀπό τῶν υἱῶν τῶν ἀνθρώπων» (Ψαλμ. 1α΄ 1). Τόν στίχο αυτό σχολιάζει ό σπουδαίος θεολόγος Π. Ν. Τρεμπέλας ως έξής: «Τό νά ύποστῶμεν υλικές ζημίας διά τής άπάτης καί τοῦ ψεύδους τῶν ἀνθρώπων οὔτε ανεπανόρθωτον καί μέγα θεωρῆται. Τό νά μεταβιβασθοῦν ὅμως εἰς τήν διάνοιάν μας καί άσεβεῖς θεωρεῖαι άπιστίας τοῦτο είναι ὀλέθριο».

Στό βιβλίο τῶν Παροιμιῶν γράφει: τά χείλη πού ψεύδονται, ὀνομάζονται βδελυκτά. «Βδέλυγμα Κυρίῳ χείλη ψευδῆ» (κεφ. 1β΄ 22). Ὁ προφήτης Ἡσαΐας άπευθύνει στους ψευδομένους ἕνα φοβερό οὐαί: «οὐαί οί λέγοντες τό πονηρόν καλόν καί τό καλόν πονηρόν».

Ὁ ἴδιος ό Χριστός στήν ἐπίγεια πορεία του ὑπενθυμίζει πῶς ό Χριστιανός μαθητής νά εφαρμόζει τό λόγο Του «ἔστω δε ό λόγος ὑμῶν ναί ναί καί οὐ οὐ» τό δέ περισσόν τούτων ἐκ τοῦ πονηροῦ ἔστιν» (Ματθ. ε΄ 37). Ὁ άπ. Πέτρος ἐπιτιμᾷ τόν Ἐνανία μέ τά έξής λόγια: «Ἐνανία, διατί ἐπλήρωσεν ό σατανᾶς τήν καρδίαν σου, ψεύσασθαί σε τό Πνεῦμα τό Ἅγιον καί νοσφίσασθαί ἀπό τής τιμῆς τοῦ κωρίου; (Πράξ. ε΄ 3). Τό ψέμα είναι ὀλέθριο τόσο στό ἄτομο αλλά καί σέ ό,τι άφορᾷ τήν ἀνθρώπινη κοινωνία. Ὅμως ό Ἅγιος Ἰωάννης ό Χρυσόστομος ἐπισημαίνει ότι τό «ψέμα είναι πιό άνίσχυρο από τήν ἀράκνη».

ΑΝΤΩΝΗΣ ΠΙΛΛΑΣ
Φιλόλογος





Δημήτριου Χ. Καππαῖ
ΤΟ ΠΑΘΟΣ ΤΟΥ ΘΥΜΟΥ



να από τά σημαντικά καί ψυχοφθόρα πάθη πού καλεῖται νά ἀποφεύγει ὁ ἄνθρωπος στή ζωή του εἶναι ἀναμφίβολα καί τό πάθος τοῦ θυμοῦ. Τό πάθος αὐτό, ὅπως ἀναφέρουν οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας μας ἀλλά καί οἱ ἀσκητές, στηρίζεται κυρίως στήν ὑπερηφάνεια. Γιά τήν ἀντιμετώπιση αὐτοῦ τοῦ πάθους ἀλλά καί πολλῶν ἄλλων χρειάζεται ἀγώνας καί θέληση, μά πάνω ἀπ' ὅλα ἡ Χάρη καί ἡ εὐλογία τοῦ Θεοῦ.

Σ' αὐτή τήν προσπάθεια ἀντιμετώπισης τοῦ πάθους τοῦ θυμοῦ, θέμα τό ὁποῖο ἀφορᾷ τό ἄρθρο αὐτό, ἔρχονται νά μᾶς βοηθήσουν τά πιά κάτω λόγια, τά ὁποῖα εἶναι παρμένα μέσα ἀπό τό Γεροντικό, ἀλλά καί ἀπό τή διδασκαλία τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας μας.

Ὁ ἀββᾶς Ποιμῆν, γιά παράδειγμα, τονίζει ὅτι: «Δέν μπορεῖ νά εἶναι κανεῖς μοναχός, ἂν εἶναι μεμψίμοιρος, ἂν εἶναι ἐκδικητικός. Δέν μπορεῖ νά εἶναι μοναχός κάποιος πού ὀργίζεται. Αὐτοῖ πού κατέχονται καί λειτουργοῦν αὐτά τά πάθη, δέν εἶναι μοναχοί, ἔστω κι ἂν νομίζουν ὅτι εἶναι».

Ἐνας ἄλλος ἀσκητής, ὅπως ἀναφέρεται σέ μία διήγηση, αἰσθάνθηκε νά ἀνάβει ἡ ὀργή μέσα του γιά κάποιον συνασκητή του. Συγκρατήθηκε ὅμως, προσευχήθηκε, μακροθύμησε πρὸς τόν ἀδελφό του καί ἔτσι πέρασε χωρίς ψυχική ζημιά ὁ πειρασμός. Τότε, εἶδε νά βγαίνει ἀπό τό στόμα του καπνός!

Ὁ ἀββᾶς Ὑπερέχιος ἀναφέρει ὅτι: «Ἐκεῖνος πού δέν μπορεῖ νά συγκρατήσῃ τή γλώσσα του τήν ὥρα τῆς ὀργῆς, αὐτός δέν θά μπορέσῃ νά ἐπιβληθεῖ σέ κανένα πάθος του».

Ὁ ἀββᾶς Ἰσιδωρος διηγεῖται καί αὐτός τή δική του ἐμπειρία σχετικά μέ τό θέμα πού ἐξετάζουμε. Γράφει λοιπόν: «Σάν ἤμουν νέος, κατέβηκα κάποτε στήν πόλη νά πουλήσω τά καλάθια μου καί, νοιώθοντας τόν θυμό νά μέ κυριεύει, παράτησα στήν ἀγορά τά καλάθια καί γύρισα τρέχοντας στό κελλί μου».

Ἐνας ἄλλος μοναχός μᾶς συμβουλεύει πάλι ὡς ἐξῆς: «Ἄν ἀνταλλάξεις μέ κάποιον πικρά λόγια τήν ὥρα τοῦ θυμοῦ καί ἀρνηθεῖ ὁ ἀδελ-

φός αὐτός μετά ὅτι εἶπε αὐτά τά πικρά λόγια, μὴν τόν ἐρεθίσσεις, μέ τό νά τοῦ λές “τά εἶπες”. Ἐπειδή μπορεῖ νά παρεκτραπεῖ αὐτός ὁ ἀδελφός πάλι καί νά ἀπάντησει “ναί, τά εἶπα καί τί ἔγινε λοιπόν;” καί ἔτσι θά γίνει μεγάλος παροξυσμός. Ἄλλά σιώπησε, μὴν πεις τίποτε. Καί θά ἐπικρατήσῃ εἰρήνη».

Ὁ ἅγιος Μάξιμος τονίζει ὅτι ὁ θυμός θεραπεύεται μέ τήν καλοσύνη, τά φιλόνητα βιώματα πρὸς τόν ἀδελφό, τήν ἀγάπη καί τήν εὐσπλαχνία. Γράφει λοιπόν ὅτι: «Τόν θυμό τόν σταματᾷ ἡ μακροθυμία, τόν ἐλαττώνει ἡ ἀγάπη καί ἡ συμπάθεια, τόν κατακαίει ἡ ψαλμωδία, ἡ μακροθυμία καί τό ἔλεος».

Μέσα ἀπό τήν ἀλληλογραφία τοῦ Ρώσου στάρετς Μακαρίου τῆς Ὀπτινα μέ ἕναν ἔμπορο τῆς Πετρούπολης, μποροῦμε νά δοῦμε τόν τρόπο μέ τόν ὁποῖο ὁ Ὅσιος ἀντιμετωπίζει τό πάθος τοῦ θυμοῦ. Τοῦ γράφει, λοιπόν, στήν ἐπιστολή του ὁ ἔμπορος: «Ἡ οἰκονόμος μου ἔφυγε καί οἱ φίλοι μου μέ συμβούλεψαν νά πάρω στή θέση της ἕνα κορίτσι ἀπό τό χωριό. Ἔσεῖς τί θά λέγατε νά κάνω; Νά τήν προσλάβω ἢ ὄχι». «Ναί», ἦταν ἡ ἀπάντηση τοῦ στάρετς. Ὑστερα ἀπό λίγο καιρό ὁ ἔμπορος ξαναγράφει στόν Ὅσιο: «Πάτερ, δῶσ’ μου τήν εὐχή σου· νά τήν διώξω. Εἶναι σωστός δαίμονας. Ἀπό τότε πού ἦρθε ἐδῶ μέσα, τόν περισσότερο καιρό εἶμαι ἐξω φρενῶν ἀπό θυμό καί ἔχω χάσει ἐντελῶς τόν ἔλεγχο τοῦ ἑαυτοῦ μου!». Ὁ στάρετς ἀπάντησε: «Φρόντισε νά μὴν τήν διώξεις. Εἶναι ἄγγελος πού ὁ Θεός σου ἔστειλε γιά νά σε βοηθήσῃ νά δεῖς πόσος θυμός ἦταν κρυμμένος μέσα σου, πράγμα πού ἡ προηγούμενη οἰκονόμος ποτέ δέν μπόρεσε νά σε κάνει νά ἀνακαλύψεις».

Κάποιος ἀσκητής πού ζοῦσε σέ κοινόβιο καί συχνά ἔπεφτε στό πάθος τῆς ὀργῆς, ἀποφάσισε νά φύγει ἀπό τό μοναστήρι του καί νά πάει νά ζήσει μόνος, μακριά ἀπό τούς ἀνθρώπους. Ἐτσι, ὅπως πίστευε, δέν θά εἶχε καμιά σχέση μέ κανέναν καί θά ἀπαλλασσόταν ἀπό τό πάθος τοῦ θυμοῦ. Ἐφυγε πράγματι καί κατοίκησε σέ μία σπηλιά μόνος. Κάποια μέρα γέμισε τό σταμνί του νερό, τό ἔβαλε καταγής καί ξαφνικά ἀναποδογύρισε. Τό πῆρε καί τό ξαναγέμισε ἀλλά καί πάλι ἔπεσε. Ἐπειτα καί γιά τρίτη φορά τό γέμισε καί ἔπεσε. Θύμωσε τότε, τό ἄρπαξε καί τό ἔσπασε. Ὅταν συνῆλθε, ἀναγνώρισε ὅτι ἐμπαίχθηκε ἀπό τόν δαίμονα καί εἶπε: «Νά, λοιπόν, ἦρθα νά ζήσω ξεμοναχιασμένος ἀλλά καί πάλι νικῆθηκα. Θά ἐπιστρέψω στό κοινόβιο». Πείστηκε ὅτι ὁ ἄνθρωπος πρέπει νά ἀγωνίζεται παντοῦ καί νά ἔχει τή βοήθεια τοῦ Θεοῦ.

Μέσα στό Γεροντικό θά βροῦμε καί ἄλλα τέτοια παραδείγματα τά ὁποῖα μᾶς βοηθοῦν νά ἀντιληφθοῦμε καί τή δική μας συμπεριφορά σχετικά μέ τό πάθος τοῦ θυμοῦ καί τήν ἀντιμετώπισή του. Ὅμως δέν πρέπει ποτέ νά ξεχνοῦμε ὅτι ὁ θυμός δέν εἶναι ἕνα ἀπλό πάθος ἀλλά μεγάλο καί ψυχοφθόρο. Τόσο μεγάλο πού ὁ ἴδιος ὁ Κύριος μᾶς λέει: «Ὁ

καθένας πού ὀργίζεται ἐνάντια στόν ἀδελφό του, θά δώσει λόγο γι' αὐτό τήν ὥρα τῆς κρίσεως» (Ματθ. ε' 22). Ἡ Ἀπόστολος Παῦλος στήν πρὸς Ἐφεσίους ἐπιστολή του μιλά γιά τό θέμα τοῦ θυμοῦ καί μᾶς συμβουλεύει: «ὀργίσεσθε, καί μή ἁμαρτάνετε· ὁ ἥλιος μή ἐπιδυέτω ἐπί τῷ παροργισμῷ ὑμῶν», δηλαδή «ὁ ἥλιος νά μή βασιλεύει, ἀφήνοντάς σας θυμωμένους, οὔτε νά δίνετε τόπο στόν διάβολο» (Ἐφ. δ' 27). Καί συμπληρώνει ὁ Πρωτοκορυφαῖος Ἀπόστολος στήν ἴδια ἐπιστολή του: «πᾶσα πικρία καί θυμός καί ὀργή καί κραυγή καί βλασφημία ἀρθήτω ἀφ' ὑμῶν σύν πάσῃ κακίᾳ» (Ἐφ. δ' 3), δηλαδή «κάθε ἐσωτερική πικρία ἐναντίον τοῦ ἄλλου καί θυμός καί ὀργή καί θυμώδη ξεφωνητά καί ὕβρις ἐναντίον τοῦ πλησίον ἄς φύγει καί ἄς λείψει ἐντελῶς ἀπό σᾶς, ὅπως καί κάθε ἄλλη κακοβουλία καί κακοτροπία εἰς βάρους τοῦ ἄλλου».

Γιά τό ἴδιο θέμα μᾶς συμβουλεύει καί ὁ Μέγας Βασίλειος, ὁ ὁποῖος ἀναφέρει χαρακτηριστικά ὅτι ὁ θυμός εἶναι στιγμιαία τρέλα, ἀφοῦ ὁ θυμωμένος δέν συναισθάνεται οὔτε τί λέει, οὔτε τί κάνει τήν ὥρα πού τόν διακατέχει ὁ θυμός. Εἶναι ἀλήθεια ὅτι τό πάθος αὐτό ὀδηγεῖ ἀρκετές φορές πολλά ζευγάρια στό χωρισμό ἀλλά καί στή διάλυση μιᾶς φιλίας ὅπως ἐπίσης δημιουργεῖ πολλά προβλήματα στίς σχέσεις τῶν ἀνθρώπων, γιατί ἀφήνει ἐκτεθειμένο αὐτόν πού θυμώνει καί ὀργίζεται. Ὁ Μέγας Βασίλειος ἀναφέρει ἐπίσης ἀλλοῦ ὅτι: «Ἡ ἔπαρση δέ καί ἡ θρασύτητα καί ἡ ἀναίδεια καί ὁ θυμός εἶναι μίμνηση τοῦ διαβόλου».

Ὁ Ἅγιος Μάξιμος ὁ Ὁμολογητής τονίζει ὅτι: «Ἡ πραότητα πού ἀποτελεῖ τή σκιά τῆς ταπεινώσεως, διαφυλάσσει τό θυμό ἀτάραχο», δηλαδή κρατᾶ τά ἡνία τοῦ θυμοῦ καί τόν διοχετεύει δημιουργικά.

Ἐχοντας ὅλα αὐτά ὑπόψη μπορούμε νά συμπεράνουμε ὡς κατακλείδα ὅτι τό φάρμακο γιά τήν ἀντιμετώπιση καί καταπολέμηση τοῦ θυμοῦ εἶναι ἡ προσευχή, ἡ πίστη, ἡ ὑπομονή, ἡ μετάνοια, ἡ ταπεινώση, ἡ ἀμνησικακία, ἡ συγχώρεση καί πολλά ἄλλα τά ὁποῖα μέ τή βοήθεια τοῦ Θεοῦ μᾶς ἀπομακρύνουν ἀπό αὐτό τό πάθος τό ὁποῖο μόνο κακό μᾶς προσε-νεῖ. Ἄς κρατήσουμε λοιπόν αὐτό πού μᾶς τονίζει ὁ Κύριος: «μακάριοι οἱ πραεῖς, ὅτι αὐτοί κληρονομήσουσι τήν γῆν», δηλ. Μακάριοι ὅσοι φέρονται μέ πραότητα στους ἄλλους, γιατί αὐτοί θά κληρονομήσουν τή Βασιλεία τοῦ Θεοῦ, τόν παράδεισο. (Ματθ. ε' 5).

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Χ. ΚΑΠΠΑΗΣ
Θεολόγος, Διδάκτωρ Θεολογίας





Πρωτοπρεσβύτερου Μιχαήλ Εύθυμιου

ΓΑΣΤΡΙΜΑΡΓΙΑ



Ἡ Ἐκκλησία ἔχει κατηγοριοποιήσει τὰ ἁμαρτήματα σέ τρεῖς κατηγορίες: 1. Τά θανάσιμα, 2. Τά συγγνωστά καί 3. Τά τῆς ἐλλείψεως.

Ἀπ' αὐτά «θανάσιμα» ὀρίζονται τὰ προαιρετικά ἐκεῖνα ἁμαρτήματα, ὅπου φθείρουν, ἢ τήν πρὸς Θεόν ἀγάπη μόνην, ἢ τήν πρὸς τόν πλησίον ὁμοῦ καί τήν πρὸς τόν Θεόν, καί ἀποκατασταίνουν ἐκεῖνον ὅπου τά κάνει, ἐχθρό τοῦ Θεοῦ, καί ἔνοχον εἰς τόν αἰώνιον θάνατον τῆς κολάσεως.

Τά ἐπτά θανάσιμα ἁμαρτήματα εἶναι: Ἡ ὑπερηφάνεια, ἡ φιλαργυρία, ἡ πορνεία, ὁ φθόνος, ἡ γαστριμαργία, ὁ θυμός καί ἡ ἀκηδία ἥτοι ἀμέλεια.

Εἰς τό κείμενον πού ἀκολουθεῖ θά γίνεῖ ἀναφορά εἰς ἓνα μόνον ἀπό αὐτά, τό τῆς γαστριμαργίας.

Ἡ λέξη γαστριμαργία εἶναι σύνθετη καί παράγεται ἀπό τό οὐσιαστικό γαστήρ (κοιλιά) καί τό ρῆμα μαργαίνω (κατέχομαι ὑπό μανίας, καί μάργος λέγεται ὁ μανιώδης), ἔτσι ὅταν καταλαμβάνει κάποιον ἡ μανία νά γεμίσει τήν γαστέρα (κοιλιά) του, αὐτό λέγεται γαστριμαργία ἄρα γαστριμαργία εἶναι τό πάθος πού μᾶς παρακινεῖ νά τρώμε καί νά πίνουμε περισσότερο ἀπ' ὅσο χρειάζεται τό σῶμα μας γιά νά συντηρηθεῖ.

Τόν ἀκριβή ὀρισμό τῆς γαστριμαργίας, βρίσκουμε στήν Κλίμακα τοῦ Ἁγ. Ἰωάννη τοῦ Σιναΐτου: «Γαστριμαργία εἶναι ἡ ὑποκριτική συμπεριφορά τῆς κοιλίας, ἡ ὁποία ἐνῶ εἶναι χορτασμένη, φωνάζει πῶς εἶναι ἐνδεής (φτωχή) καί ἐνῶ εἶναι παραφορτωμένη μέχρι διαρρήξεως ἀνακράζει ὅτι πεινᾷ.

Εἶναι ἡ δημιουργός τῶν καρυκευμάτων, ἡ πηγή τῶν τέρψεων τοῦ λάρυγγα. Εἶναι μία ἀπάτη τῶν ὀφθαλμῶν. Καθ' ἣν στιγμὴν κάποιος τρώγει τό μέτριο σέ ποσότητα φαγητό του, ἡ γαστριμαργία τόν κάνει νά σκέπεται πῶς νά ἦτο δυνατόν νά καταβροχθίσει διά μιᾶς τά σύμπαντα». (Κλίμαξ, ἔκδ. Παρακλήτου 1985).

Τῆς γαστριμαργίας ἐνέργειαι καί ἀποτελέσματα εἶναι τὰ ἐξῆς: Λαιμαργία, μέθη, ἀσωτεία, καρνηβαρία, λαγνεία, ἀκηδία καί ἄλλα.

Σημείωσε, ὅτι τὰ θανάσιμα ταῦτα νοοῦνται ὡσάν πάθη τινά καί ἔξεις

ἐριζώμενοι εἰς τὴν ψυχὴν, ἀφ' ὧν βλαστάνουν τὰ ἀνωτέρω ἀποτελέσματα. Καί ὅτι, ἄλλα ἐξ αὐτῶν εἶναι μεγαλύτερα, καί ἄλλα μικρότερα. ἄλλα εἶναι αἷτια τῶν ἄλλων, καί ἄλλα αἰτιατά, ὡς εἶδες, ὅτι ἀπὸ τὴν γαστριμαργία γεννᾶται ἡ λαγνεΐα, καί ἡ ἀκηδία. καί ὅτι ἄλλα ἐξ αὐτῶν γεννοῦν διάφορα ἀποτελέσματα, καί ἄλλα γεννοῦν τὰ αὐτά, καθὼς ὁ φθόνος καί ὁ θυμὸς γεννοῦν τὸν φόνο καί τὴν φιλονεικία.

(Ἐξομολογητάριον Ἁγ. Νικοδήμου).

Ἡ γαστριμαργία γεννᾶ τὴ φιληδονία, ἀλλὰ καί πολλά ἄλλα πάθη. Ἐκ τῆς ἀπὸ αὐτῆς, σάν ἀπὸ ρίζα, βγαίνουν θαλερά τὰ λοιπὰ πάθη καί σιγά - σιγά ἀνεβαίνουν ἀπὸ αὐτὴ σάν δένδρα, σχηματίζοντας οὐρανομήκεις κακίαις.

Ἐπειδὴ ἡ γαστριμαργία εἶναι ἓνα εὐχάριστο πάθος, εἶναι ἀμφίβολο καί ἐπιφοβο ἕαν πρὸ τοῦ θανάτου ἐγκαταλείπει τὸν ἄνθρωπο. Καί ἡ ἐποχή μας, ὡς ἐποχή ἀφθονίας καί καλοζωίας, ἔχει δημιουργήσει τὸ πλέον κατάλληλο κλίμα, γιὰ νὰ καλλιεργῆται καί νὰ γιγαντώνεται τὸ πάθος αὐτὸ στὴ ζωὴ τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου.

Μὲ τὸ πάθος τῆς γαστριμαργίας, ὁ ἄνθρωπος, ἀναζητώντας τὴν ἀπόλαυση στὴν τροφή, τοποθετεῖ τὴν ἐπιθυμία τῆς τροφῆς καί τῆς ἡδονῆς πού τὴν ἀκολουθεῖ, πρὶν ἀπὸ τὴν ἐπιθυμία τοῦ Θεοῦ. Οἱ Ἅγιοι Πατέρες συχνὰ τονίζουν ὅτι τὴν ἡδονὴ διαδέχεται ἡ ὀδύνη. Τὴν εὐχαρίστηση λοιπὸν τοῦ λάρυγγα διαδέχεται καταρχὴν ὁ πόνος καί τὸ βάρος τοῦ στομάχου, καί στὴ συνέχεια ἡ παχυσαρκία καί τὰ ἄλλα ἀναρίθμητα δεινὰ πού προέρχονται ἀπὸ αὐτὴ. Κυρίως ὅμως, ἡ γαστριμαργία προκαλεῖ ζάλη στὸ κεφάλι, βάρος καί ἀτονία στὸ σῶμα. Ἔτσι ὁ ἄνθρωπος ἐγκαταλείπει τὸ πνευματικὸ του ἔργο, ἐπειδὴ ἔρχεται σὲ αὐτὸν ἡ ὀκνηρία. Ἀκολουθεῖ ἡ σκότιση τῆς διανοίας καί τῶν λογισμῶν καί ἡ ταραχὴ τὴν ὥρα τῆς προσευχῆς. Ὁ νοῦς γίνεται ἀδιάκριτος καί οἱ πονηροὶ λογισμοὶ βρίσκονται στὸ ἀποκορύφωμά τους. Καί δυστυχῶς, ὅταν κανεὶς δὲν ἔχει καθαρὸ νοῦ δὲν μπορεῖ νὰ ἀσχοληθῆ μὲ πνευματικὰ πράγματα καί μὲ τὴ σοφία τοῦ Θεοῦ.

Στὴ γαστριμαργία συνήθως πέφτουμε ὅταν τρῶμε συχνότερα ἀπ' ὅσο πρέπει ἢ νωρίτερα ἀπὸ τὴν κατάλληλη ὥρα, ὅταν τρῶμε καί πίνουμε περισσότερο ἀπ' ὅσο μᾶς χρειάζεται, ὅταν ἐπιζητοῦμε πλοῦσια, ἀκριβὰ καί ἐξεζητημένα φαγητά, ὅταν τρῶμε μὲ βουλιμία, καί ὅταν σπαταλᾶμε μεγάλο μέρος τοῦ πολυτίμου χρόνου τῆς ζωῆς μας σὲ γαστρονομικὲς ἀσχολίες καί φροντίδες.

Ἡ γαστριμαργία εἶναι στὴν ἀρχὴ ἓνα ὀλίσθημα. Γίνεται, ὅμως, θανάσιμο ἁμάρτημα γιὰ τὸν ἄνθρωπο ὅταν προξενεῖ βλάβη καί σκάνδαλο στὸν πλησίον, ὅταν γνωρίζει ὅτι θὰ πάθει κάποια σοβαρὴ ἀσθένεια καί δὲν ἐγκρατεῦται, ὅταν ξοδεύει πάρα πολλά χρήματα γιὰ νὰ τρῶει πλού-

σια τή στιγμή πού δέν ἔλεει τόν πλησίον του πού στερεῖται τὰ ἀναγκαῖα, καί ὅταν δέν τηρεῖ τίς καθιερωμένες ἀπό τήν Ἐκκλησία μας νηστείες ἐνῶ δέν ἐμποδίζεται ἀπό κάποια ἀρρώστια.

Ὁ χρυσός κανόνας εἶναι «νά δίνουμε στό σῶμα ὅσα ἡ ἀνάγκη θέλει καί ὄχι ὅσα ἡ ἡδονή ἀπαιτεῖ». Αὐτό τό σκοπό ὑπηρετεῖ καί ἡ καθιέρωση τῆς νηστείας ἐκ μέρους τῆς Ἁγίας μας Ἐκκλησίας.

Παράλληλα μέ τή νηστεία οἱ ἅγιοι Πατέρες, ὡς ἀντίδοτο τοῦ πάθους ὑποδεικνύουν καί τή μνήμη τοῦ θανάτου, καθὼς καί τῆς μέλλουσας κρίσεως: «ὅταν λάβεις θέση σέ πλούσιο τραπέζι φέρε ἐμπρός σου τή μνήμη τοῦ θανάτου καί τῆς κρίσεως ἴσως ἔτσι νά συγκρατήσεις λίγο τό πάθος. Ἄλλά καί ἂν ἀκόμη δέν ἐγκρατευθεῖς, τουλάχιστον θά ταπεινωθεῖς καί θά ἀναστενάξεις, συγκρίνοντας τήν πολυφαγία σου μέ τό πάθος τοῦ Χριστοῦ» (Κλίμαξ σελ. 191).

Τό φοβερό πάθος τῆς γαστριμαργίας εἶναι ἀνελέπτο καί ὁ ἀγώνας γιά τήν καταπολέμηση του δέν εἶναι εὐκόλος. Εἶναι σκληρός καί κουραστικός. Συνεχῆς καί ἰσόβιος. Ἔχουμε νά παλέψουμε μέ ἕνα πολύ δυνατό ἐχθρό, πού μᾶς βλάπτει σωματικά, ἀλλά κυρίως ψυχικά. Μακριά ἀπό τήν πολυφαγία καί τήν πολυποσία. Ἄς ἔχουμε πάντα στό μυαλό μας τή φράση τοῦ Μ. Ἀντωνίου: «Εγκράτεια, εὐδαιμονία ἐστὶ καί ἐλπίς ἀγαθῆ ταῖς ψυχαῖς τῶν ἀνθρώπων» καί νά θυμόμαστε ὅτι ἡ νηστεία εἶναι «βία φύσεως καί περιτομή τῶν ἡδονῶν τοῦ λάρυγγα, ἐκτομή τῆς σαρκικῆς πυρώσεως, ἐκκοπή τῶν πονηρῶν λογισμῶν, ἀπελευθέρωσις ἀπό λογισμούς ὀνείρων, καθαρότητα προσευχῆς, φωτισμός τῆς ψυχῆς, διαφύλαξις τοῦ νοῦ, διάλυσις τῆς πωρώσεως, θύρα τῆς κατανύξεως, ἐλαφρότης τοῦ ὕπνου, ὑγεία τοῦ σώματος, πρόξενος τῆς ἀπαθείας, ἄφεση τῶν ἁμαρτημάτων, θύρα καί ἀπόλαυσις τοῦ Παραδείσου» (Κλίμαξ σελ. 191).

Κατά τούς Πατέρες, γαστριμαργία εἶναι: «ἀναζήτηση τῆς ἡδονῆς τοῦ ἐσθίειν», «ἐπιθυμία τοῦ ἐσθίειν γιά τήν ἡδονή», ἀκόμα ἢ «ἀκράτεια τοῦ στόματος καί τῆς κοιλίας».

Εἶναι ὁ προθάλαμος τῶν ὑπόλοιπων σαρκικῶν παθῶν. Δηλαδή, τό γεμάτος στομάχι δημιουργεῖ κι ἄλλες σαρκικές ἐπιθυμίες.

Τό συγκεκριμένο πάθος ἐμφανίζει δύο κύριες μορφές: μπορεῖ ν' ἀποβλέπει κατὰ βάση στήν ποιότητα τῶν τροφῶν, ὅποτε πρόκειται γιά τήν ἀναζήτηση εὐγευστων καί ἐκλεκτῶν ἐδεσμάτων, καί τήν ἐπιθυμία τὰ ἐδέσματα νά προετοιμάζονται ἐπιμελῶς· μπορεῖ ν' ἀποβλέπει κυρίως στήν ποσότητα τῶν ἐδεσμάτων καί τότε πρόκειται γιά ἐπιθυμία νά τρώγει κάποιος πολύ. Στήν πρώτη περίπτωση εἶναι ἡ ἡδονή τοῦ στόματος καί τῆς γεύσης τό κατεξοχὴν ζητούμενο καί ἐπιθυμητό, ἐνῶ στή δεύτερη περίπτωση πρόκειται γενικά γιά τήν ἡδονή τῆς κοιλίας καί τῶν ὀργάνων τῆς

πέψης. Σέ ἀμφότερες τίς περιπτώσεις ὑπάρχει ἀναζήτηση ἑνός συγκεκριμένου τύπου σωματικῆς ἡδονῆς· νά γιατί ἡ γαστριμαργία μπορεῖ νά ταξινομηθεῖ μεταξύ τῶν «παθῶν τοῦ σώματος».

Οἱ ἅγιοι Πατέρες λένε:

Μ. Ἀντώνιος *«Πρό πάντων τῶν παθῶν ἐστίν ἡ γαστριμαργία»*.

Πέτρος ὁ Δαμασκνός: *«Γαστριμαργία ἐστὶ πρώτη τῶν ὀκτώ προστατῶν τῆς κακίας»*.

Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς: *«Ὅσπνίκα τῆς σαρκὸς πρόνοιαν ποιούμεθα πρὸς τὰς ἐπιθυμίας, τότε δὴ κακόν τό πάθος καί σαρκικῶν παθῶν ἀρχή καί ψυχῆς νόσος»*.

Ὁ Ἅπ. Παῦλος τοὺς γαστρίμαργους ὀνομάζει ἐχθρούς τοῦ σταυροῦ. *«Ἐκεῖνοι, πού Θεός τους εἶναι ἡ κοιλιά καί καυχιοῦνται γιά τήν καταισχύντη τους»* (Φίλιπ. γ' 19). Καί τώρα στήν ἐποχή μας εἶναι αὐτοί πού ἔγιναν ὀλοκληρωτικά γιά τήν τρυφή τοῦ λαίμου καί ὅλοι σχεδόν οἱ λεγόμενοι φυσικοί καί οἱ ἄθεοι.

«Ἡ τροφή βλάπτει ὅλους, χωρίς καμμιά ἐξαιρέσι, ἀλλά περισσότερο τοὺς νέους· καί ὁ λόγος φυσικά εἶναι φανερός· ὁ νέος εἶναι ἀπό τήν φύσι του θερμός καί ἐπειδή εἶναι πῦρ, ὅταν προσλάβῃ καί τήν ὕλη τῆς λιπαρότητας τῶν φαγητῶν, τί γίνεται τότε; Ἀπό τά παχειά φαγητά γίνονται οἱ παχειοί κυλοῖ· ἀπ' αὐτοὺς κατόπιν οἱ παχειοί κυμοί καί τό παχύ αἷμα· καί ἀπό αὐτό οἱ παχειές σάρκες, ἀπό τίς ὁποῖες γίνεται ἡ πληθώρα σπέρματος καί ἀπό ἐκεῖνο οἱ βίαιοι ἐρεθισμοί, καί ἀπό ὅλα αὐτά γίνεται τότε τό ταλαίπωρο σῶμα μία φλόγα καί ἕνα καμίνι Βαβυλωνιακό. Ἐάν τό θηρίο τοῦ νεανικοῦ σώματος εἶναι καθαυτό ἀδάμαστο καί μέ τήν ἔλλειψι τροφῆς, ποιά ἄραγε ἀγριότητα προσλαμβάνει ὅταν χορτάσῃ; Τήν γνωρίζουν οἱ νέοι πού δοκιμάζουν μέ τήν πείρα καθημερινά τίς ὁρμές τους».

Ἡ γαστριμαργία ἀξιολογεῖται ἀπό τοὺς Πατέρες ὡς νόσος (Δωρόθεος Γάζης, Ἰωάννης Κασσιανός) καί ὡς μορφή ἀφροσύνης καί μανίας (Θεοδώρητος Κύρου, Μάξιμος Ὁμολογητής). Νόσος καί μανία ὄχι μόνο λόγω τῆς διαθέσης πού ἀποκαλύπτει, ἀλλά καί ἐξαιτίας τῶν πολυἀριθμῶν παθολογικῶν συνεπειῶν. Ἐκτός τοῦ ὅτι ἡ γαστριμαργία τυραννεῖ τόν ἄνθρωπο, τόν ἀποξενώνει ἀπομακρύνοντάς τον ἀπό τόν Θεό, ταυτόχρονα θέτει σέ κίνδυνο τήν ὑγεία τοῦ σώματός του. Οἱ ἅγιοι ἀσκητές παρατηροῦν καταρχήν ὅτι ἡ ἀσωτία στίς τροφές στερεῖ τό νοῦ ἀπό τήν *«ἐνέργεια καί τήν ὀξύτητα»* (Μ. Βασίλειος), τόν βαραίνει, τόν *«βυθίζει σέ κατάσταση σκότους»* (Ἰσαάκ Σῦρος), καύνωσῃ, *«ἀναισθησίας καί ὕπνου»* (Ἰσαάκ Σῦρος), συνέπειες πού ἀντανακλῶνται στήν ψυχὴ καθολοκληρία. *«Υπὸ πλήθους βρωμάτων βαρούμενον τό σῶμα δειλόν τινα καί δυσκίνητον τόν νοῦν ἀπεργάζεται»* (Διάδοχος Φω-

τικῆς). Μιά τέτοια κατάσταση δυσχεραίνει τήν πτήση τοῦ νοῦ στά πνευματικά, τόν «*δυσκολεύει τήν προσευχή*» καί «*γίνεται πρόξενος ἀκηδίας*» (Ἰσαάκ Σῦρος). Ὁ Ἰωάννης Σιναΐτης ἐπισημαίνει ὅτι τό πάθος αὐτό: «*ὁδηγεῖ στήν ξήρανση τῶν ἀγίων δακρύων τῆς μετάνοιας*».

Ὅπως γιά ὅλες τίς ἀσθένειες τοῦ σώματος ὑπάρχουν φάρμακα πού τίς καταπολεμοῦν καί τίς θεραπεύουν ἔτσι καί γιά τίς ἀσθένειες τῆς ψυχῆς, τά πάθη, ὑπάρχουν τά κατάλληλα φάρμακα πού ὄχι μόνο τίς θεραπεύουν ἀλλά ἀπελευθερώνουν τόν ἄνθρωπο ἀπό τόν τυραννικό ζυγό τους.

Αὐτό τόν σκοπόν ὑπηρετεῖ καί ἡ καθιέρωση τῆς νηστείας ἐκ μέρους τῆς Ἁγίας μας Ἐκκλησίας.

Ὁ Μ. Βασίλειος μᾶς θυμίζει: «*Ἐπειδή οὐκ ἐνηστεύσαμεν, ἐξεπέσαμεν του Παραδείσου*». Μέ τό σύνθημα «*θλίβε τήν κοιλία*» διά τῆς νηστείας, παροτρύνει τόν πιστό, ὄχι βέβαια στήν παντελῆ ἀσιτία, ἀλλά στόν περιορισμό τῆς ποιότητας καί ποσότητας τῶν φαγητῶν, μέ σκοπό τήν περιστολή τῆς ἐμπαθοῦς ἡδονῆς τῆς γεύσεως. Σκοπός της εἶναι νά μᾶς κάνει παθοκτόνους καί ὄχι σωματοκτόνους.

Ἡ πνευματική πατερική παράδοση τῆς Ἐκκλησίας διδάσκει ἐμπειρικά ὅτι, μέ τήν ἰσαγγελη πολιτεία τῆς νηστείας καί γενικότερα τῆς ἐγκράτειας τό ἄλογο (δηλ. ἀνόητο) πάθος τῆς γαστριμαργίας καί κοιλιόδουλείας καταστέλλεται, ὅπως καί τά ἄλλα πάθη τοῦ σώματος καί τῆς ψυχῆς. Ὁ νοῦς ἐλευθερώνεται καί ἡ καρδιά συντρίβεται. «*Τριμερῆς ἐγκράτεια, ὕπνου, τροφῆς καί σωματικῆς ἀνέσεως, συντρίβει καρδίαν*» διδάσκει ὁ ἅγιος Μάρκος ὁ ἀσκητής.

Ὁ Ἅγ. Ἰωάννης τῆς Κλίμακος ὑποδεικνύει ἐπίσης καί πρακτικούς τρόπους σταδιακῆς ἀπαλλαγῆς ἀπό τήν δουλεία τοῦ πάθους, μιά καί τά πάθη δέν κόβονται διά μιᾶς. «*Ἄς κόψουμε πρῶτα τά λιπαρά, ἔπειτα τά ἐρεθιστικά, καί ἔπειτα τά εὐγευστα*» (ἐνθ. ἀνωτ. σελ. 187).

Ἰσχυρό ὄπλο γιά τήν καταπολέμηση τῆς γαστριμαργίας εἶναι ἡ νηστεία. Οἱ ἀσκητές πολεμοῦσαν τά σαρκικά πάθη μέ τή νηστεία καί τή σωματική ἀσκηση. Μαζί μέ τή νηστεία, σάν ἀντίδοτό της, συνιστοῦν καί τή μνήμη τοῦ θανάτου, καθώς καί τῆς μέλλουσας κρίσεως.

Πρωτοπρεσβύτερος ΜΙΧΑΗΛ ΕΥΘΥΜΙΟΥ
Θεολόγος, Νομικός





Διάκονου Ἀνδρέα Ματέι

Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΦΙΛΑΡΓΥΡΙΑΣ ΥΠΟ ΤΟ ΦΩΣ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΓΡΑΦΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΠΑΤΕΡΙΚΗΣ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑΣ



φιλαργυρία, ἡ ἀκόρεστη ἐπιθυμία γιά ὑλικό πλοῦτο καί ἐπίγεια εὐημερία, ἀποτελεῖ ἓνα ἀπό τά πιά ἐπίκαιρα καί συνάμα αἰώνια ζητήματα τῆς ἀνθρώπινης ὑπαρξης. Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος εἶναι ἀπόλυτος ὅταν γράφει ὅτι «ρίζα γάρ πάντων τῶν κακῶν ἐστίν ἡ φιλαργυρία» (Α΄ Τιμ. στ΄ 10). Ἡ Ἁγία Γραφή ἀσχολεῖται ἐκτενῶς μέ τό θέμα αὐτό, παρουσιάζοντας τή φιλαργυρία —ὄχι τόν πλοῦτο αὐτό καθ΄ ἑαυτό— ὡς ἐμπόδιο πού δυσκολεῖ τόν ἄνθρωπο νά πλησιάσει τόν Θεό. Ἡ φιλαργυρία συνδέεται στενά μέ πολλά ἄλλα ἁμαρτήματα καί πάθη, εἴτε αὐτά εἶναι παράγωγα τῆς φιλαργυρίας, εἴτε αὐτά ὀδηγοῦν τόν ἄνθρωπο στή φιλαργυρία. Γι΄ αὐτό καί σέ πολλές περιπτώσεις μπορεῖ τά κείμενα τῆς Ἁγίας Γραφῆς νά μὴν ἀσχολοῦνται ἄμεσα μέ τή φιλαργυρία ἀλλά, παραδείγματος χάριν, μέ τήν ἀπληστία, τή ζήλεια καί τό φθόνο, τό ψεῦδος καί τόν δόλο, τήν ἀδιαφορία γιά τόν συνάνθρωπο, τήν ἀλαζονεία, τήν ἐκμετάλλευση, τόν ἐγωκεντρισμό, τήν ἀμέλεια καλλιέργειας τῶν ἀρετῶν κ.ἄ.

Ἐπάρχει μιά γενική ἀντίληψη ὅτι ὁ πλοῦτος καθ΄ ἑαυτόν ἔχει ἀρνητική σημασία ἀπό χριστιανικῆς ἄποψης καί ὅτι ὁ ἴδιος ὁ Κύριος τόν καταδίκασε. Αὐτή ἡ ἀντίληψη συνήθως προέρχεται ἀπό λανθασμένη ἢ μονοδιάστατη ἐρμηνεία βιβλικῶν χωρίων καί γεγονότων. Παραθέτουμε μερικά ἀπό αὐτά: «εὐκοπώτερόν ἐστι κάμηλον διά τρυπήματος ραφίδος διελθεῖν ἢ πλούσιον εἰς τήν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ εἰσελθεῖν» (Ματθ. 19΄ 24), «μή θησαυρίζετε ὑμῖν θησαυρούς ἐπί τῆς γῆς, ὅπου σῆς καί βρῶσις ἀφανίζει, καί ὅπου κλέπται διορύσσουσιν καί κλέπτουσιν» (Ματθ. στ΄ 19), «οὐδεὶς δύναται δυσί κυρίοις δουλεύειν· ἢ γάρ τόν ἓνα μισήσει καί τόν ἕτερον ἀγαπήσει, ἢ ἑνός ἀνθέξεται καί τοῦ ἑτέρου καταφρονήσει· οὐ δύνασθε Θεῷ δουλεύειν καί μαμωνᾷ» (Ματθ. στ΄ 24), «οὐαὶ ὑμῖν τοῖς πλουσίοις, ὅτι ἀπέχετε τήν παράκλησιν ὑμῶν» (Λουκ στ΄ 24). Διαβάζοντας κανεῖς τά χωρία αὐτά, χωρίς νά λάβει ὑπόψη τό πλαίσιο στό ὁποῖο λέχθηκαν καί μάλιστα παραλείποντας τά κείμενα ὁλόκληρης τῆς Ἁγίας Γραφῆς, θά ἔλεγε ὅτι ἡ Βασιλεία τῶν Οὐρανῶν εἶναι ἐκ τῶν προτέρων ἀπρόσιτη γιά τοὺς πλούσιους.

Εὐθύς ἐξαρχῆς διευκρινίζουμε ὅτι οὔτε ὁ πλοῦτος καθ΄ ἑαυτόν καί

ούτε η φτώχεια καθ' εαυτήν είναι ἀρετές. Είναι λεπτή η γραμμή πού τά διακρίνει είτε από την ἀρετή είτε από την ἀμαρτία. Καί τά δύο μπορούν νά αποτελέσουν ὄργανα ἀγιασμοῦ γιά τόν σώφρονα ἄνθρωπο. Σύμφωνα μέ τή διδασκαλία τῆς Ἁγίας Γραφῆς καί τήν πατερική γραμματεία σημασία ἔχει ὁ τρόπος διαχείρισης τοῦ πλούτου ἢ τῆς φτώχειας. Ὁ Ὁ Ἅγιος Μάξιμος ὁ Ὁμολογητής τονίζει ὅτι «οὐ τά βρώματα κακά, ἀλλ' ἡ γαστριμαργία· οὐδέ ἡ παιδοποιία, ἀλλ' ἡ πορνεία· οὐδέ τά χρήματα, ἀλλ' ἡ φιλαργυρία ... οὐδέ ἐν τοῖς οὐσι κακόν, εἰ μή ἡ παράχρησις, ἥτις ἐπισυμβαίνει ἐκ τῆς τοῦ νοῦ ἀμελείας περί τήν φυσικήν γεωργίαν»¹. Ὁ Ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Κασσιανός εὐστοχα γράφει ὅτι δέν φταίει ἡ φύση τῶν πραγμάτων καί οὔτε ἐκεῖνος πού προσφέρει, γιά παράδειγμα, τόν σίδηρο οὕτως ὥστε νά χρησιμοποιηθεῖ πρὸς ἓνα ὠφέλιμο σκοπό, ἀλλά φταίει ἡ κακή διαχείριση καί προαίρεση τοῦ ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος τόν χρησιμοποιεῖ γιά νά κάνει κακό: «Ταῦτα λέγω, οὐ τήν φύσιν κακίζων, ὡς ἀμαρτίας αἰτίαν· μή γένοιτο· ἀλλ' ἵνα δείξω ὅτι θυμός μέν καί ἐπιθυμία, εἰ καί ἐπ' ἀγαθῷ παρά τοῦ δημιουργοῦ συνεζεύχθησαν τῷ ἀνθρώπῳ ... οὐδέ (αἰτιασώμεθα) τόν δεδωκότα σίδηρον πρὸς ἀναγκαίαν καί λυσιτελεῖν χρεῖαν, εἰ ὁ δεξάμενος πρὸς φόνου ὑπηρεσίαν τούτῳ ἐχρήσατο τό τῆς φιλαργυρίας πάθος πρόφασιν ἔχει ἐκ μόνης κακίστης καί διεφθαρμένης προαιρέσεως»².

Στήν Ἁγία Γραφή υπάρχουν πολλά παραδείγματα ἀνθρώπων πού ἄν καί ἦταν πλούσιοι, ταυτόχρονα ἦταν καί θεάρεστοι. Παραθέτουμε μόνο δύο παραδείγματα: ἀπό τή μιά ὁ Πατριάρχης Ἀβραάμ, πρότυπο ὑπακοῆς στό θέλημα τοῦ Θεοῦ, ἦταν «πλούσιος σφόδρα κτήνεσι καί ἀργυρίῳ καί χρυσίῳ» (Γεν. ιγ' 2) καί ἀπό τήν ἄλλη ὁ δίκαιος καί πολυάθλος Ἰώβ, γιά τόν ὁποῖον ὁ Θεός, παρά τήν τεράστια περιουσία πού εἶχε, λέει ὅτι «οὐκ ἔστι καί' αὐτόν ἐπί τῆς γῆς, ἄνθρωπος ἄμεμπτος, ἀληθινός, θεοσεβής, ἀπεχόμενος ἀπό παντός πονηροῦ πράγματος» (Ἰώβ α' 8). Ἀναρωτιέται ὁ ἱερός Χρυσόστομος γιατί ἄραγε ἐπιδιώκουμε νά μεταφερθοῦμε στους κόλπους τοῦ Ἀβραάμ, πού εἶχε τόσα πλούτη καί ὑπηρετες, ἄν ὁ πλοῦτος θά ἦταν κακός: «Εἰ κακόν ἦν ὁ πλοῦτος, οὐκ ἄν πάντες νυξάμεθα εἰς κόλπους Ἀβραάμ ἀπελθεῖν τοῦ ἔχοντος τριακοσίους δέκα καί ὀκτώ οἰκέτας οἰκογενεῖς. Οὐ τοίνυν ὁ πλοῦτος κακόν, ἀλλ' ἡ παράνομος αὐτοῦ χρῆσις κακόν»³.

Ἐπειδή, ὅμως, τίς πλεῖστες φορές ὁ πλούσιος ἄνθρωπος ξενῶν τόν Θεό καί τήν ἀθάνατη ψυχή του, τά περισσότερα βιβλικά καί πατερικά χωρία σιρέφονται ἐναντίον τοῦ πλούτου. Ἡ προσέγγιση αὐτή συνάδει μέ τόν Κυριακό λόγο πού λέει «εἰ ὁ ὀφθαλμός σου σκανδαλίζει σε, ἔξελε αὐτόν καί βάλε ἀπό σοῦ· καλόν σοί ἔστι μονόφθαλμον εἰς τήν ζωήν εἰσελθεῖν, ἢ δύο ὀφθαλμούς ἔχοντα βληθῆναι εἰς τήν γέενναν τοῦ πυρός» (Ματθ. ιη' 9). Ὁ πλοῦτος, ὅπως καί ἡ ὄραση, εἶναι εὐλογίες ἀπό

τόν Θεό, αλλά ἄν αὐτά καταστοῦν ἐμπόδιο στή σωτηρία τῆς ἀθάνατης ψυχῆς, τότε καλύτερα νά τά στερηθοῦμε. Ὁ ἱερός Χρυσόστομος μᾶς διασαφηνίζει ὅτι ὁ Χριστός «οὐ τὰ χρήματα διαβάλλων, ἀλλά τοὺς κατεχομένους ὑπ' αὐτῶν»⁴. Ὁ ἄνθρωπος καλεῖται νά εἶναι κυρίαρχος τοῦ ἑαυτοῦ του καί ὄχι νά κυριαρχεῖται ἀπό τίς αἰσθήσεις του. «Διά τοῦτο χρήματα λέγεται, ἵνα ἡμεῖς αὐτοῖς χρῆσώμεθα, καί μή ἐκεῖνα ἡμῖν διά τοῦτο κτήματα λέγεται, ἵνα ἡμεῖς αὐτά κτησώμεθα, καί μή ἐκεῖνα ἡμᾶς»⁵.

Τό πρόβλημα τῆς φιλαργυρίας συνοψίζεται στήν παραβολή τοῦ ἄφρονος πλουσίου (βλ. Λουκ. ιβ' 13-21). Ὁ ἐν λόγῳ πλούσιος μᾶλλον ἦταν ἕνας ἐργατικός καί δυναμικός ἄνθρωπος, τοῦ ὁποῦ ἡ γῆ εὐφόρησε ἀνάλογα καί μέ τήν ἐργασία καί τόν κόπο πού κατέβαλε, σύμφωνα καί μέ τόν παῦλειο λόγο: «ὅ γάρ ἐάν σπειρῇ ἄνθρωπος, τοῦτο καί θερίσει» (Γαλ. σί' 7). Καί ἀλλοῦ λέγει «εἴ τις οὐ θέλει ἐργάζεσθαι, μηδέ ἐσθιέτω» (Β' Θεσσ. γ' 10). Ἴσως, ἐκ πρώτης ὄψεως ὁ πλούσιος τῆς παραβολῆς ἔπραξε ὄχι μόνο σύμφωνα μέ τόν λόγο τοῦ Θεοῦ ἀλλά καί σύμφωνα μέ τήν κοινή λογική. Μάλιστα, θά μπορούσαμε νά ποῦμε ὅτι ἦταν καί ἐντιμος ἄνθρωπος, ἀφοῦ χρησιμοποίησε τὰ τάλαντα πού τοῦ εἶχε δώσει ὁ Θεός –διανοητικά καί ὑλικά– οὕτως ὥστε νά μὴν χρειάζεται νά ζητιανεύει γιά νά ἐπιβιώσει. Παρόλα αὐτά, ὁ Κύριος τόν ὀνομάζει ἄφρονα, δηλαδή ἀνόητο ἢ ἀπερίσκεπτο.

Μέχρι ἑνός σημείου ἡ νοοτροπία τοῦ πλουσίου ἦταν σωστή, ὅμως τοῦ ξέφυγε μιά λεπτομέρεια: τό ἐνδεχόμενο τοῦ θανάτου. Εἶχε σκεφτεῖ ὅλες τίς λύσεις γιά νά φυλάξει τοὺς καρπούς τῶν κόπων του χωρίς νά λάβει ὑπόψη τό «βραχὺ τῆς ζωῆς». Διαλογίστηκε σάν νά ἦταν ἀθάνατος, παρόλο πού δέν ἦταν. Ἡ ζωή τοῦ ἀνθρώπου, ὡς ψυχοσωματική ὄντοτητα, δέν μπορεῖ νά περιοριστεῖ μόνο στήν ἱκανοποίηση τῶν ἐπιπέδων ἀναγκῶν: «ἀναπαύου, φάγε, πίε, εὐφραίνου» (Λουκ. ιβ' 19).

Τό κεντρικό μήνυμα τῆς παραβολῆς τό διακρίνει κανεὶς ἂν λάβει ὑπόψη τό πλαίσιο στό ὁποῖο ὁ Κύριος τήν ἐκφωνεῖ. Δύο ἀδέλφια ἦταν σέ σύγκρουση καί λογομαχοῦσαν γιά τό μοῖρασμα τῆς κληρονομίας τους. Ἕνας ἀπό αὐτούς παρακαλεῖ τόν Χριστό νά μεσολαβήσει. Αὐτό τό γεγονός εἶναι πού δίνει τήν ἀφορμή στόν Κύριο νά πεῖ ὅτι «οὐκ ἐν τῷ περισσεύειν τινὶ ἡ ζωὴ αὐτοῦ ἐστὶν ἐκ τῶν ὑπαρχόντων αὐτοῦ» (Λουκ. ιβ' 15), δηλαδή ἡ ποιότητα τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου δέν ἐξαρτᾶται ἀπό τό περισσεύμα τῶν ἀγαθῶν πού κατέχει. Αὐτό πού εἰσηγεῖται ὁ Κύριος πρὸς τόν νεαρό πού τοῦ εἶχε ζητήσει νά μεσολαβήσει, ὡς στοργικός πατέρας, εἶναι ὅτι ἡ καλή σχέση μέ τόν ἀδελφό του εἶναι πολὺ πιό σημαντική ἀπὸ τό μοῖρασμα τῆς περιουσίας. Εἶναι σημαντικότερο νά κερδίσει κανεὶς τόν ἀδελφό του, ἢ γενικά τόν συνάνθρωπό του, οὕτως ὥστε νά ὑπάρχει κοινῶνία μεταξὺ τους, παρά νά κερδίσει διάφορα πλοῦτη.

Μέ άλλα λόγια, ὁ Χριστός μᾶς διδάσκει ὅτι εἶναι ἀπερισκεψία κάποιος νά ἐπενδύσει μόνο στόν ἑαυτό του, ἀφοῦ ἡ μοναξιά, ὅσα πλούτη καί ὑπάρχοντα νά ἔχει, εἶναι ἀνοησία καί παραλογισμός⁶. Παρατηροῦμε στήν Ἁγία Γραφή ὅτι τά ἀρνητικά πρότυπα πλουσίων ἔχουν νά κάνουν μέ τήν ἀδιαφορία πρὸς τόν συνάνθρωπό τους καί τήν ἀποκλειστική ἱκανοποίηση τῶν ἐπίγειων, ἐγωιστικῶν ἀναγκῶν, ἡ ὁποία στό τέλος τούς καθιστοῦν σέ μιά κατάσταση μοναξιάς καί ὄχι κοινωνίας. Ὁ πλούσιος ἀπό τήν παραβολή τοῦ πτωχοῦ Λαζάρου (βλ. Λουκ. 10᾽ 19–31) ἀδιαφόρησε, ὄχι μόνο γιά τόν Λάζαρο ἀλλά γιά τόν κάθε συνάνθρωπό του, γι' αὐτό καί ὁ λόγος τοῦ Εὐαγγελίου ὅτι ὁ πλούσιος πέθανε καί ἀπλά «ἐτάφη» εἶναι συνταραχτικός, ἐπειδή μᾶς τοποθετεῖ ἐνώπιον μιᾶς ἐσχατολογικῆς προοπτικῆς, ὅπου ἀντιστρέφονται τά ἐπιφανειακά καί παραμένουν τά οὐσιώδη. Ὁ πτωχός καί περιθωριοποιημένος Λάzaros πεθαίνει κι ἐκεῖνος, ὅμως τό Εὐαγγέλιο δέν μᾶς προσφέρει μιά ἄθλια εἰκόνα τῆς ἀπλῆς ταφῆς (σάν ἐκείνη τοῦ πλουσίου), ἀλλά στρατιῆς ἀγγέλων συνοδεύουν τόν Λάζαρο καί τόν τοποθετοῦν στόν κόλπο τοῦ Ἄβραάμ.

Ἡ φιλαργυρία, ὁ πόθος τοῦ ἀνθρώπου νά ἀποκτήσει ὅλο καί περισσότερα πλούτη πάνω σέ αὐτή τή γῆ, συνοδεύεται ἀπό μιά ἐγωκεντρική κατάσταση τοῦ ἀνθρώπου, ἡ ὁποία, στήν οὐσία ἀποκλείει τόν Θεό ἀπό τήν ζωή του. Ὁ φιλάργυρος ἄνθρωπος μαζεύει περισσότερα ἀπό ὅσα χρειάζεται καί ἐπενδύει συνεχῶς ἀποκλείοντας τήν παρουσία τοῦ Θεοῦ μέσα στή ζωή του, νομίζοντας ὅτι τά πλούτη τοῦ παρέχουν μιά αὐτάρκεια. Αὐτή ἡ στάση τοῦ ἀνθρώπου ἀπέναντι στά ἐπίγεια ἀγαθά τόν κρατᾷ ἀλυσοδομένο στά πρόσκαιρα καί πεπερασμένα, μή λαμβάνοντας ὑπόψη ὅτι *«οὐ γάρ ἔχομεν ὧδε μένουσαν πόλιν, ἀλλά τήν μελλουσαν ἐπιζητοῦμεν»* (Ἑβρ. 1ῃ᾽ 14).

Ἐνῶ στήν ἀρχή ὁ ἄνθρωπος ἔστρεφε ὅλη του τήν ἐπιθυμία πρὸς τόν Θεό καί ποθοῦσε νά διαρρηθῆσει τόν πνευματικό πλοῦτο πού εἶχε λάβει ἀπό Αὐτόν, καθῶς ἐπίσης νά ἀποκτήσει καινούργιο πνευματικό θησαυρό, τώρα λόγω τῆς φιλαργυρίας ἀπέκλινε τήν ἐπιθυμία του ἀπό τόν φυσικό της προσανατολισμό, κατευθύνοντάς την μόνο πρὸς τά ὑλικά πλούτη, προσπαθώντας μέ κάθε τρόπο νά τά συγκεντρώσει καί νά τά διατηρήσει. Ὅσο περισσότερο ὁ ἄνθρωπος ἀγαπᾷ τόν πλοῦτο, τόσο ἀπομακρύνεται ἀπό τόν Θεό, διότι *«τὴν τοῦ χρυσοῦ φιλίαν τῆς Χριστοῦ φιλίας προτιμοτέραν ἐν τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων ἐργάζεται· καί τόν δημιουργόν τῆς ὕλης, ἑαυτῆς ἐλάττονα τίθεται· καί αὐτῇ λατρεύειν μᾶλλον, ἢ τῷ Θεῷ πείθει, τούς τῆ κτίσει παρὰ τόν κτίσαντα τήν λατρείαν προσμένοντας»*⁷.

Ἄλλά ἡ φιλαργυρία δέν διαστρεβλώνει μόνο τή σχέση τοῦ ἀνθρώπου μέ τόν Θεό· ἀλλά καί μέ τούς συνανθρώπους του, ἀφοῦ ὁ φιλάργ-

γυρος βλέπει τούς γύρω του είτε ως εμπόδια στην πορεία του προς τόν περαιτέρω εμπλουτισμό είτε ως απλῶ ἐργαλεῖα ἀπόκτησης περισσότερου πλούτου. Γι' αὐτό ἡ φιλαργυρία ἢ ἡ πλεονεξία «ἀπερ ἄν ἐχθρός ἡμᾶς διέθηκε, διατίθησι. Πῶς; Μισεῖσθαι καί αὐτή ποιεῖ παρά πάντων πάντας ἡμῶν κατεύχεσθαι παρασκευάζει, καί τούς ἠδικημένους, καί τούς οὐκ ἠδικημένους, ἐκείνοις μέν συναλγοῦντας, ὑπέρ δέ ἑαυτῶν δεδοικότας ὡς ἐχθρούς κοινούς πάντες ὀρώσιν, ὡς θηρία, ὡς δαίμονας»⁸.

Ἐνεκα τοῦ ἀχόρταγου χαρακτῆρα τοῦ πάθους τῆς φιλαργυρίας ὁ Ἄγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος τήν παρομοιάζει μέ τήν βουλμία τῆς ψυχῆς: «ὁ περί χρήματα μαινόμενος, οὐδέποτε οἶδε τήν ἐπιθυμίαν ἐμπλήσαι μηδέποτε δέ ἐμπιπλάμενος, ὅσα ἄν κενώσης, οὐκ εἴσεται σοι χάριν ... Βουλμία γάρ ψυχῆς ἢ φιλαργυρία, ἢ πολλῶν μέν ἐμπίπλῃται, οὐδέποτε δέ ἴσεται, ἀλλ' ὑπό τῆς ἐπιθυμίας ἀεί κατατείνεται»⁹.

Ἐν κατακλείδι, συμπεραίνουμε ὅτι ἡ φιλαργυρία εἶναι μιά ἀρρώστια τῆς ψυχῆς, ἡ ὁποία μπορεῖ νά ἀγγίξει ὁποιονδήποτε ἄνθρωπο, ἀσκέτως κοινωνικοῦ καί οικονομικοῦ ἐπιπέδου. Παραδείγματα ἀνθρώπων πού ἄν καί δέν ἦταν πλούσιοι, παρόλα αὐτά ἦταν φιλάργυροι εἶναι ὁ Ἰούδας ὁ Ἰσκαριώτης καί τό ζεῦγος Ἀνανία καί Σαπφείρας. Ὁ Ἰούδας ὁ Ἰσκαριώτης εἶχε καί αὐτός ἀφήσει τά πάντα γιά νά ἀκολουθήσει τόν Χριστό, ὅπως ὅλοι οἱ μαθητές, ἀλλά ὁ Εὐαγγελιστής Ἰωάννης τόν χαρακτηρίζει φιλάργυρο, ἐπειδή ἔκλεβε ἀπό τό κοινό ταμεῖο πού εἶχαν οἱ μαθητές γιά τό ζῆν¹⁰. Ἀπό τήν ἄλλη ὁ Ἀνανίας καί ἡ Σαπφείρα δέν ἦταν οὔτε πλούσιοι, ἀλλά οὔτε φτωχοί ἀλλά τό ζεῦγος παρουσιάζεται ὡς φιλάργυρο, ἐπειδή, ἀφοῦ εἶχαν πούλησει τό ἀκίνητό τους γιά νά μοιράσουνε τά χρήματα μέ τήν κοινότητα τῶν πιστῶν, αὐτοί ἐπέλεξαν νά κρατήσουν μέρος τῶν χρημάτων γιά τόν ἑαυτό τους, ἐνῶ παρουσίασαν ψευδῶς ὅτι προσέφεραν τό σύνολο τοῦ ποσοῦ στην κοινότητα τῶν πιστῶν¹¹.

Καλεῖται, λοιπόν, ὁ ἄνθρωπος νά πλουτίζει εἰς Θεόν, νά ἐπενδύει στή ζωντανή σχέση μέ τόν Δημιουργό του καί ὄχι μέ τό κτίσμα: «οὕτως ὁ θησαυρίζων ἑαυτῷ καί μή εἰς Θεόν πλουτῶν ... ὅπου γάρ ἐστίν ὁ θησαυρός ὑμῶν, ἐκεῖ καί ἡ καρδία ὑμῶν ἔσται» (Λουκ. 1β' 1α' 34).

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ:

1. Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ, *Κεφάλαια περί ἀγάπης*, III, 4, PG 90, 1017.
2. Ἁγίου Κασσιανοῦ τοῦ Ρωμαίου, *Πρός Κάστορα Ἐπίσκοπον περί τῶν Ὀκτώ τῆς κακίας λογισμῶν, Φιλοκαλία*, τόμ. Α', Ἀθῆναι 1893, σ. 38.
3. Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, *Ὁμιλία πρὸς τούς ἐγκαταλείψαντας τήν σύναξιν τῆς Ἐκκλησίας*, PG 51, 69B.
4. Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, *Ἐπίσημα εἰς τόν Ἅγιον Ματθαῖον τόν Εὐαγγελιστήν*, PG 58, 605.

5. Ἰωάννου τοῦ Χρυσσοστόμου, Ὁμιλία πρὸς τοὺς ἐγκαταλείψαντας..., PG 51, 69B.

6. Pr. Prof. Dr. Constantin coman, *Dreptatea Lui Dumnezeu si dreptatea oamenilor*, Ἐκδ. Bizantina, Βουκουρέστι 2010, σ. 360.

7. Νικήτα Σπηθάτου, *Δεύτερα φυσικῶν κεφαλαίων ἑκατοντάς περί τῆς τοῦ νοός καθάρσεως*, II, 55, στή Φιλοκαλία, τόμ. Β', Ἀθήναι 1893, σ. 198.

8. Ἰωάννου τοῦ Χρυσσοστόμου, Ὑπόμνημα εἰς τὴν πρὸς Φιλιπποσίους Ἐπιστολήν, Ὁμιλία ΙΔ' β, PG 62, 285.

9. Ἰωάννου τοῦ Χρυσσοστόμου, Ὑπόμνημα εἰς τὴν πρὸς Τιμόθεον Ἐπιστολήν δευτέραν, Ὁμιλία Ζ' 2, PG 62, 639.

10. Βλ. Ρωμ. ιβ' 6.

11. Βλ. Πράξ. ε' 1-11.

Διάκονος ΑΝΔΡΕΑΣ ΜΑΤΕΪ





Ἀρχιμανδρίτου Ἐφραίμ Ἀριζονίτου

ΠΕΡΙ ΚΑΤΑΚΡΙΣΕΩΣ



εγάλον κακόν ἢ καταλαλιά· ὅπως ἀκριβῶς τό μικρόν τιμόνι τοῦ καραβιοῦ ὁδηγεῖ ὅπου θέλει τό καράβι, ἔτσι καί ἡ γλῶσσα ὁδηγεῖ τόν ἄνθρωπον εἴτε εἰς τό καλόν εἴτε εἰς τό κακόν. Οἱ ἅγιοι πατέρες τό κρίνουν τά ξένα ἁμαρτήματα ἢ ἐλαττώματα ἢ τās κακὰς συνηθείας πολύ τό ἐλέγχουν.

Ὅταν κρίνωμεν τόν ἀδελφόν μας, κατακρίνομεν τόν ἑαυτόν μας εἰς μέγαλο ἁμάρτημα. Ὅταν λοιπόν σκεπάζωμε τόν ἀδελφό μας, θά μᾶς σκεπάσῃ καί ἡμᾶς ὁ Θεός ἀπό μέγαλα ἁμαρτήματα· ὅταν ξεσκεπάζωμε τόν ἀδελφόν μας, διώκομεν ἀπό ἐπάνω μας τήν χάριν τοῦ Θεοῦ καί παραχωρούμεθα νά πέσωμεν εἰς τά ἴδια καί ἡμεῖς, διά νά μάθωμεν ὅτι ὅλοι μας εἴμεθα ἀδύνατοι καί ὅτι ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ μᾶς βαστάζει. Ὅποιος φυλάττει τήν γλῶσσαν του, ἐκεῖνος φυλάττει τήν ψυχὴν του ἀπό μέγαλα ἁμαρτήματα καί πτώσεις.

Τό κύριον αἴτιον τῆς κατακρίσεως καί καταλαλιᾶς εἶναι ἡ ὑπερηφάνεια καί ὁ ἐγωϊσμός, διότι ἔχει ὁ ἄνθρωπος καλύτερον τόν ἑαυτόν του. Διά τοῦτο ὠφέλιμον πολύ εἶναι κανεῖς νά λογίζεται τόν ἑαυτόν του μικρότερον ἀπό ὅλους, ὥστε νά θεωρῇ τόν ἀδελφόν καλύτερον, διά νά ἠμπορέσῃ μέ τήν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ, νά λυτρωθῇ ἀπό αὐτό τό κακόν.

2α. Ἄν κάτι σέ ὠθῇ εἰς κατάκρισιν διά οἰανδήποτε ὑπόθεσιν ἀδελφοῦ ἢ μοναστηρίου, ἐσύ προσπάθησε μᾶλλον νά προσευχηθῆς διά τήν ὑπόθεσιν, παρα νά τήν περάσῃς ἀπό τό κριτήριον τοῦ λογικοῦ σου.

Ἄν κλεισθῆς εἰς τόν ἑαυτόν σου διά τῆς προσευχῆς, τῆς ταπεινώσεως καί τοῦ πένθους, θά εὕρῃς θησαυρόν πνεύματος· μόνον μακράν σου ἔστω ἡ ὑπερηφάνεια καί ἡ κατάκρισις.

3η. Πρόσεχε, παιδί μου, νά μή κρίνης οὐδεμίαν ψυχὴν· διότι εἰς τόν κρίνοντα τόν πλησίον παραχωρεῖ ὁ Θεός καί πίπτει, διά νά μάθῃ νά συμπαθῇ τόν ἀσθενῆ ἀδελφόν του.

Ὅλους μᾶς στηρίζει τό ἔλεος τοῦ Θεοῦ καί ἐάν ὑπερηφανευθῶμεν, σκῶνει ὁ Θεός τήν χάριν Του καί γινόμενα ἡμεῖς χειρότεροι τῶν ἄλλων.

Ἄλλο τό νά κατακρίνη κανεῖς καί ἄλλο τό νά πολεμῆται εἰς τήν κα-

τάκρισιν. Τό νά κατακρίνη εἶναι δεινόν πάθος· τό νά πολεμηῆται ὁμως καί νά ἀντιπολεμηῆ, τοῦτο στεφάνων αἰτία.

4η. Μή κρίνετε ὁ ἕνας τόν ἄλλον, διότι παραβαίνετε τόν εὐαγγελικόν νόμον καί «*πᾶσα παράβασις καί παρακοή ἔλαβεν ἔνδικον μισθοποδοσίαν*» (Ἐβρ. β' 2). «*Τίς εἶ σύ ὁ κρίνων ἀλλότριον οἰκέτην;*» (Ρωμ. ιδ' 4). Οὐκ οἶδατε, ὅτι ὁ κρίνων πλανᾶται ἐξ ὑπερηφανείας καί ὅτι «*πᾶς ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν ταπεινωθήσεται*» (Λουκ. ιδ' 11) ὑπό τοῦ Κυρίου, ὅταν τόν καταλάβῃ ὁ πειρασμός;

5η. Πρέπει νά ὑπομένῃ ὁ εἷς τās ἀδυναμίας τοῦ ἄλλου· ποῖος εἶναι τέλειος; Ποῖος ἠμπορεῖ νά καυκηθῆ, ὅτι ἐτήρησε τήν καρδίαν του ἀμόλυντον; Ἄρα εἴμεθα ὅλοι ἄρρωστοί καί ὅποιος κατακρίνει τόν ἀδελφόν του, δέν αισθάνεται ὅτι εἶναι ἄρρωστος· διότι ὁ ἄρρωστος τόν ἄρρωστον δέν τόν κατακρίνει.

Ἡ κατάκρισις εἶναι σοβαρόν ἁμάρτημα· καθὼς ἐπίσης εἶναι σοβαρόν, τό νά μή ὑπομένῃ κανεὶς τοῦ πλησίον του τās ἀδυναμίας.

Ἀγαπᾶτε, ὑπομένετε, παραβλέπετε, μή θυμώνετε, μή ἐξάπτεσθε, ἀλληλοσυγχωρεῖτε, ἵνα ὁμοιάσθε τοῦ Χριστοῦ μας καί ἀξιωθῆτε νά εἰσθε κοντά Του εἰς τήν βασιλείαν Του.

Ἀποφεύγετε, παιδιά μου, τήν κατάκρισιν· πολὺ μεγάλη ἁμαρτία· πολὺ λυπεῖται ὁ Θεός ὅταν κατακρίνωμεν καί συχαινώμεθα τοὺς ἀνθρώπους. Μόνον διὰ τὰ ἰδικά μας σφάλματα νά μεριμνῶμεν· δι' αὐτά νά πονοῦμεν· τόν ἑαυτὸν μας νά κατακρίνωμεν καί τότε θά εὐρωμεν ἔλεος καί χάριν ἀπὸ τόν Θεόν.

6η. Νά ἀγαπᾶτε ὁ ἕνας τόν ἄλλον καί νά μή πικραίνεσθε λόγῳ ἐγωῖσμοῦ. Ἡ ταπεινώσις εἶναι ἀσφαλῆς ὁδηγός· δέν ἀφήνει τόν ἔχοντα ταύτην νά προσκρούσῃ εἰς ὑφάλους ἀπροσεξίας καί νά συντριβῆ· ἀλλὰ ὡς ὁδηγός φωτεινός ὁδηγεῖ ἀπαισίτως ἐπὶ τοῦ ἀσφαλοῦς.

Ὁ ἐγωῖσμός εἶναι τό κάκιστον τῶν κακῶν· αὐτός μᾶς δημιουργεῖ ὅλα τὰ σφάλματα, μέ τοὺς ἀνυποτάκτους λογισμούς. Φοβηθεῖτε αὐτόν καί προσπαθεῖτε νά ἀπαλλαγεῖτε ἐξ αὐτοῦ, καθ' ὅτι ὅσον μένει μέσα μας ἀκτύπητος, τόσον θά μᾶς πληγῶνῃ μέ ἀναλόγους πόνους.

Παρακαλῶ μή κατακρίνετε ὁ ἕνας τόν ἄλλον, διότι εἶναι πέρα γιά πέρα ἐγωῖσμός· ἄς δικαιολογῆ ὁ ἀδελφός τοῦ ἀδελφοῦ τό σφάλμα, καί τοῦτο εἶναι μαρτυρία ταπεινώσεως καί ἀγάπης. Αὐτός ὁ ἀδελφός πού πράττει αὐτό θά εὕρῃ πολλήν τήν χάριν τοῦ Θεοῦ· ἐκεῖνος ὁμως πού κρίνει καί σκανδαλίζει τόν πλησίον του, πρέπει νά γνωρίζῃ ὅτι ὄχι χάριν δέν θά εὕρῃ, ἀλλά καί ἄν κάτι ἔχη θά τό χάσῃ, διὰ νά μάθῃ τό μάθημα τῆς ταπεινώσεως διὰ τοῦ παθήματος.

Φοβηθεῖτε περισσότερο τήν ἐσωτερικήν κατάκρισιν, τήν διὰ τῶν λογισμῶν· καί τοῦτο, διότι δέν ἔρχεται εἰς τό φῶς διὰ τοῦ προφορικοῦ

λόγου, όπου ἐνδέχεται νά διορθωθῆ ἐκ τοῦ ἀκούοντος ταύτην. Προσέξτε, λέγω, τήν ἔνδοθεν κατάκρισιν, πού ἀνεπαισθήτως μᾶς ἐνοχοποιεῖ θανασίμως καί μᾶς ὑστερεῖ τήν ζωή τῆς θείας χάριτος καί μᾶς προσφέρει ὡς ποτόν πικρότατον, τήν ψυχικήν νέκρωσιν.

Πόσα καί πόσα δέν μᾶς λέγουν τό ἱερόν Εὐαγγέλιον καί οἱ Πατέρες περί κατακρίσεως. Κάλλιον πεσεῖν ἐξ ὕψους, παρά ἐκ γλώσσης.

Εὐχομαι ἡ ἀγάπη καί ἡ ἀκατακρίσια νά βασιλεύσουν εἰς πάσας τάς ἐκδηλώσεις μεταξύ σας, ὥστε τό Ἅγιον Πνεῦμα νά ἀναπαύεται εἰς τάς ψυχάς σας.

7η. Ἡ πείρα ἔδειξε ὅτι χωρίς νά ἀπολογηθῆ ὁ κατηγορούμενος, ὅταν κατακρίνεται, ἀδικεῖται ὡς λέγει καί τό ἱερόν Εὐαγγέλιον: «*Μή ὁ νόμος ἡμῶν κρίνει τόν ἄνθρωπον, ἐάν μή ἀκούσῃ παρ' αὐτοῦ πρότερον καί γνῶ τί ποιεῖ;*» (Ἰωάν. ζ' 51).

Ἐάν δέν προσέξωμεν, συσσωρεύονται κατακρίσεις πολλάί καί τότε χρειάζεται μετάνοια· πόσας φορές δέν μετανοεῖ ὁ ἄνθρωπος, διότι ὠμίλησε; Ἄς ἐνθυμηθῶμεν τούς λόγους τοῦ ἀββᾶ Ἄρσενίου: «Ὁσάκις ὠμίλησα, μετενόησα· ὀσάκις ἐσιώπησα, ποτέ δέν μετενόησα».

Ἐάν ψηλαφώντας πλανώμεθα πολλάκις, πόσον μᾶλλον ἀπό τά λόγια τῶν ἀνθρώπων· διά τοῦτο χρειάζεται μεγάλη προσοχή, διότι ὁ διάβολος ὠρύεται νά μᾶς καταπή· ὡς τά χερουβείμ τά πολυόμματα ὀφείλει ὁ χριστιανός νά εἶναι· διότι ἡ κακία ἔχει πληθυνθῆ σφόδρα, ἰδίως τῆς κατακρίσεως τό πταῖσμα, ὡς «ψωμί καί τυρί» ὁ Θεός νά μᾶς καθάρισῃ καί ἐξαγιάσῃ εἰς δόξαν Του.

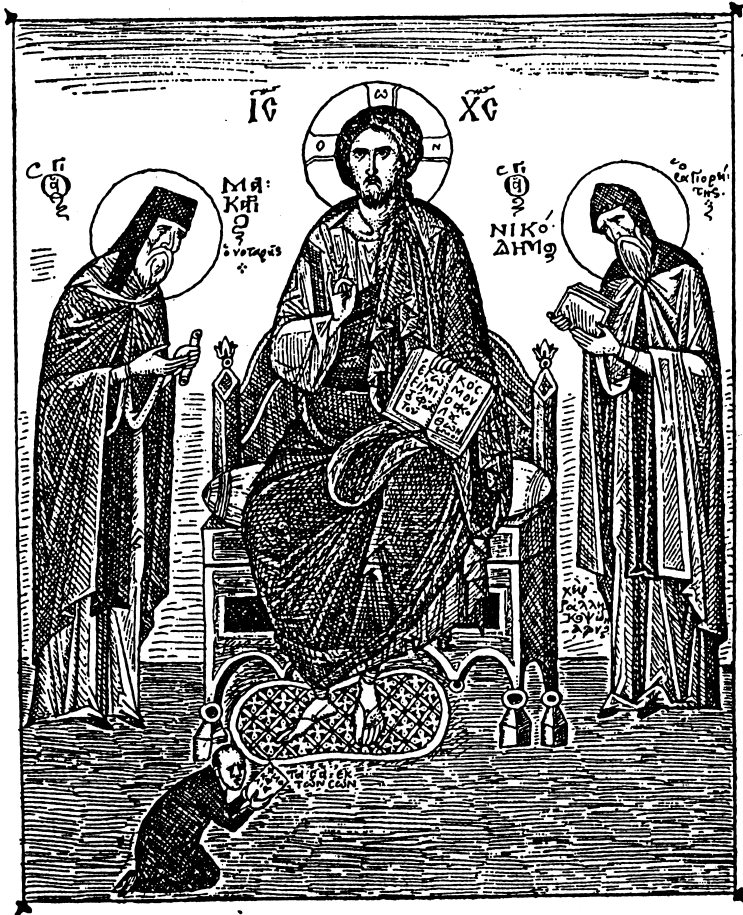
«*Μή ἐπιδυέτω ὁ ἥλιος ἐπί τῷ παροργισμῷ τοῦ ἀδελφοῦ σου*» (Ἐφεσ. δ' 26), δηλαδή νά μὴν εἶναι κανεῖς ὀργισμένος καί θυμωμένος ἐναντίον τοῦ ἀδελφοῦ του, μέχρι τό βασίλημα τοῦ ἡλίου.

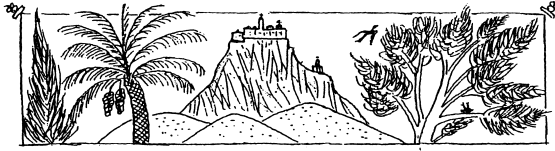
Εἶδατε ἐκεῖνο τόν ἀδελφό, πού ἦταν ἀμελής καί ράθυμος στά καθήκοντά του, πού τόν ἤξεραν οἱ ἀδελφοί καί τόν εἶχαν σάν ἀμελῆ ἀδελφό; Ὄταν ἀρρώστησε λοιπόν καί πλησίαζε ἡ ὥρα τοῦ θανάτου, μαζεύτηκαν οἱ ἀδελφοί ν' ἀκούσουν κάτι νά ὠφεληθοῦν ἢ νά τόν παρηγορήσουν ἢ μήπως ἤθελε κάτι νά τοὺς εἰπῆ, ἀλλά τόν εἶδαν χαρούμενο, φαιδρό. Ἐνας ἀδελφός σκανδαλίσθηκε καί λέγει: «Μά τί βλέπουμε σέ σένα, ἀδελφέ; Χαρούμενο σέ βλέπουμε ἐνῶ πλησιάζεις τόν θάνατο; Μά ἐμᾶς ὁ λογισμός μᾶς λέγει ὅτι δέν ἦσουν βιαστής ἄνθρωπος καί πῶς ἔχεις αὐτό τό θάρρος καί αὐτό τό χαρούμενο πρόσωπο; Ποῦ στηρίζεις αὐτό τό πρᾶγμα;» «Ναί, ἀδελφοί, λέγει, πράγματι ἤμουν ἀμελής ἄνθρωπος καί δέν ἐκπλήρωνα τά καθήκοντά μου. Ἄλλά ἓνα καλό κατόρθωμα, μέ τή χάρι τοῦ Θεοῦ, τό νά μή κατακρίνω κανένα ἀδελφό καί νά μὴν τόν σκανδαλίσω· καί πρὶν βασιλεύσῃ ὁ ἥλιος, ποτέ δέν ἄφησα τήν καρδιά μου νά ἔξῃ κάτι ἐναντίον κανενός ἀδελφοῦ τῆς μονῆς. Καί ἐπειδή

δέν ἔκρινα κανένα ἀδελφό, πιστεύω ὅτι δέν θά μέ κρίνη καί μένα ὁ Θεός, διότι εἶπε: «Μή κρίνετε, ἵνα μή κριθῆτε» (Ματθ. 7' α') καί ἐφ' ὅσον ἐγώ δέν ἔκρινα, δέν θά κριθῶ». Ἐθαύμασαν οἱ ἀδελφοί καί εἶπαν: «Ἀδελφέ, πολύ εἴκολα ἐσύ βρῆκες τόν δρόμο τῆς σωτηρίας». Καί πέθανε ὁ ἀδελφός μέ πολλή χαρά.

Βλέπετε πῶς οἱ Πατέρες ἀγωνίζοντουσαν; Πῶς ἔβρισκαν τόν δρόμον τῆς σωτηρίας;

Ἄρχιμανδρίτης ΕΦΡΑΙΜ ΑΡΙΖΟΝΙΤΗΣ





Ἀρχιμανδρίτη Ἰωαννίκιου Κοτσώνη
ΣΑΡΚΟΛΑΤΡΙΑ



ὁ πρῶτο πού μολύνεται ἀπό τά σαρκικά πάθη εἶναι ὁ νοῦς. Γι' αὐτό ὁ Κύριος εἶπε: «ἀπό τήν καρδιά βγαίνουν κακοί λογισμοί καί αὐτοί εἶναι πού μολύνουν τόν ἄνθρωπο». Ἐλλά ὁ Νόμος τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης λέει: «Πρόσεχε στόν ἑαυτό σου μή τυχόν κάνης κρυφά στήν καρδιά σου ἁμαρτωλό λογισμό».

Τό πιό συγγενικό πάθος τῆς γαστριμαργίας εἶναι ἡ σαρκική ἐπιθυμία. Γι' αὐτό καί ἡ σαρκική ἐπιθυμία εἶναι ἐγγύς μέ τήν κοιλιά, γιά νά δειχθεῖ ἡ συγγένεια. Ἐν τό πάθος εἶναι ἀδύναμο, εἶναι λόγω τῆς ἀδειανῆς κοιλιάς. Ἐν τό πάθος εἶναι ἔντονο, δυναμώνει κυρίως ἐξ αἰτίας τῆς χορτάτης κοιλιάς.

Ὁ προφήτης Ἰερემίας ἀναφέρει ὅτι «ὁ ἀρχιμάγειρος τῶν Βαβυλωνίων κατέστρεψε γύρω - γύρω ὅλο τό τεῖχος τῆς Ἱερουσαλήμ». Αὐτό ἔχει τόν ἀκόλουθο συμβολισμό. Μέ τόν ἀρχιμάγειρα ἐννοοῦμε τήν γαστριμαργία. Ὅπως ὁ ἀρχιμάγειρος ἔχει κάθε ἐπιμέλεια νά ὑπηρετήσῃ τήν κοιλιά καί ἐφευρίσκει τέχνες καί κατασκευάζει χίλιες - δυό ἡδονές, ἔτσι καί ἡ γαστριμαργία δημιουργεῖ τήν ἡδονή τοῦ λαιμοῦ. Τά ἡδονικά φαγητά μοιάζουν μέ μηχανές πολιορκητικές, πού ἐπιτίθενται καί καταδαφίζουν τά τείχη, τήν ἀντίσταση, τήν ἄμυνα τῆς ἐνάρετης ψυχῆς. Ἀντίθετα μία τροφή λιτή καί μέ ἐγκράτεια, ἕνα κομμάτι κριθαρένιο ψωμί κύλησε καί κατέστρεψε τίς σκηνές τῶν Μαδιανιτῶν. Τό ἀπλό φαγητό καταργεῖ τά πάθη τῆς πορνείας πού συμβολίζουν οἱ Μαδιανίτες, οἱ ὁποῖοι ἐξαπάτησαν πολλή νεολαία στόν Ἰσραήλ μέ τίς πορνείες τους.

Τόν κανόνα τῆς νηστείας καί τῆς ἀσκήσεώς του ὁ καθείς θά ἔχει ἀπό τόν πνευματικό του πατέρα καί ὁδηγό. Δέν ὑπάρχει ἕνας μόνος κανόνας, οὔτε τό ἴδιο μέτρο γιά ὅλους. Ἐκεῖνο πού χρειάζεται εἶναι ἡ ἀνάλογη ἐγκράτεια, ἡ ἔλλειψη ἀφθονίας καί χορτασμοῦ καί τῆς ὑπερβολῆς καί στό φαγητό καί στό ποτό. Ἡ ὑπερβολή, ὁ χορτασμός, ἡ ἀφθονία καί στά νησιτήσιμα ἀκόμη φαγητά βλάπτουν. Δυστυχῶς ζοῦμε στήν ἐποχή τῆς ἀφθονίας. Αὐτή ἡ ἀφθονία τῶν τροφῶν, τῶν ἀνέσεων, τῶν ἀ-

Ἀρχιμανδρίτου Ἰωαννίκιου Κοτσώνη, Τρίδυμες ρίζες τῶν παθῶν, Φιλαργυρία, Φιλιδοῖα, Φιλοδοξία, ἐκδ. Ἱ. Μονῆς Μεταμορφώσεως Σωτήρος Σόχου Λαγκαδά σελ. 23-28.

πολαύσεων συγχρόνως με την αποβολή της αιδούς και την διάδοση της πληροφορίας, της τεχνολογίας, της τηλεόρασης και τηλεακοής αύξησαν τις αιτίες της φιληδονίας. Ἡ φιληδονία πλέον ἔγινε ἀναίσχυντη καὶ μάλιστα ἐν πολλοῖς ἀμνηστεύεται. Ὁ πανσεξουαλισμός, ὁ σοδομισμός, τό σκοτάδι πού παριστάνεται ὡς φῶς ἐπικυρώνουν τὴν ἀλήθεια ὅτι οἱ ἄνθρωποι ἔγιναν ὄντως σάρκες καὶ ὄζουν πτωμαῖνη καὶ φθορά, φαινόμενο ἐσχατολογικῆς ὀπτικῆς.

Ἄναγκη ὀλιγάρκειας, αὐτάρκειας, ἀφαίρεσης, ἐγκράτειας καὶ ἄσκησης. Τό ρεῦμα τῆς φιληδονίας τουλάχιστον σέ προσωπικό ἐπίπεδο, μόνο ἔτσι μπορεῖ νά ἀνακοπεῖ. Τό μέτρο στίς τροφές καὶ ἡ ἀνάλογη ἐγκράτεια εἶναι χορηγοί τῆς ὑγείας τοῦ σώματος καὶ δέν ἀφαιροῦν τὴν ἀρετή καὶ τὴν ἀγιότητα.

Πολλοὶ ἅγιοι Πατέρες χαρακτηρίζουν τίς πορνικὲς ὁρμές καὶ τίς φιληδονίες ὡς ἄλογα ἔργα τοῦ ἀνθρώπου. Καὶ ὅμως τὰ ἄλογα ζῶα διατηροῦνται στὴν τάξη πού τοὺς ὄρισε ὁ Κτίστης. Ἄκομη καὶ τὰ θηρία δέν ξεπερνοῦν, ἀλλὰ μένουν στὰ ὅρια τῆς φύσης. Ἡ τροφή τους, ἡ ἐπίσηια ἐπαφή τους πρὸς τεκνογονία, ἡ αὐτάρκεια δείχνουν ὅτι δέν ὑπερβαίνουν τὰ σύνορά τους. Ὁ ἄνθρωπος μὲ τίς μανιώδεις ὀρέξεις του, μὲ τίς σαρκικὲς ἐπιθυμίες του. Μὲ τὴν ἀχόρταγη φιληδονία του δέν ἐπιτρέπει νά ἠρεμήσει μέσα του τό σαρκικό πάθος.

Πῶς εἶναι δυνατόν νά περιφρονήσει κάποιος τὰ ἡδέα καὶ τίς σαρκικὲς ἀπολαύσεις καὶ τίς φιληδονίες καὶ τὰ εὐχάριστα τοῦ κόσμου τούτου, ἂν δέν γευθεῖ τὴν γλυκύτητα τοῦ Θεοῦ μὲ αἴσθησι πνευματικὴ καὶ μὲ ἔρωτα θεϊκό; Πῶς εἶναι δυνατόν νά ἀπαλλαγεῖ κάποιος ἀπὸ τὴν τυραννία τῆς σάρκα, ἂν δέν αισθανθεῖ στό πνεῦμα του τὴν ὄντως χαρὰ τῆς ἡδονῆς τῆς προσευχῆς, τῶν μυστηρίων τοῦ Θεοῦ, τῆς Χάρης τοῦ Ἁγίου Πνεύματος;

*«Αὐτή, λοιπόν, ἡ πνευματικὴ ἡδονὴ ἔχει ὀνομασθεῖ μυστικὴ καὶ ζωή-
ρυτη καὶ ἐνυπόστατη ἑλλάμψη, ὑπέρφωτος γνόφος, ἀσύλληπτο κάλλος,
τό ἀκρότατο ἀπὸ τὰ ἐπιθυμητά, ἐποψία καὶ θεοπτία καὶ θέωση. Ἀλλὰ
συγχρόνως μὲ τὴν πολυωνυμία αὐτὴ εἶναι καὶ ἀνώνυμη. Παραμένει ἀ-
νέκφραστη καὶ ὅταν γνωρισθεῖ καὶ ἀνεπινόπη καὶ ὅταν νοηθεῖ... Ποιὸς
μπορεῖ νά περιγράψει τὴν γλυκύτητα πού ἔχει τό μέλι σ' ἐκείνους πού
δέν τό γεύθηκαν ποτέ;...»* (Κάλλιστος καὶ Ἰγνάτιος οἱ Ἐσθθόπουλοι).

Ἡ ἡδονὴ στὰ χέρια τῶν πονηρῶν πνευμάτων εἶναι σάν ρομφαία, σάν τόξο ψυχοφθόρο καὶ σάν ἀγκίστρι καὶ δίχτυ, πού ἀγκιστρεῦει καὶ σαγηνεύει τὴν ψυχὴ.

*Δολίως μὲ τῷ λείῳ τῆς ἡδονῆς ὁ δόλιος ἠγκίστρευσε καὶ ἰχθύν ὡς
ἄφωνον ἐσαγήνευσεν· ἀλλ' ἔχων φρουρόν σε Ἄγνή τῷ ἀρκύων καὶ
δικτύων τῶν αὐτοῦ, ἐν τάχει ῥυσθῆναι ὁ ἰκέτης σου δέομαι.* (Θεοτοκά-

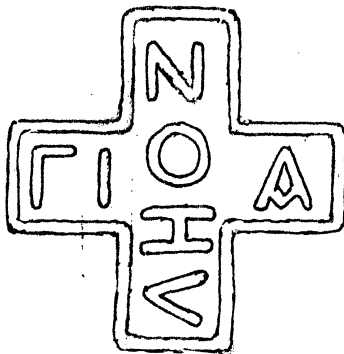
ριον ἦχος γ΄ Κυριακή ἑσπέρας)

Εἶναι προσφιλὴς ἡ παρομοίωση τοῦ βίου τούτου μέ θάλασσα καί δὴ τρικυμισμένη. Τά κύματα, ἡ λαίλαπα, ὁ κλύδωνας καί ἡ ζάλη εἶναι τά πάθη. «Ἡ συστροφή» τῶν πνευμάτων τῆς πονηρίας. Τό λιμάνι, ὁ κυβερνήτης τοῦ σκάφους τῆς ψυχῆς, ἡ γαλήνη, ὁ Χριστός καί ἡ Παναγία μας, καθώς ποιητικά ἀναφέρει τό Θεοτοκάριο:

Γαλήνη νοτιῇ σύ μέ προσόρμισον τήν ζάλην καί τόν τάραχον τῶν παθῶν μου κατευνάζουσα σεμνή καί τήν τρικυμίαν ἐκδιώκουσα τῶν ἠδονῶν ἡ τήν γαλήνην τήν θείαν τέξασα. (Θεοτοκάριον Ἦχος α΄ Τετάρτη ἑσπέρας)

Ὁ Σατανάς κάποτε ἐπιθεωροῦσε τά στρατεύματά του καί ἄκουγε τίς ἀναφορές τῶν δαιμόνων, σχετικά μέ τίς δραστηριότητες καί τά ἀνδραγαθήματά τους στή γῆ. Οἱ δαίμονες τῆς ὀργῆς, τοῦ φθόνου, τῆς μέθης, τῆς καρτοπαιξίας, τῆς πορνείας, τῆς φιλαργυρίας, τῆς βλασφημίας, τῆς κλοπῆς, τοῦ ἐγωισμοῦ, ὅλοι παρελαύνουν καί ὁ καθένας χωριστά διεκδικεῖ τό βραβεῖο τοῦ νικητῆ. Ἀλλά ὁ ἀρχισατανάς δέν φαίνεται καί πολύ ἱκανοποιημένος γιά ὅσα ἀκούει καί οὔτε δείχνει διάθεση νά βραβεύσει κανένα ἀπ' αὐτούς. Στό τέλος ἦρθε καί ἡ σειρά τοῦ δαίμονα τῆς ἀκολασίας, τῆς φιληδονίας καί τῆς σαρκολατρίας. Ὁ ἀρχιδιάβολος μέ πολλή ἱκανοποίηση ἀκούει τήν ἀναφορά του καί χωρίς νά περιμένει νά τελειώσει ἀναφωνεῖ: Μπράβο! Ἐσύ παίρνεις τό πρῶτο βραβεῖο. Ἐσύ ξεριζώνεις θεόρατα δέντρα. Ἐσύ χωρίζεις ἀνδρόγυνα καί διαλύεις οἰκογένειες. Ἐσύ καταστρέφεις καί ἀφανίζεις ὀλόκληρα ἔθνη καί λαούς. Ἐσύ διαθέτεις τό πιό ἰσχυρό ὄπλο, τό πιό θανατηφόρο δηλητήριο. Σέ σένα ἀξίζει ἡ πρώτη θέση. Τό πρῶτο βραβεῖο.

Ἀρχιμανδρίτης ΙΩΑΝΝΙΚΙΟΣ ΚΟΤΣΩΝΗΣ





ἸΑνδρέα Κυριακοῦ

Η ΥΠΕΡΗΦΑΝΕΙΑ ΚΑΤΑ ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΩΝ ΨΑΛΜΩΝ



έν χωρεῖ ἀμφιβολία ὅτι τό θεόπνευστο αὐτό βιβλίό τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, πού ἀσχολεῖται μέ ὅτιδήποτε σχετίζεται μέ τόν ψυχικό κόσμο τοῦ ἀνθρώπου, δέν θά προσπερνοῦσε χωρίς νά σχολιάσει τό μέγα καί καυτό, ἀλλά καί πάντα ἐπίκαιρο θέμα τῆς πνευματικῆς ζωῆς. Ἄν κάποιος δοκιμάσει νά ἐντυφλήσει στούς Ψαλμούς, θά διαπιστώσει ἰδίους ὄμμασι τήν πληθώρα τῶν σχολίων πού ἀφοροῦν τήν ὑπερηφάνεια.

Α΄ ΥΠΕΡΗΦΑΝΕΙΑ

Ἄν ἀρκίσουμε ἀπό τόν Ψαλμό ις΄ 10, θά μάθουμε γιά κάποιους πού «τό στόμα αὐτῶν συνέκλεισαν, τό στόμα αὐτῶν ἐλάλησεν ὑπερηφανίαν». Ἐν προκειμένῳ ὁ Δαυίδ μιλάει γιά ἀσεβεῖς ἀνθρώπους οἱ ὁποῖοι χαρακτηρίζονται ἀπό σκληροκαρδία καί περηφάνεια. Συμπερασματικά περηφάνεια καί σκληροκαρδία συμπορεύονται.

Στόν Ψαλμό λ΄ 19, πληροφοροῦμασε ὅτι οἱ δόλιοι καί πονηροί ἄνθρωποι ἐξουθενώνουν τόν δίκαιο καί ἡ περηφάνεια εἶναι ἔκδηλη στά λόγια τους (ἄλλαλα γεννηθήτω τά χεῖλη τά δόλια τά λαλοῦντα κατά τοῦ δικαίου ἀνομίαν ἐν ὑπερηφανία καί ἐξουδενώσει).

«Ἄληθείας ἐκζητεῖ Κύριος καί ἀνταποδίδωσι τοῖς περισσῶς ποιῶσιν ὑπερηφανίαν» (Ψαλμ. λ΄ 23). Βλέπουμε στήν προκειμένη περίπτωση πώς ἡ περηφάνεια ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα τήν τιμωρία ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ, πού τήν ἀποστρέφεται.

Ὁ προφητάναξ Δαυίδ στό Ψαλμό λε΄ 12 ζητεῖ ἀπό τό Θεό: «μή ἐλθέτω μοι πούς ὑπερηφανίας». Αὐτό σημαίνει ὅτι ζητεῖ νά μὴν πέσει στά χέρια περήφανου ἀνθρώπου ὁ ὁποῖος θά τόν βλάψει χωρίς ἀναστολές καί χωρίς οἶκτο.

Πάλιν ὁ Προφητάναξ ἀναφέρεται στούς ἁμαρτωλοῦς, λέγοντας τά πῶς κάτω: «συλληφθήτωσαν ἐν τῇ ὑπερηφανία αὐτῶν εἰς τέλος, περιεβάλοντο ἀδικίαν καί ἀσέβειαν αὐτῶν». Ἀντιλαμβάνεται δηλ. ὅτι οἱ περήφανοι εἶναι δοῦλοι τοῦ πάθους τους μέ ἀποτέλεσμα νά τούς χαρακτηρίζει ἡ ἀδικία καί ἡ ἀσέβεια στή συμπεριφορά.

Προχωρώντας στόν Ψαλμό ογ΄ 3, ἀκοῦμε τόν ποιητή νά λέγει: «ἔπαρον τάς χεῖράς σου ἐπί τάς ὑπερηφανίας αὐτῶν εἰς τέλος». Μέ ἄλλους λόγους ζητεῖ ἀπό τό Θεό νά τιμωρήσει ὀλοκληρωτικά τούς περήφανους ἀνθρώπους, πού μέ τή συμπεριφορά τους βρίσκονται ἀπέναντι στό θέ-

λημά του. Στόν ἴδιο Ψαλμό, στίχος 23, σημειώνει: «*ἡ ὑπερηφανία τῶν μισούντων σέ ἀνέβη διά παντός*». Εἶναι φανερό ὅτι ζητεῖ ἀπό τό Θεοῦ νά ἐπέμβει ὥστε νά τερματιστεῖ ἡ προβληματική συμπεριφορά τῶν περήφανων πού στήν οὐσία εἶναι ἐχθροί τοῦ Θεοῦ.

Ἐάν θελήσουμε νά ρίξουμε μία ματιά στόν Ψαλμό ρ' 7, θά ἀντιληφθοῦμε ὅτι ὁ Προφητάναξ αἰσθάνεται πόσο ἀπαίσιο πράγμα εἶναι ἡ περηφάνεια διότι λέγει: «*οὐ κατώκει ἐν μέσῳ τῆς οἰκίας μου ποιῶν ὑπερηφανίαν*». Δέν ἀνέχεται νά κατοικεῖ στό παλάτι του περήφανος ἄνθρωπος.

Β' ΥΠΕΡΗΦΑΝΕΥΕΣΘΑΙ

Ἐο προφητάναξ Δαυίδ βλέπει στόν Ψαλμό θ' 3 τά ἀποτελέσματα τῆς περηφάνειας ὅταν σημειώνει: «*ἐν τῷ ὑπερηφανεύεσθαι τόν ἀσεβῆ ἐμπυρίζεται ὁ πτωχός*». Μέ ἄλλους λόγους ὁ ἀσεβής ἄνθρωπος, πού συμπεριφέρεται μέ ὑπερηφάνεια κάνει τό φτωχό νά καίγεται σέ καμίνι θλίψεως καί ἀγωνίας. Ξεκινᾷ πῶς εἶναι καί ὁ ἴδιος ἄνθρωπος καί δέν θά μείνει αἰωνίως στόν παρόντα κόσμο.

Γ' ΥΠΕΡΗΦΑΝΟΣ

Ἡ λέξη αὐτή χρησιμοποιεῖται οὐκ ὀλίγες φορές στό Ψαλτήριο. Στό Ψαλμό ιζ' 28, διαβάζουμε: «*ὅτι σύ λαόν ταπεινόν σώσεις καί ὀφθαλμούς ὑπερηφάνων ταπεινώσεις*». Ὡστε, κατά τόν Προφητάνακτα, ἡ ταπείνωση ὀδηγεῖ τό λαό στή σωτηρία διότι τήν ἀποδέχεται ὁ Θεός ἐνῶ ἀπό τήν ἄλλη, ὁ Θεός ἐξαναγκάζει τά μάτια τῶν περήφανων (διότι στά μάτια καθρεφτίζεται καί ἐξωτερικεύεται κυρίως τό πάθος αὐτό) τά ὁποῖα σηκώνουν μέ ἀναίδεια ψηλά νά ταπεινωθοῦν καί νά χαμηλώσουν ἐκουσίως. Εἶναι πασιφανές ὅτι ἡ ταπείνωση ἔχει σωστική δύναμη ἐνῶ, ἀπό τήν ἄλλη, ἡ περηφάνεια ὀδηγεῖ νομοτελειακά στήν ἐξουθένωση καί τόν ἐξευτελισμό.

Στόν Ψαλμό πη' 10, ἐντοπίζουμε τό ἐξῆς χωρίο: «*σύ ταπεινώσεις ὡς τραυματίαν ὑπερήφανον*». Ξεκάθαρα ἡ περηφάνεια ἔχει ἐπιπτώσεις καί συνέπειες στήν ἀνθρώπινη ζωή, διότι θά ἔλθει στιγμή κατά τήν ὁποία ὁ περήφανος ἄνθρωπος θά ἐξευτελιστεῖ, ὅπως ὁ τραυματίας πού εἶναι ἀδύναμος, ἀνίκανος νά προστατεύσει τόν ἑαυτό του, αἰμορροεῖ, ὑποφέρει καί ἐξαρτᾶται ἅμεσα ἀπό τή συμπόνοια καί τή φροντίδα τῶν ἄλλων.

Ἐάν σταθοῦμε στό Ψαλμό ργ' 2, θά προσέξουμε ὅτι ὁ βασιλιάς Δαυίδ ἐπικαλεῖται τή δίκαιη κρίση τοῦ Θεοῦ λέγοντας: «*ὑψώθητι ὁ κρίνων τήν γῆν, ἀπόδος ἀνταπόδοσιν τοῖς ὑπερηφάνοις*». Μᾶς λέγει δηλ. ὅτι οἱ περήφανοι θά εἶναι ὑπόλογοι, ἄν δέν μετανοήσουν, τῶν πράξεων καί τῆς συμπεριφορᾶς τους. Ὁ Θεός θά τούς τιμωρήσει γιά τήν ἀλαζονεία τους.

Ὁ Ψαλμός ρ΄ 5 μᾶς παρουσιάζει τή συμπεριφορά καί στάση τοῦ Προφητάνακτος ἔναντι τῶν ὑπερήφανων ἀνθρώπων: «*Ἵπερηφάνῳ ὀφθαλμῷ καί ἀπλήστῳ καρδίᾳ τούτῳ οὐ συνήσθιον*». Ὁ Δαβὶδ ἀποφεύγει συστηματικά οἰανδήποτε ἐπαφήν μέ ἄνθρωπο γεμᾶτο περηφάνεια. Οὔτε στό τραπέζι του δέν τόν καλεῖ διότι «φθειρουσιν ἤθη χρηστά ὁμίλια κακαί».

Ἄν μελετήσουμε τόν Ψαλμό ρη΄, τόν ἐκτενέστερο πού ὑπάρχει στό Ψαλτήριο καί ἀποτελεῖ ἐγκώμιο τοῦ θείου Νόμου, θά ἐντοπίσουμε πλεῖστα ὅσα χωρία πού ἀναφέρονται στό θέμα πού μᾶς ἀπασχολεῖ. Στό στίχο 21 ἀναφέρει ὁ Ψαλμωδός: «*ἐπετίμησας ὑπερηφάνους*». Ὁ Θεός θά τιμωρήσει τόν περήφανο ἄνθρωπο διότι αὐτός ἐνεργεῖ ἀντίθετα μέ τίς ἐπιταγές καί τά προστάγματά του. Στό στίχο 51, διαπιστώνει: «*ὑπερήφανοι παρηνόμουν ἕως σφόδρα*». Μέ ἄλλους λόγους ἡ περηφάνεια γεννᾷ πολλά παιδιά, πλεῖστα πάθη, πού κάνουν τόν ἄνθρωπο παράνομο. Ἄν δοῦμε ἀπό κοντά τό στίχο 69, βλέπουμε πῶς συμπεριφέρονται οἱ ἄνθρωποι πού διακρίνονται γιά τήν περηφάνεια τους: «*ἐπληθύνθη ἐπ' ἐμέ ἀδικία ὑπερηφάνων*». Δηλαδή οἱ ἄνθρωποι αὐτοί εἶναι ἀδίστακτοι καί διαπράττουν κάθε εἶδος ἀδικίας, διότι «*ἐτυρώθη ὡς γάλα ἡ καρδία αὐτῶν*». Στό στίχο 78, ἀναφέρει: «*αἰσχυρθήτωσαν ὑπερήφανοι ὅτι ἀδίκως ἠνόμησαν*». Οἱ ἄνθρωποι πού κατέχονται ἀπό τό πάθος τῆς περηφάνειας χαρακτηρίζονται ἀπό τό πάθος τῆς ἀδικίας κι ὁ Ψαλμωδός ζητεῖ ἀπό τό Θεό τή δίκαιη τιμωρία τους. Ἄν σταθοῦμε στό στίχο 122, διαπιστώνουμε ὅτι ὁ Ψαλμωδός μᾶς ἀποκαλύπτει μιά ἀκόμη ιδιότητα τοῦ ὑπερήφανου ἀνθρώπου: «*μή συκοφαντησάτωσάν με ὑπερήφανοι*». Ὡστε ἡ συκοφαντία εἶναι παιδί τῆς ὑπερηφάνειας.

Ἡ προτελευταία ἀναφορά στους ἀνθρώπους πού καταιρύχονται ἀπό τό πάθος τῆς ὑπερηφάνειας ἐντοπίζεται στόν Ψαλμό ρκβ΄ 4, ὅπου ὁ Ψαλμωδός ζητεῖ ἀπό τό Θεό νά τιμωρήσει τούς περήφανους πού καταδυναστεύουν τούς ὑπόλοιπους: «*τό ὄνειδος τοῖς εὐθυνοῦσι καί ἡ ἐξουθένωσις τοῖς ὑπερηφάνοις*».

Κλείνουμε τήν ἀναφορά στό πάθος τῆς περηφάνειας μέ τήν παράκληση τοῦ βασιλιᾶ Δαβὶδ πρὸς τό Θεό νά τόν γλυτώσει ἀπό τίς παγίδες τῶν περήφανων: «*ἔκρυσαν ὑπερήφανοι παγίδα μοι*» (Ψαλμ. ρλθ΄ 5).

Καταληκτικά τό ἱερό Ψαλμῆριο ἀντιμετωπίζει τό πάθος τῆς ὑπερηφάνειας μέ τό πρέποντα τρόπο. Πρῶτ' ἀπ' ὅλα τονίζει ὅτι ὁ ὑπερήφανος ἐνεργεῖ ἐναντίον τοῦ θελήματος τοῦ Θεοῦ καί εἶναι ὑπόλογος ἀπέναντί του, κατόπιν εἶναι ἐπικίνδυνος γιά τούς συνανθρώπους του, διότι κρυφά καί φανερά μηχανεύεται νά τούς βλάψει μέ τά λόγια, τίς πράξεις του καί τήν ὅλη του συμπεριφορά. Ὅλ' αὐτά ἐπιφέρουν ἐναντίον του τήν ὀργή τοῦ Θεοῦ.



Χριστάκη Εὐσταθίου

Η ΜΝΗΣΙΚΑΚΙΑ ΚΑΤΑ ΤΟΥΣ ΠΑΤΕΡΕΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ



να από τὰ πῖο φοβερὰ πάθη πού ταλαιπωρεῖ πολλούς ἀνθρώπους, εἶναι ἐκεῖνο τῆς μνησικακίας. Πρόκειται γιά τίς περιπτώσεις ἐκεῖνες πού δέν ξεχνοῦμε κάποιο κακό πού μᾶς ἔκαναν ἄλλοι συνάνθρωποί μας καί ἀδυνατοῦμε νά τούς συγχωρήσουμε. Σέ πῖο προχωρημένο βαθμό μάλιστα ἐπιζητοῦμε τήν ἐκδίκηση, ἡ ὁποία μπορεῖ νά προσλάβει διάφορες μορφές. Δέν περιορίζεται πολλές φορές στήν ἀνταπόδοση ἀλλά μπορεῖ νά καταλήξει μέχρι καί τόν φόνο. Ἰσοδυναμεῖ μέ ἀνθρωποκτονία, σύμφωνα μέ τό λόγο τῆς Ἁγίας Γραφῆς: «Πᾶς ὁ μισῶν τόν ἀδελφόν αὐτοῦ ἀνθρωποκτόνος ἐστί» (Α΄ Ἰω. ιγ΄ 15).

Ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Σιναΐτης, δίνοντας τόν ὀρισμό τῆς μνησικακίας, σημειώνει χαρακτηριστικά: «Μνησικακία ἐστί θυμοῦ κατάληξις, ἀμαρτημάτων φύλαξις, δικαιοσύνης μῖσος, ἀρετῶν ἀπώλεια, ἴος ψυχῆς, σκώληξ νοός, προσευχῆς αἰσχύνη, δεήσεως ἐκκοπή· ἀγάπης ἀλλοτριώσις, ψυχῆς ἥλος πεπηγώς... διηνεκῆς ἀμαρτία» (Κλίμαξ, Λόγος Θ΄, Περὶ μνησικακίας, PG 88, 841A). Εἰδικότερα, ὁ μέγας αὐτός πατέρας τῆς Ἐκκλησίας ὅταν ἐπισημαίνει ὅτι ἡ μνησικακία εἶναι «ἀμαρτημάτων φύλαξις» θυμίζει ὅτι τό πάθος αὐτό ἐμποδίζει τόν Θεό νά συγχωρήσει τὰ ἀμαρτήματα ἐκείνου πού μνησικακεῖ καί μᾶς δίνει τήν εἰκόνα τῆς περιφρονησῆς τους γιά νά μήν ξεριζωθοῦν ἀπό τήν ψυχή. Ἄλλωστε, ὁ ἴδιος ὁ Κύριος μίλησε μέ μεγάλη σαφήνεια σχετικά μέ τό πάθος αὐτό πού ὅταν ἐμφιλοχωρήσει στό εἶναι τοῦ ἀνθρώπου καθιστᾷ ἀκατάστατη τήν ἴδια τήν ὑπαρξή του: «Ἐάν γάρ ἀφήτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα αὐτῶν, ἀφήσει καί ὑμῖν ὁ πατήρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος· ἐάν δέ μή ἀφήτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα αὐτῶν, οὐδέ ὁ πατήρ ὑμῶν ἀφήσει τὰ παραπτώματα ὑμῶν» (Ματθ. στ΄ 24-15). Ἄλλά καί ὁ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος ἐπισημαίνει ἀπό τήν πλευρά του ὅτι τήν μνησικακία τήν ἀποστρέφεται ὁ Θεός: «Οὐδέν οὕτως ὁ Θεός ἀποστρέφεται ὡς ἀνθρωπον μνησικάκον καί διατηροῦνται ὀργήν» (Ἰω. Χρυσόστομος, Λόγος περὶ μνησικακίας καί συγχωρητικότητος). Δηλαδή, τίποτε δέν ἀποστρέφεται ὁ Θεός, ὅσο τόν ἀνθρώπο πού εἶναι μνησικάκος καί κρατάει μέσα του τόν θυμό του ἔναντι τοῦ ὁποιοῦδήποτε συνανθρώπου του καί γιά ὁποιοδήποτε λόγο.

Ἐξάλλου, ἡ μνησικακία μέ ὅλα ὅσα προκαλεῖ στήν ψυχή τοῦ ἀνθρώπου χαρακτηρίζεται ἀπό τούς Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας καί «λέπρα». Πῖο συγκεκριμένα, συγκαταλέγεται στά πάθη ἐκεῖνα πού ἐκτρέφουν τήν

ἐπιθετικότητα τῆς ψυχῆς καί θά μπορούσε νά ὀνομαστῆ τέκνο τοῦ θυμοῦ καί τῆς ὀργῆς. Ἐκόμα, αὐτή ἡ ἐπιθετικότητα τῆς μνησικακίας, μπορεῖ νά στρέφεται κατά τοῦ πλησίον, ὥστόσο ἡ πατερική σοφία βλέπει περισσότερο νά φθείρει καί νά ἐξοντώνει ψυχοσωματικά ἐκεῖνον πού τήν ἐγκολπώνεται καί τήν ἐνεργεῖ. Ὁ μνησικακός ἄνθρωπος βιώνει τό μαρτύριο τῆς κολάσεως ἀπό τό παρόν, διότι ὄντως τόν διακατέχει μία ψυχική ἀκαταστασία, ἡ ὁποία δέν τοῦ ἐπιτρέπει νά χαίρεται στή ζωή του, νά γαληνεύει καί νά τόν διακατέχει ἡ ἐσωτερική ἡρεμία καί ἡσυχία. Πῶς, ἄλλωστε, εἶναι δυνατόν νά χαίρεται κάποιος τήν εἰρήνη τῆς ψυχῆς ὅταν ἔχει ἐξορίσει ἀπό μέσα του τήν ἀγάπη, τήν ὑψιστή αὐτή ἀρετή; Διότι «ὡσπερ οὐκ ἔστιν εὐρεῖν ἐν βορβόρῳ ἀρώματα, οὕτως οὐδ' ἐν ψυχῇ μνησικακοῦ ἀγάπης εὐωδίαν» (Ἄββᾶ Θαλασσίου).

Ὁ μνησικακός ἄνθρωπος βιώνει ἕνα συνεχές σκοτάδι, ἐκεῖνο τῶν παθῶν, διότι μέ τήν κακία πού ἔχει ριζώσει μέσα του ἀποδιώχνει ἀπό τήν ψυχή του ὅλο τό σηῆνος τῶν ἀρετῶν. Στήν οὐσία βυθίζεται ἡ ὑπαρξή του σέ μία νοσηρή καί παθογόνο φιλαυτία καί «ἀναπαύεται» στή λατρεία τοῦ ἐγῶ. Σ' αὐτή τήν ψυχική παθογένεια στήν ὁποία περιέρχεται ἀδυνατεῖ νά «συνχωρεῖ», δηλαδή δέν μπορεῖ νά συνυπάρξει καί νά συμπορευθεῖ μέ τόν ἀδελφό καί τόν πλησίον του. Ζεῖ στήν ἀπομόνωση καί τήν κόλαση τῆς μοναξιᾶς του καί ἡ ζωή του μακριά ἀπό τήν ἀγάπη καί τήν δόξα τοῦ Χριστοῦ, παραμένει χωρίς νόημα καί περιεχόμενο.

Ὁ ὅσιος Νεῖλος ὁ Ἀσκητής ἀναφέρει σχετικά μέ τό θέμα μας ὅτι ὅσοι ἐπισωρεύουν μέσα τους μνησικακίες «ὅμοιοί εἰσι τοῖς ὕδωρ ἀντλοῦσι καί εἰς πίθον τειρημένον βάλλουσιν». Δηλαδή, ὅλοι ὅσοι σφικταγκαλιάζονται μέ τό πάθος τῆς μνησικακίας, ματαιοπονοῦν καί ἐκτελοῦν σισύφειο ἔργο, γιατί ἀκριβῶς βάζουν τό νερό πού ἀντλοῦν σέ τρίπιο πιθάρι.

Φυσικά ὄχι μόνο στή μετάνοια, ἀλλά οὔτε στήν προσευχή πού συνιστᾶ τήν πνευματική ἀναπνοή τοῦ ἀνθρώπου δέν μπορεῖ νά ἐπιδοθεῖ αὐτός πού ἐγκολπώνεται τό πάθος τῆς μνησικακίας. «Ἡ γάρ μνησικακία ἀμαυροῖ τό ἡγεμονικόν τοῦ προσευχομένου καί σκοτίζει τούτου τās προσευχάς» (Ἰωάν. Χρυσοστόμου, ὅπου πῶς πάνω). Γι' αὐτό, ὁ ἄνθρωπος πού μνησικακεῖ πρὸς τόν πλησίον του, μέ ἀφορμὴ μάλιστα τὰ πρόσκαιρα πράγματα, «ὁ τοιοῦτος λατρεύει τήν κτίσιν παρά τόν κτίσαντα», θά βεβαιώσει ὁ ἅγιος Μάξιμος ὁ Ὁμολογητής. Ἐπομένως, τό πάθος αὐτό δέν συνδέεται ἀπλά μέ μία ἁμαρτία, ἔστω σοβαρή καί μεγάλη, ἀλλά ταυτίζεται μέ τήν εἰδωλολατρία, πού συνιστᾶ ἀκόμα φοβερότερη κατάσταση.

Πέραν τῶν πῶς πάνω, δέν πρέπει νά λησμονοῦμε ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἐπλάσθη «κατ' εἰκόνα καί καθ' ὁμοίωσιν Θεοῦ» (Γεν. α' 26). Ἀνώτερος σκοπὸς τῆς ζωῆς του εἶναι νά μοιάσει πρὸς τόν Θεό, ὁ ὁποῖος «ἀγάπη

ἐστί» (Α΄ Ἰωάνν. δ΄ 16). Πῶς ὅμως μπορεῖ νά καταξιωθεῖ αὐτῆς τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ ὅταν εἶναι μνησικακος; Σημειώνει ἐμφαντικά ὁ Εὐαγγελιστής Ἰωάννης: «ἐάν τις εἶπῃ ὅτι ἀγαπῶ τόν Θεόν, καί τόν ἀδελφόν αὐτοῦ μισῶ, ψεύστης ἐστίν· ὁ γάρ μή ἀγαπῶν τόν ἀδελφόν ὃν ἑώρακε, πῶς δύναται ἀγαπᾶν;» (Α΄ Ἰωάνν. δ΄ 20). Αὐτό ἀκριβῶς ἐννοεῖ καί ὁ Ἰωάννης τῆς Κλίμακας ὅταν πολύ εὐστοχα ὀνομάζει τήν μνησικακία «ἀγάπης ἀλλοτριώσιν». Αὐτή ἀποξενώνει τόν ἄνθρωπο ἀπό τίς πνευματικές συγχρότιες τῆς ζωῆς, τόν ἀποσυντονίζει ἀπ' αὐτές καί ἔτσι στερεῦει ἢ ὑπαρξή του ἀπό τήν ἀγάπην, δηλαδή ἀπό τόν ἴδιο τόν Θεό.

Πῶς καταπολεμεῖται

Ἡ Κύριος προτρέπει τούς μαθητές του καί κατ' ἐπέκτασιν ὅλα τά μέλη τῆς Ἐκκλησίας νά ἀποστραφοῦν τήν μνησικακία καί νά ἐγκολπωθοῦν τήν συγχώρησιν καί τήν ἀγάπην. «*Ἀγαπάτε τούς ἐχθρούς ὑμῶν, εὐλογεῖτε τούς καταρωμένους ὑμᾶς, καλῶς ποιεῖτε τοῖς μισοῦσιν ὑμᾶς καί προσεύχεσθε ὑπέρ τῶν ἐπηρεαζόντων ὑμᾶς καί διωκόντων ὑμᾶς... Ἐάν γάρ ἀγαπήσῃτε τούς ἀγαπῶντας ὑμᾶς, τίνα μισθόν ἔχετε; Οὐχί καί οἱ τέλῶναι αὐτό ποιοῦσι;*» (Ματθ. ε΄ 44, 46). Ἡ Κύριος δέν περιορίζεται στήν ἐκφορά μιᾶς τυπικῆς συγγνώμης, ἀλλά ζητεῖ μιᾶ βαθύτερη ἐκφρασί τῆς πού παραπέμπει σέ πράξιν ζωῆς.

Ἡ συγχώρησις, ὅχι ὡς τύπος ἀλλά ἐκφρασις μιᾶς βαθύτερης πνευματικῆς προσέγγισις, εἶναι τελικά τό ἀποτελεσματικότερο φάρμακο, πού ἀποβαίνει θεραπευτικό τῆς ἀσθένειας τῆς μνησικακίας. Πῶς ἄλλωστε θά τολμοῦμε νά ζητοῦμε τό ἔλεος τοῦ Θεοῦ γιά τά δικά μας ἁμαρτήματα, ὅταν ἐμεῖς δέν συγχωροῦμε καί μνησικακοῦμε; Εὐστοχος ἐδῶ εἶναι ὁ ἅγιος Μάξιμος ὁ Ὁμολογητής ὅταν ὑποδεικνύει ὅτι τήν συγχώρησιν τῶν δικῶν μας παραπτώματων τήν βρίσκουμε μόνο τότε ὅταν συγχωροῦμε τούς ἀδελφούς μας. Τό ἔλεος τοῦ Θεοῦ μᾶς προσφέρεται ἀφειδώλευτα ὅταν καί ἐμεῖς ἐλεοῦμε τούς ἀδελφούς μας. Ἄκόμα πιά πέρα, δραστική θεραπεία τῆς καταπολέμησις τοῦ πάθους τῆς μνησικακίας εἶναι ἡ προσευχή γι' αὐτούς πού μᾶς λυποῦν καί μᾶς στεναχωροῦν. Ἐδῶ κι ἄν ἀποκαθίσταται ἡ ψυχική ἡρεμία καί γαλήνη τοῦ συγχωροῦντος.

Σάν κατακλείδα, σημειώνουμε τήν σύγκλιση τῶν μεγάλων Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας στό ὅτι ἡ καταπολέμησις τῆς μνησικακίας προϋποθέτει τήν ἀντιμετώπισιν τοῦ πάθους τῆς ὀργῆς πού τήν γεννᾷ. Πρῶτα ὅμως θά πρέπει ὁ ἄνθρωπος ν' ἀγωνιστεῖ γιά τήν πρόσκτησιν τῆς ἀγάπης καί τῆς ταπεινώσεως. Ὁ ταπεινός δέν ὀργίζεται γιατί ἡ ὀργή εἶναι ἡ ἐκλεκτή θυγατέρα τοῦ ἐγωισμοῦ. Ὅπου ἐπικρατεῖ ἡ ταπεινώσις ἐκλείπει ὡς καπνός ὁ θυμός καί κατ' ἐπέκτασιν ἡ μνησικακία.

ΧΡΙΣΤΑΚΗΣ ΕΥΣΤΑΘΙΟΥ
Θεολόγος, Ἐκπαιδευτικός



Πρωτοπρεσβύτερου Σπυρίδωνος Παπαδόπουλου
Η ΟΜΟΡΦΙΑ ΤΗΣ ΨΥΧΗΣ (ΑΡΕΤΕΣ)



ιά νά μπορέσει ὁ ἄνθρωπος νά προχωρήσει σωστά στή ζωή, νά γίνεται γνήσιος, ἀληθινός καί νά σωθεῖ, πρέπει νά κατανοήσει πλήρως τά βασικά χαρακτηριστικά τῆς ἀνθρώπινης φύσης. Πρώιστα πρέπει νά συνειδητοποιήσει ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι παιδί τοῦ Θεοῦ μέ ἀπώτερο σκοπό καί προορισμό τήν αἰωνιότητα, δηλαδή τήν αἰώνια ζωή μαζί μέ τόν Οὐράνιο Πατέρα του.

Ἐπειτα νά ἀναγνωρίσει τά ἰδιαίτερα ἐκεῖνα χαρακτηριστικά πού πρόσφερε ὁ Θεός – Πατέρας στά παιδιά Του, ὥστε μέ βάση αὐτά νά ζοῦν σωστά, νά καίρονται τήν ὕπαρξή τους, νά βρίσκουν τό νόημα τῆς ζωῆς καί νά ἐπιτυγχάνουν τό σκοπό τους.

Μέσα σ' αὐτά τά θεϊκά χαρακτηριστικά ξεχωριστή θέση κατέχουν οἱ ΑΡΕΤΕΣ.

«Ἄμα γάρ ἐποίησεν ὁ Θεός τόν ἄνθρωπον, ἐνέσπειρεν αὐτῷ τὰς ἀρετάς» τονίζει ὁ Ἄββᾶς Δωρόθεος. Ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός σημειώνει ἐπίσης: «Οἱ ἄγγελοι καί οἱ ἐνάρετοι ἄνθρωποι κατά χάριν ἐξ αὐτοῦ (τοῦ Θεοῦ) ἔλαβον μετά τό εἶναι αὐτούς (δηλ. μετά τή δημιουργία τους) καί τὰς ἀρετάς, δι' ὧν καί κατά μίμησιν αὐτοῦ ἐγένοντο δίκαιοι, ἀγαθοί καί σοφοί».

Μέ αὐτή τήν ἀλήθεια ἀντιλαμβανόμαστε καλύτερα καί τήν ἔννοια τοῦ κατ' εἰκόνα: Ὁ ἄνθρωπος εἶναι εἰκόνα τοῦ Θεοῦ δηλαδή μοιάζει τοῦ Θεοῦ, ὁ Θεός τοῦ ἔδωσε θεϊκά χαρακτηριστικά ὅπως εἶναι οἱ ἀρετές. Ὁ Θεός εἶναι ἀγάπη, ἐλεήμων, μακρόθυμος, φιλόανθρωπος, πολυεὐσπλαχνος... Αὐτές λοιπόν τίς ἀρετές Του τίς πρόσφερε κατά χάριν καί σ' ἓνα βαθμό στους ἄνθρώπους.

Στήν Ὁρθοδοξία οἱ θεϊκές αὐτές ἀρετές γίνονται πλέον ἀπόλυτα συγκεκριμένες στό πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ: Γράφει ὁ Ἅγιος Ἰουστίνος Πόποβιτς: «Ὁ Θεάνθρωπος Χριστός εἶναι ἡ πρώτη προσωποποίηση καί ἡ ὑπόστασις ὅλων τῶν ἀρετῶν καί ἡ τελεία πραγματοποίηση καί φανέρωσις τῶν ἐπί τῆς γῆς. Ὁ Χριστός καί αἱ ἀρεταί εἶναι ἓν... Αὐτός εἶναι ἡ τελεία ἀγάπη, τελεία ἀγαθότης, τελεία φιλανθρωπία, ἡ θεανθρώπινη τελειότης κάθε ἀρετῆς, ἡ παναρετή».

Ἐτσι λοιπόν ὁ Χριστός μέ τόν ἑαυτό Του, μέ τήν παναγία ζωή Του, μέ τή διδασκαλία καί τίς παραβολές Του φανερώνει τίς ἅγιες ἀρετές, καθοδηγεῖ καί προτρέπει τόν κάθε πιστό γιά νά γίνουν βίωμά του οἱ ἀρετές καί ἄρα ὁ ἀληθινός ἑαυτός του π.χ.:

- Μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι – ταπείνωση
- Μακάριοι οἱ πραεῖς – πραότητα
- Μακάριοι οἱ ἐλεήμονες – ἀγάπη – ἐλεημοσύνη
- Μακάριοι οἱ εἰρηνοποιοί – ἀγάπη – εἰρήνη
- Ἡ διδασκαλία στήν Ἐπί τοῦ Ὁρους ὁμιλία γιά τήν: Προσευχή, συγχωρητικότητα, νηστεία, πίστη, ἐγκράτεια, τό σεβασμό κ.λ.π.
- Παραβολή τοῦ Ἀσώτου Υἱοῦ – μετάνοια
- Παραβολή τοῦ Τελώνη καί Φαρισαίου – ταπείνωση
- Παραβολή τοῦ Καλοῦ Σαμαρείτη – ἀγάπη καί πρός τούς ἐχθρούς.

Μέ βάση τά ἀνωτέρω ἡ Ὁρθόδοξη διδασκαλία τονίζει ιδιαίτερα τή σημασία τῶν ἀρετῶν γιά τόν ἄνθρωπο ἐφ' ὅσον οὐσιαστικά ἡ ἀρετή ταυτίζεται μέ τήν ἔννοια ἄνθρωπος. Ἄς δοῦμε κάποια σημεία:

– Εἶναι ἡ φυσική, ἡ φυσιολογική κατάσταση γιά τόν ἄνθρωπο. «Ἡ μέν ἀρετή φυσική ἐστίν καί ἐν ἡμῖν ἔστιν» (εἶναι ἔμφυτη μέσα μας) γράφει ὁ Ἀββᾶς Δωρόθεος.

– Εἶναι ἡ ὑγεία τῆς ψυχῆς: «Ἡ μέν ἀρετή κατά φύσιν ἐστίν, ἡ δέ κακία παρά φύσιν, καθάπερ νόσος καί ὑγεία» τονίζει ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος. Ὁ Ἀββᾶς Δωρόθεος συμπληρώνει: «Ὅσο ἀσκούμεστε στήν ἀρετή, ταυτιζόμεστε μ' αὐτή. Δηλαδή ξαναβρίσκουμε τήν ἴδια τή φύση μας, ξαναβρίσκουμε τήν ὑγεία μας, ὅπως ἀκριβῶς μετά ἀπό ἀρρώστια τοῦ ματιοῦ ξαναβρίσκουμε τό φῶς μας ἢ ἀπό οποιαδήποτε ἄλλη ἀρρώστια ἐπανερχόμαστε στή φυσική κατάσταση τῆς ὑγείας μας».

Ὅταν ἔχουμε μιά σωματική ἀρρώστια, συνήθως κάνουμε τό πᾶν γιά τή θεραπεία μας (πᾶμε σέ διάφορους γιατρούς, ξοδεύουμε ἴσως πολλά χρήματα, μεταβαίνουμε στό ἐξωτερικό). ἔχουμε τήν ἴδια εὐαισθησία γιά τήν ὑγεία τῆς ψυχῆς μας;

– Εἶναι τά στολίδια τῆς ψυχῆς. «Στήν ἀρχή, ὅταν ὁ Θεός δημιούργησε τόν ἄνθρωπο, τόν ἔβαλε στόν παράδεισο, ὅπως λέει ἡ Ἁγία Γραφή, ἀφοῦ τόν στόλισε μέ ὅλες τίς ἀρετές» γράφει ὁ Ἀββᾶς Δωρόθεος. Ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός ἀναφερόμενος στήν Παναγία σημειώνει: «Τό κορίτσι τοῦτο θά ὀδηγήσης στό Θεό, στό βασιλιά τῶν ὅλων, ντυμένο στά «χρυσά κρόσια» (ὡς κροσσωτοῖς χρυσοῖς) τά στολίδια τῶν ἀρετῶν καί στολισμένο μέ τή χάρη τοῦ Πνεύματος, κι ἡ δόξα του ἀπό μέσα».

– Εἶναι ἡ ἐσωτερική ὁμορφιά τοῦ ἀνθρώπου. Ἀναφέρει ὁ Ἅγιος Μακάριος ὁ Αἰγύπτιος: «Τά κάλλη καί οἱ ἀγαθοὶ καρποὶ τῆς ψυχῆς μας, δηλαδή ἡ προσευχή, ἡ ἀγάπη, ἡ πίστη, ἡ ἀγρυπνία, ἡ νηστεία καί οἱ λοιπές ἀρετές...».

Γιά τή σωματική μας ὁμορφιά φροντίζουμε ιδιαίτερα, καλλωπιζόμε-

στε καί χρησιμοποιούµε διάφορα ἐνδύµατα καί στολίδια. ἼΑραγε φροντίζουµε ἀνάλογα γιά τήν ὁµορφιά τῆς ψυχῆς µας;

— Μέ τίς ἀρετές εὐωδιάζει ἡ ψυχή. Γράφει χαρακτηριστικά ὁ Ὅσιος Θεόδωρος Ἐδέσσης: «Ἡ εὐωδία τῆς ψυχῆς, πού εἶναι ἐνάρετη καί ἀγαπᾷ τό Θεό, ξεκύνεται ἀπό τό σῶµα μέ ὅλες τίς αἰσθήσεις καί φανερώνει τήν ἐσωτερική ἀρετή».

— Εἶναι ὁ πραγματικός θησαυρός τοῦ ἀνθρώπου. «Ὁ ἀγαθός θησαυρός, ἡ ἔξις (κατοχή) ἐστίν τῶν ἀρετῶν» ἀναφέρει ὁ Ὅσιος Θαλάσσιος.

Γιά νά ἀποκτήσουµε ἐξωτερικούς θησαυρούς, ὑλικά ἀγαθά καί πλοῦτη καταβάλλουµε πολλές προσπάθειες καί εἶναι συνέχεια ἢ ἔστω συχνά στή σκέψη µας. Γιά τόν πνευματικό, ἐσωτερικό, ἀληθινό, αἰώνιο θησαυρό πόση ἔγνοια ἔχουµε;

Θά μπορούσαμε νά καταγράψουµε ἀκόµα πολλά σηµεῖα πού δείχνουν τή σηµασία τῆς ἀρετῆς. Θά ἀρκεστοῦµε σέ ἄλλα δύο:

— Εἶναι ἡ ἀληθινή ζωή. Σηµειώνει ὁ Ἀββᾶς Δωρόθεος: «Τί ἐστίν ἡ ζωή ἡµῶν; Ἡ ζωή ἡµῶν ἐστίν αἱ ἀρεταί».

— Ὁ ἐνάρετος ἄνθρωπος ἀναγνωρίζει τή σηµασία τοῦ κάθε πράγµατος σ' αὐτόν τόν κόσµο, χρησιμοποιεῖ καί ἀπολαμβάνει τό κάθε τί χωρίς ἁµαρτία ἀλλά ἀντίθετα πρὸς δόξα Θεοῦ καί πρὸς σωτηρία του, γι' αὐτό μέσα ἀπό τούτη τή σωστή, ἐνάρετη στάση ζωῆς βρίσκει τήν πραγματική εὐτυχία, χαρά καί μακαριότητα. «Ἡ πραγματική, παιδία µου, εὐτυχία, δέν εἶναι οὔτε τὰ ἀξιώµατα, οὔτε οἱ ἀναπαύσεις τοῦ σώµατος. Ἡ πραγματική εὐτυχία εἶναι ἡ ἀρετή» τονίζει ὁ σύγχρονος ἅγιος γέροντας π. Φιλόθεος Ζερβάκος.

Ὁ Ὅσιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστοµος συνοψίζει ὅλα τὰ ἀνωτέρω σέ µιά φράση: «Ἀρετῆς ἀπούσης ἅπαντα περιττά» (Ὅταν ἀπουσιάζει ἡ ἀρετή ὅλα τὰ ἄλλα εἶναι περιττά).

Μετά ἀπό ὅσα ἀναφέρθηκαν, καλούµαστε σ' ἓνα ἔντονο πνευματικό ἀγῶνα μέσα στήν ἐκκλησιαστική ζωή γιά νά γίνουν βίωµά µας οἱ ἀρετές γιά νά ξαναχαροῦµε τήν πνευματική ὑγεία καί ἰσορροπία. Νά ἀποκτήσουµε μέσα µας ἓνα ἅγιο πόθο γιά τίς ἀρετές πού προαναφέραµε ἀλλά καί γιά ὑποµονή, καλοσύνη, τιµιότητα, σωφροσύνη, εὐχαριστία, ἀνεξικακία, ἐλπίδα, εἰλικρίνεια...

Βέβαια οἱ ἀρετές τελειοποιοῦνται μέσα µας µόνο μέ τή Χάρη τοῦ Ἁγίου Πνεύµατος. «Ἐπειδή ἡ ἀνθρώπινη φύση εἶναι ἀδύνατον νά ἀποδώσει ἀπό μόνη τέλειους τούς καρπούς τῶν ἀρετῶν, ἔχει ἀνάγκη ἀπό τόν πνευματικό γεωργό τῶν ψυχῶν µας, δηλαδή τό Πνεῦµα τοῦ Χριστοῦ» µᾶς διδάσκει ὁ Ὅσιος Μακάριος ὁ Αἰγύπτιος.



Φώπιου Σχοινᾶ

Η ΑΡΕΤΗ ΤΗΣ ΑΓΑΠΗΣ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΑΓ. ΜΑΞΙΜΟ ΤΟΝ ΟΜΟΛΟΓΗΤΗ



ἀγάπη εἶναι ἡ κορυφαία ἀρετὴ τῆς χριστιανικῆς βιοτῆς. Εἶναι πασίγνωστη ἡ ἐντολή, ἥδη ἀπὸ τὴν Παλαιὰ Διαθήκη, τοῦ Κυρίου, «ἀγαπήσεις Κύριον τὸν Θεόν σου ἐν ὅλῃ τῇ καρδίᾳ σου καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ψυχῇ σου καὶ ἐν ὅλῃ τῇ διανοίᾳ σου. Αὕτη ἐστὶ πρώτη καὶ μεγάλη ἐντολή. Δευτέρα δὲ ὁμοία αὐτῇ· ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν. Ἐν ταύταις ταῖς δυσὶν ἐντολαῖς ὅλος ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται κρέμανται» (Ματθ. κβ' 37, 28, 39, 40). Μάλιστα ὁ ἀπ. Παῦλος λέγει ὅτι ἐνῶ ἡ πίστις καὶ ἡ ἐλπίς θά ὑπερβαθοῦν στὸν μέλλοντα αἰῶνα, ἡ ἀγάπη οὐδέποτε θά ἐκπέσει. «Ἄγάπη οὐδέποτε ἐκπίπτει» (Α' Κορινθ', ιγ' 8) καὶ «νυνὶ δὲ μένει πίστις, ἐλπίς, ἀγάπη, τὰ τρία ταῦτα· μείζων δὲ τούτων ἡ ἀγάπη» (Α' Κορινθ., ιγ' 13). Ὅπως ἔχει γραφεῖ ἀπὸ τὸν θεολόγο Βασίλειο Μουστάκη, «Ἐν δὲ τῷ οὐρανῷ, ἡ ἀγάπη μένει μόνη. Τότε, δὲν θά πιστεύωμεν εἰς τὸν Θεόν, διότι θά τὸν βλέπωμεν. Δέν θά ἐλπίζωμεν εἰς τὰς ἐπαγγελίας του, διότι θά ἔχουν ἐκπληρωθῆ δι' ἡμᾶς. Μόνον θά ἀγαπῶμεν, ζῶντες εἰς τὴν λειτουργικὴν μακαριότητα τοῦ Παραδείσου»¹.

Ἡ ἀγάπη ἀπαντᾷ στὴν προαιώνια ζωὴ τῆς Ἁγίας Τριάδος. Ἡ ἀγαπητικὴ περιχώρηση τῶν προσώπων τῆς Ἁγίας Τριάδος εἶναι αἰώνια καὶ αἰδία: οὔτε ἄρχισε νά ὑπάρχει οὔτε θά πάψει νά ὑπάρχει. Μάλιστα ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς, ἀκολουθώντας στὸ σημεῖο αὐτὸ τὸν ἱερό Αὐγουστῖνο δέν διστάζει νά ἀποκαλέσει τὸ Ἅγιο Πνεῦμα ὡς ἔρωτα (καὶ ἔρως εἶναι ἡ ἐπιτεταμένη ἀγάπη) τοῦ Πατρὸς πρὸς τὸν Υἱὸν καὶ τοῦ Υἱοῦ πρὸς τὸν Πατέρα: «Ἐκεῖνο δὲ τὸ Πνεῦμα τοῦ ἀνωτάτου Λόγου, οἶόν τις ἔρως ἐστὶν ἀπόρρητος τοῦ γεννήτορος πρὸς αὐτόν τὸν ἀπορρήτως γεννηθέντα Λόγον ᾧ καὶ αὐτός ὁ τοῦ Πατρὸς ἐπέραστος Λόγος καὶ Υἱός χρῆται πρὸς τὸν γεννήτορα, ἀλλ' ὡς ἐκ τοῦ Πατρὸς ἔχων αὐτόν συμπροελθόντα καὶ συμφυῶς ἐν αὐτῷ ἀναπαυόμενον»².

Κατὰ τὸν ἅγιο Μάξιμο τὸν Ὁμολογητὴ ἡ ἀγάπη εἶναι ἡ γενικὴ καὶ περιεκτικὴ ἀρετὴ τοῦ θυμικοῦ μέρους τῆς ψυχῆς, ὅπως γενικὴ καὶ περιεκτικὴ ἀρετὴ τοῦ ἐπιθυμητικοῦ μέρους τῆς ψυχῆς εἶναι ἡ ἐγκράτεια. Γενικὴ καὶ περιεκτικὴ ἀρετὴ τοῦ λογιστικοῦ μέρους εἶναι ἡ προσευχὴ καὶ ἡ γνῶσις. Τὰ ψεκτὰ πάθη τοῦ θυμικοῦ εἶναι τὸ μῖσος, ἡ ἄλογος λύπη, ἡ

μνησικακία, ἡ πικρία καί ἡ ὀργή. Θεραπευτική αὐτῶν τῶν παθῶν εἶναι ἡ ἀγάπη. Τά πάθη τοῦ ἐπιθυμητικοῦ μέρους εἶναι ἡ ἀκρασία, ἡ γαστριμαργία καί ἡ πορνεία. Θεραπευτική αὐτῶν τῶν παθῶν εἶναι ἡ ἐγκράτεια. Γράφει ὁ θεῖος Μάξιμος ὁ Ὁμολογητής χαρακτηριστικά: «*Τά μὲν τῶν παθῶν, τοῦ θυμικοῦ, τά δέ τοῦ ἐπιθυμητικοῦ μέρους τῆς ψυχῆς τυγχάνει. Ἀμφότερα δέ διά τῶν αἰσθήσεων κινεῖται. Τότε δέ κινεῖται, ὅτε ἀγάπης ἡ ψυχὴ καὶ ἐγκρατείας ἐκτός εὐρίσκεται*»³. Πάθη τοῦ λογιστικοῦ εἶναι ἡ ἄγνοια, ἡ λήθη, ἡ ἀδιαφορία, ἡ ἀμέλεια, ἡ ἀκηδία. Θεραπευτικές αὐτῶν τῶν παθῶν εἶναι ἡ προσευχή, ἡ μελέτη καί ἡ γνώση. Πολύ βοηθεῖ τό λογιστικό νά θεραπευθεῖ καί ἡ μελέτη, τό θυμικό ἡ ἐλεημοσύνη καί τό ἐπιθυμητικό ἡ νηστεία. «*Ἡ μὲν ἐλεημοσύνη τό θυμικόν μέρος τῆς ψυχῆς θεραπεύει, ἡ δέ νηστεία τήν ἐπιθυμίαν μαραίνει, ἡ δέ προσευχή τόν νοῦν καθαίρει καί πρὸς τήν ὄντων θεωρίαν παρασκευάζει. Πρὸς γάρ τὰς δυνάμεις τῆς ψυχῆς καί τὰς ἐντολάς ὁ Κύριος ἡμῖν ἐχαρίσατο*»⁴. Μάλιστα κατὰ τόν Μάξιμο τό θυμικό εἶναι πιό δύσκολα ἰάσιμο ἀπό τό ἐπιθυμητικό: «*Δυσκαταγώνιστα μᾶλλον τοῦ θυμικοῦ μέρους τῆς ψυχῆς πάθη, παρά τά τοῦ ἐπιθυμητικοῦ τυγχάνει. Διό καί μείζον τό φάρμακον κατ' αὐτοῦ, ἡ ἐντολή τῆς ἀγάπης ἐδόθη*»⁵.

Ἡ ἀγάπη δέν εἶναι ἓνας ψιλὸς συναισθηματικός, ἀλλὰ μία ὄντολογική κατάσταση τῆς ψυχῆς, ἀπότοκος τῆς ἀπαθείας καί μιᾶς μακρᾶς ἀλυσίδας ἀλληλεξηρητημένων ἀρετῶν. Κατὰ τόν Μάξιμο «*Ἀγάπην μὲν τίκει ἀπάθεια, ἀπάθειαν δέ, ἡ εἰς Θεόν ἐλπίς· τήν δέ ἐλπίδα, ὑπομονή καὶ μακροθυμία· ταύτας δέ, ἡ περιεκτικὴ ἐγκράτεια· ἐγκράτειαν δέ, ὁ τοῦ Θεοῦ φόβος· τόν δέ φόβον, ἡ εἰς Κύριον πίστις*»⁶. Μάλιστα ὁ ἅγιος Μάξιμος ἀποφαίνεται ὅτι «*ἀγαπᾷ πάντας ἀνθρώπους ὁ μηδέν ἀγαπῶν ἀνθρώπινον*»⁷. Εἶναι δέ χαρακτηριστικό τῆς τελείας ἀγάπης νά ἔχει ξεπεράσει τελειῶς τήν ἐπιθυμία τῆς δόξας, τῆς ἡδονῆς καί τῶν χρημάτων: «*Ὁ μὴ καταφρονῶν δόξης καὶ ἡδονῆς, καί τῆς τούτων ἀυξητικῆς, καί δι' αὐτούς συνισταμένης φιλαργυρίας τὰς τοῦ θυμοῦ προφάσεις ἐκκόπτειν οὐ δύναται. Ὁ δέ ταύτας μὴ ἐκκόπτων, τῆς τελείας ἀγάπης τυχεῖν οὐ δύναται*»⁸.

Κατὰ τόν Μάξιμο ἡ ἀγάπη πρὸς τόν Χριστό συνεπάγεται καί προϋποθέτει τήν ἀγάπη πρὸς τοὺς ἀνθρώπους κατὰ τό πρότυπο τοῦ Χριστοῦ, τό ὁποῖο καλεῖται νά μιμηθεῖ: «*Ὁ ἀγαπῶν τόν Χριστόν πάντως καί μιμεῖται αὐτόν κατὰ δύναμιν. Οἶον, ὁ Χριστός τοὺς ἀνθρώπους εὐεργετῶν οὐκ ἐπαύσατο, καὶ ἀχαριστούμενος καὶ βλασφημούμενος, ἐμακροθύμει, καὶ τυπτόμενος ὑπ' αὐτῶν καὶ φονευόμενος, ὑπέμενε, μηδενί τό σύνολον τό κακόν λογιζόμενος. Ταῦτα δέ τὰ ἱρία, τὰ ἔργα εἰσὶ τῆς εἰς τόν πλησίον ἀγάπης, ὧν χωρὶς ὁ λέγων ἀγαπᾷ τόν Χριστόν, ἢ τῆς βασιλείας αὐτοῦ· τυχεῖν ἑαυτόν ἀπατᾷ...*»⁹. Ἔτσι λοιπόν βλέπουμε ὅτι τήν ἀγάπη πρὸς τοὺς ἀνθρώπους συνιστοῦν, κατὰ τό πρότυπο τοῦ Χριστοῦ,

ή συνεχής εὐεργεσία πρὸς αὐτούς, ἀκόμη δὲ ἡ πλήρης ἀνεξικακία καὶ ἀμνησικακία γιὰ τὰ δεινά πού ὑφίσταται ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους ὁ μαθητὴς καὶ μιμητὴς τοῦ Χριστοῦ.

Ἡ εἰς Θεὸν ἀγάπη συνεπάγεται ἀφεύκτως καὶ τὴν εἰς ἀνθρώπους ἀγάπη: «*Ὁ ἀγαπῶν τὸν Θεὸν οὐ δύναται μὴ καὶ πάντα ἄνθρωπον ὡς ἐ-
αυτὸν ἀγαπῆσαι, εἰ καὶ πρὸς τὰ πάθη δυσχεραίνει τῶν μήπω κεκαθαρμέ-
νων (= ἄν καὶ δυσκολεύεται ἀπὸ τὰ πάθη ἐκεῖνα πού δέν ἔχουν ἀκόμα
καθαρισθεῖ). Διό καὶ τὴν ἐπιστροφὴν αὐτῶν βλέπων καὶ τὴν διόρθωσιν,
ἀμετρήτῳ καὶ ἀνεκλαλήτῳ χαίρει χαρᾷ*»¹⁰. Καὶ πάλι: «*Ὁ τὸν Θεὸν ἀγα-
πῶν, καὶ τῷ πλησίον πάντως ἀγαπᾷ*»¹¹. Καὶ ἐκ τοῦ ἐναντίον αὐτὸς πού
δέν ἀγαπᾷ τὸν ἄνθρωπο οὔτε τὸν Θεὸ ἀγαπᾷ: «*“Ὁ ἀγαπῶν με”, φησὶν
ὁ Κύριος, “τὰς ἐντολάς μου τηρήσει”. “Αὕτη δὲ ἐστὶν ἡ ἐντολή ἡ ἐμὴ, ἵ-
να ἀγαπᾶτε ἀλλήλους”. Ὁ οὖν μὴ ἀγαπῶν τὸν πλησίον, τὴν ἐντολήν
οὐ τηρεῖ, ὁ δὲ τὴν ἐντολήν μὴ τηρῶν, οὐδέ τὸν Κύριον ἀγαπῆσαι δύνα-
ται*»¹².

Εἶπαμε πὼς ἡ γνώση εἶναι ἡ καὶ ἕξοχὴν ἀρετὴ τοῦ λογικοῦ μέρους
τῆς ψυχῆς, ἡ ἀγάπη τοῦ θυμικοῦ καὶ ἡ ἐγκράτεια τοῦ ἐπιθυμητικοῦ. Τό
θυμικόν καὶ τό ἐπιθυμητικόν ἀποτελοῦν τό παθητικόν μέρος τῆς ψυχῆς.
Ἐπειδὴ ὑπάρχει ἐνότητα στὴν ψυχὴ καὶ κοινωνία τῶν μερῶν αὐτῆς εἶναι
ἀδύνατον νὰ ὑπάρχει φωτισμένο μέ γνώση τό λογικόν μέρος τῆς ψυ-
χῆς, χωρὶς τὴν κάθαρση τοῦ παθητικοῦ μέρους τῆς ψυχῆς διὰ τῆς ἀγά-
πης καὶ ἐγκράτειας. Γι’ αὐτό καὶ προτρέπει ὁ Μάξιμος: «*Μερικῆς γνώσε-
ως παρά τοῦ Θεοῦ καταξιώθεις, μὴ ἀμέλει ἀγάπης καὶ ἐγκρατείας. Αὗται
γάρ, τό παθητικόν μέρος τῆς ψυχῆς ἐκκαθαίρουσαι, τὴν ἐπὶ τὴν γνῶσιν
ὁδὸν ἀεὶ σοι εὐτρεπίζουσιν*»¹³. Καὶ ἀκόμη: «*Τό θυμικόν τῆς ψυχῆς ἀγά-
πη καλίνωσον, καὶ τό ἐπιθυμητικόν αὐτῆς ἐγκρατεία καταμάρανον, καὶ
τό λογικόν αὐτῆς προσευχῇ πτέρωσον, καὶ τό φῶς τοῦ νοῦ οὐκ ἀμαυ-
ροῦται ποτέ*»¹⁴.

Ἡ ἀπερίσπαστη προσευχὴ καὶ ἡ γνήσια ἀγάπη πρὸς τὸν Θεὸν εἶναι
ἀρετές ἀλληλένδετες καὶ ἀλληλοτροφοδοτούμενες. Ἐπίσης ἀλληλέν-
δετη μέ τίς δύο ἀνωτέρω ἀρετές εἶναι ἡ καταφρόνηση τῶν ἐπιγείων καὶ
ἡ πλήρης ἐλευθερία καὶ ἀπαλλαγὴ ἀπὸ κάθε προσήλωσι πρὸς αὐτά: «*Ὁ
γνησίως τὸν Θεὸν ἀγαπῶν οὗτος καὶ ἀπερισπάστως πάντως προσεύχε-
ται καὶ ἀπερισπάστως πάντως προσευχόμενος, οὗτος γνησίως τὸν Θεὸν
ἀγαπᾷ. Οὐκ εὔχεται δὲ ἀπερισπάστως ὅ τι ἐπιγείων ἔχων τὸν νοῦν
προσηλωμένον οὐκ ἄρα ἀγαπᾷ τὸν Θεόν*»¹⁵. Ὁ ἔχων τὸν νοῦ προση-
λωμένο σέ κάτι τῶν ἐπιγείων, δέν ἔχει γνήσια ἀγάπη πρὸς τὸν Θεόν.
Καὶ ὅπως γράφει ὁ θεῖος Μάξιμος «*ὁ ἐπιθυμῶν τῶν ἐπιγείων, ἢ βρωμά-
των ἐπιθυμεῖ ἢ τῶν τὰ ὑπογαστρίαι θεραπευόντων ἢ δόξης ἀνθρωπίνης
ἢ χρημάτων ἢ τινος ἄλλου τῶν τούτοις ἐπομένων (=ἢ κάποιου ἄλλου
πού ἀκολουθεῖ αὐτά, πού ἔχει σχέση μέ αὐτά)· καὶ εἰ μὴ τι τούτων*

κρείπτον (=άνωτερο, καλύτερο) εὔροι ὁ νοῦς, ἐφ' ᾧ τὴν ἐπιθυμίαν μετε-
νέγκη (=μεταφέρει), οὐκ ἂν τούτων καταφρονεῖν εἰς τέλος πεισθῆ.
Κρείπτων δέ τούτων ἀσυγκρίτως ἡ τοῦ Θεοῦ γνῶσις καὶ τῶν θεῶν
ἐστὶ»¹⁶.

Ἡ τελεία ἀγάπη πρὸς τοὺς ἀνθρώπους εἶναι αὐτὴ πού ἀγαπᾷ πάντας
ἐξίσου. Ἐάν κανεῖς ἄλλους ἀγαπᾷ περιορισμένα, ἄλλους πάρα πολύ καὶ
ἐάν μερικούς μισεῖ, ἄλλους δέ οὔτε ἀγαπᾷ οὔτε μισεῖ, τότε αὐτὴ ἡ ἀνι-
σότητα εἶναι δεῖγμα ἀπουσίας τῆς τελείας καὶ καθαρᾶς ἀγάπης: «Ἐάν
τινάς μὲν μισῆς, τινάς οὐδέ ἀγαπᾶς οὐδέ μισῆς· ἑτέρους δέ ἀγαπᾶς, ἀλ-
λά συμμέτρως (=περιορισμένα), ἄλλους δέ σφόδρα ἀγαπᾶς, ἐκ ταύτης
τῆς ἀνισότητος γινώθι ὅτι μακράν εἶ τῆς τελείας ἀγάπης, ἥτις ὑποτίθεται
(=προϋποθέτει) πάντα ἄνθρωπον ἐξ ἴσου ἀγαπᾶν»¹⁷. Διό καὶ ὁ ἅγιος
Μάξιμος ἀποφαίνεται: «Μακάριος ἄνθρωπος, ὁ πάντα ἄνθρωπον ἐξ ἴ-
σου ἀγαπᾷσαι δυναθεῖς»¹⁸.

Ὅμως ὑπάρχει πέρα ἀπὸ τὴν ἐπαινετὴ πλευρὰ τῆς ἀγάπης καὶ ἡ ἐπι-
λήπιμη πλευρὰ τῆς καὶ ἡ ἐπιμεμπτη, ἡ ψεκτὴ ἀγάπη εἶναι αὐτὴ πού ἔχει
ὡς κίνητρό τῆς τὸν προσπορισμὸ ἡδονῆς, δόξας καὶ χρημάτων. Συνα-
φῶς γράφει ὁ ἅγιος Μάξιμος: «Διὰ τὰς πέντε ταύτας αἰτίας οἱ ἄνθρωποι
ἀγαπῶσιν ἀλλήλους, εἴτε ἐπαινετῶς, εἴτε ψεκτῶς. Οἶον, ἢ διὰ τὸν Θεόν,
ὡς ὁ ἐνάρετος πάντας, καὶ ὡς ὁ τὸν ἐνάρετον κᾶν μήπω ἐνάρετος· ἢ διὰ
τὴν φύσιν, ὡς οἱ γονεῖς τὰ τέκνα, καὶ ἔμπαλιν ἢ δια κενοδοξίαν, ὡς ὁ
δοξαζόμενος τὸν δοξάζοντα· ἢ διὰ φιλαργυρίαν, ὡς ὁ τὸν πλούσιον διὰ
λῆψιν ἢ διὰ φιληδονίαν, ὡς ὁ τὴν γαστέρα θεραπευόμενος καὶ τὰ ὑπὸ
γαστέρα. Καὶ ἡ μὲν πρώτη ἐπαινετὴ, ἡ δέ δευτέρα μέση, αἱ δέ λοιπαὶ ἐμ-
παθεῖς»¹⁹. Μάλιστα τὸ ψεκτὸ πάθος τῆς ἀγάπης ὠθεῖ τὸν ἄνθρωπο νά
στρέψει ὅλη τὴν προσοχὴ καὶ φροντίδα του στὰ ὑλικά, ἐν ἀντιθέσει
πρὸς τὸ ἐπαινετὸν καὶ θεοφιλές πάθος τῆς ἀγάπης πού τὸν ὠθεῖ πρὸς
τὰ πνευματικά καὶ θεῖα πράγματα: «Πάθος ἀγάπης ψεκτόν τοῖς ὑλικοῖς
πράγμασι τὸν νοῦν ἐνασχολεῖ, πάθος ἀγάπης ἐπαινετόν, καὶ τοῖς θεοῖς
αὐτόν συνδεσμεῖ. Εἴωθε γάρ ὁ νοῦς ἐν οἷς χρονίζει πράγμασι, ἐν αὐτοῖς
καὶ πλατύνεσθαι, ἐν οἷς δέ πλατύνεται, ἐν αὐτοῖς καὶ τὴν ἐπιθυμίαν καὶ
τὴν ἀγάπην τρέψαι, εἴτε ἐν τοῖς θεοῖς καὶ οἰκείοις καὶ νοητοῖς, εἴτε ἐν
τοῖς τῆς σαρκὸς πράγμασι τε καὶ πάθει»²⁰. Βλέπουμε λοιπὸν ὅτι κατὰ
τὸν ἅγιο Μάξιμο τὸ θεοστυγές πάθος τῆς ψεκτῆς ἀγάπης καθιστᾷ τὸν
ἄνθρωπο σαρκολάτρη καὶ ματαιόφρονα. Ἔτσι λοιπὸν πέρα ἀπὸ τὴν ἀνι-
διοτελῆ καὶ ἄδολη κατὰ Θεὸν ἀγάπη, ὑπάρχει καὶ ἡ ἰδιοτελής, ὑστερό-
βουλη καὶ ἐμπαθὴς ἀγάπη.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ:

1. ΘΗΕ, λῆμμα Ἐγάπη, τόμος 1ος, σελ. 134.

2. Γρηγορίου Παλαμᾶ, *Κεφάλαια ἑκατὸν πενήκοντα* 36, 20-25, ΕΠΕ, τόμος 8ος, Θεσσα-

λονίκη 1994, σελ. 114.

3. Μάξιμου Ὁμολογητοῦ, *Κεφάλαια περί ἀγάπης*, ἑκατοντάς Α΄, 79, ΕΠΕ, Θεσσαλονίκη 1985, σελ. 198.

4. Μάξιμου Ὁμολογητοῦ, *Κεφάλαια περί ἀγάπης*, ἑκατοντάς Α΄, 65, ΕΠΕ, Θεσσαλονίκη 1985, σελ. 192.

5. Μάξιμου Ὁμολογητοῦ, *Κεφάλαια περί ἀγάπης*, ἑκατοντάς Α΄, 66, ΕΠΕ, Θεσσαλονίκη 1985, σελ. 198.

6. Μάξιμου Ὁμολογητοῦ, *Κεφάλαια περί ἀγάπης*, ἑκατοντάς Α΄, 2, ΕΠΕ, Θεσσαλονίκη 1985, σελ. 172.

7. Μάξιμου Ὁμολογητοῦ, *Κεφάλαια περί ἀγάπης*, ἑκατοντάς Γ΄, 37, ΕΠΕ, Θεσσαλονίκη 1985, σελ. 280.

8. Μάξιμου Ὁμολογητοῦ, *Κεφάλαια περί ἀγάπης*, ἑκατοντάς Α΄, 75, ΕΠΕ, Θεσσαλονίκη 1985, σελ. 198.

9. Μάξιμου Ὁμολογητοῦ, *Κεφάλαια περί ἀγάπης*, ἑκατοντάς Δ΄, 55, ΕΠΕ, Θεσσαλονίκη 1985, σελ. 330.

10. Μάξιμου Ὁμολογητοῦ, *Κεφάλαια περί ἀγάπης*, ἑκατοντάς Α΄, 13, ΕΠΕ, Θεσσαλονίκη 1985, σελ. 176.

11. Μάξιμου Ὁμολογητοῦ, *Κεφάλαια περί ἀγάπης*, ἑκατοντάς Α΄, 23, ΕΠΕ, Θεσσαλονίκη 1985, σελ. 178.

12. Μάξιμου Ὁμολογητοῦ, *Κεφάλαια περί ἀγάπης*, ἑκατοντάς Α΄, 16, ΕΠΕ, Θεσσαλονίκη 1985, σελ. 176.

13. Μάξιμου Ὁμολογητοῦ, *Κεφάλαια περί ἀγάπης*, ἑκατοντάς Δ΄, 57, ΕΠΕ, Θεσσαλονίκη 1985, σελ. 330–332.

14. Μάξιμου Ὁμολογητοῦ, *Κεφάλαια περί ἀγάπης*, ἑκατοντάς Δ΄, 80, ΕΠΕ, Θεσσαλονίκη 1985, σελ. 342.

15. Μάξιμου Ὁμολογητοῦ, *Κεφάλαια περί ἀγάπης*, ἑκατοντάς Β΄, 1, ΕΠΕ, Θεσσαλονίκη 1985, σελ. 210.

16. Μάξιμου Ὁμολογητοῦ, *Κεφάλαια περί ἀγάπης*, ἑκατοντάς Γ΄, 64, ΕΠΕ, Θεσσαλονίκη 1985, σελ. 292.

17. Μάξιμου Ὁμολογητοῦ, *Κεφάλαια περί ἀγάπης*, ἑκατοντάς Β΄, 10, ΕΠΕ, Θεσσαλονίκη 1985, σελ. 214.

18. Μάξιμου Ὁμολογητοῦ, *Κεφάλαια περί ἀγάπης*, ἑκατοντάς Α΄, 17, ΕΠΕ, Θεσσαλονίκη 1985, σελ. 176.

19. Μάξιμου Ὁμολογητοῦ, *Κεφάλαια περί ἀγάπης*, ἑκατοντάς Β΄, 9, ΕΠΕ, Θεσσαλονίκη 1985, σελ. 214.

20. Μάξιμου Ὁμολογητοῦ, *Κεφάλαια περί ἀγάπης*, ἑκατοντάς Γ΄, 71, ΕΠΕ, Θεσσαλονίκη 1985, σελ. 294.

ΦΩΤΙΟΣ ΣΧΟΙΝΑΣ
Διδάκτωρ Φιλοσοφίας





Παναγιώτη Τοκκαρή

Η ΑΡΕΤΗ ΤΗΣ ΥΠΟΜΟΝΗΣ ΚΑΙ Ο ΣΥΓΧΡΟΝΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΣ



Πολλές φορές στά διάφορα προβλήματα και δυσκολίες πού αντιμετωπίζουμε, οι άνθρωποι λέμε μεταξύ μας τή φράση, «κάνε υπομονή και θά περάσει, κάνε υπομονή έχει ο Θεός». Μέ αυτό τόν τρόπο νιώθουμε πιά καλά και αντλούμε δύναμη και θάρρος νά αντιμετωπίσουμε τήν κάθε δυσκολία και δοκιμασία πού θά συναντήσουμε.

Οί γρήγοροι ρυθμοί τής καθημερινότητάς μας δημιουργούν στον κάθε ένα από έμάς συναισθήματα ανησυχίας, άβεβαιότητας, ανασφάλειας και άλλα πολλά. Οί περισσότεροι άνθρωποι, κάποιες φάσεις τής ζωής μας, πορευόμαστε σαν νά μή είναι παρών ο Θεός στο κάθε μας βήμα.

Σχετικά μέ τά πιά πάνω συναισθήματα τά όποια βιώνουν όλοι οί άνθρωποι θά μπορούσαμε νά παραθέσουμε δύο παραδείγματα γεγονότων τών ήμερών μας. Πρώτον τόν πόλεμο μεταξύ Ουκρανίας και Ρωσίας και δεύτερο τήν έκρηκτική κατάσταση πού ξεκίνησε στη Μέση Ανατολή και φαίνεται νά δυναμώνει. Στίς δύο περιπτώσεις αυτές βλέπουμε τούς ανθρώπους νά βιώνουν έντονα συναισθήματα φόβου, άβεβαιότητας, αγωνίας, υπάρχουν πολλές ανθρώπινες απώλειες, έλλειψη αγαθών για νά μπορούν νά ζήσουν μιά κανονική ζωή όπως είχαν προηγουμένως.

Βιώνοντας όλα αυτά τά δύσκολα γεγονότα και τίς καθημερινές δυσκολίες τής ζωής οί άνθρωποι προσπαθούν νά πάρουν δύναμη από κάπου. Για παράδειγμα στην Ουκρανία γίναμε θεατές τής έντονης ανάγκης τών περισσότερων ανθρώπων νά έρθουν στίς εκκλησίες νά προσευχηθούν μέ αγάπη και πίστη στραμμένοι προς τόν Τριαδικό Θεό, τήν Παναγία και τούς Άγίους. Μέσα στο χώρο λατρείας είδαμε τούς ανθρώπους αυτούς νά έχουν ενεργό συμμετοχή στα μυστήρια τής Εκκλησίας, τά όποια θορακίζουν και δυναμώνουν τόν κάθε πιστό.

Μέσα στο χώρο τής Εκκλησίας διαχρονικά αναδείθηκαν ξεχωριστοί άγιοι, οί όποιοι μέ τή χάρη του Άγίου Πνεύματος διατύπωσαν θεόπνευστους λόγους. Μιά άρετή για τήν όποία είχαν μιλήσει και εφαρμόσει στην επίγεια ζωή τους, ήταν ή άρετή τής Υπομονής. Για τήν συγκεκριμένη άρετή θά μπορούσαμε νά παραθέσουμε πιά κάτω λόγια τών Πατέρων πού έχουν διατυπωθεί.

Ὁ ἅγιος Πορφύριος ἔλεγε «ὅλα νά τά ἀντιμετωπίζετε μέ ἀγάπη, μέ καλοσύνη, μέ πραότητα, μέ ὑπομονή καί μέ ταπείνωση. Νά εἶστε βράχοι. Ὅλα νά ξεσπᾶνε πάνω σας καί σάν τά κύματα νά γυρίζουν πίσω. Ἐσεῖς νά εἶστε ἀτάραχοι. Ἄλλά θά πείτε, ἐ γίνεται αὐτό; Ναί, μέ τήν κἀρη τοῦ Θεοῦ γίνεται πάντοτε. Ἄν τά παίρνομε ἀνθρώπινα, δέν γίνεται. Ἄντί, ὅμως, νά σᾶς ἐπηρεάζουν δυσμενῶς, μποροῦν ὅλα νά σᾶς κάνουνε καλό, νά σᾶς στερεώνουνε στήν ὑπομονή, στήν πίστη»¹.

Ὁ ἅγιος Παῖσιος ἔλεγε: Ὁ Θεός τήν σωτηρία τῶν ἀνθρώπων τήν κρέμασε στήν ὑπομονή. «Ὁ ὑπομείνας εἰς τέλος σωθήσεται»², λέει τό Εὐαγγέλιο. Γί' αὐτόν τό λόγο ὁ Θεός δίνει δυσκολίες, διάφορες δοκιμασίες, γιά νά ἀσκηθοῦν οἱ ἄνθρωποι στήν ὑπομονή. «Νά προσέχουμε νά μήν χάνουμε τήν ὑπομονή μας, γιά νά μήν χάσουμε τελικά τήν ψυχή μας». «Τήν ὑπομονή πάντα νά τήν κρατᾶς, γιατί εἶναι τό μεγαλύτερο φάρμακο, πού θεραπεύει τίς μακροχρόνιες δοκιμασίες, διότι πολλές δοκιμασίες, μόνο μέ τήν ὑπομονή περνοῦν, ὅπως καί τά χιόνια καί οἱ παγωνιές, περνοῦν μόνο μέ τήν ὑπομονή, νά ἔρθει ἡ ἄνοιξη, γιά νά λειώσουν μέ τίς λιακάδες»³.

«Μέ τήν στενοχώρια, οἱ πάγοι καί τά χιόνια δέν λειώνουν, ἀλλά μέ τήν ὑπομονή. Ἡ μεγάλη ὅμως ὑπομονή, ξεδιαλύνει πολλά καί φέρνει θεϊκά ἀποτελέσματα. Ἐκεῖ πού δέν περιμένεις τήν λύση, δίνει ὁ Θεός τήν καλύτερη λύση»⁴.

«Στά παλιά χρόνια ἡ ζωή ἦταν πιό ἤρεμη καί οἱ ἄνθρωποι ἔκαναν ὑπομονή. Σήμερα ὅλη αὐτή ἡ βιασύνη πού μπῆκε στόν κόσμο, ἔκανε τούς ἀνθρώπους ἀνυπόμονους. Σήμερα ὅλοι εἶναι τσακμάκια. Ἐνα λόγο δέν σηκώνουν». «Ἡ ὑπομονή ξεκινάει ἀπό τήν ἀγάπη. Γιά νά ὑπομείνεις τόν ἄλλον, πρέπει νά τόν πονέσεις. Ἄν δέν τόν πονέσεις, τόν βαριέσαι»⁵.

Ἐν συνεχείᾳ μποροῦμε νά παραθέσουμε λόγους τοῦ Γέροντας Μωϋσή τοῦ Ἁγιορείτη, ἑνός ἀνθρώπου ὁ ὁποῖος ἔχει κοιμηθεῖ πρόσφατα καί μᾶς μιλάει τόσο ὁμορφα Περί Ἑπομονῆς.

«Πολύ ἀπουσιάζει στους βιαστικούς καιρούς πού ζοῦμε ἡ ἀρετή τῆς ὑπομονῆς. Οἱ ὑπομονετικοί συνήθως κερδίζουν. Ἡ ἀνυπομονησία εἶναι πηγή ἀρκετῶν σοβαρῶν προβλημάτων»⁶. Ἡ ὑπομονή στίς δυσκολίες τῆς ζωῆς δίνει πνευματική ὠρίμανση. Ἡ ὑπομονή φανερώνει ἀνδρεία, γενναία καί σοφή ψυχή.

«Οἱ ἀνυπόμονοι ἄνθρωποι φοβοῦνται εὐκόλα, δειλιάζουν καί κάθονται. Οἱ ἀσθενεῖς, οἱ τραυματίες, οἱ ἀνάπηροι, οἱ ἀνεργοί, οἱ φτωχοί, ἔχουν μεγάλη τήν ἀνάγκη τῆς ὑπομονῆς. Χωρίς νά τήν ἔχουν, εὐκόλα ἀπελπίζονται».

«Πολύ συχνά λέμε νά κάνουν οἱ ἄλλοι συνάνθρωποί μας ὑπομονή.

Δέν είναι πάντοτε τόσο εύκολο. Συνηθισμένη έκφραση ή υπομονή, αλλά δύσκολο να επιτευχθεί. Χρειάζεται κόπο, μόχθο, γνώση, ταπεινώση, ανεκτικότητα, επιμέλεια και καλλιέργεια. Ἡ ἀνυπομονησία συνήθως προέρχεται ἀπό τόν ἐγωισμό». Δέν είναι δυνατό κάποιος να ἀγαπᾷ ἀληθινά και να μὴν ὑπομένει πάντοτε. Ὅποιος ὑπομένει ἐλπίζει κι ἔτσι ἐλευθερώνεται ἀπό πικρές περιπέτειες. Αὐτοί οἱ ὁποῖοι ἔχουν ἐλπίδα εἶναι αἰσιόδοξοι, καρτερικοὶ και θαρραλέοι»⁷.

Εἶναι πολλές οἱ εὐκαιρίες στή ζωή πού ἀπό τό πικρό μπορεῖ να προέλθει τό καλό. Τά ἐμπόδια πού συναντοῦμε στή ζωή μας θέλουν να μᾶς ἀναστήσουν ἀπό τὴν ὀκηνηρία, τὴν ἀμέλεια και τὴ καύνωση. Οἱ ἀνυπόμονοι δέν ἔχουν χάρη πνευματική, ἀφοῦ χαρακτηρίζονται ἀπό λύπη, θλίψη, στενοχώρια, κατάθλιψη, μελαγχολία και ἀπογοήτευση.

«Στή ζωή αὐτή ὁ ἄνθρωπος ἔρχεται ἀντιμέτωπος μέ πολλές ἀντιξοότητες, σκάνδαλα, ἡδονές, πλεονεξίες και πλάνες οἱ ὁποῖες τόν παρασύρουν σέ ἄλλους δρόμους μακριά ἀπό τόν Θεό. Αὐτός πού ἔχει ταπεινώση και ὑπομονή ἀντιστέκεται και κερδίζει. Ἡ ὑπομονή εἶναι ἡ ἀρετή πού θά τόν συνδράμει σέ πολλά καλά. Δέν θά λυγίσει στίς συμφορές, δέν θά ὀδηγηθεῖ στό διαζύγιο εύκολα, θά ἐλέγχει τά λόγια πού ἐκστομίζει, δέν θά τυραννιέται ἀπό τά διάφορα ἀντίξοα γεγονότα τῆς ζωῆς».

«Ἀποτελεῖ μεγάλη ὑπόθεση να ὑπομένει κανεὶς τά πικρά συμβάντα τῆς ζωῆς ἀτάραχα και ἀδιαμαρτύρητα. Οἱ ἀμέτρητες προκλήσεις, περιέργειες, παραξενιές και δυσκολίες δέν ἀφήνουν κανέναν να ὑπομείνει. Ἡ σφοδρή ἐπιθυμία ὄσων ἔχουν οἱ ἄλλοι και λείπουν στοὺς ἴδιους τοὺς κάνει να ἀνυπομονοῦν. Στίς σχέσεις μεταξύ τῶν ἀνθρώπων χρειάζεται ὀπωσδήποτε μεγάλη ὑπομονή. Θά πρέπει να παίρνομε και τὴ θέση τοῦ ἄλλου, να ἀκοῦμε τόν πόνο του, να βλέπομε τὴ δυσκολία του, να τοῦ μιλάμε μέ ἐπιείκεια και καλοσύνη».

Δέν εἶναι δυνατό οὔτε σωστό να στεκόμαστε ἀπέναντι τοῦ ἄλλου μόνο μέ παρατηρήσεις και ὑποδείξεις. Ὅφειλομε να κάνομε ὑπομονή και στόν ἑαυτό μας, να τόν γνωρίσομε, να τόν ἀποδεχθοῦμε, ὁποῖος κι ἂν εἶναι. Ἡ ὑπομονή δέν προέρχεται μόνο ἀπό τὴν ἐλπίδα, ἀλλά και ἀπό τὴν ἀγάπη. Ἡ ἀγάπη πρὸς τόν Θεό και τόν ἄνθρωπο. Ἡ ἀγάπη θυσιαστική. Αὐτός ὁ ὁποῖος ὑπομένει τόν συνάνθρωπό του εἶναι ἀνεκτικός, πρᾶος, καλοσυνάτος, ἀζηλόφθοнос, χαμογελαστός και εἰρηνικός⁸. Ἡ ὑπομονή ὡς ἀρετή ἔχει πολλά καλά να προσφέρει στή γεμάτη ἀντιξοότητες ζωή. Ἔχομε τὴν ὑποχρέωση να ὑπομένομε τὴν ἀταξία τῶν καιρῶν, τά προβλήματα τῶν ἄλλων, τίς δυσκολίες τοῦ ἑαυτοῦ μας. Μακάριοι οἱ ὑπομένοντες ἕως τέλους⁹.

Ἡ ὑπομονή εἶναι ἡ ἠθική δύναμη, ἡ ὁποία κατευνάει τά θλιβερά συναισθήματα, τά ὁποῖα ἀναπτύσσονται στήν καρδιά τοῦ ἀνθρώπου και καταπραῖνει τοὺς πόνους πού προκαλοῦν τά βάσανα. Ἡ ὑπομονή εἶναι

ἀρετή, ἀφοῦ ὑπάρχει ὡς καρπός τῆς ἐλπίδας πρὸς τὸν Θεό. Ἡ θλίψη ὁδηγεῖ στὴν ὑπομονή, ἡ ὑπομονὴ στὸν δοκιμασμένο χαρακτήρα, ὁ δὲ δοκιμασμένος χαρακτήρας στὴν ἐλπίδα. Καὶ ἡ ἐλπίδα δὲν ἀπογοπεύει. Ἡ ὑπομονὴ εἶναι ἡ πρώτη τῶν ἀρετῶν, διότι μ' αὐτὴν, ἐπιβραβεύεται ἡ σωτηρία. «Ὁ δὲ ὑπομείνας εἰς τέλος, οὗτος σωθήσεται». Στὴν ὑπομονὴ βρίσκεται ἡ σωτηρία τῶν ψυχῶν. Ἡ ὑπομονὴ διδάσκει νὰ ὑπομένουμε μὲ γενναιότητα τὰ παθήματα. Ἐποβαίνει γύμνασμα τῆς φιλοσοφίας καὶ διδάσκαλος τῆς ἀρετῆς. Τὸ ὄνομα τῆς ὑπομονῆς, εἶναι ὄνομα πολλῶν ἰδρώτων καὶ πολλῆς καρτερίας¹⁰.

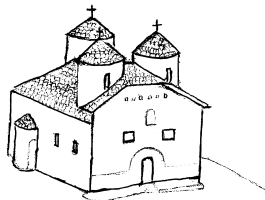
Ἐν κατακλείδι, σύμφωνα μὲ τοὺς πῶ πάνω θεόπνευστους λόγους ἀπὸ κάποιους Πατέρες καὶ σύγχρονους ἀγίους τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας εἴμαστε σέ θέση νὰ κατανοήσουμε τὴν ἀρετὴ τῆς ὑπομονῆς καθὼς καὶ τὴ σπουδαιότητα, νὰ γνωρίσει ὁ ἄνθρωπος τὴν ἀρετὴ αὐτὴ καὶ νὰ τὴν κάνει βίωμά του, ὥστε νὰ εἶναι σέ θέση νὰ ξεπεράσει τίς δοκιμασίες πού θὰ βρεῖ μπροστά του. Ἡ ὑπομονὴ ἀποκτᾶται μὲ τὴ βοήθεια καὶ τὴ χάρη τοῦ Θεοῦ, μόνονι μας μέσα στὸν ἐγκωισμό μας εἶναι ἀδύνατο νὰ τὴν ἀποκτήσουμε. Ἐπαιτεῖ πολλοὺς κόπους καὶ θυσίες προκειμένου νὰ ἀποκτηθεῖ.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ:

1. «Βίος καὶ Λόγοι Ἁγίου Πορφυρίου Κουσοκαλυβίτου», σ. 335, Ἱερά Μονὴ Χρυσοπηγῆς Χανιά 2015.
2. Ματθ. ι' 22.
3. Ἄρθρο Ἁγιος Παῖσιος ὁ Ἁγιορείτης: «Μάθε νὰ ἔχεις ὑπομονή».
4. Ὁ.π.
5. Ὁ.π.
6. Ἄρθρο Ἐκκλησία Online, «Ἡ ὑπομονή, Γέροντας Μωϋσῆς Ἁγιορείτης».
7. Ὁ.π.
8. Ἄρθρο Ἐκκλησία Online, «Ἡ ὑπομονή, Γέροντας Μωϋσῆς Ἁγιορείτης».
9. Ὁ.π.
10. Ἄρθρο Περί Ὑπομονῆς, Ἁγίου Νεκταρίου.

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΤΟΚΚΑΡΗΣ

Θεολόγος





Ἀρχιμανδρίτη Ἰωάνη Νικολάου

ΠΕΡΙ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ



νας πνευματικός συγγραφέας λέγει: Εἶσαι ἤρεμος; προσευχήσου· ἡ προσευχή θά σέ κρατήσει στήν ἡρεμία. Εἶσαι σέ πειρασμό; προσευχήσου· ἡ προσευχή θά σοῦ δώσει δύναμη ν' ἀντισταθεῖς. Ἐπεςες; προσευχήσου· ἡ προσευχή θά σέ σπκώσει. Ἀποθαρρύνεσαι; προσευχήσου· ἡ προσευχή θά σέ τονώσει. Ἦθελα νά εἶχα μιά σάλπιγγα, σάν ἐκείνη πού θά ἔχει ὁ ἀρχάγγελος τήν ἡμέρα τῆς Δευτέρας Παρουσίας, γιά νά φωνάξω σέ ὅλο τόν κόσμο: Προσευχηθεῖτε, χριστιανοί προσευχηθεῖτε, ἄν θέλετε νά σωθεῖτε.

Ἡ προσευχή εἶναι τό σημαντικότερο καί δυσκολότερο ἔργο πού μπορεῖ νά ἐπιτελέσει ὁ ἄνθρωπος πάνω στή γῆ. Εἶναι συνομιλία καί ἔνωση μέ τό Θεό· εἶναι τροφή καί ἀναπνοή τῆς ψυχῆς μας· εἶναι συντροφιά στίς δύσκολες καί στίς εὐχάριστες στιγμές τῆς ζωῆς μας. Ὁ τρόπος τῆς ἔγκειται ὄχι στό «θεαθῆναι» ἀλλά στό «ἐν τῷ κρυπτῷ».

Ἡ ὑποχρέωση τῆς προσευχῆς δέν ἔχει μόνο τή μορφή τῆς δέησης καί τοῦ αἰτήματος, ἀλλά καί τῆς εὐχαριστίας καί δοξολογίας εἶναι ἐξύψωση τοῦ πνεύματος πρός τόν Θεό γιά νά τόν λατρεύσουμε καί νά τόν εὐχαριστήσουμε γιά ὅλες τίς δωρεές Του, καί ἔπειτα γιά νά Τοῦ ζητήσουμε ὅ,τι ἔχουμε ἀνάγκη.

Γι' αὐτό ὁ Χριστός λέγει: *«Ζητᾶτε καί θά σᾶς δοθεῖ ψάχνετε καί θά βρεῖτε· κτυπᾶτε τήν πόρτα καί θά σᾶς ἀνοικτεῖ, γιατί ὅποιος ζητάει λαμβάνει, ὅποιος ψάχνει βρίσκει καί ὅποιος κτυπᾶ τοῦ ἀνοίγεται»* (Ματθ. ζ' 7-8). Ὁ ἀπόστολος Παῦλος λέει: *«ἀδιαλείπτως προσεύχεσθε»* (Α' Θεσ. ε' 17). Καί ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Θεολόγος τονίζει ὅτι εἶναι «πρό σημαντικό νά προσευχόμαστε παρά νά ἀναπνέουμε».

Ὁ ἅγιος Γρηγόριος Νύσσης λέει ὅτι «ἄν μελετούσαμε καί ἄν ἐφαρμόζαμε ὅσα διδάσκει ἡ Ἁγία Γραφή, ἀκατάπαυστα καί ἀσταμάτητα σέ κάθε χρονική διάρκεια τῆς ζωῆς μας, θά βιώναμε καί θά ἐκφράζαμε τήν εὐχαριστία πρός τό Θεό. Ὅμως, οἱ ἄνθρωποι, σχεδόν καθ' ὁλοκληρίαν, ἐνδιαφέρονται καί ἄγρυπνα φροντίζουν μόνο γιά τά ὑλικά καί ἐπίγεια. Γι' αὐτά ἔχουν ὀλόκαρδη προθυμία. Αὐτά σκέφτονται καί αὐτά ἐλπίζουν νά ἀπολαύσουν. Μένουν ἄπνοι ἐξαιτίας τοῦ ἀκοίμητου ἐνδιαφέροντος καί τῆς ἔμμονης ἐπιθυμίας τους νά ἐπιτύχουν ὅσο τό δυνατόν περισσότερα ἀπό κάθε ἐπίγειο ἀγαθό· εἴτε σιά θέματα τιμῆς καί δόξας, εἴτε σέ χρηματική περιουσία, εἴτε σέ νοσηρούς συναισθηματισμούς. Σέ κάθε θέμα τούς ἐνδιαφέρει ἡ ποσοτική αὐξηση. Γιά τά πραγματικά ἀγαθά πού

χαρίζει ο Θεός, δέν ἔχουν κανένα ἐνδιαφέρον, καμιά μέριμνα. Οὔτε γιά ὅσα εἶναι μπροστά στά μάτια τους, οὔτε γιά ὅσα ὁ Θεός ἔχει προετοιμάσει καί ἐξαγγεῖλει γιά τήν αἰώνια ζωή» (Εἰς τήν προσευχήν PG 44, 1125 CD). Δέν ὑπάρχει σπουδαιότερο καί γλυκύτερο πρᾶγμα στή ζωή μας ἀπό τήν προσευχή, πού ἀπομακρύνει ἀπό τήν ἁμαρτία καί ἐλκύει τή χάρη τοῦ Θεοῦ. Ὁ σάραξ Σαμψών διδάσκει «νά προσευχόμαστε μέ ὅλες μας τίς φλέβες καί μέ ὅλα μας τά κόκκαλα κάνοντας μιά ἡρωϊκή «ἐξοδο» ἀπό τόν ἑαυτό μας καί πηγαίνοντας κοντά στό Θεό. Τότε ἡ προσευχή εἶναι μιά φλόγα πού καταβροχθίζει τά πάντα, καθαρίζει, ἀνακαίνίζει καί ζωοποιεῖ».

Ὁ ἅγιος Ἰγνάτιος Μπριατσιανίνωφ λέει ὅτι «χωρίς προσευχή καί χωρίς μελέτη καθημερινά, ἔστω καί λίγη, δέν μπορούμε νά κάνουμε πνευματική προκοπή».

Ἡ καλλιέργεια τῆς προσευχῆς τοῦ Ἰησοῦ «*Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ ἐλέησόν με*» ἔχει τεράστια σημασία στή ζωή τοῦ χριστιανοῦ. Κατά τόν ἅγιο Ἰωάννη τῆς Κλίμακος «μέ τό ὄνομα τοῦ Χριστοῦ μαστίζουμε τούς δαίμονες καί ἔρχεται ὁ Χριστός στήν καρδιά μας». Ἐκτός ἀπό τήν ἀτομική προσευχή ὑπάρχει καί ἡ κοινή προσευχή στήν ἐκκλησία, μέ σημαντικότερη τήν συμμετοχή στή Θεία Λειτουργία πού εἶναι ἡ μεγαλειώδестερη προσευχή τῆς Ἐκκλησίας. Μᾶς προσφέρει κάτι τό μοναδικό καί ἀναντικατάστατο: Ὁ οὐρανός στή γῆ, ὁ Χριστός ἀνάμεσά μας, ἡ ἀληθινή λατρεία, ἡ τέλεια δοξολογία, τό ἀληθινό φῶς.

Εἶναι μιά ἀπό τίς Δέκα Ἐντολές πού ἔδωσε ὁ Θεός στό Μωϋσῆ: «*Ἐξι μέρες νά κάνεις ὅλες τίς ἐργασίες σου, τήν ἑβδομη νά τήν ἀφιερώνεις στό Θεό*» (Δευτερονόμιο ε' 14). Ὁ προφήτης καί βασιλιάς Δαυΐδ λέει σ' ἕναν ἀπό τούς Ψαλμούς του: στίς ἐκκλησίες νά λατρεύουμε καί νά προσευχόμαστε στό Θεό («*ἐν ἐκκλησίαις εὐλογεῖτε τόν Θεόν*») (Ψαλμ. ξζ' 27).

Ὁ Χριστός, γιά νά δείξει τή μεγάλη σπουδαιότητα καί τή δύναμη πού ἔχει ἡ προσευχή τῶν πολλῶν ἀνθρώπων μαζί, λέει: «*ὅπου εἶναι δύο ἢ τρεῖς συγκεντρωμένοι στό δικό μου ὄνομα, ἐκεῖ εἶμαι καί ἐγώ ἀνάμεσά τους*» (Ματθ. ιη' 20). Ἡ κοινή λατρεία εἶναι ἐντολή τοῦ Θεοῦ καί ὑπῆρξε πάντοτε βασικό χαρακτηριστικό τῶν Χριστιανῶν. Ἀκόμα καί στά φοβερὰ χρόνια τῶν διωγμῶν, πού κάθε συγκεντρωση χριστιανική ἀπειλεῖτο μέ θάνατο, οἱ πιστοί ἔκαναν τά ἀδύνατα δυνατά νά συγκεντρωθοῦν, νά προσευχηθοῦν καί νά τελέσουν τό μυστήριο τῆς Θείας Εὐχαριστίας. Τότε, πού ἡ χριστιανική πίστη ἦταν ἐκτός νόμου καί ὑπό διωγμό, συγκεντρώνονταν σέ ὑπόγειες στοές κάτω στά βάρη τῆς γῆς πέντε καί δέκα καί εἴκοσι μέτρα βάρους, στίς Κατακόμβες, ὅπου ἐνωμένοι καί ἀδελφωμένοι προσεύχονταν καί κοινωνοῦσαν τό Σῶμα καί τό

Αἷμα τοῦ Χριστοῦ ἀντλώντας μιά ὑπερκόσμια δύναμη, πού τούς στήριζε στόν πνευματικό τους ἀγώνα καί στή χριστιανική τους ζωή. Ἐργότερα ἔκτισαν μεγαλοπρεπεῖς καί θαυμάσιους ναούς, πού τούς ἔκαναν κέντρο τῆς ζωῆς τους.

Ἡ ἀτομική προσευχή γιά κανένα λόγο δέν μπορεῖ νά ἀντικαταστήσει τήν ἀνάγκη τοῦ ἐκκλησιασμοῦ, ἐπειδή κατ' αὐτόν τελεῖται τό μυστήριο τῆς Θείας Εὐχαριστίας. Ἔτσι ἡ Θεία Λειτουργία εἶναι καί προσευχή καί διδασκαλία καί θυσία καί λατρεία καί ἔνωση καί μετοχή στή ζωή τοῦ Χριστοῦ.

Ὁ ναός εἶναι τό μεγάλο σχολεῖο τῆς προσευχῆς, ἡ καρδιά τῆς θρησκευτικῆς μας ζωῆς. Μέ τήν κοινή λατρεία πέφτουν τά τείχη πού χωρίζουν τούς ἀνθρώπους. Ὅλοι μικροί καί μεγάλοι, ἄνδρες καί γυναῖκες, ἀξιωματοῦχοι καί ἀπλοί πολῖτες, σοφοί καί ἀγράμματοι γίνονται ἕνα. Ὅλοι εἶναι παιδιά τοῦ Θεοῦ. Τά μίση χάνονται στή φλόγα τῆς Θείας ἀγάπης, οἱ καρδιές μαλακώνουν, ἀδελφώνονται. Νοιώθουμε ὅτι ἀποτελοῦμε ἕνα Σῶμα. Γινόμαστε ἕνα Σῶμα. Ἀπό τότε πού βαπτισθήκαμε, δέν εἴμαστε πιά μονάδες. Εἴμαστε μέλη τῆς οἰκογένειας τοῦ Θεοῦ καί καλούμαστε «ἐν ἐνί πνεύματι καί μιᾷ καρδίᾳ» νά λατρεύσουμε καί νά δοξάσουμε τόν Θεό. Δέν μπορούμε νά εἴμαστε ζωντανά μέλη τῆς Ἐκκλησίας, ὅταν δέ μετέχουμε στή λατρευτική της ζωή.

Ἐνας ἀπό τούς μεγαλύτερους Ρώσους λογοτέχνες τοῦ 19ου αἰώνα, ὁ Νικόλαος Γκόγκολ, στό τελευταῖο του ἔργο «Σκέψεις γιά τή Θεία Λειτουργία» γράφει τά ἑξῆς: «Ἡ ἐπίδραση τῆς Θείας Λειτουργίας στήν ψυχή εἶναι μεγάλη. Ὅταν βγαίνει κανεῖς ἀπό τό ναό, ὅπου παρακολούθησε τό θεῖο Δεῖπνο τῆς ἀγάπης, βλέπει τούς ἀνθρώπους σάν ἀδελφούς. Γι' αὐτό τό λόγο ὅποιος θέλει νά προσδεύσει καί νά γίνει καλύτερος, πρέπει νά παρακολουθεῖ ὅσο τό δυνατόν συχνότερα τή Θεία Λειτουργία καί νά τήν ἀκούει μέ προσοχή, διότι λίγο – λίγο οἰκοδομεῖ καί διαπλάσσει τόν ἄνθρωπο. Καί ἂν ἡ κοινωνία δέν εἶναι ἀκόμα ἐντελῶς διεφθαρμένη, ἐάν μεταξύ τῶν ἀνθρώπων δέν ἀναπνέουμε παντοῦ τό ἄσπονδο μῖσος, ὁ βαθύτερος λόγος εἶναι ἡ Θεία Λειτουργία, ἡ ὁποία ὑπενθυμίζει στόν ἄνθρωπο τήν ἄγια, οὐράνια ἀγάπη πρὸς τόν ἀδελφό του».

Πόσο σημαντικό εἶναι νά προσευχόμαστε! Ἰδιαίτερα στήν ἡσυχία τῆς νύχτας, διαβάζοντας τά τέσσερα Εὐαγγέλια καί τούς Ψαλμούς τοῦ Δαυῖδ, λέγοντας τήν εὐχή τοῦ Ἰησοῦ, κάνοντας τήν Παράκληση τῆς Παναγίας ἢ τό Μικρό Ἀπόδειπνο, μέ τούς Χαιρετισμούς τῆς Παναγίας καί προπαντός συμμετέχοντας στόν κυριακάτικο ἐκκλησιασμό. Φυσικά, στό βαθμό πού μπορεῖ ὁ καθένας μας νά προσευχηθεῖ. Ὁ Χριστός δίνει τή χάρη Του ἀνάλογα μέ τόν κόπο τοῦ καθενός.

Ἀρχιμανδρίτης ΙΩΗΛ ΝΙΚΟΛΑΟΥ



Πρωτοπρεσβύτερου Γεώργιου Βασ. Σχοινᾶ

Η ΜΕΤΑΝΟΙΑ ΚΑΤΑ ΤΟΥΣ ΠΑΤΕΡΕΣ



Τίμιος Πρόδρομος καί ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστός ἀρχίζουν τό κήρυγμά τους μέ τήν μετάνοια, ἐνῶ ὅλη ἡ διδασκαλία καί ὁ βίος τους ἦταν ἓνα κάλεσμα τοῦ ἀνθρωπίνου γένους στήν μετάνοια, στήν ἀλλαγὴ δηλαδή τῆς πορείας τῆς ζωῆς μας ἀπό τήν φθορά τῆς ἁμαρτίας πρὸς τόν Θεό. Ἡ μετάνοια λοιπόν δέν εἶναι μία ἀπό τίς ἀρετές πού ἀποκτᾶ ἔχοντας κάνει ἓναν μεγάλο πνευματικό ἀγῶνα, ἀλλά ἀκριβῶς ἡ βάση καί ἡ πυξίδα αὐτοῦ τοῦ ἀγῶνα γιά τήν πορεία τοῦ πιστοῦ πρὸς τόν Θεό. Καί ἀκριβῶς ἐπειδή εἶναι ὁ θεμέλιος λίθος ὅλων τῶν ἀρετῶν, χωρίς τόν ὁποῖο οἱ ὑπόλοιπες ἀρετές δέν μποροῦν ἐπ' οὐδενί νά οἰκοδομηθοῦν, ἀποτελεῖ ἀναπόφευκτα κύριο στοιχεῖο τοῦ κηρύγματος τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας. Ὅλο τό θεολογικό τους ἔργο ἔχει σάν βάση τό κήρυγμα μετανοίας καί τῆς καταλλαγῆς τοῦ ἀνθρώπου μέ τόν Θεό. Γι' αὐτό στό μικρό αὐτό κείμενο θά προσπαθήσουμε νά σταχυολογήσουμε μερικές ἀπό τίς πιό στοχευμένες παρατηρήσεις τῶν Πατέρων ἐπάνω σέ αὐτήν τήν ἀρετή, εὐχόμενοι νά φωτίσουμε τόν τρόπο πού αὐτή βιώθηκε καί καλλιιεργήθηκε ἀπ' αὐτούς.

Ξεκινώντας ἀπό τόν ἱερό Χρυσόστομο θαυμάζουμε τήν παραγωγικότητά του τόσο ὅσο νά ἀναρωτιόμαστε τί νά πρωτοεπιλέξουμε ἀπό τίς πολυάριθμες ἀναφορές του στήν μετάνοια. Ἄς ἀρκεστοῦμε στόν ὀρισμό πού δίνει γιά τήν ἀρετή, στά ἀποτελέσματά της ἀλλά καί στήν πρακτική ἐφαρμογή της. Κατά τόν χρυσορρήμονα μέ ἀπλό καί σαφή λόγο: «Ἡ μετάνοια συνίσταται στό νά μὴν κάνει κανεὶς τά ἴδια»¹. Μέ αὐτόν τόν τρόπο ἡ μετάνοια παράγει ὠφέλιμους καρπούς γιά τόν ἀγωνιστή: «Ἡ μετάνοια εἶναι φάρμακο τῶν πλημμελημάτων, ἐξαφάνιση τῶν παρνομιῶν, παρηγορία πρὸς τόν Θεό, ὄπλο κατὰ τοῦ διαβόλου, μάκαιρα πού κατακόβει τό κεφάλι αὐτοῦ, ἐλπίδα σωτηρίας, ἐξάλειψη τῆς ἀπογνωσεως. Αὐτή ἀνοίγει τόν οὐρανό, αὐτή ὁδηγεῖ στόν παράδεισο»². Ὁ ἅγιος πατήρ σέ πρακτικό ἐπίπεδο ὑποδεικνύει τόν τρόπο καλλιέργειας τῆς ἀρετῆς τονίζοντας στίς ὁμιλίες του καταρχάς τήν ἄμεση καί εὐλικρινή ἐξαγόρευση τῶν ἁμαρτιῶν, ἀλλά καί τό πένθος: «Ἄλλά ἔχεις κι ἄλλη ὁδὸ μετανοίας. Καί ποιά εἶναι αὐτή; Τό νά πενήθεις τήν ἁμαρτία σου»³. Σέ ἄλλο σημεῖο διδάσκει ἐκτενέστερα: «Νά λοιπόν, δείξαμε πέντε ὁδοὺς μετανοίας. Πρώτη τήν καταδίκη τῶν ἁμαρτημάτων μας, δεύτερη τήν συγχώρηση τῶν ἁμαρτιῶν τοῦ πλησίον, τρίτη ἐκείνη πού προέρχεται ἀπό τήν προσευχή, τέταρτη ἐκείνη πού προέρχεται ἀπό τήν ἐλεημοσύ-

νη και πέμπτη εκείνη που προέρχεται από την ταπεινοφροσύνη»⁴.

Ο Μέγας Βασίλειος τονίζει την έμπρακτη εφαρμογή της αρετής: «Σ' εκείνους που μετανοούν δεν φθάνει μόνο η απομάκρυνση από την άμαρτία, για να σωθούν έχουν ανάγκη και από έργα αντίξια της μετανοίας»⁵ και αναφέρει πιά συγκεκριμένα: «Καρποί της μετάνοιας είναι τὰ αντίθετα προς την άμαρτία έργα της δικαιοσύνης και της αρετής που όφειλει να καρποφορήσει εκείνος που μετανοεί»⁶, ενώ παράλληλα συνδέει την μετάνοια με την νηστεία και τό πένθος που εκφράζεται με τὰ δάκρυα: «Κακοποιηθήκαμε από την άμαρτία; Άς θεραπευτούμε με την μετάνοια. Η μετάνοια όμως χωρίς την νηστεία είναι μάταια (άνενέργητη)»⁷ και «Είναι μεγάλο και βαρύ τό άμάρτημα; Τότε χρειάζεται πολλή έξομολόγηση, πικρά δάκρυα, συνεχής άγρυπνία και διαρκής νηστεία»⁸. Υπενθυμίζει, επίσης, ότι: «Της μετανοίας και της άφέσεως τών άμαρτιών ό καιρός είναι ό παρών, στόν δέ μέλλοντα αιώνα είναι η δικαία κρίση και άνταπόδοση»⁹.

Τήν σύνδεση της ειλικρινουῶς μετανοίας με τό πένθος και τὰ δάκρυα τονίζει και ό Άγιος Έφραίμ ό Σύρος: «Πέταξε από πάνω σου τό βάρος τών άμαρτιών. Πρόσφερε την προσευχή και βάλε πάνω στό σάπιο μέρος δάκρυα. Αυτός ό Γιατρός είναι οὐράνιος. Έπειδή είναι αγαθός, με δάκρυα και στεναγμούς θεραπεύει τὰ τραύματα. Πλησίασε στόν αγαθό Γιατρό προσφέροντας δάκρυα σαν τό καλύτερο φάρμακο. Διότι και ό οὐράνιος Γιατρός έτσι θέλει, να θεραπευθεί ό καθένας με τὰ δικά του δάκρυα, και να σωθεί»¹⁰.

Ο Άγιος Συμεών ό Νέος Θεολόγος όρίζει την μετάνοια ως επίγνωση της άμαρτίας¹¹ και την συνδέει και αυτός με τό πένθος και τὰ δάκρυα: «Χωρίς δακρύων δεν άκούσθηκε στόν αιώνα να καθαρθεί η ψυχή από τον ρύπο της άμαρτίας, που άμάρτησε μετά τό βάπτισμα»¹².

Ο Άγιος Ίσαάκ ό Σύρος αναφέρεται στην μετάνοια ως δώρο του Θεού στόν άνθρωπο: «Μετά την χάρη του Άγίου Βαπτίσματος εδόθη εις τούς ανθρώπους η χάρη της μετάνοίας. Μετάνοια είναι δευτέρα πνευματική αναγέννησις. Και εκείνον τον άρραβώνα, τον όποιον ελάβομεν εκ της πίστεως δεχόμεθα αυτόν εκ του χαρίσματος της μετανοίας»¹³. Έξαιρεί τό ύψος της αρετής και δείχνει ότι αυτή ύποχρεωτικά καλλιεργείται έφ' όρου ζωής: «Η μετάνοια ύπάρχει ύψηλοτέρα πασών τών αρετών, της όποιάς τό έργον δεν δύναται να τελειώση, παρά μόνον εν τη ώρα του θανάτου. Διά τουτο η μετάνοια απαιτείται εις πάντας και πάντοτε και ουδείς όρος τελειώσεως της μετάνοίας ύπάρχει [...] η μετάνοια δεν περιορίζεται εις διορισμένους καιρούς, ούτε εις όρισμένας πράξεις έως εις την ώραν του θανάτου»¹⁴.

Ο Άγιος Ίωάννης της Κλίμακος όρίζει την μετάνοια με λυρικότερο —γι' αυτό δεν μεταφράζουμε— πλήν εκτενῆ και βαθύ θεολογικό

λόγο: «Μετάνοιά ἐστὶν ἀνάκλησις βαπτίσματος. Μετάνοια, ἐστὶ συνθήκη πρὸς Θεὸν δευτέρου βίου. Μετάνοιά ἐστὶ ταπεινώσεως ἀγοραστής. Μετάνοιά ἐστὶ σωματικῆς κατακλήσεως διηνεκῆς ἀνελπιστία. Μετάνοιά ἐστὶν αὐτοματοκρίτος λογισμὸς καὶ ἀμέριμνος αὐτομέριμνος. Μετάνοιά ἐστὶ θυγάτηρ ἐλπίδος καὶ ἄρνησις ἀνελπιστίας. Μετανοῶν ἐστὶ κατάδικος ἀκαταίσχυτος. Μετάνοιά ἐστὶ διαλλαγή Κυρίου, διὰ τῆς τῶν ἐναντίων τοῖς πταίσμασιν ἀγαθῶν ἐργασίας. Μετάνοιά ἐστὶ συνειδότης καθαρισμὸς. Μετάνοιά ἐστὶν ἐκούσιος πάντων τῶν θλιβερῶν ὑπομονή...»¹⁵.

Ὁ Ἅγιος Μάξιμος ὁ Ὁμολογητὴς διερευνᾷ βαθύτερα τὴν μετάνοια ἀποσκοπώντας στὴν τελείωση τῆς ἀρετῆς: «Ἐφ’ ὅσον ὁ νοῦς μας ἐνοχλεῖται ἀπὸ τὴν ἁμαρτία δὲν πετύχαμε τὴν συγχώρηση αὐτῆς. Γιατὶ δὲν ἔχουμε παράγει ἀκόμα καρπούς ἀξιούς τῆς μετανοίας. Καρπὸς μετανοίας εἶναι ἡ ἀπάθεια τῆς ψυχῆς, ἐνῶ ἀπάθεια εἶναι ἡ ἐξάλειψη τῆς ἁμαρτίας. Δὲν ἔχουμε λοιπὸν ἀκόμα τέλεια ἀπάθεια, ἄλλοτε ἐνοχλούμενοι ἀπὸ τὰ πάθη καὶ ἄλλοτε μὴ ἐνοχλούμενοι ἀπὸ αὐτά. Ἐπομένως δὲν πετύχαμε ἀκόμα τὴν τέλεια ἄφεση τῶν ἁμαρτιῶν. Γιατὶ ἀπὸ τὴν προγονικὴ ἁμαρτία ἐλευθερωθήκαμε μὲ τὸ ἅγιο βάπτισμα, ἐνῶ ἀπὸ τὴν ἁμαρτία πού διαπράξαμε μετὰ τὸ βάπτισμα ἐλευθερωνόμαστε μὲ τὴν μετάνοια»¹⁶.

Ὁ Ἅγιος Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς ἐρευνᾷ παρομοίως σὲ βάθος τὴν μετάνοια δείχνοντας τὴν ὄντολογικὰ ἀνακαινιστικὴ δύναμή της: «Μετάνοια εἶναι τὸ νὰ μισήσεις τὴν ἁμαρτία καὶ νὰ ἀγαπήσεις τὴν ἀρετὴ καὶ νὰ ἀποκλίνεις ἀπὸ τὸ κακὸ καὶ νὰ πράττεις τὸ ἀγαθόν». Ἐξάλλου, δείχνει μὲ σαφήνεια αὐτὴν τὴν δύναμη παρουσιάζοντας τοὺς καρπούς τοῦ πραγματικὰ μετανοοῦντος: «Ὁ ἄνθρωπος πού ζεῖ ἀληθινὰ τὴν μετάνοια δὲν ξαναγυρίζει στὶς πρῶτες ἁμαρτίες, οὔτε προσκολλᾶται σὲ πρόσωπα καὶ πράγματα τῆς φθορᾶς, οὔτε προσχωρεῖ στὶς ἀμφίβολες ἡδονές, ἀλλὰ καταφρονεῖ τὰ παρόντα, προσβλέπει στὰ μέλλοντα, ἀγωνίζεται κατὰ τῶν παθῶν, ἐπιδιώκει τίς ἀρετές, ἀγρυπνεῖ στὴν προσευχὴ, ἀπέχει ἀπὸ ἄδικα κέρδη, εἶναι ἐπεικὴς σὲ ὅσους πταίουν ἐναντίον του, εὐσπλαχνος σὲ αὐτοὺς πού τὸν προκαλοῦν καὶ ἔτοιμος νὰ βοηθήσει μὲ λόγους, μὲ ἔργα καὶ μὲ θυσίες ἀκόμη αὐτοὺς πού ἔχουν τὴν ἀνάγκη του»¹⁷.

Οἱ πῖο σύγχρονοι Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας βαδίζοντας τὸν ἴδιο δρόμο μὲ τοὺς παλαιότερους κηρύττουν σαφῶς τὸ ἴδιο πνεῦμα γιὰ τὴν μετάνοια ἀντιδιαστέλλοντας τὴν μὲ τὰ σύγχρονα φιλοσοφικὰ ρεύματα καὶ κυρίως τὸν ἄκρατο ὀρθολογισμό τῆς ἐποχῆς μας. Ἐνδεικτικὰ, ἀπὸ τὸν Ἅγιο Νικόλαο Βελιμίροβιτς μπορούμε νὰ συγκρατήσουμε τὸ ὅτι ἡ μετάνοια εἶναι συνεχῆς μέχρι θανάτου: «Ἡ μετάνοια νὰ εἶναι ἡ τελευταία μας ἀπασχόληση τίς τελευταῖες ὥρες μας, πρὶν τὸν θάνατο [...] Τὸ ἴδιο ἐπέγει ἡ μετάνοια [...] Ἐπειδὴ ὅλες οἱ μέρες μας πάνω στὴν γῆ εἶναι μέρες πρὶν τὸ θάνατό μας»¹⁸. Ὁ Ἅγιος Σωφρόνιος Σαχάρωφ, ἐπί-

σης, μέ πολύ βαθύ λόγο συνδέει τήν μετάνοια μέ τήν απόλυτη κένωσή μας: «*Ἄνευ τῆς βαθείας ἐπιγνώσεως ὅτι εἴμεθα ἀληθῶς γεννήματα τοῦ ἄδου ἐν τῇ πώσει ἡμῶν, οὐδέποτε θά ἐπιτύχωμεν τοῦ πληρώματος τῆς μετανοίας. Ἡ ὀλοκληρωτική μετάνοια ἀποσπᾷ ἡμᾶς ἀπό τοῦ θανασίμου ἐναγκαλισμοῦ τοῦ ἐγωκεντρικοῦ ἀτομισμού καί εἰσάγει εἰς τήν θεωρίαν τῆς θείας παγκοσμιότητος τοῦ Χριστοῦ, τοῦ ἀγαπήσαντος ἡμᾶς εἰς τέλος (πρβλ. Ἰωάν. ιγ' 1)*»¹⁹. Παράλληλα τονίζει τήν διά βίου καλλιέργειά της: «*Ἐπί τῆς γῆς ἡ μετάνοια δέν γνωρίζει τέλος. Τό τέλος αὐτῆς θά ἐσήμαινε τήν τελείωσιν τῆς θεώσεως ἡμῶν διά τῆς πλήρους ὁμοιώσεως πρὸς τόν Ἀναληφθέντα Χριστόν*»²⁰.

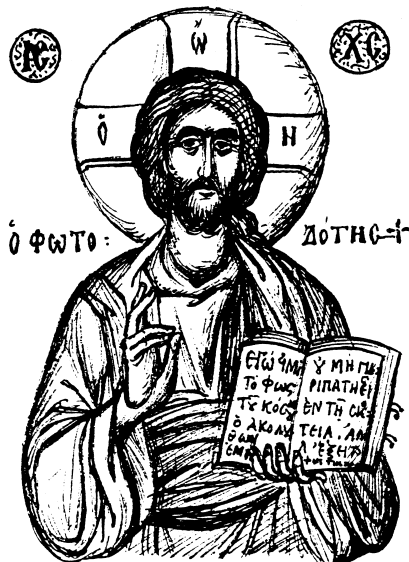
Βλέπουμε πὼς οἱ Πατέρες σέ ὄλες τίς ἐποχές βιώνουν μέ τόν ἴδιο τρόπο τήν ἀρετή τῆς μετανοίας. Ἡ ἐξαγόρευση τῆς ἁμαρτίας, τό πένθος, τά δάκρυα, ἡ διά βίου καλλιέργεια καί ἡ ὄντολογική ἀνακαίνιση τοῦ ἀνθρώπου εἶναι μερικά ἀπό τά κοινά στοιχεῖα πού μπορούμε νά ἐντοπίσουμε. Θά κλείσουμε, ὅμως, τήν σύννοσή μας στό θέμα μέ τόν εὐστοχο λόγο τοῦ Βατοπαιδινοῦ γέροντος Ἐφραίμ, εὐχόμενοι νά βαδίσουμε καί ἐμεῖς τόν δρόμο τῆς μετανοίας κατά μίμηση τῶν Πατέρων: «*Σέ ὀλόκληρη τήν πατερική παράδοσι τονίζεται ὅτι ἡ μετάνοια δέν ἐξαντλεῖται σέ ὀρισμένες ἀντικειμενικές βελτιώσεις τῆς συμπεριφορᾶς οὔτε σέ τύπους καί σχήματα ἐξωτερικά, ἀλλά ἀναφέρεται σέ μιά βαθύτερη καί καθολικότερη ἀλλαγὴ τοῦ ἀνθρώπου. Δέν εἶναι μιά παροδική συντριβὴ ἀπό τήν συναίσθησι διαπράξεως κάποιας ἁμαρτίας, ἀλλά μιά μόνιμη πνευματική κατάστασι, πού σημαίνει σταθερὴ κατεύθυνσι τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τόν Θεό, καί συνεχὴ διάθεσι γιά ἀνόρθωσι, θεραπεία καί ἀνάληψι τοῦ πνευματικοῦ ἀγώνα. Μετάνοια εἶναι τό νέο φρόνημα, ἡ νέα σωστή πνευματικὴ κατεύθυνσι, πού πρέπει νά συνοδεύη τόν ἄνθρωπο μέχρι τήν στιγμή τοῦ θανάτου. Μετάνοια εἶναι ἡ δυναμικὴ μετάβασι ἀπό τήν παρά φύσι κατάστασι τῶν παθῶν καί τῆς ἁμαρτίας στήν περιοχὴ τῆς ἀρετῆς καί τοῦ κατά φύσι, εἶναι ἡ τελεία ἀποστροφή τῆς ἁμαρτίας καί ἡ πορεία ἐπιστροφῆς στόν Θεό*»²¹.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ:

1. Ἁγίου Ἰωάννου Χρυσοστόμου, *Εἰς τό κατά Ἰωάννην, ΛΔ'*, ΕΠΕ 13, 316.
2. Ἁγίου Ἰωάννου Χρυσοστόμου, *Περὶ μετανοίας, Ὁμιλία Η'*, ΕΠΕ 30, 387.
3. Ἁγίου Ἰωάννου Χρυσοστόμου, *Περὶ μετανοίας, Ὁμιλία Ζ'*, Ρ.Γ. 283-29.
4. Ἁγίου Ἰωάννου Χρυσοστόμου, *Πρὸς τοὺς ἐγκαλοῦντας ὑπὲρ τοῦ μήκους τῶν εἰρημένων*, ΕΠΕ 31, 95.
5. Μεγάλου Βασιλείου, *Ἠθικά ὄρος Α'*, κεφ. Γ', ΒΕΠ 53, 38.
6. Μεγάλου Βασιλείου, *Ὅροι κατ' ἐπιτομήν*, 287, ΒΕΠ 9, 356.
7. Μεγάλου Βασιλείου, *Περὶ νηστείας*, Α 34, ΒΕΠ 6, 28.
8. Μεγάλου Βασιλείου, *Πρόσεχε σεαυτῷ*, 4, ΒΕΠ 6, 224.

9. Μεγάλου Βασιλείου, PG 31 700.
10. Ὁσ. Ἐφραίμ τοῦ Σύρου, Περὶ Μετανοίας, Κ. Γ. Φρατζολᾶ, Ὁσίου Ἐφραίμ τοῦ Σύρου ἔργα, ἐκδ. Τό Περιβόλι τῆς Παναγίας, Θεσσαλονίκη, 1995(2) τ. Α', σελ. 363.
11. Ἀγ. Συμεών Νέου Θεολόγου. Κατηχήσεις, ΚΓ', 84 SC 113.
12. Ἀγ. Συμεών Νέου Θεολόγου. Κατηχήσεις, ΚΘ', Ἔργα, τόμ. Α', σ. 379.
13. Ἀγίου Ἰσαάκ τοῦ Σύρου, Ἀσκητικοὶ Λόγοι, Λόγος ΟΒ', ἐκδ. Ἀπόστολος Βαρνάβας, Ἀθῆναι 1976, σελ. 247.
14. Ἀγίου Ἰσαάκ τοῦ Σύρου, ὁ.π., λόγος ΝΕ', σελ. 193.
15. Ἀγ. Ἰωάννου τοῦ Σιναΐτου, Κλίμαξ, Λόγος 5, PG 764B.
16. Φιλοκαλία τῶν Νηπτικῶν καὶ Ἀσκητικῶν, ἐκδ. Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς, Θεσσαλονίκη 1992, Τόμος 14, σελ. 438-441.
17. Ἀγίου Γρηγορίου Παλαμᾶ, Ὁμιλία 23, PG 151, 364 BC.
18. Ἀγίου Νικολάου Βελιμίροβιτς, Γιά τὴν μετάνοια καὶ τὴν ἐμποστοσύνη στό Θεό, ἐκδ. Ὁρθόδοξος Κυψέλη, Θεσσαλονίκη 2012, σελ. 12-13.
19. (Ἀγίου) Ἀρχιμανδρίτου Σωφρονίου (Σαχάρωφ), Ὁψόμεθα τόν Θεόν καθὼς ἐστί, Ἰ. Μ. Τιμίου Προδρόμου, Ἔσσεξ Ἀγγλίας 1993, σελ. 228.
20. (Ἀγίου) Ἀρχιμανδρίτου Σωφρονίου (Σαχάρωφ), ὁ.π., σελ. 255.
21. Γέροντος Ἐφραίμ, Καθηγουμένου Ἱερᾶς Μεγίστης Μονῆς Βατοπαιδίου, Ἡ μετάνοια κατὰ τόν Ἅγιον Γρηγόριον τόν Παλαμᾶν στόν ἰστότοπο <https://www.pemptousia.gr/2012/11/i-metania-kata-ton-agion-grigorion-to/>.

Πρωτοπρεσβύτερος ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΒΑΣ. ΣΧΟΙΝΑΣ
Ἀρχιτέκτονας Μηχανικός ΕΜΠ ΜSc





Πρωτοπρεσβύτερου Ἰωάννη Κ. Ἰωάννου
Η ΑΡΕΤΗ ΤΗΣ ΤΑΠΕΙΝΟΦΡΟΣΥΝΗΣ



ολλές φορές τίθεται τό ἐρώτημα τί ὀνομάζουμε ταπείνωση καί τί ταπεινοφροσύνη. Πῶς συνδέονται μεταξύ τους καί πῶς ἀλληλοεπιδροῦν. Ἔχω τήν ἐντύπωση ὅτι ἡ ταπεινοφροσύνη ἔχει νά κάνει μέ τήν σταδιακή καί προοδευτική ἄσκηση τῆς ψυχῆς, σέ μιά προσπάθεια νά φυτρῶσει καί νά αὐξηθεῖ στόν χαρακτήρα καί τήν προσωπικότητα τοῦ ἀνθρώπου, ἡ μεγάλη ἀρετή τῆς ταπείνωσης.

Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ «ΕΜΠΕΙΡΙΚΗΣ» ΤΑΠΕΙΝΩΣΗΣ

Ταπεινοφροσύνη σημαίνει νά σκέφτεσαι ταπεινά καί ἡ ταπείνωση εἶναι τό ἀποτέλεσμα καί ὁ στόχος τῆς ταπεινοφροσύνης (Ἰθανάσιος Λεμεσοῦ). Ὁ Ὁσιος Ἰωάννης τῆς Κλίμακος στόν 25ο λόγο του περί ταπεινοφροσύνης ἐξηγεῖ ὅτι αὐτή ἔρχεται στόν ἄνθρωπο ἀοράτως, χωρίς δηλαδή νά τήν πιάνει κανεῖς χειροπιαστά. Λέει ὁ Χριστός ὅτι ἡ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ ἔρχεται χωρίς παρατηρήσεις καί χωρίς ἐξωτερικά πράγματα. Ἐπίσης ὁ Ἀββᾶς Ἰσαάκ ὁ Σύρος ἀναφέρει: «σοῦ μή εἰδότος ἀνατέλλει ἡ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ», σιγά σιγά μέσ στην καρδιά σου.

Ἄρα τό ταπεινό φρόνημα μορφώνεται μέσα στόν ἄνθρωπο ἐμπειρικά περισσότερο καί ὄχι γνωσιολογικά, θεωρητικά. Εἶναι ζήτημα ἐσωτερικῆς πληροφoρίας πού, ἂν δέν τό γευτεῖ ὁ ἄνθρωπος, δέν μπορεῖ νά τό ἐξηγήσει ἢ νά τό μεταδώσει σέ ἄλλους. Λένε οἱ γέροντες π.χ. ὅτι μέ λόγια καί παραδείγματα εἶναι ἀδύνατον νά ἐξηγήσεις πόσο γλυκό εἶναι τό μέλι σέ κάποιον πού δέν τό ἔχει δοκιμάσει ποτέ. Χρειάζεται μιά σχετική ἐμπειρία. Ἡ ταπείνωση δέν μπορεῖ νά εἶναι ὑποχρεωτική καί δέν ἐφαρμόζεται μέ δόσεις. Ἔλεγε χαρακτηριστικά ὁ Ἅγιος Παῖσιος, δέν μπορεῖς νά πᾶς στόν μπακάλη π.χ. νά ἀγοράσεις ἕνα κιλό ταπείνωση.

Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ «ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ» ΤΑΠΕΙΝΩΣΗΣ

Στήν Παλαιά Διαθήκη περισσότερο, ἐφαρμόζεται παιδαγωγικά ἀπό τόν Θεό ἡ ἐννοια τῆς ταπείνωσης σέ περιπτώσεις πού ὁ περιούσιος λαός υἰοθετεῖ ἔθιμα γειτονικῶν εἰδωλολατρικῶν λαῶν. Ἐπιτρέπει τότε ὁ Θεός νά πολεμηθοῦν ἀπό ἄλλα ἔθνη, γιά παιδαγωγικούς λόγους, οὕτως ὥστε νά ταπεινωθοῦν καί νά μετανοήσουν μέ ἀπώτερο στόχο τήν

μετάνοια καί τήν σωτηρία τους. Ἐξ ἄλλου ὁ Ἀπόστολος Παῦλος παραδέχεται: «ἐδόθη μοι σκόλοψ τῆ σαρκί, ἄγγελος σατᾶν, ἵνα μέ κολαφίζῃ ἵνα μή ὑπεραίρωμαι» (Β΄ Κορ. 1β΄ 7). Ὁ ἅγιος Ἀπόστολος θεώρησε τήν ἀσθένεια αὐτή ὡς δωρεά τοῦ Θεοῦ, μιά σωτήρια παρέμβαση πού τόν προστάτευε ἀπό τήν ὑψηλοφροσύνη.

Ἄρα μπορούμε νά συμπεράνουμε ὅτι ἡ φτώχεια, ἡ στέρνηση, ἡ ἀδικία, τό πένθος καί ἰδιαίτερα ἡ ἀσθένεια καί ὁ πόνος ἀποτελοῦν ἀφορμές πού μπορούν νά μᾶς ὀδηγήσουν στήν ταπείνωση. Μᾶς βοηθοῦν νά ἀποβάλουμε τό ὑψηλό φρόνημα, τήν ματαιοδοξία καί τήν σκληροκαρδία.

Σέ κάθε περίπτωση ἡ ἔννοια τῆς παιδαγωγίας «διά πολλῶν θλίψεων», ἐνισχύουν τήν πίστη καί ὀδηγοῦν στήν ἀπόκτηση σύνεσης καί χάρης, ἐνῶ διαμορφώνουν στήν ψυχή μας τό Θεῖο δῶρο τοῦ ταπεινοῦ φρονήματος πού ἔχει σωτήριες διαστάσεις.

Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ «ΕΚΟΥΣΙΑΣ» ΚΑΙ ΤΗΣ «ΛΑΝΘΑΝΟΥΣΑΣ» ΤΑΠΕΙΝΩΣΗΣ

Ἴσως ἡ πιό τέλεια μορφή ταπείνωσης στόν πιστό ἄνθρωπο. Τήν συναντοῦμε στή ζωή τῆς Ἐκκλησίας καί σέ μοναχοῦς καί σέ λαϊκοῦς. Πρόκειται γιά τό ταπεινό φρόνημα πού διακατέχει ὀλόκληρη τή ζωή τοῦ πιστοῦ. Εἶναι μιά στάση ζωῆς πού ἐφαρμόζεται μέ τήν χάρη καί δωρεά τοῦ Χριστοῦ στήν καθημερινότητα τοῦ ἀνθρώπου. Προέρχεται βέβαια ἀπό τήν τέλεια ἀγαπητική σχέση, θά λέγαμε ἐρωτική σχέση καί διάθεση, πού διακρίνει κάποιον γιά τόν Θεό καί τήν βασιλεία του. Μπορεῖ ἡ στάση αὐτή νά χαρακτηρίζει τήν βιοτή τῶν ἁγιασμένων ἀνθρώπων, ἀλλά δέν εἶναι κάτι πού δέν μπορεῖ νά ἐφαρμοστεῖ στή ζωή τοῦ κάθε ἀνθρώπου. Φτάνει νά πάρει τήν γενναία ἀπόφαση ὅτι στήριγμα καί βοήθεια του εἶναι ὁ Θεός, νά νιώσει ὅτι δέν εἶναι σημαντικότερος ἀπό ἄλλους ἀνθρώπους, νά ἐξαφανίσει ἀπό τήν ζωή του τήν ὑπερηφάνεια, τήν φιλαυτία καί τήν ὑψηλοφροσύνη.

Ἐπάρχει δυστυχῶς καί ἡ λεγόμενη «λανθάνουσα ταπεινοφροσύνη» πού χαρακτηρίζει περιπτώσεις ἀνθρώπων πού γενικότερα στή ζωή τούς φαίνονται πραεῖς καί ταπεινοί. Ὄταν ὅμως ἔρθει ἡ ὥρα τοῦ πειρασμοῦ, ἀναδεικνύουν τόν πραγματικό τους ἑαυτό, διαμαρτύρονται, ἐναντιώνονται, φωνασκοῦν καί ὀργίζονται ἀποδεικνύοντας ὅτι κουβαλοῦν μιά ψεύτικη καί ὑποκριτική εἰκόνα, μόνο καί μόνο γιά τήν δημιουργία ἐντυπώσεων στούς γύρω τους, κάτι πού ἀποδεικνύεται βέβαια ἐν τέλει καταστρεπτικό.

Η ΤΑΠΕΙΝΟΦΡΟΣΥΝΗ ΩΣ ΘΕΡΑΠΕΙΑ ΤΗΣ ΨΥΧΗΣ

Κύριο χαρακτηριστικό καί ἀπαραίτητη προϋπόθεση πού ἐνεργοποιεῖ

τήν ταπεινοφροσύνη είναι ἡ συγχωρητικότητα καί ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν ἄλλο πού τὸν ἀντικρύζει ὡς «εἰκόνα Θεοῦ» καί ὄχι ἓνα ἀντίπαλο δέος. Τό ταπεινό φρόνημα ἐνεργοποιεῖται σάν ἓνα ἀντίδοτο καί μιά «θεραπεία» ἀπέναντι στήν προσβολή, τὸν ἐξευτελισμό, τὴν συκοφαντία καί κάθε λογῆς ἀδικία πού μπορεῖ νά ὑποστεῖ κάποιος. Μέσα του ὁ ταπεινός ἄνθρωπος δέν νιώθει ὀργή καί ἀγανάκτηση, δέν ἀπογοιτεῦεται καί δέν ἐπιζητεῖ ἐκδίκηση καί ἀνταπόδοση τοῦ κακοῦ. Δείχνοντας ἀνεκτικότητα, ἀνωτερότητα, συγχωρητικότητα, καρτερία, ὑπομονή καί σύνεση, καταφέρει ἓνα καίριο πλῆγμα ἀπευθείας στὸν διάβολο καί τὰ ὄργανά του ἀλλὰ ὄχι στὸν συνάνθρωπό του.

Ἐπιπλέον παραιτήσεις σύγχρονων γερόντων.

1. Μακάριοι εἶναι ἐκεῖνοι οἱ ἄνθρωποι πού κατόρθωσαν νά μιμηθοῦν τὴν ταπεινὴ γῆ, ἡ ὁποία, ἐνῶ πατιέται ἀπὸ ὄλους, ὅμως ὄλους τοὺς σηκώνει μὲ τὴν ἀγάπη της καί τοὺς τρέφει μὲ στοργή σάν καλὴ μάνα, ἡ ὁποία ἔδωσε καί τὸ ὑλικό γιὰ τὴν σάρκα μας στήν πλάση.

Δέχεται ἐπίσης μὲ χαρὰ καί ὅ,τι τῆς πετᾶμε, ἀπὸ καλοὺς καρπούς μέχρι ἀκάθαρτα σκουπίδια, τὰ ὁποία ἐπεξεργάζεται ἀθόρυβα σὲ βιταμίνες καί τίς προσφέρει πλουσιοπάροχα μὲ τοὺς καρπούς της ἀδιακρίτως σὲ καλοὺς καί κακοὺς ἀνθρώπους (Ἐπίστολος τοῦ Ἁγίου Παΐσιου Ἁγιορείτου, «Ἐπιστολές»).

2. Ἡ συγγνώμη δέν ἔχει κόπο, δέν ἔχει δυσκολία. Τί χρειάζεται; Χρειάζεται ταπείνωση. Δίνοντας τὴν συγγνώμη στὸν ἄλλο, θά πάρουμε τὴν συγχώρηση τῶν ἀναρίθμητων ἁμαρτημάτων μας καί θά ἔχουμε ὅλο τὸ δικαίωμα νά ποῦμε στὸν Θεό: «Κύριε, ὅ,τι μου ἔκαναν οἱ ἄνθρωποι τοὺς συγχώρησα. Τώρα ζητῶ κι ἐγὼ νά ἐκφράσεις τὴν ἀγάπη Σου ἐπάνω μου καί νά συγχωρήσεις τὰ δικά μου ἁμαρτήματα» (Γέροντας Ἐφραίμ Ἀριζόνας).

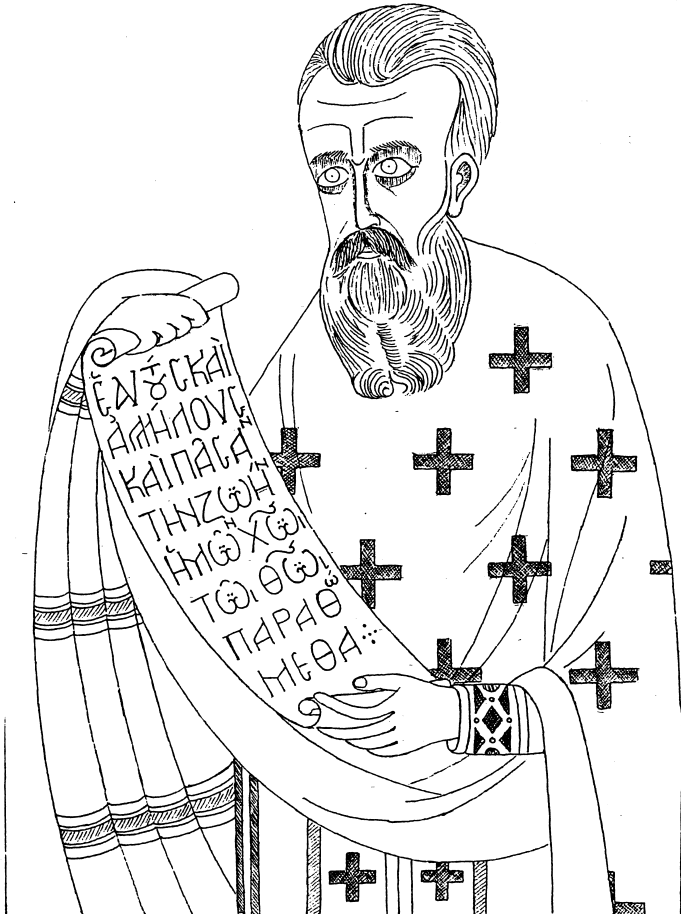
3. Ὅταν ταπεινώνουμε κατὰ τὸ πνεῦμα τὸν ἑαυτό μας ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καί ὁμολογοῦμε τίς ἁμαρτίες μας, ἡ μέλλουσα κρίση ἀποδεικνύεται περιπτή. Μετὰ τὸν Χριστό, ἄριστος διδάσκαλος τῆς ἀρχῆς αὐτῆς εἶναι ὁ καλὸς ληστής, πού ἀνέλαβε ἐκούσια κατάκριση γιὰ τὸν ἑαυτό του (Ἀρχιμανδρίτης Ζαχαρίας τοῦ Ἑσσεξ).

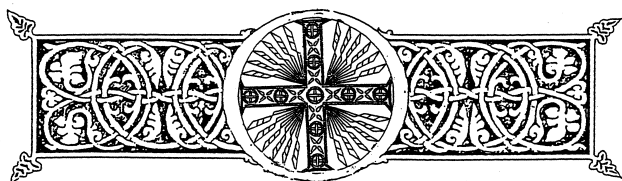
4. — Γέροντα, πῶς ἀποκτᾶμε τελικὰ τὴν ταπείνωση; — Θά σοῦ πῶ. Εἶσαι παντρεμένη; — Ναι.

— Πολύ ὠραία. Ἐάν κάνεις ὑπομονή στήν οἰκογένειά σου, στή δουλειά σου, στό αὐτοκίνητο πού ὀδηγεῖς, στό δρόμο πού πηγαίνεις καί σὲ δυσκολεύουν οἱ ἄνθρωποι καί σὲ ταπεινώνουν καί σὲ παραμερίζουν καί κάνεις ὑπομονή, θά ἀποκτήσεις ταπείνωση. Ἐλεγε ὁ Ἅγιος Γέροντας (Ἅγιος Παῖσιος) ὅτι ἡ ταπείνωση δέν εἶναι νά πᾶς στὸν μπακάλη νά ἀγοράσεις ἓνα κιλό ταπείνωση καί νά τὴν πάρεις μαζί σου... Θά στείλει

ὁ Θεός, μᾶλλον θά ὑπάρξουν περιστάσεις στή ζωή σου πού θά σε ταπεινώσουν οἱ περιστάσεις. Θά βρεθεῖ κάποιος πού θά σοῦ μιλήσει ἄσχημα, πού θά σε παραθεωρήσει, πού θά σε ἀδικήσει, πού θά σε κατηγορήσει. ἐκεῖ εἶναι εὐκαιρία ταπεινώσης. Ἄν τό κάνεις αὐτό, χωρίς νά τό καταλάβεις θά ἀποκτήσεις αὐτό πού χρειάζεσαι (π. Ἁθανάσιος Μητρ. Λεμεσοῦ).

Πρωτοπρεσβύτερος ΙΩΑΝΝΗΣ Κ. ΙΩΑΝΝΟΥ
Ἐκπαιδευτικός, ἐφημέριος Κυπερούνας





Χριστόδουλου Βασιλειάδη
Η ΑΡΕΤΗ ΤΗΣ ΥΠΑΚΟΗΣ

Η ύπακοή είναι μία από τις ευαγγελικές ἀρετές, ἡ ὁποία, ἐάν ἐξασκεῖται εἰλικρινά, ὁδηγεῖ τόν ἄνθρωπο στήν πραγματική ταπεινοφροσύνη. Ὑπακοή εἶναι ἡ τέλεια ἀπάρνηση τῆς ψυχῆς μας, ἡ ὁποία φανερώνεται καθαρά μέ τά ἔργα τοῦ σώματος. Ἦ καί τό ἀντίθετο: Ὑπακοή εἶναι νέκρωση τῶν μελῶν τοῦ σώματος, ἐνῶ ὁ νοῦς εἶναι ζωντανός. Ὑπακοή σημαίνει ἐνέργεια χωρίς ἐξέταση, θάνατο ἐκούσιο, ζωή χωρίς περιέργεια, ἀμεριμνία γιά κάθε σωματικό κίνδυνο, ἀμεριμνία γιά τό τί θά ἀπολογηθῆς στόν Θεό, νά μή φοβᾶσαι τόν θάνατο, νά ταξειδεύης στήν θάλασσα χωρίς κίνδυνο, νά ὁδοιπορῆς στήν ξηρά ξέγνοιαστα σάν νά κοιμᾶσαι¹. Ὑπακοή εἶναι μία ἀπό τις τρεῖς μοναχικές ἀρετές², διά μέσου τῆς ὁποίας πολεμεῖται ἡ ἁμαρτία τῆς φιλοδοξίας καί κενοδοξίας.

Σέ ὁλόκληρη τήν Ἁγία Γραφή, Παλαιά καί Καινή Διαθήκη, ὑπάρχουν πληθώρα παραδειγμάτων, τά ὁποία δείχνουν τήν ὑπακοή τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τό θεῖο θέλημα. Κλασσικό παράδειγμα στήν Παλαιά Διαθήκη εἶναι ὁ πατριάρχης Ἀβραάμ, ὁ ὁποῖος ὑπακούει στόν Θεό, καί συγκατανεύει στό νά θυσιάσῃ τόν γιό του Ἰσαάκ³. Στήν Καινή Διαθήκη, ὁ Κύριος ὑπακούει ὡς ἄνθρωπος στόν Θεό πατέρα καί κατέρχεται στήν γῆ, μέ τήν ὑπερφυῆ κένωση Του, γιά νά σώσῃ τό ἀνθρώπινο γένος καί νά θεραπεύσῃ τό ἀνθρώπινο φύραμα ἀπό τα τραύματα τοῦ διαβόλου.

Ὑπάρχουν πληθώρα γεγονότων στήν ἐκκλησιαστική καί πιό εἰδικά στήν μοναχική ζωή, τά ὁποία δείχνουν τήν ὑπακοή τῶν ἀνθρώπων στόν πνευματικό τους καί τῶν μοναχῶν στόν γέροντά τους. Ἀναφέρουμε μερικά ἀπό τά περιστατικά τῶν ἁγίων γερόντων, τά ὁποία δείχνουν τήν ὠφέλεια πού ὑπάρχει στους ὑποτακτικούς, ὅταν ἐξασκοῦν τήν πραγματική ὑπακοή.

Κάποτε ὁ ἅγιος Βενέδικτος ἠσύχαζε στό κελλί του. Ὁ ὑποτακτικός του, Πλάκιδος, πῆγε στόν Λάκκο, ὅπως τόν ὀνομάζουν οἱ κάτοικοι ἐκεῖ, γιά νά πάρῃ νερό. Τό δοχεῖο ὅμως, τοῦ ἔπεσε ἀπό τά χέρια του καί παρασυρόταν ἀπό τήν ὀρμή τοῦ νεροῦ. Στήν προσπάθειά του νά πάρῃ τό δοχεῖο ὁ Πλάκιδος, ἔπεσε στό νερό καί παρασυρόταν καί αὐτός ἀπό τά νερά. Ὁ ἅγιος Βενέδικτος γνώρισε αὐτό πού συνέβη στόν ὑποτα-

κτικό του καί φώναζε τόν μαθητή του Μαῦρο καί τοῦ εἶπε νά τρέξη στόν Λάκκο γιά νά σώση τόν Πλάκιδο. Πράγματι ὁ Μαῦρος ἔτρεξε πρὸς στόν Λάκκο. Ὅταν ἔφτασε ἐκεῖ, ἔχοντας τίς εὐχές τοῦ γέροντά του, περπάτησε πάνω στά νερά, ἔφτασε ἐκεῖ πού ἦταν ὁ Πλάκιδος, τόν πῆρε ἀπὸ τὰ μαλλιά καί τόν ἔβγαλε ἔξω ἀπὸ τὰ νερά. Ὅταν διηγήθηκε ὁ Μαῦρος τό θαῦμα, τό ὁποῖο ἔγινε, ὁ ἅγιος Βενέδικτος τό ἀπέδωσε στήν ὑπακοή τοῦ Μαύρου. Ὁ δέ Πλάκιδος ἀνέφερε ὅτι, καθὼς συρόταν ἀπὸ τό βάθος τοῦ νεροῦ, ἔβλεπε πάνω ἀπὸ τό κεφάλι του τό ἐπανωφόρι τοῦ ἁγίου Βενεδίκτου καί ἔνοιωθε τόν ἴδιο νά τόν τραβᾷ ἀπὸ τὰ νερά⁴.

Ἐλεγε κάποιος ἀπὸ τούς γέροντες, ὅτι ὁ ἅγιος Βασίλειος, ἔχοντας ἐπισκεφθῆ ἓνα κοινόβιο, μετά τή διδασκαλία, ὅπου ταίριαζε, λέγει στόν ἠγούμενο: «Ἐχεις ἐδῶ κανένα ἀδελφό, ὁπού νά δείχνη ὑπακοή;». Τοῦ ἀπαντᾷ ἐκεῖνος: «Ὅλοι δοῦλοι σου εἶναι καί προσπαθοῦν μέ ζῆλο νά σωθοῦν, δεσπότη μου». Καί πάλι τοῦ λέγει: «Ἐχεις κανένα ὁπού πραγματικά νά δείχνη ὑπακοή;». Καί ἐκεῖνος τοῦ φέρνει ἓναν ἀδελφό. Καί ὁ ἅγιος Βασίλειος τόν ἔβαλε νά ὑπηρετῆ κατά τό πρόγευμα. Ἀφοῦ δέ ἀπόφαγαν, ἔδωσε στόν ἅγιο νά νιφθῆ. Καί τοῦ λέγει ὁ ἅγιος Βασίλειος: «Ἐλα, νά σοῦ δώσω καί ἐγώ νά πλύνῃς τὰ χέρια σου». Καί ἐκεῖνος ὑπακούοντας, δέχθηκε νά τοῦ χύνη νερό ὁ ἅγιος. Καί τοῦ λέγει: «Ὅταν ἐπιστρέψω στόν κλῆρο μου, ἔλα νά σέ κάμω διάκονο». Καί σάν ἔγινε αὐτό, τόν ἔκαμε πρεσβύτερο. Καί τόν πῆρε μαζί του στήν ἐπισκοπή, χάρη στήν ὑπακοή του⁵.

Διηγήθηκαν γιά τόν ἀββᾶ Ἰωάννη τόν Κολοβό, ὅτι ἔφυγε νά πάῃ σ' ἓνα Θηβαῖο γέροντα, σέ Σκήτη. Καί ἔμεινε στήν ἔρημο. Πῆρε λοιπόν ὁ ἀββᾶς του ἓνα ξερό ζύλο, τό φύτεψε καί τοῦ εἶπε: «Κάθε μέρα νά τό ποτίζης μέ ἓνα λαγῆνι νερό ἕως ὅτου βγάλει καρπό». Ἦταν δέ τό νερό μακριά ἀπὸ αὐτούς, ἔτσι ὁπού ξεκινῶντας τινάς τό βράδυ, ἐρχόταν τό πρωῖ. Μετά ἀπὸ τρία χρόνια λοιπόν, ἀνέλαβε ζωή καί ἔβγαλε καρπό. Καί παίρνοντας ὁ γέρον τόν καρπό του, τόν ἔφερε στή σύναξη καί εἶπε στοὺς ἀδελφούς: «Λάβετε, φάγετε καρπόν ὑπακοῆς»⁶.

Ἐλεγαν γιά τόν ἀββᾶ Ἰωάννη, τόν μαθητή τοῦ ἀββᾶ Παύλου, ὅτι εἶχε μεγάλη ὑπακοή. Ἦταν δέ σ' ἓνα τόπο μνήματα καί μιά ὕαινα κατοικοῦσε ἐκεῖ. Εἶδε λοιπόν ὁ γέρον γύρω ἐκεῖ σβουნიές (κοπριά) βοδιῶν. Καί λέγει στόν Ἰωάννη νά πάῃ καί νά τοῦ τίς φέρῃ. Καί ἐκεῖνος τοῦ εἶπε: «Καί τί νά κάμω μέ τήν ὕαινα;». Ὁ δέ γέρον, ἀστειεύομενος, εἶπε: «Ἄν ἔλθῃ κατεπάνω σου, δέσε τη καί φέρε την ἐδῶ». Πῆγε λοιπόν ὁ ἀδελφός ἐκεῖ, καθὼς ἔπεφτε τό βράδυ. Καί νά, ἦλθε ἡ ὕαινα κατεπάνω του. Ἀλλά αὐτός, σύμφωνα μέ τὰ λόγια τοῦ γέροντος, ὥρμησε νά τήν πιάσῃ. Καί ἔφυγε ἡ ὕαινα. Καί κυνηγώντας την, ἔλεγε: «Μεῖνε, ὁ ἀββᾶς μου εἶπε νά σέ δέσω». Καί τήν ἔπιασε καί τήν ἔδεσε. Θλιβόταν δέ ὁ γέρον καί καθόταν περιμένοντάς τον. Καί νάτος ἔρχεται, ἔχοντας τήν ὕαινα

δεμένη. Βλέποντας ὁ γέρων, θαύμασε. Ἄλλὰ θέλοντας νά τόν ταπεινώσῃ, τόν χτύπησε, λέγοντας: «Ἐνόητε, σκυλί ἐνόητο μου ἔφερες ἐδῶ;». Τήν ἔλυσε δέ εὐθύς ὁ γέρων καί τήν ἄφησε νά φύγῃ⁷. Εἶπε ὁ ἄββας Μιῶς τοῦ Βελέου, ὅτι ἡ ὑπακοή φέρει ὑπακοή. Ἄν τινάς ὑπακούῃ στόν Θεό, ὁ Θεός τόν ὑπακούει.

Ὁ ἅγιος Ἰωάννης τῆς Κλίμακας τελειώνει τόν λόγο του γιά τήν ὑπακοή μέ τά ἐξῆς λόγια: «Βαθμῆς ἰσάριθμη μέ τούς Εὐαγγελιστάς. Σύ, ἀθλητά, πού ἔφθασες σ' αὐτήν, μείνε σταθερός καί τρέχε χωρίς φόβο»⁸.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ:

1. Ἰωάννου Σιναΐτου, *Κλίμαξ*, (Εἰσαγωγή - Κείμενον - Μετάφρασις - Σχόλια - Πίνακες ὑπό ἀρχιμ. Ἰγνατίου), Λόγος κοτ' Περί διακρίσεως, ἔκδ. Ἱερᾶς Μονῆς Παρακλήτου, Ὁρωπός Ἀττικῆς 1978, σ. 66.

2. Οἱ ἀρετές, οἱ ὁποῖες πρέπει νά κοσμοῦν τόν μοναχό εἶναι ἡ ὑπακοή, ἡ ἀκτημοσύνη καί ἡ ἐγκράτεια. Διά μέσου αὐτῶν τῶν ἀρετῶν πολεμοῦνται οἱ ἁμαρτίες τῆς φιληδονίας, φιλαργυρίας καί φιλοδοξίας.

3. Βλ. *Γέν.*, κβ' 1-19.

4. Γρηγορίου Διαλόγου, *Ὅτι δεῖ καί μέχρι θανάτου τοῖς ἐν Κυρίῳ προεστῶσι πείθεσθαι, καί ἀγαπᾶν τε αὐτούς καί φοβεῖσθαι*, Παύλου μοναχοῦ, Εὐεργετινός, τ. Α', σσ. 501-503.

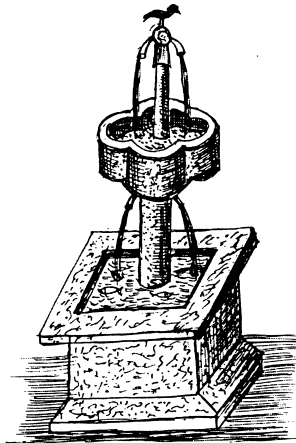
5. *Εἶπεν γέρων, τό Γεροντικόν σέ νεοελληνική ἀπόδοση*, ἔκδ. Ἀστὴρ καί Παπαδημητρίου, Ἀθῆναι 1988, σ. 54.

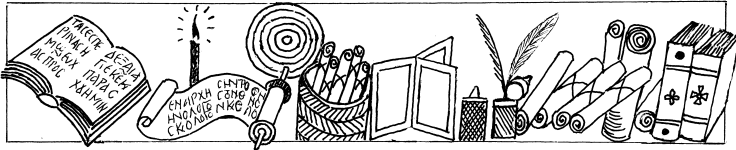
6. Εἶπε γέρων, τό Γεροντικόν, ὄπ.π., σ. 105.

7. Εἶπε γέρων, τό Γεροντικόν, ὄπ.π., σ. 131.

8. Ἰωάννου Σιναΐτου, *Κλίμαξ*, ὄπ.π., σ. 114.

ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ





ΒΙΒΛΙΟΠΑΡΟΥΣΙΑΣΕΙΣ - ΒΙΒΛΙΑ ΠΟΥ ΛΑΒΑΜΕ

Χριστόδουλου Βασιλειάδη, *Τά χαρακτηριστικά του Ποιμένα στο πρόσωπο του μητροπολίτη Πάφου Γενναδίου (1956-1973)*, έκδ. Ἁγία Ταῖσία, Λευκωσία 2023, σσ. 136.



ώρα πού καταπιάνομαι μέ τό ὑπό παρουσίαση βιβλίο ἦρθε στή μνήμη μου ἡ ἀναγγελία τοῦ θανάτου τοῦ μακαρία τῆ λήξει ἱεράρχου στά 1986, ἀπό τό μ. Παναγιώτη Τελεβάντο. — Ἀπέθανε ὁ μητροπολίτης Γεννάδιος, πλήρης ἡμερῶν καί πλήρης ἀγιότιπος, μού ἀνέφερε τηλεφωνικῶς. Ὁ μακαριστός Παναγιώτης, ὡς γνωστόν εἰς τοὺς παροικούντας τὴν Ἱερουσαλήμ δέν χαριζόταν σέ κανένα, οὔτε ἦταν μεταξύ ἐκείνων πού εἶχαν ροπή πρὸς τὴν κολακεία. Ἡ κριτική του πρὸς πᾶσαν κατεῦθυνση στηριζόταν στό ἀγιογραφικό «δικαίαν κρίσιν κρίναιτε» (Ἰωάν. ζ´ 24). Τὸν μακαρίτη ἱεράρχη, ὅπως μού ἔλεγε, τὸν γνώρισε ἀπό κοντά. Συγχαίρουμε τό συγγραφέα πού ἀσχολήθηκε μέ τό βίο ἑνός τέτοιου πνευματικοῦ ἀναστήματος, ἀφοῦ ἐρεύνησε σχολαστικά τίς πηγές τοῦ θέματός του. Γιά νά λάβουμε μιά γεύση ἀπὸ τὴν ἐργασία τοῦ συγγραφέως παραθέτω δειγματοληπτικά ὀρισμένα ἀποσπάσματα. Μέσω αὐτῶν ἀντιλαμβάνεται ὁ ἀναγνώστης ἐξ ὄψεως τὸν λέοντα. Σέ ἐπιστολή του πρὸς τὸν Χρ. Καδὴ ὁ ἀοίδιμος ἐπίσκοπος τὸν προτρέπει νά πορευταί τὴν ὁδὸν τοῦ Κυρίου καί νά ἀγωνίζεται τὸν καλὸν ἀγῶνα τῆς πίστεως. Σημειώνει καί τὰ πῶ κάτω: «ὅποιος τοποθετήσῃ τὸ χέρι του στό ἄροτρο, πρέπει νά βλέπει πάντοτε μπροστά καί νά προχωρῇ συνεχῶς. Ἐάν πᾶρ' ἐλπίδα στρέψῃ τὸ βλέμμα του πίσω ὑπάρχει κίνδυνος νά κατρακυλήσῃ τότε γίνονται τὰ ἔσχατα τοῦ ἀνθρώπου αὐτοῦ χειρότερα ἀπὸ τὰ πρῶτα». Ἀναφορικά μέ τό θέμα τοῦ θανάτου ἀναφέρει ὁ φιλόθεος ἱεράρχης: «ὁ θάνατος γιά ἄλλους ἀνθρώπους εἶναι μακάριος, ἐνῶ γιά ἄλλους εἶναι πονηρός καί κακός. Μακάριο θάνατο ἔχουν ὅσοι τηροῦν τίς ἐντολές τοῦ Κυρίου· ἀντίθετα εἶναι πονηρός σέ ὅσους προσκυνοῦν τό θηρίο καί τὴν εἰκόνα του καί ἐβρῶσαν ἀπὸ τὸν παρόντα κόσμον ἀμετανόητοι». «Ὅντως κέντρο καί βασικός ἄξονας τῆς ποιμαντικῆς εἶναι ἡ μετάνοια κι ὄχι οἱ εὐσεβεῖς φλυαρίες. Αὐτὸ τό ζούσε καί τό κήρυττε παντοῦ ὁ θεοφιλής καί φιλόθεος δούλος τοῦ Θεοῦ Γεννάδιος. Δίνω τέλος στό λόγο ἀναφορικά μέ τὴ στάση πού ἔλαβε ὁ μητροπολίτης Γεννάδιος στὴν ἐκκλησιαστικὴ κρίση τῆς κατὰ Κύπρον Ἐκκλησίας (1972-1982). Θά συμφωνήσω μέ τό συγγραφέα ὅτι «τὴν ἀντιμετώπισε μέ γνώμονα τὸ ἐκκλησιαστικὸ δίκαιο καί τὴν ἀλήθεια τῆς Ἐκκλησίας. Οὐδέποτε ἔβαλε πάνω ἀπὸ τοὺς κανόνες τῆς Ἐκκλησίας ὅποιονδήποτε προσωπικὸ συμφέρον ἢ ἀξιώματα. Γι' αὐτὸ καί προσευχόταν νά τὸν βοηθήσῃ ὁ Κύριος νά μείνῃ πιστὸς ἄχρι θανάτου γιά τὴν ἀλήθεια τοῦ εὐαγγελίου Του. Προτιμοῦσε νά ὑποστῇ αὐτὸς τὴν ταπείνωση, παρά νά παραμείνῃ ἡ Ἐκκλησία διχασμένη».

* * *

Ἱερομονάχου Γρηγορίου, *Μέ πίστη καί μετάνοια, Ὁ πιστός στὴν πανδημία*, έκδ. Ἱεροῦ Κουτλουμουσιανοῦ Κελλίου Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, Ἁγιον Ὅρος 2021, σσ. 79.

Μέ θέμα φλέγον, ἐπίκαιρο καί πανανθρώπινο ἀσχολεῖται ὁ σεβαστὸς συγγραφέας. Πού συντάραξε τὴν οἰκουμένην ἅπασαν ἀπὸ τίς ἀρχές τοῦ 2020 καί, παρά τό ὅτι σήμερα δέν συζητεῖται, ὑφίσταται, παραμένει καί πλήττει οὐκ ὀλίγους ἀνθρώπους. Μιλᾶμε γιά τὴν πανδημία τοῦ κορωνοϊοῦ. Ὁ συγγραφέας ὀριοθετεῖ τὴν κατάσταση αὐτὴ μέ τὰ πῶ κάτω σχόλια: «Ἡ δοκιμασία τῆς πανδημίας, πού ἀναστάτωσε τὸν κόσμον ὀλόκληρο, βρῆκε καί ἐμᾶς τοὺς πιστοὺς ἀνεπίστους πνευματικὰ νά τὴν ἀντιμετωπίσουμε. Παρασυρθήκαμε ἀπὸ ἐξωχριστιανικὰ κέντρα καί κυριευθήκαμε, ὅπως οἱ περισσότεροι ἀνθρώποι ἀπὸ φόβο καί ἀγωνία γιά τό αὐριον. Ἐπρεπε

ὅμως, γνωρίζοντας τὴν πνευματικὴ ὠφέλεια τῶν θλίψεων νὰ μὴν φοβηθοῦμε, ἀλλὰ νὰ καταφύγουμε στὸν Κύριο μὲ πίστη θερμῇ, μὲ τὴν βεβαιότητα ὅτι θὰ μᾶς σκεπάσει ἡ ἀγάπη του». Κάπου ἄλλου σημειώνει ἐμφαντικὰ: «Στὶς θλίψεις πού μᾶς συμβαίνουν οἱ Ἅγιοι μᾶς προτρέπουν νὰ ρίχνουμε τὴν εὐθύνη μόνο στὶς δικές μας ἁμαρτίες καὶ νὰ μετανοοῦμε γι' αὐτές μὲ ἐλπίδα στὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ». Γιὰ τὴ λύσσα πού κατέλαβε τοὺς κοσμικοὺς κι ὀλιγόπιστους κατὰ τοῦ μυστηρίου τῆς θείας Εὐχαριστίας γράφει: «Ἐφόσον πιστεύουμε στὰ θεμελιώδη δόγματα τῆς Ἐκκλησίας μας δέν εἶναι ποτέ δυνατόν τὸ Σῶμα καὶ τὸ Αἷμα τοῦ Χριστοῦ νὰ ἀποτελέσει ἀφορμὴ μόλυνσης ἢ μετάδοσης κάποιας ἀσθένειας... Στὸ συγκεκριμένο θέμα ἡ ὀλιγοπιστία φθάνει σὲ ὄρια βλασφημίας». Σταράτες κουβέντες πού εὐτελίζουν ὄλους ἐκείνους πού ψάχνανε γιὰ πλαστικά κουταλάκια μιᾶς χρήσης! Γιὰ τὸ θέμα τοῦ θανάτου παρατηρεῖ: «Ἡ παρούσα πανδημία ἀλλοίωσε σὲ ὑπερβολικὸ βαθμὸ τὴ ζωὴ τῆς ἀνθρωπότητας διότι σκόρπισε τὸ φόβο τοῦ θανάτου. Ἡ στάση τῶν ἀνθρώπων ἄλλαξε, ὅταν διαπίστωσαν ὅτι ἡ ἐπιδημία κάποιες φορές προκαλεῖ τὸ θάνατο καὶ κάποιιο συγγενεῖς ἢ γνωστοὶ τῶν ὑπέκυψαν στὴν ἀρρώστια. Ὁ φόβος αὐτὸς ἐνισχυμένος πάντοτε ἀπὸ τὰ μέσα ἐνημερώσεως φθάνει πολλὲς φορές σὲ βαθμὸ ὑπερβολικὸ, γίνεται πανικός». Καὶ καταλήγει: «Ὁ πιστὸς χριστιανὸς δέν πανικοβάλλεται στὸ ἄκουσμα τῶν θανάτων. Χωρὶς νὰ περιφρονεῖ τὰ μέτρα ἀσφαλείας πού προτείνουν οἱ γιατροὶ ὁ ἴδιος προετοιμάζεται κυρίως πνευματικὰ. Εὐχαριστοῦμε τὸν π. Γρηγόριο πού νηφάλια καὶ χριστοκεντρικὰ μᾶς βοηθεῖ νὰ τοποθετηθοῦμε σωστὰ ἔναντι τοῦ σοβαροῦ αὐτοῦ ζητήματος.

* * *

Δημητρίου Χ. Καππαῖ, *Οἱ Ἅγιοι Ἀκινδυνοὶ καὶ ὁ ναὸς τους στὸ χωριὸ Κυβίδες τῆς ἐπαρχίας Λεμεσοῦ, Μετὰ Παρακλητικῶ Κανόνος*, ἐκδ. Ἱεροῦ Ναοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος Κυβίδων, Λεμεσὸς 2023, σσ. 120.

Οὐ παύεται συγγράφω ὁ καλὸς κ. Καππαῖς παρὰ τὸ φόρτο ἐργασίας του. Τελευταίως παραλάβαμε ἓνα ἀκόμη βιβλίον του. Αὐτὴ τὴ φορά μᾶς μεταφέρει στὸ χωριὸ Κυβίδες ὅπου ὑφίσταται ἓνας μοναδικὸς στὴ Νῆσο ναὸς τῶν Ἁγίων Ἀκινδύνων δηλ. Ἀκινδύνου, Ἐλπιδοφόρου, Ἀφθονίου, Πηγασίου καὶ Ἀνεμοδίστου (2 Νοεμβρίου). Τὸ παρεκκλήσι αὐτό, τοῦ 16ου αἰῶνος, βρίσκεται κοντὰ στὶς Κυβίδες καὶ τιμᾶται ἐπ' ὄνοματι τῶν πέντε αὐτῶν μαρτύρων τῆς Πίστεως. Αὐτοί, ὅπως μᾶς πληροφορεῖ ὁ συγγραφέας, ἔζησαν στὴν Περσία κατὰ τὸν 4ο αἰῶνα ὅταν βασιλευε ὁ Σαπῶρ. Αὐτὸς συνέλαβε τοὺς Ἁγίους κι ὅταν αὐτοὶ περιφρόνησαν τὴ βασιλικὴ ἐντολὴ καὶ δέν ἀρνήθηκαν τὸ Χριστό, τοὺς παρέδωσε σὲ φοβερά, ἀνείπωτα καὶ πολυώδυνα βασάνια. Οἱ πέντε τελειώθηκαν διὰ πυρός, ὅπως σημειώνει στὸν ἐκτενῆ Βίο τους, τὸν ὁποῖο παραθέτει ἀπὸ τὸ Συναξαριστή. Μὲ τὴν εὐκαιρία μαθαίνουμε ἀπὸ τὸν ἀκούραστο συγγραφέα πλείστες ὄσες πληροφορίες γιὰ τὶς ἐκκλησίες τῶν Κυβίδων. Στὸ ὁμώνυμο κεφάλαιο πληροφοροῦμαστε γιὰ τὸ παρεκκλήσι τοῦ Τιμίου Σταυροῦ, πού ἀνάγεται στὸ 15ο αἰῶνα, καὶ φέρει μεταγενέστερες προσθήκες (πού ἀλλοιώνουν τὸν χαρακτήρα του), ὅπως καὶ γιὰ τὸ παρεκκλήσιο τῆς Παναγίας τῆς Φωτολαμπούσης ἢ Περαχωρίτισσας πού κτίστηκε μᾶλλον κατὰ τὸν 15ο αἰῶνα. Τὸ τελευταῖο συντηρήθηκε προσφάτως μὲ μεράκι καὶ καλαισθησία. Κοντὰ σ' αὐτὸ μαθαίνουμε ὅτι ὑφίσταται καὶ τὸ παρεκκλήσι τοῦ Ἁγίου Εὐσταθίου. Στὸ παλαιὸ χωριὸ τῶν Κυβίδων (πού ἔχει ἐγκαταλειφθεῖ λόγῳ κατολισθήσεων) βρίσκεται ἡ ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τοῦ τροπαιοφόρου. Ὁ ναὸς τοῦ σημερινοῦ χωριοῦ τῶν Κυβίδων εἶναι ἀφιερωμένος στὸν Ἅγιο Παντελεήμονα. Δίπλα στὸ ναὸ αὐτὸ ἀνεγείρεται καινούργιος περικαλλῆς ναὸς τοῦ Ἁγίου (πού περιλαμβάνει καὶ παρεκκλήσιο τοῦ Ἁγίου Ἰακώβου τοῦ ἐν Εὐβοίᾳ), ὁ ὁποῖος ἀναμένεται νὰ περατωθεῖ λίαν συντόμως. Θὰ ἦταν παράλειψη νὰ μὴν ἀναφερθοῦμε στὸν Παρακλητικὸ Κανὸνα τῶν Ἁγίων Ἀκινδύνων, πού παρατίθεται στὸ τέλος τοῦ παρόντος ποιήματος. Ἄς μὴ λησμονοῦμε ὅτι οἱ Ἅγιοι, ὡς ἔχοντες παρρησίαν, μεταφέρουν τὶς προσευχὲς τῶν πιστῶν πρὸς τὸν φιλάνθρωπον Θεόν. Δέν μένει παρὰ νὰ εὐχαριστήσουμε καὶ νὰ συγχαροῦμε τὸν κ. Καππαῖ. Οἱ Ἅγιοι Ἀκινδυνοὶ εὐχόμεστε νὰ προστατεύουν, τόσο αὐτὸν ὅσο καὶ τὴν οἰκονομεῖα του.

* * *

Ἄρχιμ. Ἰωάννου Κωστώφ, *Χριστιανισμός: Θαύματα καὶ σκάνδαλα*, ἸΟ Χριστιανισμός δέν εἶναι placebo, ἐκδ. Ἅγ. Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός, Ὁρσώπος 2023, σσ. 270.

Δύο θέματα ἀγγίζει ὁ συγγραφέας στό ὑπό κρίσιν πόνημά του. Τό πρῶτο εἶναι τά θαύματα καί τό δεύτερο ζήτημα πού τόν ἀπασχολεῖ εἶναι τά σκάνδαλα. Ἄν θελήσουμε ν' ἀσκοληθοῦμε μέ τήν πρώτη ἐνόητα, ἐν πρώτοις δίνει μιά ἀπάντηση στό ἐρώτημα γιατί πολλές φορές ἐπιτελοῦνται θαύματα καί σέ ἀθέους, ἀλλοδόξους καί ἀλλοθρήσκους. «Δημιουργήματα τοῦ Θεοῦ εἶναι ὅλοι ἀνεξαιρέτως οἱ ἄνθρωποι καί ὅταν αὐτοί περιπέσουν σέ δοκιμασία μερικές φορές ὁ Θεός τούς λυπάται καί θαυματοουργεῖ καί σ' αὐτούς»... «Τό θαῦμα, ὅμως, δέν εἶναι πιστοποίηση ὀρθότητος τῆς πίστεώς τους, μιάς καί αὐτή, συγκρινόμενη μέ τήν Ὁρθοδοξία ἀποδεικνύεται λανθασμένη». Παραθέτει δέ στή συνέχεια ὡς ἀπόδειξη πλείστα ὅσα θαύματα ἐπιτέλεσαν χριστιανοί πρὸς καταίσησιν τῶν εἰδωλολατρῶν. Ἀκολουθῶς παρατίθενται θαύματα πού σχετίζονται μέ τήν ἀπόρριψη ἀπό τόν Θεό τῆς πίστεως ποικιλοῦντων αἰρετικῶν, ἤγουν μονοφυσιῶν, μονοθελητῶν, ἀρειανῶν κλπ. «Κατόπιν συμφωνίας μεταξύ Ὁρθοδόξων καί ὁμοιοσιανῶν νά προσευχηθοῦν καί οἱ δύο μερίδες νά τρέξῃ ἀπό μιά πέτρα λάδι, τό θαῦμα τό τέλεσε ὁ Ἅγ. Ἀχιλλῖος». Ὁ Ἅγ. Παῖσιος ἀναφέρει ὅτι μιά γυναίκα Τουρκάλλα βαπίστηκε ἀπό τόν Ἅγ. Ἀρσένιο τόν Καππαδόκη κρυφά. Ὅταν πέθανε καί τί θάψανε στό τουρκικό νεκροταφεῖο, οἱ Τούρκοι τοῦ σπιποῦ τί βλέπανε στόν ὕπνο τους νά τούς ἐνοχλεῖ καί νά τούς λέει νά τί θάψουν στό χριστιανικό κοιμητήριο. Μετά τήν πάροδο πολλῶν ἡμερῶν οἱ Τούρκοι ζήτησαν τί βοήθεια τοῦ Ἁγίου. Αὐτός ἐπέτρεψε νά τί θάψουν στό κοιμητήριο τῶν χριστιανῶν καί ἡ ἐνόχληση ἔπαψε. Ἄς ἔλθουμε τώρα στό ζήτημα τῶν σκανδάλων. Ἄς παρακολουθήσουμε τί μᾶς λέει ὁ Ἅγιος Παῖσιος: «Ἄν φταῖν ἕνας δεσπότης, ἕνας παπάς, ἕνας καλόγερος, δέν φταίει ὁ Χριστός. Ἀλλά οἱ ἄνθρωποι δέ πάνε ὡς ἐκεῖ. «Ἀντιπρόσωπος τοῦ Χριστοῦ δέν εἶναι;» Λένε. Naί, ἀλλά ἀναπαύεται ὁ Χριστός μέ αὐτό τόν ἀντιπρόσωπο; Ἡ δέν σκέφτονται τί περιμένει αὐτό τόν ἀντιπρόσωπο στήν ἄλλη ζωή. Γί' αὐτό μερικοί πού σκανδαλίζονται ἀπό κάποια γεγονότα καταλήγουν νά μήν πιστεύουν, διότι δέν καταλαβαίνουν οἱ καυμένοι ὅτι ὅπως ἄν φταῖν ἕνας κωροφύλακας δέν φταίει τό ἔθνος ἔτσι κι ἄν φταῖν ἕνας παπάς δέν φταίει ὁ Χριστός». Κλείνουμε μέ μιά παρατήρηση τοῦ π. Σάββα Δημητρίου: «ὁ ἄρρωστος πού κατηγορεῖ καί ὑβρίζει τήν ἱατρική καί τό νοσοκομεῖο, ἐπειδή ὑπάρχουν κάποιοι κομπογιαννίτες γιατροί, παραλογίζεται».

* * *

Ἄρχιμ. Ἰωάννου Κωστώφ, *Περί τῆς ἀρχῆς τῆς ζωῆς, Δημιουργία ἢ Ραδιουργία*, ἐκδ. Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός, Ὁρσώπος 2023, σσ. 213.

Ἄκόμη ἕνα ἀπολογητικῆς ὕφης ἔργο τοῦ π. Ἰωάννου θά ἀποπειραθῶ νά παρουσιάσω. Ὁ τίτλος μπάζει ἀμέσως τόν ἀναγνώστη στό θέμα, πού εἶναι κεφαλαϊώδους σημασίας γιά κάθε σκεπτόμενο ἄνθρωπο. Σταχυολογῶ μερικά ἐκλεκτά ἀποσπάσματα ἀπό αὐτό. «Ἐμεῖς βλέπουμε σταθερότητα εἰδῶν καί λέμε ἔτσι καί στό παρελθόν. Οἱ ἐξελικτικοὶ λένε: ἀλλαγὴ στό παρελθόν. Ποιανὸ ἢ πίστι ἔχει βᾶσι;» Ἐπίσης σχετικὰ μέ τήν ἀβιογένεση τοῦ Παστέρ. Ποιὸς ἔχει πίστι λογικότερη;» Καί κάτι γιά τήν ἀποθέωση ἢ μᾶλλον θεοποίηση τοῦ χρόνου. «Ὁ κάτοχος τοῦ βραβείου Νόμπελ Τζώρτζ Οὐόλντ ἔγραψε γιά τό χρόνο σέ σχέση μέ τήν ἀρχή τῆς ζωῆς. «Δεδομένου πολλοῦ χρόνου, τό “ἀδύνατο” γίνεται δυνατό, τό δυνατό πιθανόν καί τό πιθανόν κατ' οὐσίαν βέβαιο. Κάποιος πρέπει ἀπλᾶ νά περιμένῃ. Ὁ ἴδιος ὁ χρόνος ἐκτελεῖ τά θαύματα». Σάν ἠχώ ἐναρξῆς παιδικοῦ παραμυθιοῦ ἀκούγονται ὅλ' αὐτά: — Ἦταν μιά φορά κι ἕνα καιρὸς... Ἐμεῖς ἀπλᾶ δέν εἴμαστε χρονιάτρεις ἀλλὰ πιστεύουμε στό Δημιουργοῦ τοῦ χρόνου καί τοῦ χρόνου. Κι ἕνα καλὰ δομημένο συμπέρασμα τοῦ βιολόγου Ρότζερ Πάτερσον: «Κάποιος λοιπὸν πρέπει νά συμπεράνῃ ὅτι, σέ ἀντίθεση μέ τήν καθιερωμένη καί τρέχουσα σκέψι, ἕνα σενάριο πού νά περιγράψῃ τί γένεσι τῆς ζωῆς στή γῆ ἀπό τύχη καί φυσικὲς αἰτίες, μέ τίς ὁποῖες θά μπορούσε νά γίνῃ ἀποδεκτὴ μέ βάσι τά γεγονότα καί ὄχι τήν πίστι δέν ἔχει γραφεῖ ἀκόμα». Πίστη, λοιπὸν, ἢ τυχαία ἐμφάνιση τῆς ζωῆς. Δέν θά μπορούσαμε νά διαφωνήσουμε μέ τή διαπίστωση τοῦ φυσικοῦ Θόμσον πού σημειώνει: «Ἀπὸ νεκρὴ ὕλη δέν μπορούμε νά ἔχουμε ζωὴ χωρὶς τήν ἐπίδραση τῆς ὕλης πού ἤδη εἶναι ζωντανή. Αὐτὸ νομίζω εἶναι μιά ἐπιστημονικὴ ἀρχή, τόσο βέβαια

ὅσο καί ὁ νόμος τῆς παγκόσμιας ἔλξεως». Κι ἔνα τελευταῖο γιά τόν... παντοδύναμο χρόνο. «Οἱ πρωτεῖνες πού ἀπαιτοῦνται γιά τή ζωή ἔχουν ἐξαιρετικά πολυπλοκά μόρια. Ποιά πιθανότητα ὑπάρχει νά σχηματισθῆ στήν τύχη ἔστω κι ἔνα ἀπλό μόριο πρωτεΐνης μέσα σέ μιά ὀργανική σούπα; Οἱ ἐξελικτικοί παραδέχονται ἡ πιθανότητα εἶναι μία στίς 10 στήν 113η (τό ἔνα ἀκολουθοῦμενο ἀπό 113 μηδενικά). ...Ἐπιπλέον 10 στήν 113 εἶναι μεγαλύτερος ἀπό τόν συνολικό ἀριθμό ἀτόμων πού ὑπολογίζεται ὅτι ὑπάρχουν στό Σύμπαν!» Συμπέρασμα: «Εἶπε Κύριος: ...ἀπολῶ τήν σοφίαν τῶν σοφῶν καί τήν σύνεσιν τῶν συνετῶν ἀποκρύψω» (Ἦσ. κθ' 13-14).

* * *

Ἄρχιμ. Ἰωάννου Κωστόφ, *Χριστιανικός ἄμβωνας*, Τοῦ Ἄδάμ τά κατακάθια φέραν ὄλα τά ἀγκάθια, ἐκδ. Ἄγ. Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός, Ὠρωπός 2023, σσ. 261.

Λίαν ἐνδιαφέροντα καί τά 366 ἀποσπάσματα —ψήγματα χρυσοῦ— πού ἀποθησαύρισε ὁ καλός κληρικός στό παρόν διαχρονικό ἡμερολόγιο. Ἄναμφιβόλως καί εὐανάνωστα. Ὡς συνήθως ἄλλα εἶναι μικρά (μερικές γραμμές μόνο) κι ἄλλα ἐκτενέστερα, μέχρι μιᾶς ἢ μιά σελίδα. Ὅμως θεωρῶ ὅτι ὄλα εἶναι ἀξιόλογα. Παρουσιάζω, ἐν πρώτοις, τό 29ο. «Τῆ Μ. Παρασκευῆ τοῦ 1945 οἱ ἀντάρτες περικύκλωσαν τό σπίτι τοῦ Πολωνοῦ ἁγ. ἱερομάρτυρος Μπασίλ Μάρτις καί τόν βασάνισαν μέ σκοπό νά ἀρνηθεῖ τήν Ὁρθοδοξία. Ἐκεῖνος δέν λύγισε. Οἱ Παπικοί τόν φόνευσαν τήν ἴδια μέρα». Ἄγία ὑπομονή. Στέφανος μαρτυρίου. Πιστός ἄκρι θανάτου, ὄχι λόγια... Ἐντυπωσιακή εἶναι ἀναντιρρήτως ἡ πύξυ ἀπό τήν ἄνω θέση τοῦ Ἁγίου Σωφρονίου τοῦ Ἐσσεξ: «Ἡ Βαβυλωνία δέν ἦταν μόνο γιά τίς γλώσσες. Ἄλλαξαν μορφή καί οἱ ἄνθρωποι καί ἔγιναν οἱ φυλές» (230). Σχετικά μέ τό φοβερό πάθος τῆς ὑπερφάνειας ἐντόπισα τό ἀκόλουθο: «Ἡ ἀρχή τῆς ὑπερφάνειας εἶναι στόν οὐρανό. Ἡ συνέχεια τῆς ὑπερφάνειας εἶναι στή γῆ. Τό τέλος τῆς ὑπερφάνειας εἶναι στήν κόλαση» (249). Ποῖο σαφές σχεδιάγραμμα τῆς φοβερῆς αὐτῆς πορείας δέν θά μπορούσε νά υπάρξει. Πράγματι. Ὁ Ἐωσφόρος λόγος τῆς ὑπερφάνειας ἐξέπεσε καί μετατράπηκε σέ Διάβολο, σέ Σατανά (ἐχθρό τοῦ Θεοῦ) κι ἔλασε τή θέση του στόν οὐρανό. Ὁ ἄνθρωπος πού φουσκώνει σάν διάνος ἀπό τήν ὑπερφάνεια πού τόν διακατέχει, τήν μετέφερε στή γῆ. Ὅμως ὄλοι οἱ φορεῖς τῆς καταλήγουν στό τέλος στήν κόλαση. Αὐτή εἶναι φοβερή καί καταστροφική τῆς κατάληξη. Τό πύξυ ἀπό, θά συμφωνήσετε, πιστεύω, πώς εἶναι συγκλονιστικό: «Ὅσο καί ἄν ἐξυψωθεῖ ἕνας ἄνθρωπος μέ τήν ὑπερφάνεια τῆς καρδίας του, παύει στή γῆ ἀπό τό χῶμα τῆς ὀπίας πλάσθηκε καί στή γῆ πορεύεται» (276). Αὐτό τό τόσο σύντομο, πλεγματικό θά ἔλεγα, ἄλλα ἐν ταυτῷ περιεκτικότητας, θά ἦταν ἄδικο νά τό παραλείψω: «Ἰσχυρότερος εἶναι ἐκεῖνος πού ἔχει τόν ἑαυτό του ὑπό τήν ἐξουσία του» (299). Ἄναφορικά μέ τό εἰδεχθές ἔγκλημα τῶν ἐκτρώσεων συνέλεξα τό πύξυ ἀπό: «Ἀποδίδουν συναισθήματα, νοημοσύνη κ.τ.τ. στά ζῶα καί τά ἀρνοῦνται στά ἔμβρυα μας» (350). Τῷ ὄντι ἡκρότατο ράπισμα στούς ἀδίστακτους δολοφόνους. Τέλος λόγου. Μή διστάσετε νά τό πάρετε στά χέρια σας.

* * *

Ἄρχιμανδρίτου Ἰωαννικίου Κοτσώνη, *Τρίδυμες ρίζες τῶν παθῶν, Φιλαργυρία, φιληδονία, φιλοδοξία*, ἐκδ. Ἰ. Μονῆς Μεταμορφώσεως Σωτήρος Σοχοῦ Λαγκαδά, 2018, σσ. 72.

Πολύ στάρι βρίσκω στό παρόν βιβλίο, πού εἶναι τό 10ο στή σειρά «Φιλοκαλικές σελίδες». Ὁ λόγος εἶναι πασιδῆλος: ὁ συγγραφέας ἀντλεῖ ἀπό τή «Φιλοκαλία τῶν ἱερῶν Νηπτικῶν» κι ὄχι ἀπό «λάσκους συντετριμένους». Ἡ «Φιλοκαλία», ὅπως τονίζει ὁ π. Ἰωαννίκιος εἶναι «ἀληθινή νηπτική ἐγκυκλοπαίδεια, εἶναι ἔρευνα, ὑπομνηματισμός στήν Ἄγία Γραφή καί βίωμα τῆς μυστικῆς Ὁρθοδόξου Παραδόσεως, πρακτική ἐν Χριστῷ Θεανθρώπῳ φιλοσοφία». Μιλώντας ὁ συγγραφέας γιά τή φιλαργυρία, φιληδονία καί φιλοδοξία ὑπογραμμίζει ὅτι «προέρχονται ἀπό μιά θολωμένη καί λασπωμένη πηγὴ πού λέγεται φιλαυτία. Δηλαδή ἀπό μιά παθολογική καί παράλογη ἀγάπη πρὸς τόν ἑαυτό μας». Σημειώνει κάπου γιά τό ἀντίδοτο τοῦ δηλητηρίου τῆς κενοδοξίας: «Ἡ εὐλογημένη σιωπή, ἡ ἀφάνεια, ἡ προσοχή, ἡ ἀπλότης καί εἰλικρίνεια, ἡ εὐθύτης καί ἡ τελευταία θέση ὑποβοηθοῦν νά ἀντιμετωπίσουμε νικηφόρα τήν κενοδοξία». Ὅντως λόγοι πρακτικοί πού μπορούν νά μετουσιωθοῦν σέ πράξη στήν καθημερινότητά μας. Γιά τό ζήτημα τῆς

φιληδονίας πού μαστίζει τό σύγχρονο κόσμο αναφέρει: «Ἡ φιληδονία πλέον ἔγινε ἀναίσχυνη καί ἐν πολλοῖς ἀμνηστεύεται. Ὁ πανσεξουαλισμός, ὁ σοδομοισμός, τό σκοτάδι πού παριστάνεται ὡς φῶς, ἐπικυρώνουν τήν ἀλήθεια ὅτι οἱ ἄνθρωποι ἔγιναν ὄντως σάρκες καί ὠζουν πωμαῖνη καί φθορά, φαινόμενο ἐσατολογικῆς ὀπτικῆς». Σχετικά μέ τό πάθος τῆς φιλαργυρίας καράσσει τά κατωτέρω: «Καί ἀφοῦ παραδοθεῖ ὀλόκληρος στή σκέψη τοῦ κέρδους κανένα ἄλλο κακό δέν προσέχει, οὔτε τήν παραφορά τῆς ὀργῆς ἄν τοῦ συμβεῖ καμμιά ζημιά, οὔτε τό σκοτάδι τῆς λύπης ἄν δέν πετύχει τό κέρδος. Ἄλλά ὅπως σέ ἄλλους γίνεται θεός ἡ κοιλιά τους, ἔτσι καί γι' αὐτόν γίνεται θεός ὁ χρυσός. Γι' αὐτό ὁ μακάριος Ἄποστολος γνωρίζοντας τα αὐτά, ὄχι μόνο ρίζα ὄλων τῶν κακῶν ὀνόμασε τή φιλαργυρία ἀλλά καί εἰδωλολατρία τήν εἶπε». Συνοψίζοντας μπορούμε νά συμπεράνουμε βάσει τῶν ἀνωτέρω ὅτι ἡ ἀξία τοῦ παρόντος εἶναι πασιδῆλος γιά κάθε ἀγωνιζόμενο χριστιανό ἀφοῦ ἀποτελεῖ, σέ τελική ἀνάλυση, ὄπλον κατά τοῦ διαβόλου.

* * *

Μητροπολίτη Πάφου Γενναδίου, *Βαδίζουν σταθερῶς*, Πνευματική – ἱστορική κατάθεση, Εἰσαγωγικά – ἐπιμέλεια Χριστόφορου Σ. Καδῆ, Β' ἔκδοση βελτιωμένη καί εὐπαιξημένη, Λευκωσία 2023, σσ. 580.

Στήν ἐποχή πού ζοῦμε, πού διακρίνεται γιά τήν ἀφταισίδωτη πονηρία τῆς καί τήν ἐπίμονη ἐνασχόληση μέ τά «μάταια καί ψευδή» ἀντιλαμβανόμαστε πώς καί στό χώρο τοῦ κλήρου, καί δῆ τοῦ ἀνωτέρου, δέν λείπουν, ἀλλά τουναντιον αὐξάνονται, τά κούφια καρδία, τά ἀλαλάζοντα κύμβαλα καί οἱ ἐντελῶς ἀμύητοι. Οὕτως ἐκόντων τῶν πραγμάτων χειροκροτοῦμε ἀνευδοιάστως τήν παρούσα ἔκδοση πού ἀναφέρεται στόν μακαρία τῆ λήξει ἱεράρχη Γεννάδιο, πού ἐκόσμισε τόν παρελθόντα αἰῶνα τό ἐπισκοπικό ἀξίωμα καί γενικότερα τήν κατά Κύπρον Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ. Δικαιοῦται ἀναμφιλέκτως τόν δίκαιον ἔπαινον ὁ διτρορός ἐπιμελητής τῆς ἐκδόσεως κι εὐπαιδευτος φιλόλογος κ. Χριστόφορος Καδῆς. Μέσα ἀπό τῆς ἐπιστολῆς τοῦ αἰοιδίου ἱεράρχου φαίνεται ἡ ἀγωνία του γιά τό πνευματικό ἐπίπεδο τοῦ κλήρου: «πόση δύναμις πίστεως χρειάζεται καί τί φωτιά ἀγάπης πρὸς τόν Κύριον πρέπει νά ὑπάρχει μέσα μας διὰ νά μπορέσωμεν νά ἀντισταθῶμεν εἰς τό ρεῦμα τῆς ἀδιαφορίας καί τῆς ψυχρότητας πού ἐπικρατεῖ μέσα εἰς αὐτάς τὰς τάξεις τοῦ κλήρου». Ἐπιθυμοῦσε νά ἐπισκεφθεῖ τό Ἅγιον Ὄρος κι ὅταν ὁ πόθος του πραγματοποιήθηκε, γράφει τά πῶ κάτω γιά τῆς ἐμπειρίας του ἀπό τό ἀπόδειπνο σέ κάποιο κονάκι τῶν Καρυῶν: «Μετά τό λιτόν δειπνον ἐκτεποῦσε ἡ μικρή καμπάνα κι ὅλοι ἐτρέχαμεν εἰς τήν ἐκκλησίαν διὰ τό ἀπόδειπνον. Πόσον κατανοητικῆ ἦτο ἐκεῖνη ἡ προσευχή εἰς τό ἡμίφως, Θεέ μου! Αἱ καίαι τῆς ἡμέρας διελύοντο, τά βάσανα ἐλησημονοῦντο καί ἐπιγαίναμε νά κοιμηθῶμεν ἐλαφρωμένοι ψυχικῶς καί σωματικῶς. Τό τῆς εὐχῆς «Καί δός ἡμῖν Δέσποτα ... ἀνάπαυσιν σώματος καί ψυχῆς ἐξεπληροῦτο». Πληροφοροῦμαστε, σύν τοῖς ἄλλοις, ὅτι ὁ μακαριστός ἐπίσκοπος σχετιζόταν πνευματικῶς μέ τόν Ἅγιο Ἀμφιλόχιο τόν ἐν Πάτμῳ. Τοῦ γράφει μεταξύ ἄλλων ὁ Ἅγιος: «τάς ἐξαιρέτως ὑπευθύνους καί κεφαλαίωδους σημασίας ταύτας ἀποστολάς πρέπει νά τὰς ἀναλαμβάνουν προσωπικότητες ἐμπεποτισμένα ἄχρι ἀρμῶν τέ καί μελῶν ὑπό ὀρθόδοξου πνεύματος καί φρονήματος». Μιλοῦσε γιά τήν παρουσία τοῦ ἐπισκόπου Γενναδίου στήν Προσυνοδική Διάσκεψη τῆς Γενεύης στά 1968. Ὄταν ἕνας Ἅγιος ἔπαινε τό ὀρθόδοξο φρόνημα τοῦ μακαριστοῦ Μητροπολίτου «τί χρειάν ἔτι ἔχομεν μαρτύρων;» Τά ἀκούουν αὐτά οἱ τό γέ νῦν ἔχον ἐκπροσωποῦντες τήν Ὀρθοδοξία στά παντοειδή συνέδρια; Κλείω μέ ἀπόσπασμα ἀπό τή μαρτυρία τοῦ Παναγιώτη Τελεβάντου γιά τόν ἀειμνηστο Ἱεράρχη: «Ἦταν ἄνθρωπος τοῦ μέτρου. Ἡ ἀγιότητα του, ἐπειδή ἦταν ἀληθινή καί γνήσια δέν ἐπιβαλλόταν, δέν ἦταν προκλητική. Ὑποβάλλετο, σέ κατένυσε καί σέ παραδειγματίζε. Δέν ἐπιβαλλόταν βία ἢ μαγικά. Πρόσεχε τόν ἑαυτό του ἀπό τήν ἁμαρτία καί στήν τελευταία λεπτομέρεια τῆς ζωῆς του. Ὄταν φούντωναν γύρω του τά πάθη καί οἱ ἔντονες ἐριστικές συζητήσεις, στεκόταν τελείως ἀμέτοχος καί σηκωνόταν νά φύγει μουρμουρίζοντας: «Αὐτά δέν ὠφελοῦν, μόνο τήν ψυχή μας νά κοιτάζουμε». Τέλος λόγου. Ἄξιζει καί μέ τό παραπάνω νά ἐντυφῆσει κανεῖς στά γραπτά τοῦ μακαρία τῆ λήξει Μητροπολίτου.